
ΚΑΙΣΑΡ ΚΑΙ ΚΙΚΕΡΩΝ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

Ο ΚΙΚΕΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΝ ΓΑΛΑΤΙΑΙ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ.

(Συνέχεια· ἴδε Τεύχ. Β', Ἀριθ. 2.).

Ὁ Κικέρων λέγει περὶ τοῦ Τρεβατίου, ὅτι ἐξέλαβε τὴν συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν Καίσαρα ὡς συναλλαγματικὴν πληρωτέαν τῷ φέροντι. Ἐφαντάζετο ὅτι μόνον νὰ τὴν παρουσιάσῃ ὤφειλεν, ἵνα λάβῃ χρήματα καὶ ἀναχωρήσῃ. Ὅχι δὲ μόνον χρήματα ἤθελε νὰ ζητήσῃ ἐν Γαλατία, ἀλλ' ἐνόμιζεν ὅτι ἐκεῖ ἐμελλε νὰ προσκτήσῃ σημασίαν καὶ τιμὰς. Ἦθελε νὰ πλησιάσῃ τὸν Καίσαρα, ὥστε ὁ Καίσαρ νὰ τὸν ἐκτιμῆσῃ ἀποχωρώντως. «Βλέπω, τὸν ἔγραφεν ὁ Κικέρων, ὅτι μᾶλλον ἐπιθυμεῖς νὰ σὲ συμβουλευώνται ἢ νὰ σὲ φορτόνωσι χρυσίον.» Ὁ δὲ Καίσαρ τότε εἶχε τόσας ἀσχολίας, ὥστε μόλις τὸν ἔβλεπεν, οὐδ' ἐπρόσεξε κατ' ἀρχὰς πολὺ εἰς τὸν ἐκ Ῥώμης προελθόντα αὐτῷ σοφὸν τοῦτον νομοδιδάσκαλον. Ἠρκέσθη νὰ τῷ ἀπονεύμῃ τὸν τίτλον καὶ τὸν μισθὸν στρατιωτικοῦ ρήτορος, ἀνευ ἐννοεῖται, τῆς ὑπηρεσίας· ἀλλ' ὁ Τρεβάτιος εὐθεώρησεν ὡς ἀνεπαρκῆ τὴν ἀμοιβὴν ταύτην διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοπορίας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς καταλύσεως, καὶ διανοεῖτο νὰ στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω. Ὁ Κικέρων ὑπέφερε τοῦ κόσμου τοὺς κόπους ἵνα ἐμποδίσῃ αὐτὸν τοῦ νὰ πράξῃ ὡς τὸν ὑπηγόρευεν ἡ φαντασία του. Οὐδὲν, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ του εὐφυέστερον ἢ ἀστείότερον τῶν ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας ἔγραφε πρὸς τὸν Τρεβάτιον, παρακινῶν αὐτὸν νὰ μείνῃ. Μετὰ τοῦ ἀσήμου τούτου νέου, πρὸς ὃν ἔτρεφε τοιαύτην θερμὴν συμπάθειαν, ὁ Κικέρων ἐφέρετο ἐν πάσῃ οἰκειότητι· ἐτόλμα νὰ γελᾷ ἐλευθέρως, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν τῷ ἦτο σὺνῆθες μετὰ παντὸς ἄλλου, καὶ ἐγέλα τόσῳ μᾶλλον, ὅσον τὸν ἔβλεπε τελλιμμένον καὶ ἐπεθύμει νὰ τὸν παρηγορήσῃ. Ὁ κόπος

(ΤΕΥΧΟΣ Β'.—ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1870.)

τὸν ὁποῖον καταβάλλει ἵνα διασκεδάσῃ ἓνα δυστυχή φιλόν, κατ' ἐμὴν γνώμην, καθιστᾷ σχεδὸν συμπαθεῖς τοὺς ἀστείμους του, καὶ ἡ εὐφροσύνη του προσκτᾷ νέον θέλητρον ἐκ τῆς καρδίας του. Ἐνίοτε τὸν περιπαίζει ελαφρῶς ἵνα κινήσῃ τὸ μειδιᾶμά του, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων διὰ τὰ ὁποῖα ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ καλὸς Τρεβάτιος δὲν ἐπειράζετο. Παραδείγματος χάριν, μίαν ἡμέραν τῷ ἐζήτησε νὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ τῆς ἐκστρατείας ἐπὶ τὸ λεπτομερέστερον. «Τοὺς δειλοτέρους πρὸ πάντων πιστεύω προκειμέου περὶ διηγήσεως μάχης τινός.» διότι ἴσως οἱ δειλοτέροι, ὡς πόρρω ἀφιστάμενοι, δύνανται νὰ βλέπωσιν ἐν συνόλῳ τὴν μάχην. Ἄλλοτε πάλιν, ἀφοῦ πρῶτον ἐκφράζει φόβον τιὰ ὅτι τὸν βλέπει ἐκτιθέμενον εἰς τοσοῦτους κινδύνους, προσθέτει: «Εὐτυχῶς ὅμως γνωρίζω πόσον εἶσαι προφυλακτικός· ὅτι πολὺ τολμηρότερος εἶσαι ὅταν παρουσιάζῃς διαταγὰς, παρ' ὅταν κατακόπτῃς τοὺς πολεμίους, καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ἂν καὶ εἶσαι καλὸς κολυμβητής, δὲν ἠθέλησες νὰ διαπλεύσῃς μέχρι τῆς Βρετανίας, φοβηθεὶς μὴ λάβῃς κἀνὲν λουτρόν ἐν τὸς τοῦ Ὠκεανοῦ.» Ἴνα κατευνάσῃ δὲ τὰς ἀνυπομονησίας του, τὸν ἀπειλεῖ μεταχειριζόμενος ὡς φόβητρον τοὺς φιλοσκώμμοινας. Τὸν δίδει νὰ καταλάβῃ ὅτι, ἂν ἐπέστρεφεν, ἦτο πολὺ πιθανὸν νὰ τὸν χώσῃ ὁ Λαβέριος ἐντὸς κωμωδίας τοῦ τινος. Ἄστειον δὲ ἀληθῶς θὰ ἦτο τὸ πρόσωπον ἀνδρὸς νομομαθοῦς, περιδεῶς ὁδοιποροῦντος κατόπιν στρατοῦ καὶ ἀσκοῦντος μεταξὺ τῶν βαρβάρων τὴν ἐπιστήμην του· ἀλλ' ἵνα φιμώσῃ τὰ στόματα τῶν γελωτοποιῶν, ἤρκει νὰ πλουτήσῃ. Ὅσον βραδύτερον ἐπέστρεφε, τόσοσιν θὰ ἐπέστρεφε πλουσιώτερος ὡς ὑπέσχετο τοῦτο καὶ ὁ Βάλβος. Ὁ δὲ Βάλβος ἦτο τραπεζίτης· ἄνθρωπος ὅστις δὲν συμμερίζεται τὴν δοξασίαν τῶν στωϊκῶν, διατεινομένων ὅτι πλούσιος εἶναι πᾶς ὅστις δύναται νὰ χαίρῃ τὸ θέαμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ὁμιλεῖ ὡς Ῥωμαῖος, καὶ λέγει ὅτι ὁ Τρεβάτιος θὰ ἐπιστρέψῃ καλῶς ἐφωδιασμένον ἔχων τὸ βαλάντιον, *more romano, bene nummatum*. Ὁ Τρεβάτιος ἔμεινε, καὶ ἔπραξε καλῶς. Ὁ Καίσαρ δὲν ἐβράδυνε νὰ προσέξῃ εἰς αὐτὸν καὶ εὐηρεστήθη ἐκ τῆς φιλίας του. Καὶ αὐτὸς δὲν συνείθισεν εἰς τὸν βίον τῶν στρατοπέδων, καὶ τέλος κατέσχῃ ὀλίγον τι θαρράλευτος. Πιθανὸν δὲ καὶ ὅτι ἐπέστρεφε πλούσιος, καθὼς εἶχε προειπεῖ ὁ Βάλβος, διότι ἂν καὶ δὲν εὕρισκοντο εἰς τὴν Ταλατίαν ὄλοι οἱ θησαυροὶ ὅσους ἠλπίζον οἱ ἀπερχόμενοι ἐκεῖσε, ἡ ἐλευθεριότης ὅμως τοῦ Καίσαρος ἦτον ἀνεξάντλητον μεταλλεῖον καταπλουτίζον ὅλους τοὺς φίλους του. Ἀκολούθως, ὁ Τρεβάτιος διήλθε δυσκό-

λους καιροὺς διατηρῶν φήμην ἀνθρώπου ἐντίμου· ταύτην δὲ τὴν δικαιοσύνην ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ κόμματα, καίτοι τοῦτο δὲν εἶναι εἰς τὰ κόμματα σύνθηες. Ἡτύχησε, πρᾶγμα σπάνιον, νὰ διαφύγῃ ὅλους τοὺς κινδύνους τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἔξῃ εἰσέτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ὁρατίου, ἐκτοξεύσαντος μίαν τῶν χαριστερέων σατυρῶν του κατ' αὐτοῦ. Βλέπει δὲ τις ἐν τῇ σατύρᾳ ταύτῃ, ὅτι τότε ὁ Τρεβάτιος ἦτο γέρων ἐράσμιος καὶ συγκαταβατικός, γελῶν ἀπὸ καρδίας καὶ τερπόμενος ἐν τῇ συναναστροφῇ τῆς νεολαίας. Βεβαίως ἐξιστορεῖ εἰς αὐτὴν τὴν μεγάλην ἐποχὴν ἐκείνην, ἧς ὑπῆρχεν ἐν τῶν τελευταίων λειψάνων, τὸν κατὰ Γαλατῶν πόλεμον, εἰς ὃν εἶχε παρευρεθῆ, τὸν Καίσαρα καὶ τοὺς στρατηγούς του, οὓς ἐγνώρισεν. Ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας του, ἡδύνατο νὰ διηγήται εἰς τὸν Οὐίργιλιον περὶ τῆς Λουκρητίας, εἰς τὸν Τίτον Λίβιον περὶ τοῦ Κικέρωνος, εἰς τὸν Προπέρτιον περὶ τοῦ Κατούλλου, καὶ ἦτον εἶδος μεταβατικοῦ σημείου καὶ δεσμοῦ ζῶντος μεταξὺ τῶν δύο ἐπιφανεστέρων τῆς λατινικῆς φιλολογίας ἐποχῶν.

Ὁ ἄλλος τὸν ὁποῖον ὁ Κικέρων εἶχε πέμψει πρὸς τὸν Καίσαρα, ἦτον ὁ ἀδελφός του Κουίντος. Ἐπειδὴ δὲ μέγιστον τόπον ἐπέχει ἐν τῷ βίῳ του, καὶ παρέστησε πρόσωπον διάσημον ἐν τῷ πολέμῳ κατὰ Γαλατῶν, συμφέρει, ὡς νομίζω, νὰ εἰπώμεν καὶ περὶ τούτου ὀλίγα τιὰ. Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ὠμοίαζεν ὀλίγιστον. Καίτοι ἤκουσε τὰ αὐτὰ μαθήματα καὶ τοὺς αὐτοὺς ἔλαβε διδασκάλους, οὐδεμίαν εἶχεν ἔφεσιν πρὸς τὴν ῥητορικὴν, καὶ οὔτε ἠθέλησέ ποτε νὰ ἀγορεύσῃ δημοσίως. «Ἀρχετὸν εἶναι, ἔλεγεν, εἰς μόνος ῥήτωρ εἰς μίαν οἰκογένειαν, μάλιστα δὲ καὶ εἰς μίαν πόλιν.» Ἦτο δυσκόλου χαρακτήρος καὶ εὐμετάβλητος, καὶ χωρὶς αἰτίαν ἤρχετο εἰς παραλόγους θυμούς. Δραστηριώτατος κατ' ἐπιφάνειαν, ἀπεθαῖρύνετο ἀμέσως· ἂν δὲ καὶ ἐπετηδεύετο ἀείποτε τὸν κύριον, ἤγετο καὶ ἐφέρετο ὑφ' ὄλων τῶν περὶ αὐτόν. Ταῦτα τὰ ἐλαττώματα, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ Κικέρων, καίτοι ζητεῖ νὰ τὰ δικαιολογήσῃ, ἐστέναζε σιωπηλῶς, ἠμπούσαν τὸν Κουίντον τοῦ νὰ προκόψῃ ἐν τῷ δημοσίῳ του βίῳ, καὶ τοῦ κατετάραξαν τὸν ἰδιωτικόν.

Τὸν εἶχον νυμφεύσει ἐτι νεώτατον μετὰ τῆς Πομπόνας, ἀδελφῆς τοῦ Ἀττικοῦ. Τὸ συνοικεῖσιν τοῦτο, τεκτανθὲν ὑπὸ τῶν δύο φίλων ἵνα συσφιγθῇ ἡ σχέσις των, παρ' ὀλίγον ἔφερεν αὐτὴν εἰς ῥῆξιν. Οἱ σύζυγοι ἔτυχον ἔχοντες χαρακτήρας λίαν ὁμοίους· ἦσαν ἀμφοτέροι θυμώδεις, φιλόνοικοι, καὶ οὐδέποτε ὠμονόουν. Ὅ,τι δὲ μάλιστα κατετάραξε τὸν συζυγικὸν βίον των εἶναι ἡ ἀπεριόριστος ἐξουσία ἣν εἶχεν

ἀποκτήσει δούλος τις, ὁ Στάτιος, ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ κυρίου του. Εὐκόλως δὲ δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κικέρωνος, ὅποιαν πολλάκις οἱ δούλοι ἐλάμβανον ἐν ταῖς οἰκογενεαῖς ἐπιρροήν· πολὺ μείζονα παρ' ὅσῃ φανταζόμεθα. Σήμερον, ὅτε ὁ ὑπηρέτης εἶναι ἐλεύθερος, φυσικώτερον θὰ ἐφαίνετο ἂν ἀπέκτα ἐν ταῖς οἰκίαις ἡμῶν κυριωτέραν τινὰ θέσιν· συνέβη ὅμως τὸ ἐναντίον, αὐξηθείσης μὲν τῆς ἀξιοπρεπείας του, ἐλαττωθείσης δὲ τῆς ἐπιρροῆς του. Γενόμενος ἀνεξάρτητος, ἔρχεται μετὰ τοῦ κυρίου του εἰς συμφωνίας. Συζῶσι συνδεδεμένοι διὰ συμβολαίου προσκαίρου, τὸ ὅποιον, ἐπιβάλλον εἰς αὐτοὺς ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις, φαίνεται εἰς ἀμφοτέρα τὰ μέρη περιοριστικόν. Καὶ ἐπειδὴ τὸ εὐθραυστον συμβόλαιον τοῦτο δύναται νὰ διαβραγῆ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, καὶ οἱ σήμερον συναρωγοὶ νὰ γίνωσιν αὐριον ἀδιάφοροι ἢ ἐχθροί, δὲν ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν τελεία ἐμπιστοσύνη, καὶ ἐνόσφ ἢ τύχη τοὺς κρατεῖ ἡνωμένους, κατοπτρεύονται μεταξὺ τῶν καὶ ἀμύνονται. Ἄλλ' εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ὅτε ἡ δουλεία ἦν θειή, τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἄλλως πως. Τότε ὁ κύριος ἠνοῦτο μετὰ τοῦ δούλου, ὄχι πρὸς καιρὸν, ἀλλὰ διὰ βίου· καὶ λοιπὸν ἕκαστος διηυθέτει τοὺς τρόπους οὕτως, ὥστε νὰ γνωρισθῆ ὑπὸ τοῦ ἐτέρου καὶ νὰ συμμορφωθῆ. Ὅλον τὸ μέλλον τοῦ δούλου ἐξήρητο ἐκ τῆς εὐνοίας τοῦ κυρίου του· κατέβαλλε λοιπὸν πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς πᾶσαν προσπάθειαν· καὶ ἐπειδὴ οὔτε θέσιν εἶχε νὰ ὑπερασπίσῃ, οὔτε ἀξιοπρέπειαν νὰ διατηρήσῃ, ἐγένετο ὅλος τοῦ κυρίου του. Ἐκολάκευε καὶ ἐθεράπευεν ἀνενοδοιάστως τὰ χεῖριστα τῶν παθῶν του, καὶ κατάρθωνεν ἐπὶ τέλος νὰ καταστῆ ἀναγκαῖος εἰς αὐτόν· καὶ ἀφοῦ ἀπαξ ἐτύγχανε τῆς στενῆς του οἰκειότητος ἀρέσκων εἰς αὐτόν κατὰ πᾶσαν στιγμήν, καὶ προσθυμούμενος εἰς τὰς ἐσωτερικὰς καὶ μυστικὰς ἐκεῖνας ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας δὲν ἐφοβοῦντο νὰ ζητῶσι παρ' αὐτοῦ, καὶ τὰς ὁποίας οὐδέποτε ἠρνεῖτο, ἐξουσίαζεν αὐτὸς τὴν οἰκογένειαν· εἰς τρόπον ὥστε ἀληθῶς δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται τοῦτο κατ' ἀρχὰς παράδοξον, ὅτι οὐδέποτε ὁ ὑπηρέτης ἠγγίσε τοσοῦτον νὰ γίνῃ κύριος, ὅσον καθ' ἣν ἐποχὴν ὑπῆρχε βούλος. Τοῦτο συνέβη εἰς τὸν Στάτιον. Καλῶς γνωρίσας τὰ ἐλαττώματα τοῦ Κουίντου, τόσον εἰσεχώρησεν εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην του, ὥστε ὅλη ἡ οἰκία ἐκλινεν ὑπὸ τὰ νεύματα αὐτοῦ. Μόνῃ ἡ Πομπωνία ἀνῆλθε, καὶ αἱ ἐναντιότητες τὰς ὁποίας ἀπῆντα διὰ τοῦτο ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς τὴν κατέστησαν ἔτι ἀφορητοτέραν. Ἀδιακόπως ἠρέθιζε τὸν σύζυγόν τῆς διὰ λέξεων προσηγορικῶν δὲν ἤθελε νὰ παρουσιασθῆ

εἰς τὰ συμπόσια τὰ ὅποια αὐτὸς ἔδιδε, προφασίζομένη ὅτι κατήντησε ξένη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, ἢ, ἂν ἔστεργε νὰ φανῆ, καθίστα τοὺς προσκεκλημένους μάρτυρας δυσταρεστοτάτων σκηνῶν. Βεβαίως δὲ, τίς οἶδε τίνα ἡμέραν καθ' ἣν θὰ ἐφάνη ἡ γυνὴ αὕτη ὑπὲρ τὸ σύνθηδες δύστροπος καὶ διεστραμμένη, ἐκάθησεν ὁ Κουίντος καὶ συνέταξε τὰ ἐπόμενα δύο ἐπιγράμματα, τὸ μόνον ἀπολειπόμενον ἡμῖν τεκμήριον τῆς ποικητικῆς του ἱκανότητος.

« Εἰς τοὺς ἀνέμους ἐμπιστεύθητι τὸ σκάφος σου, ἀλλ' εἰς γυναῖκα μὴ παραδόσης τὴν ψυχὴν σου. Εἰς τῆς γυναικὸς τὸν λόγον ὀλιγωτέρα ὑπάρχει ἀσφάλεια, ἢ εἰς τῶν κυμάτων τὰς πλιντροπίας. »

« Γυνὴ ἀγαθὴ δὲν ὑπάρχει· ἢ, ἂν τυχαίως εὖρεθῆ καμμία, ἀπορῶ πῶς ἠδυνήθη πᾶγμα κακὸν νὰ γίνῃ πρὸς στιγμὴν ἀγαθόν. »

Τὰ δύο ταῦτα ἐπιγράμματα δὲν εἶναι τόσον χαριστικά πρὸς τὸ ὠραῖον φῶλον, ἀλλὰ φαίνονται συγγνωστά πρὸς τὸν δυστυχεῖ τῆς στρυφνῆς Πομπωνίας σύζυγον.

Καθὼς ὁ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ Κουίντου δὲν ὑπῆρξεν εὐδαίμων, οὕτως οὐδ' ὁ πολιτικὸς διέλαμψε. Τὰς θέσεις ὅσας κατέλαβεν, ὠφείλειν ὅλας εἰς τὸ μέγα ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ του μάλλον ἢ εἰς τὴν ἰδίαν του ἱκανότητα, καὶ οὐδὲν ἐπραξεν ἵνα φανῆ ἄξιος αὐτῶν. Ἀφοῦ ἐχρημάτισεν ἀγορανόμος καὶ πραιίτωρ, ἐκλήθη ἑπαρχος τῆς Ἀσίας· δύσκολος δοκιμασία εἰς τοιοῦτου χαρακτήρος ἀνθρώπου, τὸ νὰ ἔχῃ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Ἡ ἀπόλυτος αὕτη ἀρχὴ τοῦ ἐτάραξε τὰς φρένας· ἡ ἀχαλίνωτος τυραννία του ὑπερέβη πᾶν ὄριον· ὡς δεσπότης τῆς Ἀνατολῆς, μόνον εἶχε λόγον, πυρπόλοι καὶ ἀπαγχονίζε. ἠθέλε νὰ δοξασθῆ πρὸ πάντων ὡς μέγας τιμωρός. Ἐπειδὴ τῷ ἐπαρουσιάσθη εὐκαιρία νὰ ράψῃ ἐντὸς σάκκου καὶ νὰ ρίψῃ εἰς τὸν ποταμὸν δύο πατροκτόνους εἰς τὰ κάτω τῆς ἐπαρχίας του, ἐπισκεπτόμενος τὰ ἄνω ἠύχετο νὰ δώσῃ καὶ ἐκεῖ τὸ αὐτὸ θέαμα, διὰ νὰ μὴ ζηλεύωσιν οἱ κάτοικοι τούτου τοῦ μέρους τοὺς τοῦ ἄλλου. Καὶ ἐπροσπάθει λοιπὸν νὰ συλλάβῃ Ζεῦξιν τινα, ἀνθρώπου ἐκ τῶν ἐγκρίτων, κατηγορηθέντα ὡς μητροκτόνον καὶ ἀθωωθέντα ὑπὸ τῶν δικαστηρίων. Μόλις μαθὼν ὁ Ζεῦξις ὅτι ὁ ἑπαρχος ἤρχετο ἐκεῖσε, καὶ προαισθανθεὶς τὰς διαθέσεις του, ἐδραπέτευσεν, ὁ δὲ Κουίντος, ἀπαρηγόρητος ὅτι ὁ μητροκτόνος οὗτος διέφυγεν ἐκ τῶν χειρῶν του, τῷ ἔγραψε τρυφερωτάτας ἐπιστολάς παρακαλῶν αὐτόν νὰ ἐπανέλθῃ. Ἀλλὰ συνήθως ἐφέρετο ἀνυποκρίτως καὶ ἐξεφράζετο ἀναφανδόν. Εἰς τινα τῶν ὑπάρχων του ἐνετέλλετο νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ καύσῃ Λικίνιον τινα καὶ τὸν υἱόν του ζῶντας, ὡς σφετερισθέντας δημό-

σια χρήματα. Πρὸς τινὰ Ῥωμαῖον ἰππότην, ὀνόματι Κατιανόν, ἔγραψεν ἄσπι ἠλπίζε νὰ τὸν πνίξῃ μίαν ἡμέραν ἐντὸς τοῦ καπιού, χειροκροτούσης ὅλης τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τῇ τιμωρίᾳ.» Εἶναι ὅμως ἀληθές ὅτι, πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας αὐτὸν ὅτι ἔγραψε τὰς ἀνημέρους ἐπιστολάς ταύτας, ἀπεκρίνετο ὅτι ἦσαν ἀπλοὶ ἀστεῖσμοί, καὶ ὅτι ἤθελε νὰ γελάσῃ μίαν στιγμὴν. Παράδοξος τρόπος τοῦ ἀστεΐζεσθαι, μαρτυρῶν φύσιν αὐτόχρημα βάρβαρον! Καὶ ἐν τούτοις ὁ Κουίντος ἦτον ἀνὴρ πεφωτισμένος, εἶχεν ἀναγνώσει τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ξενοφῶντα, ἐλάλει θαυμασίως τὴν ἑλληνικὴν, μάλιστα δὲ συνέγραφε καὶ τραγωδίας κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνεσσεῶς του. Εἶχε λοιπὸν ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν ἀνδρὸς ἐξηγνησιμένου καὶ κοσμίου, ἀλλὰ μόνην τὴν ἐπιφάνειαν. Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ τοῖς μᾶλλον καλῶς ἀναθεραμμένοις αὐτοῖς, πολλάκις ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἀπλῶς χάριέν τι πρόσχημα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἀνευρίσκειται ἡ τραχεῖα καὶ ἀγρία ψυχὴ τῆς ἀνηλεοῦς ταύτης στρατιωτικῆς φυλῆς.

Ὁ Κουίντος ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας του οὐκ ὀλίγον κακῶς πεφημισμένος· ἀλλὰ, τὸ θαυμαστότερον, δὲν ἐπέστρεψε πλούσιος. Ὡς φαίνεται, ἐσφετερίσθη ὀλιγώτερον ἢ οἱ συνάδελφοί του· ὅπως δὴποτε δὲν κατάρθρωσε νὰ φέρῃ ἱκανὰ πρὸς πλήρωσιν τῶν χασμάτων ἄτινα ἦνοιξεν εἰς τὴν περιουσίαν του· αὕτη εἶχεν ἐλαττωθῆ μεγάλην ἕνεκα τῶν ἀσπυτιῶν του, ἐπειδὴ ἠγάπα, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του, ν' ἀγοράζῃ καὶ νὰ κτίσῃ οἰκοδομὰς· ἦτο δὲ καὶ ἐραστής τῶν σπανίων βιβλίων, καὶ πιθανῶς δὲν ἀντεῖχεν εἰς τὰς αἰτήσεις τῶν δούλων τοὺς ὁποίους ἠύνοιε. Ἡ ἐξορία τοῦ Κικέρωνος συνετέλεσεν ἐτι μᾶλλον εἰς τὴν καχεξίαν τῶν ὑποθέσεων του, καὶ, ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ἀδελφοῦ του, ὁ Κουίντος ἦτο κατηφρανισμένος. Καὶ ὅμως, ἐπὶ τῆς μεγίστης ἐνδείας του, ἠθέλησε νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν ἐν Ῥώμῃ οἰκίαν του, ἠγόρασε δὲ καὶ ἄλλην, ἐξοχικὴν, εἰς τὸ Ἄρπινον, καὶ ἄλλην εἰς τὰ προάστεια, καὶ εἰς τὴν ἐν Ἄρχῃ ἑπαυλίν του ἔκτισε λουτρόν, προπύλαια, ἰχθυοτροφεῖα, καὶ κατεσκεύασεν ὁδὸν ἀμαξητῆν τόσο ὠραίαν, ὥστε ἐξελάμβανον αὐτὴν ὡς ἔργον τῆς πολιτείας. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ ἐνδεια ἐνός Ῥωμαίου ἐκείνου τοῦ καιροῦ θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς πλοῦτος εἰς πολλοὺς τῶν σημερινῶν ἀρχόντων· ἀλλ' ἠλθεν ἡμέρα καθ' ἣν συνέβη νὰ περιπέσῃ ὁ Κουίντος ὅλως διόλου εἰς τὰς χεῖρας τῶν δανειστῶν, καὶ νὰ μὴ ἔχῃ πλέον οὐδ' ἐλαχίστην πίστωσιν. Τότε ἐσκέφθη νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν ἐσχάτην καταφυγὴν τῶν ἐν ἀμηχανίᾳ χρεωσῶν· ἀπῆλθεν εἰς εὐρεσιν τοῦ Καίσαρος.

Οὐ μόνον λοιπὸν ὁ τῆς δόξης ἔρως εἴλκυσε τὸν Κουίντον εἰς τὴν Γαλατίαν, ἀλλὰ καὶ οὗτος, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀπῆλθε πρὸς χρηματισμὸν καὶ δὲν εἶχον μὲν ἕως τότε ἀναδειχθῆ τὰ ἀποτελέσματα κατὰ τὰς ἐλπίδας, διότι εἰς λαοὺς ὁποῖοι οἱ Βέλγιοι καὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν εὐρέθησαν ὅλοι οἱ θησαυροὶ τοὺς ὁποίους ἐπορεύοντο ἐκεῖσε νὰ ζητήσωσιν, ἀλλ' εἰτέτι οἱ τυχοδιώκται δὲν ἀπώλεσαν πᾶν θάρρος αὐτῶν, καὶ μᾶλλον τοῦ νὰ ἀποβάλωσι τὴν λαμπρὰν αὐτῶν χήμαιραν οἱ ἀποτυγχάνοντες, ἐθεώρουν ἀείποτε ὡς ἐτι ἀπωτέραν τὴν γῆν ἐκείνην τῆς ἐπαγγελίας, ὅπου ἐμελλον νὰ εὕρωσιν ὅσα πλοῦτη ὠνειρεύοντο. Τοιαύτην γῆν ἐθεώρουν τότε τὴν Βρετανίαν, καθ' ἣς ἠτοιμάζετο ἡ ἐκστρατεία. Πάντες ἔτρεφον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐκεῖ ἐμελλον νὰ θησαυρίσωσι, καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτὸς, καθὰ λέγει ὁ Σουετόνιος, ἠλπίζε νὰ ἀποφέρῃ πολλοὺς μαργαρίτας. Αἱ ἐλπίδες ἀπεδείχθησαν ἠπατημέναι καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν· οὔτε μαργαρίται εὐρίσκοντο εἰς τὴν Βρετανίαν, οὔτε χρυσορυχεῖα. Μόλις καὶ μετὰ βίας κατάρθρωσαν νὰ ζωγρήσωσι δούλους τινὰς, καὶ τούτους μηδεμιᾶς ἀξίας, διότι οὔτε φιλολόγους ἠλπίζον νὰ τοὺς κατορθώσωσιν, οὔτε μουσικούς. Ὁ λαὸς οὗτος οὐδεὶς ἄλλου πράγματος ἠύμοιρει εἰμὴ βαρυτάτων ἀμαξῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐμάχετο ἀνδρείως. Διὸ καὶ ὁ Κικέρων ἔγραφε χαριεντιζόμενος πρὸς τὸν Τρεβάτιον, ἀναγγεῖλαντα αὐτῷ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην τοῦ στρατοῦ. « Ἄσπι λοιπὸν οὔτε χρυσίον εὐρίσκεις ἐκεῖ, οὔτε ἀργύριον, εἶμαι γνώμης ν' ἀρπάξῃ καὶ σὺ μίαν ἐκ τῶν βρετανικῶν ἀμαξῶν ἐκείνων, καὶ νὰ ἔλθῃς ἐπ' αὐτῆς μέχρι τῆς Ῥώμης ἀστάθμευτος.» Τὴν γνώμην ταύτην συνεμερίζετο καὶ ὁ Κουίντος, ὅστις, καίτοι ἔτυχε καλῆς δεξιότητος παρὰ τῷ Καίσαρι, διορίσαντι αὐτὸν τοποτηρητῆν του, ὅταν εἶδεν ὅτι ἡ τύχη δὲν ἤρχετο ταχέως ὡς ἠλπίζεν, ἀπώλεσε τὸ θάρρος, καὶ, ὡς ὁ Τρεβάτιος, ἐσκέπετο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ῥώμην· ἀλλ' ὁ Κικέρων, ἀφήσας τῶρα τοὺς ἀστεῖσμούς κατὰ μέρος, τὸν ἠμπόδιζε.

Καὶ τὸν ὠφέλησε μὲγάλως, διότι κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον χειμῶνα, ὅστις ἐπηκολούθησε τὸν κατὰ Βρετανίας πόλεμον, ὁ Κουίντος ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ πράξῃ τὸ ἀνδραγαθήμα, ἐξ οὗ τὸ ὄνομά του ἀπέκτησε τὴν ὑπόληψιν τῶν στρατιωτικῶν ἀνδρῶν. Καὶ τοι ἀνέγνωσε περιπαθῶς τὸν Σοφοκλέα καὶ ἔγραψε τραγωδίας, κατὰ βάθος ἦτον οὐδὲν ἄλλο ἢ στρατιώτης. Ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ εὐρέθη ἐντὸς τοῦ στοιχείου του καὶ ἀνεδείχθη οἷος δὲν ἐφαίνετο πρῖν. Ἐν τῷ μέσῳ λαῶν ἐπαναστημένων, ὅπισθεν χαρακωμάτων ἐγεθρόντων ἐν τάχει, ἐν μιᾷ νυκτί,

κατώρθωσε, μετὰ μόνης μιᾶς λεγεῶνος, νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ στρατόπεδον, οὔτινος τὴν φυλακὴν τῷ εἶχεν ἐμπιστευθῆ ὁ Καῖσαρ, καὶ ν' ἀνθέξῃ κατ' ἐχθρῶν ἀναριθμῆτων καταστρεφάντων ἕνα ὅλον ῥωμαϊκὸν στρατόν. Εἰς τοὺς αὐθάδεις αὐτῶν κομπασμοὺς ἀπήντησεν ἀτρομήτως, καὶ τοὶ δὲ νοτῶν, κατέβαλεν ἀπίστευτον δραστηριότητα· τὴν, ὥστε ἐδέησε νὰ στασιάσωσιν οἱ στρατιῶταί του ἵνα βιάσωσιν αὐτὸν νὰ φεισθῆ τῆς ζωῆς του. Παραλείπω τὰς λεπτομερείας τοῦ γεγονότος τούτου ὡς ἐξαιρέτως ἱστορουμένας ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐν τοῖς Ὑπομνήμασιν αὐτοῦ· τὸ κατόρθωμα τοῦτο εἶναι ἐν τῶν ἐνδοξότερων τοῦ πολέμου κατὰ Γαλατῶν· αὐτὸ ἐξήλειψε τὰς μικροπρεπείας τοῦ χαρακτήρος τοῦ Κουίντου, καὶ τὸν ἐβοήθησε νὰ παριστᾷ ὅπως οὖν ἐντιμότερον τὸ ἀχάριστον καὶ δυσχερὲς πρόσωπον νεωτέρου ἀδελφοῦ ἐνὸς μεγάλου ἀνδρός.

Καλῶς προέβλεπεν ὁ Κικέρων ὅτι, καίτοι ὁ Καῖσαρ γράφων τὰ Ὑπομνήματα αὐτοῦ εἶπεν ὅτι δὲν εἶχεν ἀξίωσιν ἱστοριογράφου, ἀλλὰ παρασκευαστοῦ ὕλης διὰ τὴν ἱστορίαν, ἡ τελειότης τοῦ συγγράμματος τούτου ἐμελλε ν' ἀποτρέψῃ πάντα νουνεχῆ ἄνδρα τοῦ νὰ ἐπαυαλάβῃ αὐτό. Τούτου ἕνεκα ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Δίων ἐφυλάχθησαν τοῦ νὰ τὸ ἀναπλάσωσιν· ἠρέσθησαν δὲ ποιήσαντες ἐπιτομὴν αὐτοῦ, ὥστε σήμερον ἐξ ἄλλης πηγῆς δὲν γνωρίζομεν τὸν κατὰ Γαλατῶν πόλεμον, ἢ ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ ἥρωος αὐτοῦ τοῦ πολέμου. Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν ᾖναι τελεία αὕτη ἡ διήγησις, ἡ ἕνεκα μάλιστα τῆς τελειότητος αὐτῆς, ἀπέχει τοῦ νὰ πληρωθῇ ἡ περιέργεια ἡμῶν ἐξ αὐτῆς καὶ μόνης· τούτο δὲ εἶναι ἴδιον τῶν ἀληθῶς καλῶν συγγραμμάτων· φαίνεται μὲν ὅτι ὤφειλον νὰ εὐχαριστήσωσι τὴν περιέργειαν τοῦ δημοσίου κατὰ πάντα, καὶ τούναντίον, ἐξάπτουσιν αὐτὴν περισσότερον. Κινοῦντα αὐτὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρὸς τὰ ἐξιστορούμενα πράγματα, διεγείρουσιν ἐν ἡμῖν τὸν πόθον ὅπως γνωρίσωμεν αὐτὰ καλλήτερον, καὶ ἐκ τῶν βεβαιωτέρων τεκμηρίων τῆς ἐπιτυχίας των εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς τοὺς ἀναγνώστας, παροτρύνοντα αὐτοὺς νὰ μάθωσι πλείονα τῶν ὅσα λέγουσιν εἰς αὐτούς. Ἡ ἐπιθυμία νέων λεπτομερειῶν περὶ ἐνὸς τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων τῆς ἱστορίας, καθιστᾷ τοσοῦτον πολυτίμους πρὸς ἡμᾶς τὰς ἐπιστολάς, ἃς ὁ Κικέρων ἔγραψε πρὸς τὸν ἀδελφόν του καὶ τὸν Τρεβάτιον. Καίτοι δὲ καὶ αὐταὶ σπανιώτεροι παρ' ὅσον ἠθέλομεν, τοῦλάχιστον προσθέτουσι τι φῶς εἰς ὅσα ὁ Καῖσαρ ἔγραψε περὶ τῶν ἐκστρατειῶν του· καὶ ἐπειδὴ εἶναι οἱ-

καίτεροι ἢ διήγησις συντεταγμένη διὰ τὸ δημοσίον, εἰσάγουσιν ἡμᾶς περισσότερον εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τοῦ νικητοῦ τῶν Γαλατῶν· μᾶς φέρουσιν ὑπὸ τὴν σκηνὴν του, ὅπου βλέπομεν πῶς διῆγε κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως καὶ ἀναπαύσεως αὐτοῦ, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἐφρόντισε νὰ μᾶς ἀναφέρῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Πάντως λοιπὸν τὸ θέαμα τοῦτο εἶναι περιεργείας ἄξιον, ὡς συμπλήρωσις φυσικὴ τῶν Ὑπομνήματων, καὶ ἵνα καλῶς γνωρίσωμεν τὸν Καῖσαρα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ἄριστα θὰ ἐπράττομεν συλλέγοντες ἐπιμελῶς τὰς λεπτομερείας ὅσαι εὐρίσκονται ἐν αὐταῖς διεσπαρμέναι.

Τὸ κατ' ἐμὲ, εἰκάζω, ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Καίσαρος δὲν ὠμοίαζε μετὰς ἀρχαίας ἐκείνας ῥωμαϊκὰς στρατιάς, τὰς ὁποίας μᾶς περιγράφουσιν ὡς σοβαρὰς καὶ ἐγκρατεῖς, ὡς τρεμούσας πάντοτε ὑπὸ τὴν ῥάβδον τῶν ῥαβδούχων καὶ ὑποκειμένας ἐν παντὶ καιρῷ εἰς πειθαρχίαν ἀκράδαντον. Ὁ τοῦ Καίσαρος στρατὸς διετέλει μὲν ὑπὸ αὐστηρότητα, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ κινδύνου, οὐδὲ παρεπονεῖτό ποτε διὰ τοῦτο, καὶ οὐδεὶς ἄλλος ὑπέστη πλείονας κόπους οὐδ' ἐξετέλεσε μείζονα ἔργα· ἀφοῦ δὲ ὁ κίνδυνος παρήρχετο, ἡ πειθαρχία ἐχαλαροῦτο. Ὁ Καῖσαρ ἐσυγχώρει εἰς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ τὴν ἀνάπαυσιν, ἐνότιε δὲ καὶ τὴν ἡδονήν. Τοὺς ἄφινε νὰ στολίζωνται διὰ λαμπρῶν ὄπλων καὶ νὰ καλλωπίζωνται ἐπιμελῶς· «Τί σημαίνει ἂν ἀλείφονται μῦρα; ἔλεγε. Καὶ οὕτω μάχονται καλῶς.» Καὶ ὄντως οἱ στρατιῶταί οὗτοι, τοὺς ὁποίους οἱ πομπηῖανοὶ ἀπεκάλουν ἐκτεθλυμένους, εἶναι αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες, ἀποθνήσκοντες τῆς πείνης εἰς τὸ Δυρράχιον, ἀπεφαίνοντο ὅτι ἐπροτίμων νὰ φάγωσι τοὺς φλοιούς τῶν δένδρων μᾶλλον ἢ ν' ἀφῆσωσι τὸν Πομπήιον νὰ διαφύγῃ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν. Συνελέγοντο δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταξὺ τῶν ἔθνη τῶν Ἄλπεων Γαλατῶν ἐκείνων, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὁ ῥωμαϊκὸς πολιτισμὸς δὲν εἶχεν ἀφαιρέσει τὰς ἐμφύτους αὐτῶν ἀρετάς, φυλῆς ἐρασμίας καὶ λαμπρᾶς ἀγαπώσης τὰ πολεμικὰ καὶ μαχομένης εὐθύμως. Οἱ ἀρχηγοὶ ὠμοίαζον πολὺ μετὰ τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν· ἦσαν ζωηροὶ καὶ ἐνθουσιῶδεις, πλήρεις στρατηγημάτων κατὰ τὰς κρίσιμους ὥρας, καὶ μᾶλλον εἰς τὴν ἐμπνευσιν τῆς στιγμῆς ἐμπιστευόμενοι ἢ εἰς τὴν τετριμμένην οἰκίαν. Εἶναι σημειώσεως ἄξιον ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν εἶχε φήμην ἐκ προηγουμένων πολέμων· ὡς ἂν ᾔθελεν ὁ Καῖσαρ ἵνα ἐξ αὐτοῦ ἀρχηγῆται ἡ στρατιωτικὴ αὐτῶν δόξα. Τινὲς, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ φέρτερος ἴσως, Λαβιενὸς ὀνόματι, ἦσαν πολιτικοὶ φίλοι του, παλαιοὶ συνωμόται ὡς καὶ αὐτὸς, οἵτινες ἀπὸ δημαγωγῶν

κατέστησαν κατά τὸ παράδειγμά του καὶ ἀνευ σπουδῆς τινος στρατηγοὶ ἐξάιρετοι ἄλλοι δὲ ἀπ' ἐναντίας, ὡς ὁ Φάβιος Μάξιμος καὶ ὁ Σέρβιος Γάλλος, ἔφερον περικλεῆ ὀνόματα· ἦσαν ὀπαδοὶ, τοὺς ὁποίους ἀπέκτα ἐκ προὔπαρχῆς μεταξὺ τῆς ἀριστοκρατίας, ἢ ὄμηροι, οὓς ἐλάμβανεν ἐξ αὐτῆς. Οἱ πλεῖστοι, ὁ Κράσσος, ὁ Πλάγχος, ὁ Βολκάτιος Τοῦλλος, ὁ Δέκιμος Βροῦτος, καὶ βραδύτερον ὁ Πολλίων, ἦσαν νέοι τοὺς ὁποίους περιποιεῖτο μετὰ προφανοῦς προτιμήσεως, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἐνεπιστεύετο ἀσμένως ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ κινδυνώδους τινὸς ἐπιχειρήσεως. Ἠγάπα τὴν νεότητά ἐκ φυσικῆς πρὸς αὐτὴν κλίσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ πολιτικὸν λόγον, ὅτι οἱ νέοι ἦσαν ἐπιμέτοχοι εἰς τὰς φαρτριάς καὶ δὲν ἔλαβον καιρὸν ὥστε νὰ προσκολληθῶσιν εἰς τὴν δημοκρατίαν ὑπηρετοῦντες αὐτήν· ἤλπιζε λοιπὸν ὁ Καῖσαρ ὅτι εὐκολώτερον αὐτοὶ θὰ συνεμορφῶντο κατὰ τὸ νέον πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ἐμελέτα νὰ καθιδρύσῃ.

Οἱ ὑπασπισταὶ οὗτοι, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπῆρχεν ἀπεριόριστος, δὲν ἀπέτελλον μόνον τὴν συνήθη τῶν ἀνθυπάτων αὐλήν. Πρόσθετες τὴν πληθὺν ἐκείνην τῶν νέων Ῥωμαίων, τέκνων περιφανῶν οἰκογενειῶν, ἐκ προὔπαρχῆς ἀνηγορευμένων ἀπὸ τῆς γενετῆς των εἰς τὰς τιμὰς, καὶ προσερχομένων εἰς αὐτὸν ἵνα ἐκδιδάχθωσιν ὑπὸ τὰ προστάγματα τοῦ τὸν πόλεμον. Τοιοῦτους ἀπεκάλουν συσκήτους του, *contubernales*. Στρατιώται ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, ἐκτιθέμενοι ἐν ἡμέρᾳ μάχης εἰς τῶν πολεμίων τὰς προσβολὰς, ἀποκαθίσταντο μετὰ τὴν μάχην οἱ φίλοι καὶ συνέταιροι τοῦ ἀρχηγοῦ, ὃν ἠκολούθουν εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας, ὡς οἱ πελάται συνώδεον ἐν τῇ πόλει τὸν πάτρωνα αὐτῶν. Παρευρίσκοντο εἰς τὰς συνδιαλέξεις του, μετεῖχον εἰς ὅλας του τὰς εὐωχίας καὶ διασκεδάσεις, παρεκάληντο εἰς τὴν τράπεζάν του, τὸν περιεστοίχιζον ὅταν ἐκάθητο εἰς τὴν καθέδραν του ὡς δικαστῆς, ἐνὶ λόγῳ ἐσχημάτιζον τὴν συνοδίαν, καὶ δότε εἶπεῖν τὴν αὐλήν τοῦ πραίτορος (*praetoria cohors*). Λέγεται ὅτι ὁ Ἀφρικανὸς Σκηπίων ἐπενόησε τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ ἀναδεικνύειν τὸν ὄγκον τῆς ὑπάτης ἐξουσίας ἐμπροσθεν τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν μετ' αὐτὸν δὲ καὶ οἱ διοικηταὶ ἐπεμελοῦντο τὰ μέγιστα ἵνα διατηρῶσιν ὅλην ἐκείνην τὴν ἐπίδειξιν πρὸς διατρέφωσιν τοῦ μεγαλείου των. Οὐδ' ἔρκει τοῦτο, ἀλλὰ πλησίον τῶν μηχανῶν τούτων ὑπῆρχε θέσις καὶ δι' ἄλλους τινὰς ἀνδρας διαφορωτάτης ἐπιτηδειότητος καὶ βροπῆς. Εἰς τὰς ἐκτεταμένας χώρας τὰς ὁποίας ἐκυβέρνων οἱ ἀνθύπατοι ἦσαν πρὸς διαχείρησιν αὐτῶν ἀναγκαῖοι ἄξιοι οἰκονομολόγοι, ἐμβρι-

θεῖς γραμματεῖς, ἐτι δὲ καὶ νομομαθεῖς σοφοί. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Τρεβάτιος αὐτὸς, ὁ φιλήσυχος καὶ εἰρηνικὸς Τρεβάτιος, δὲν ἦτον ὅλως ἀλλότριος ἐν τῇ συνοδίᾳ στρατευμάτων, ἔχων πῶς νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην μου ἐτι καὶ μεταξὺ τῶν Ναρβιανῶν καὶ Βέλγων. Ἐὰν εἰς αὐτοὺς, πρὸς τοὺς ὁποίους τὰ ἀνώτερα καθήκοντα περιποιοῦν σημαντικότητά τινα, προσθέσωμεν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὑποδεστέρων ἀξιωματικῶν ἢ ὑπαλλήλων, ὡς ἦσαν οἱ ραβδόχοι, καὶ οἱ κλητῆρες, καὶ οἱ γραφεῖς, καὶ οἱ διερμηγεῖς, καὶ οἱ ταξιδῶται, καὶ οἱ ἱατροί, καὶ οἱ θαλαμηπόλοι, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἱεροσκόποι ἢ μάντιες, φανταζόμεθα ὅπωςδῆποτε τὴν ὄντως βασιλικὴν συνοδίαν ἦν ἀείποτε ἦγε κατόπιν αὐτοῦ πᾶς ἀνθύπατος.

Καὶ ἡ τοῦ Καίσαρος ἦτο κατὰ πιθανὸν λόγον πομπωδεστέρα πασῶν· ἦρχε δέκα λεγεῶνων ὁ Καῖσαρ· τοῦτο, καὶ ἡ μεγάλη ἐκτασις τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας προετίθετο νὰ κατακτήσῃ καὶ κυβερνήσῃ, ἐξηγγῶσι τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀξιωματικῶν καὶ παντοίων ἄλλων ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν ὁποίων περιεστοιχίετο. Ἀλλὰ καὶ φυσικῶς ἠγάπα τὴν μεγαλοπρέπειαν. Εὐχαρίστως ἐδέχετο πάντας τοὺς ἐρχομένους νὰ τὸν ἴωσι, καὶ εἶχε πάντοτε λειτουργίαν τινα νὰ ἀναθήτῃ εἰς αὐτοὺς, ἵνα τοὺς κρατῇ πλησίον του. Ἐτι καὶ εἰς τοὺς ἀγρίους ἐκείνους τόπους, εὐηρεστεῖτο νὰ κινή αὐτοὺς εἰς ἐκπληξίν διὰ τῆς παρουσίας του. Διηγεῖται ὁ Σουετόνιος ὅτι παρελάμβανε πανταχόσε ποικιλότευκτα σανιδώματα ἢ ἐδάφη ψηφιδωτά, καὶ ὅτι εἶχε πάντοτε ἐστρωμένας δύο τραπέζας, ὅπου παρεκάληντο οἱ ἐρχόμενοι εἰς ἐπίσκεψίν του πλούσιοι τῶν Ῥωμαίων καὶ οἱ διάσημοι τῶν ἐπαρχιωτῶν. Οἱ τοποτηρηταὶ του ἐμιμοῦντο αὐτὸν, καὶ ὁ Πινάριος ἔγραφε πρὸς τὸν Κικέρωνα ὅτι ἐτρέφα ἐκ τῶν γευμάτων ἅτινα τὸν ἐδίδεν ὁ ἀδελφός του. Καὶ ὁ Καῖσαρ δὲν ἤθελε τὰ πολυτελεῖ ταῦτα γεύματα καὶ τὰ πλούσια καταλύματα δι' ἑαυτὸν τόσον· διότι, ὡς γνωστὸν, αὐτὸς ἦτον ἐγγρατῆς, καὶ χρεῖας τυχούσης ἐκοιμᾶτο καλῶς εἰς τὸ ὑπαιθρον ἢ ἔτρωγε καὶ ταγγὸν ἔλαιον ἀδυσχεράντως· ἀλλ' ἠγάπα τὴν ἐπίδειξιν καὶ τὴν πολυτέλειαν. Καίτοι ἐσώζετο ἡ δημοκρατία εἰσέτι, ὁ Καῖσαρ ἦτον ἤδη βασιλεὺς· καὶ μέχρι δὲ τῶν στρατοπέδων τῆς Βρετανίας καὶ τῆς Γερμανίας εἶχε περὶ αὐτὸν ἀφωσιωμένους καὶ αὐλικούς. Ἀπηρτεῖτο κόπος ἵνα προσέλθῃ τις εἰς αὐτόν· καὶ ἀπόδειξις ὁ Τρεβάτιος, ὅστις, ὡς εἶδομεν, μετὰ καιρὸν πολὺν ἠδυνήθη νὰ πλησιάσῃ μέχρις αὐτοῦ. Καὶ βεβαίως μὲν ὁ Καῖσαρ ὑποδεχόμενος τοὺς προσερχομένους δὲν ἐφαίνετο ἀγέρωχος καὶ ὑπερόπτης ὡς ὁ Πομπήσιος, ὅστις διὰ τοῦ ἦθους τούτου καθίστατο ἀποτρόπαιος· ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἤθελε

νά φαίνεται φιλόφρων, πάντοτε εἰς τὸν τρόπον του διεκρίετό τι ἐμπνέον σέβας, καὶ ἤσθάνετο ἕκαστος ὅτι ἡ εὐπροσηγορία τὴν ὁποίαν ἐπετηδεύετο προήρχετο ἐξ ὑπεροχῆς βεβαίας περὶ ἑαυτῆς. Ὁ ὑπερασπιστὴς οὗτος τῆς δημοκρατίας, οὐχ ἦν τὸν ὑπῆρχε κατὰ βάθος ἀριστοκράτης οὐδέποτε λησμονῶν τὸ γένος αὐτοῦ, καὶ ἐνασμενιζόμενος ἢ ἀναφέρῃ τοὺς προπάτοράς του. Καὶ μὴ δὲν ἠκούσθη, κατ' ἀρχὰς τοῦ πολιτικοῦ βίου του, ὅτε κατεφέρετο διὰ σφοδρότάτων λόγων κατὰ τῶν θεσμῶν τοῦ Σύλλα, καὶ προσεπάθει ὅπως ἀποδοθῆ εἰς τοὺς δημάρχους ἡ πρῶτη αὐτῶν ἐξουσία, μὴ δὲν ἠκούσθη τότε ἀπαγγέλλων ἐπικήδειον ἐπὶ τῆς θείας του λόγον, γέμοντα γενεαλογικῶν ψεύδεων, καὶ διατεινόμενον αὐταρέσκως ὅτι ὁ οἶκός του κατήγετο ἐκ τῶν βασιλέων καὶ τῶν θεῶν ἐν ταύτῃ; Ἄλλως τε εἶπετο κατὰ τοῦτο εἰς τὰς παραδόσεις τῶν περιφανῶν προγόνων αὐτοῦ Γράκων· διότι καὶ ἐκεῖνοι ὑπερησπίζοντο μὲν μετὰ ζήλου τὰ δημοτικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ ἐνεθύμιζον διὰ τῆς περὶ τοὺς τρόπους τῶν ὑπερηφάνου κομψότητος τὴν ἐξ ἧς κατήγοντο ἀριστοκρατίαν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐξεχειρόμενοι τῆς κλίνης εἶχον αὐλὴν πελάτων περιμένουσαν, καὶ ὅτι πρῶτοι αὐτοὶ ἐπενόησαν νὰ ποιήσωσι μετὰ τῶν πελατῶν τούτων διακρίσεις παρεμφερεῖς πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λοδοβίκου τοῦ ἸΔ' μεγάλας καὶ μικρὰς εἰσόδους (*grandes et petites entrées*).

Ἄλλὰ τὸ πάντων περιεργότατον ἐν τοῖς συνομιλοῦσι τούτοις τοῦ Καίσαρος ἦτον ὁ πρὸς τὰ γράμματα ἔρωσ αὐτῶν. Πάντως ἀπεῖχε τότε πλέον ὁ καιρὸς ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγοὶ παρέδιδον εἰς τὸ πῦρ ἀριστουργήματα ἢ ἐστεμνύοντο ὅτι ἐτύγχανον ἀμαθεῖς. Ἀπὸ τοῦ Μομίου καὶ Μαρίου, τὰ γράμματα εἶχον εἰσδύσει ἐπὶ τέλος εἰς τὰ στρατόπεδα, ἅτινα, καθὼς γνωρίζομεν, δὲν εἶναι τὸ σύνθημα αὐτῶν· ἀλλὰ δὲν πιστεύω νὰ ἐφάνησαν πώποτε εἰς ἄλλον τινὰ στρατὸν τοσοῦτοι πεφωτισμένοι φιλόλογοι, τοσοῦτοι εὐφρεῖς καὶ κόσμιοι ἄνδρες, ὅσοι εἰς ἐκεῖνον. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ὑπαρχοὶ τοῦ Καίσαρος ἦσαν ἰδιαιτέροι τοῦ Κικέρωνος φίλοι, καὶ ἐτέρποντο νὰ ἔχωσι ἐνδελεχῆ ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἐπίσημος πάτριος τῆς φιλολογίας ἐν Ῥώμῃ. Ὁ Κράσσοσ καὶ ὁ Πλάγκος εἶχον ἐκμάθει τὴν ῥητορικὴν ἀγορεύοντες πλησίον του, καὶ ἐν ταῖς σωζομέναις ἡμῖν ἐπιστολαῖς τοῦ Πλάγκου εἶναι δῆλον, ἐκ τῆς περὶ τὸ λέγειν εὐχερείας αὐτοῦ, ὅτι καλῶς ὠφελήθη ἐκ τῶν τοῦ Κικέρωνος μαθημάτων. Τρεβόνιος, ὁ τῆς Μασσαλίας νικητῆς, ἐπηγγέλλετο ὅτι μεγάλως τὸν ἕτερπον τὰ εὐτράπελα

αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ἐξέδωκε συλλογὴν τοιούτων, καὶ ὁ Κικέρων, πρὸς δὲν ὁ θαυμασμὸς οὗτος δὲν ἀπῆρσκει, παρετήρει ἐν τούτοις ὅτι ὁ ἐκδότης του παρέχων ἐν προομιόις λίαν πολὺ ἐκ τοῦ ἰδίου ἔλατος, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι οὕτω παρεσκευάζε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀστεισμῶν καὶ καθεῖστα αὐτοὺς εὐληπτοτέρους. «Ὁ γέλωσ, ἔλεγεν, εἶναι ἤδη ἐξηγητημένος, ὅταν ὁ ἀναγνώστης ἔρχηται εἰς τὰ ἐμά.» Ὁ Ἰρτιος, διάσημος οὗτος ἱστορικός, ἀνέλαβε βραδύτερον τὸ ἔργον, ἵνα συμπληρώσῃ τὰ Ὑπομνήματα οἰκοθεν. Ὁ Μάτιος, φίλος ἐπιστήθιος τοῦ Καίσαρος, καὶ φανεῖς ἀξίος τῆς φιλίας ταύτης διότι ἐπέμεινε εἰς αὐτὴν πιστότατος, μετέφραζε τὴν Ἰλιάδα εἰς λατινικοὺς στίχους. Καὶ ὁ Κούντος ἦτο ποιητῆς, ἀλλὰ ποιητῆς τραγικός. Τὸν χειμῶνα ἐκεῖνον, κατ' ὅν ἐπολέμησε κατὰ τῶν Νερβιανῶν, ὑπὸ τοσοῦτου εἶχε καταληφθῆ ποιητικῶς ζήλου, ὥστε συνέθεσεν ἐντὸς δεκαεξ ἡμερῶν τέσσαρα δράματα· ἤγουν ἤλαυνε τὴν τραγωδίαν ὅπως οὐδὲν στρατιωτικῶς. Τὸ δὲ κατ' αὐτὸν καλῆτερον, τὴν Ἐριγόνην, ἐπεμψεν εἰς τὸν ἀδελφόν του· ἀλλ' ἀπωλέσθη κατ' ὁδόν· διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ Κικέρων, «ἀφότου ὁ Καῖσαρ ἐξουσιάζει εἰς τὴν Γαλατίαν, μόνῃ ἢ Ἐριγόνῃ δὲν ἠδυνήθη νὰ διέλθῃ τὴν ὁδὸν ἀσφαλῶς!» Θαυμαστὸν εἶναι βεβαίως τὸ ν' ἀπαντῶνται τοσοῦτοι στρατηγοὶ καὶ ἅμα λόγιοι ἄνδρες, ἀλλὰ τὸ θαυμαστότερον τούτου, ὅτι ὅλοι οὗτοι οἱ Ῥωμαῖοι ἱππῶται, οἵτινες ἠκολούθουν τὸν στρατὸν, καὶ τοὺς ὁποίους ὁ Καῖσαρ καθίστα ἐπιμελητὰς καὶ τροφοδότας, καταλυματίας καὶ ἐκμισθωτὰς τῶν φόρων, φαίνονται ἐρώμενοι τῆς φιλολογίας μᾶλλον παρ' ὅσον ἐπιδέχονται αὐτὸ συνήθως αἱ ἔξεις καὶ αἱ ὑπηρεσίαι των. Παρατηροῦμεν ἕνα ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους μετεχειρίζετο εἰς τοιούτου εἶδους λειτουργίας, τὸν Λέπταν, εὐχαριστοῦντα τὸν Κικέρωνα, ὅτι τῷ εἶχε στείλει πραγματείαν τινὰ περὶ ῥητορικῆς, καὶ ὁ Λέπτας εὐχαριστεῖ ὡς ἄνθρωπος ἱκανὸς νὰ ἐκτιμῆσῃ τὸ δῶρον τοῦτο. Ὁ Ἰσπανὸς Βάλθος, ὁ νόημων τραπεζίτης οὗτος, ὁ ἐπιτήδειος διαχειριστῆς, ὅστις κατάρθρωσε νὰ εἰσάξῃ τοσαύτην εὐταξίαν εἰς τῆς Ῥώμης τὰ οικονομικά, καὶ, τὸ μᾶλλον ἀξιόμισθον, εἰς τὰ οικονομικά τοῦ Καίσαρος, ἠγάπα τὴν φιλοσοφίαν μετὰ περιπαθείας πλείονος παρ' ὅσην ἀπεξεδέχετό τις ἐξ ἀνδρῶν τραπεζίτου. Ἐνησμενίζετο νὰ δίδῃ εἰς ἀντιγραφὴν τὰ πονήματα τοῦ Κικέρωνος πρὶν ἢ γίνωσιν εἰς τὸ δημόσιον γνωστὰ· καὶ τοι δὲ ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρός του ὑπῆρχεν ἐχέμυλος λίαν κατήγητα μέχρις ἀθυροστομιῶν ὅπως τὰ ἀναγνώστη πρῶτος αὐτός.

Ἄλλὰ μετὰ τούτων πάντων τῶν λογίων ἀνδρῶν πάλιν ὁ Καῖσαρ

ὑπερεῖχε καὶ κατὰ τὴν φιλομάθειαν· τὰ γράμματα προσηύχον εἰς τὴν χάριεσσαν αὐτοῦ φύσιν, καὶ πάντως τῷ ἐφείνοντο ὡς τὸ τερπινότατον γύμνασμα καὶ ψυχαγωγῆμα παντός διακεκριμένου πνεύματος. Δὲν τολμῶ ὅμως καὶ νὰ εἶπω ὅτι ὁ πρὸς αὐτὰ ἔρωσ του ὑπήρχε πάντῃ ἀφιλοκερδῆς καὶ ἀγνός, βλέπων ὅτι ὁ ἔρωσ οὗτος ὑπῆρτε παντὶ τρόπῳ τὴν δημοσίαν γνώμη, καὶ ταύτην οὐδὲν συναρπάζει τοσοῦτον, ὅσον ἡ ὑπεροχὴ τοῦ νοῦς ἠνωμένη μετὰ τῆς ὑπεροχῆς τῆς δυνάμεως. Τὰ κυριώτερα τῶν συγγραμμάτων του συνετέθησαν ἐν τούτῳ τῷ πνεύματι, καὶ ὑπὸ ταύτην τὴν ἐποψιν ἔξεστιν εἰπεῖν ὅτι ἦσαν κατορθώματα καὶ αἱ συγγραφαὶ του. Ὅχι μόνον ἵνα τέρψη φιλόλογους τινὰς ἀργούς ἔγραφε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐν Γαλατία διαμονῆς του τὰ Ἰ π ο μ ν ἡ μ α τ α, ἐν τάχει ἐκπλήττοντα τοὺς φίλους του, ἀλλ' ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Ῥωμαίους τοῦ νὰ λησμονήσωσι τὰς νίκας του ἤθελε, διὰ τοῦ περι τὸ διηγῆσθαι αὐτὰς θαυμασίου τρόπου τούτου, ν' ἀνακαινίσῃ καὶ, εἰ δυνατόν, νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν ἐξ αὐτῶν προξενηθεῖσαν ἐντύπωσιν. Ὅτε συνέθετε τὰ περι ἀ ν α λ ο γ ί α ς δύο βιβλία του, ὀρθῶς ἐστοχάζετο ὅτι ἐμελλον νὰ θαυμάσωσιν οἱ ἀναγνώσται βλέποντες ἕνα ἀρχιστράτηγον, ἀσχολούμενον περὶ σχηματισμοῦ λέξεων, ἐνῶ τὰ βέλη διέσχίζον τὸν ἀέρα, καὶ ἐξερευνῶντα τοὺς νόμους τῆς γλώσσης ἐν τῇ βοῇ τῶν σαλπίγγων τοῦ Ἄρεως. Ἐγίνωσκεν ἡλίχιον ὄφελος ἠδύνατο ἡ δόξα του νὰ ἀρυσθῇ ἐκ τούτων τῶν ἀντιθέσεων, καὶ πόσον ἐμελλον οὐδὲν Ῥώμῃ νὰ ἐκπλαγῶσι καὶ νὰ θαυμάσωσι, βλέποντες ἐρχόμενον εἰς αὐτοὺς ἐκ τοιαύτης ἀποστάσεως ἐγγχειρίδιον περὶ γραμματικῆς συγχρόνως μετὰ τῆς ἀγγελίας νέας τινὸς κατακτήσεως. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς δὲ κατεχόμενος ἰδέας ἐπεθύμει τοσοῦτον διακαῶς καὶ τὴν φίλιαν τοῦ Κικέρωνος. Ἀφοῦ ἡ λεπτὴ καὶ διακεκριμένη αὐτοῦ φύσις ἄκρως καθηδύνετο εὐρισκομένη εἰς σχέσιν τινὰ μετὰ τοιούτου εὐφροσύνου ἀνδρός, δὲν θὰ ἠγγόει βεβαίως ὅποιαν δύναιμι ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐκέκτητο ἐπὶ τῆς δημοσίας γνώμης, οὐδὲ πόσον οἱ ἔπαινοι καθίσταντο ἠχηροὶ διὰ τοῦ εὐφραδοῦς ἐκείνου διερχόμενοι στόματος. Αἱ ἐπιστολαὶ τὰς ὁποίας τῷ ἔγραφεν ἀπωλέσθησαν· ἐπειδὴ ὅμως ὁ Κικέρων, ὅστις δὲν ἠὲ χαριστέτο εὐκόλως, καθηδύνετο ἐξ αὐτῶν, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἦσαν ἐμπλοὶ κολακείας καὶ θωπειῶν. Αἱ τοῦ Κικέρωνος ἀπαντήσεις ἦσαν καὶ αὐταὶ πλήρεις θερμῶν αἰσθημάτων. Ἐλεγε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅτι ὁ Καῖσαρ ἐπέχεεν ἐν τῇ καρδίᾳ του τόπον ἀμέσως μετὰ τὰ τέκνα του καὶ σχεδὸν ἐπίσης· πικρῶς δὲ οἰκτεῖρων τὰς προλήψεις αἵτινες τὸν

εἶχον ἀπομακρύνει αὐτοῦ ἕως τότε, ἐπίστευεν ὅτι διὰ τῆς μελλούσης διαγωγῆς του θὰ τὸν ἠνάγκαζε νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἦτον εἰς ἐκ τῶν τελευταίων προσελθόντων εἰς τὴν φίλιαν του. «Θὰ μιμηθῶ, ἔλεγε, τοὺς ὀδοιπόρους ἐκείνους οἵτινες, ἐξυπνοῦντες βραδύτερον παρ' ὅσον ἤθελον, σπεύδουσι καὶ ταχυποροῦσι διπλασίως, ὥστε φθάνουσιν εἰς τὸ τέρμα προλαμβάνοντες τοὺς βαδίσαντας καὶ πρὸ τοῦ ὄρθρου αὐτοῦ.»

Ἡμιλλῶντο τίς πλεον νὰ καθηδύνῃ τὸ οὖς τοῦ ἄλλο διὰ φιλοφρονητικῶν λογίων, καὶ ἀμοιβαίως ἀπηύθυνον πρὸς ἀλλήλους ποιημάτια καὶ διατριβὰς εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Ἀναγινώσκων τὰς πρώτας διηγήσεις τῆς κατὰ Βρετανίας ἐκστρατείας, ὁ Κικέρων ἀνέκραγεν ἐν τῇ ὀρμῇ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του, «Ὅποια τεράστια γεγονότα! ὁποῖος τόπος! ὁποῖοι λαοὶ! ὁποῖαι μάχαι, πρὸ πάντων δὲ ὁποῖος στρατηγός!» Καὶ ἀμέσως ἔπειτα ἔγραφε πρὸς τὸν ἀδελφόν του Κουίντον· «Δός μοι νὰ ζωγραφίσω τὴν Βρετανίαν, δός τὰ χρώματα καὶ ἐγὼ κρατῶ τὴν γραφίδα.» Καὶ σπουδαίως ἤρξατο συνθέτειν ἐπικόν τι περὶ τῆς κατακτήσεως ταύτης ποίημα, τὸ ὁποῖον αἱ λοιπαὶ ἀσχολίαι τὸν ἠμπόδιζον τοῦ νὰ διεξάξῃ ὅσον ταχέως ἐπεθύμει. Καὶ ὁ Καῖσαρ δὲ ἀφ' ἑτέρου, ἀφιέρωνεν εἰς τὸν Κικέρωνα τὴν περι ἀ ν α λ ο γ ί α ς πραγματείαν του, καὶ προκειμένου περὶ αὐτοῦ τῷ ἔγραφε δι' ἀνθηρῶν λόγων· «Ἀνεκάλυψας τὰ κειμήλια τῆς εὐγλωττίας ἅπαντα καὶ, πρῶτος αὐτὰ μετελθὼν, ἀνεδείχθης ἄξιος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος, καὶ περιποίησας τιμὴν τῇ πατρίδι. Ἀπήλυσας τῆς περιφανεστέρας πάσης δόξης, θριάμβου προτιμότερου τῶν μεγίστων στρατηγῶν, ἐπειδὴ εὐρύνει τὸν ὀρίζοντα τῆς διανοίας πολὺ ἀνώτερον τοῦ παρεκτείνειν τὰ τοῦ κράτους ὄρια.» Πρὸς συγγραφέα αὕτη ἡ κολακεία, ἀπὸ νικητοῦ ὁποῖος ὁ Καῖσαρ προσερχομένη, ἦτον ἡ ἀβροτάτη πασῶν.

Τοιαῦται αἱ σχέσεις τοῦ Κικέρωνος πρὸς τὸν Καῖσαρα καὶ τοὺς ἀξιωματικούς του ἐπὶ τοῦ κατὰ Γαλατῶν πολέμου. Ἡ ἀλληλογραφία του, διασώζουσα ἡμῖν τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ γνωστοποιούσα ἡμῖν τελειότερον τὰς ὀρέξεις καὶ προτιμήσεις ἐκείνων ὄλων τῶν περιουστῶτων ἀνδρῶν, τοὺς παριστᾷ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν μᾶλλον ζῶντας καὶ μᾶς πλησιάζει πρὸς αὐτούς. Βεβαίως, αὕτη ἡ ὑπηρεσία εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ὅσας πρὸς ἡμᾶς δύναται. Ἀναγινώσκων αὐτήν, φαντάζεταί τις καλῆτερον τί ἦσαν αἱ συναναστροφαὶ των, καὶ πῶς νομίζει ὅτι παρευρίσκειται εἰς τὰς συνομιλίαις των. Οὐδόλωσ θὰ φανῇ παράτολμος ἡ ἡμετέρα εἰκασία, ὅτι ἡ Ῥώμη πολὺ ἀπησχόλει τὸ πνεῦμα αὐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς Γαλατίας, εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς αὐτὴν ἐκτεταίως, κατέβαλλον δὲ τοὺς τοσούτους ἀγῶνας, καὶ ἵνα εἰς τὴν Ῥώμην γίνεταί τις κρότος περὶ αὐτῶν. Διατρέχοντες τοσαύτας χώρας ἀγνώστους, ἀπὸ τοῦ Ῥήνου μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ νέοι πάντως ἠλπίζον ὅτι θὰ ὠμίλου περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ ἐν τοῖς δόμοις ἐνθα οἱ κόσμιοι ἄνδρες συνδιελέγοντο περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων. Καὶ αὐτὸς ὁ Καῖσαρ, ὅτε διέβαινε τὸν Ῥήνον ἐπὶ τῆς ξυλίνης γεφύρας του, ἐλογίζετο ὅτι ἐμελλε νὰ ἐκπλήξῃ τὴν φαντασίαν τῶν ἀργῶν οἷτινες συνηθροίζοντο ἐπὶ τοῦ Φόρου, παρὰ πόδας τοῦ βήματος ἵνα μάθωσι νέα. Μετὰ τὴν ἀπόβασιν τῶν στρατευμάτων του εἰς τὴν Βρετανίαν, τὸν βλέπομεν σπεύδοντα νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς φίλους του καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὸν Κικέρωνα (1) ὅχι διότι εἶχε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν πολλὴν ἀνεσιν, ἀλλὰ διότι ἐθεώρει βεβαίως ὡς τιμὴν τοῦ νὰ ἐπιστείλῃ ἐκ τόπου ὅπου οὐδεὶς Ῥωμαῖος εἶχε πατήσει εἰσέτι. Καὶ ὁ πόθος μὲν τοῦ νὰ πέμπωσιν εἰς Ῥώμην ἐνδόξους εἰδήσεις ὑπῆρχε πολὺς, ἀλλ' οὐχ ἦρτον καὶ ὁ τοῦ νὰ λαμβάνωσιν ἐκεῖθεν ὁμοίας. Αἱ καταφθάνουσαι ἐπιστολαὶ ἀνεγινώσκοντο μετὰ ἀπλήστου περιεργείας, ὡσανεὶ συνεχόμεζον μέχρι τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Βρετανίας αὖραν τινα τοῦ ἐγκοσμίου ἐκείνου βίου, τοῦ ὁποίου τὴν μνήμην ἀδύνατον εἶναι νὰ λησμονήσωσι ποτὲ ὅσοι τὸν ἠγάπησαν. Εἰς τὸν Καῖσαρα δὲν ἤρκει ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐφημερίδων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, αἷτινες περιεῖχον ξηρὰν περιληψὶν τῶν κυριωτέρων πολιτικῶν γεγονότων, τῇ προσθήκῃ συντόμου ἐκθέσεως τῶν πρακτικῶν τῶν συνελεύσεων τοῦ λαοῦ. Οἱ ἀγγελιαφόροι του διήρχοντο ἀδιακόπως τὴν Γαλατίαν κομίζοντες πρὸς αὐτὸν ἀνταποκρίσεις ἀκριβεῖς καὶ πλήρεις λεπτομερειῶν περὶ παντὸς πράγματος. «Τὰ πάντα τῷ διηγῶνται, ἔλεγεν ὁ Κικέρων, μικρὰ τε καὶ μεγάλα.» Αἱ εἰδήσεις αὗται, ἀνυπομόνως ἀπεκδεχόμεναι καὶ αὐταρέσκως σχολιαζόμεναι, θὰ ἦσαν ἡ συνήθης ὕλη τῶν συνομιλιῶν αὐτοῦ μετὰ τῶν φίλων. Εἰς αὐτὴν ἐκείνην ἴσως τὴν πολυτελεῆ τράπεζαν περὶ ἧς προεῖπον, ἀφοῦ συνδιελέγοντο περὶ φιλολογίας καὶ γραμματικῆς, καὶ ἤκροῶντο τοὺς στίχους τοῦ Ματίου ἢ τοῦ Κουίντου, ἐλά-

(1) Ἐκ Βρετανίας ἔγραψε πρὸς τὸν Κικέρωνα δις. Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ ἀφίχθη εἰς Ῥώμην μετὰ εἰκοσιῆς ἡμέρας, ἡ δευτέρα μετὰ εἰκοσιοκτώ. Ὡς πρὸς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἡ μεταφορὰ ἐγίνε ταχίστη, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ὁ Καῖσαρ εἶχε καλῶς διωργανισμένην τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν του. Γνωστὸν δὲ εἶναι ἄλλως τε ὅτι ὁ Καῖσαρ διέτριψεν ἐν Βρετανίᾳ ἐπὶ βραχυτάτον καιρὸν.

λου πρὸ παντὸς ἄλλου περὶ Ῥώμης, καὶ τότε ἡ κομψὴ νεολαία, τὰς θαλάσσιαις καὶ ἡρώδαις ἀείποτε μακαρίζουσα μετὰ στεναγμῶν, πλέον δὲ ἐπαυε τὸν περὶ αὐτῶν λόγον. Καὶ βεβαίως, ἐὰν τότε ἤκούε τις ὄλους ἐκείνους τοὺς νέους συνομιλοῦντας περὶ τῶν τελευταίων συμβάντων τῆς πόλεως, περὶ τῶν ἐν αὐτῇ πολιτικῶν ἀταξιῶν, ἢ, τοῦθ' ὅπερ μάλλον ἐνδιέφερεν αὐτοὺς, περὶ τῶν ἰδιωτικῶν σκανδάλων, καὶ μεταιδόντας πρὸς ἀλλήλους τὰ κυκλοφοροῦντα τελευταῖα ἀδόμητα καὶ τὰ νεώτερα εὐφυῆ λογοπαίγνια, ἅτινα ὅλα ἐπεστέλλοντο ἐπιμελέστατα πρὸς αὐτοὺς, δυσκόλως θὰ ἐπίστευεν ὅτι εὑρίσκετο εἰς τὴν καρδίαν τῆς χώρας τῶν Βέλγων, ἐγγὺς τοῦ Ῥήνου ἢ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ εἰς τὴν παραμονὴν μάχης τινός· μάλλον δὲ θὰ ἐφρατάζετο ὅτι ὑπῆρχε παρῶν εἰς ὀμήγηρον νοημόνων νέων συνηθροισμένων ἐν τινι ἀριστοκρατικῇ οἰκίᾳ τοῦ Παλατινοῦ ἢ τῆς πλουτίας συνοικίας τῶν Καρενῶν.

Καὶ ἄλλην δὲ πρὸς τοῦτοισι ὑπηρεσίαν μᾶς παρέχουσι τοῦ Κικέρωνος αἱ ἐπιστολαί, ὅτι μακρόθεν ἐξ αὐτῶν τὴν τεραστίαν ἐντύπωσιν ἣν ἀπετέλου ἐν Ῥώμῃ αἱ νίκαι τοῦ Καίσαρος. Διήγειρον ἀπορίαν καὶ ὀμοῦ θαυμασμόν, διότι δὲν ἦσαν μόνον κατακτήσεις, ἀλλὰ καὶ ἀνακαλύψεις. Πρὸ αὐτοῦ τί ἐγίνεσκον περὶ τῶν ἀπωτέρων τόπων ἐκείνων; Γελοίους τινὰς μύθους, τοὺς ὁποίους διηγῶντο οἱ ἔμποροι ἐπὶ τῆς ἐπιστροφῆς των χάριν ἐπιδείξεως. Μόνον μετὰ τοῦ Καίσαρος ἐγένοντο γνωστοί. Πρῶτος αὐτὸς ἐτόλμησε νὰ προσβάλλῃ καὶ νικήσῃ τοὺς Γερμανοὺς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους περιέγραψεν ὡς γίγαντας, ὧν τὸ βλέμμα ἐνεποίει φόβον καὶ τρόμον· καὶ πρῶτος προεκινδύνευσεν προχωρήσας μέχρι τῆς Βρετανίας, ὅπου ἐλέγετο ὅτι ἡ νύξ διήρκει τρεῖς ὄλους μῆνας. Ὅλοι λοιπὸν αὗται αἱ χίμαιραι, τὰς ὁποίας διηγῶντο, παρεῖχον ὡς τινα χροιάν θαυμάτων εἰς τὰς νίκαις του. Ὅλοι ὁμοῦ δὲν ὑπεχώρουν ἀσμέκως εἰς ταύτην τὴν τερατείαν· ἀλλ' οἱ ὀξύδερκέστατοι τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος, οἷτινες διέβλεπον ἀμυδρῶς ὅτι ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ῥήνου ἐσταθμίζετο ἡ τύχη τῆς δημοκρατίας, ἤθελον ἵνα ἀνακληθῇ ὁ Καῖσαρ καὶ διορθῇ ἀντ' αὐτοῦ ἕτερός τις στρατηγός, ὅστις ἴσως μὲν δὲν θὰ ἦτον ἱκανὸς νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν κατάκτησιν τῶν Γαλατῶν, ἀλλ' οὔτε ὁμοῦ θὰ ἐπειράτο νὰ κατακτήσῃ τὴν ἰδίαν του πατρίδα. Ὁ Κάτω, ὅστις ἐθεώρει ἐν πᾶσι κίνδυνον, ὅτε ἐπροτάθῃ εἰς τὴν σύγκλητον νὰ ψηφίσῃ εὐχαριστίας εἰς τοὺς Θεοὺς διὰ τὴν ἦτταν τοῦ Ἀριστίστου, ἐτόλμησε ν' ἀντιπροτείνῃ ἵνα τούναντίον παραδοθῇ ὁ νικητὴς εἰς τοὺς Γερμανοὺς· ἀλλ' οἱ λόγοι του δὲν μετέβαλον τὴν κοινὴν γνώμην κηρυ-

τομένην ὑπὲρ τοῦ κατακτήσαντος τοσούτους ἀγνώστους τόπους ἐν ὄρω βραχεῖ διαστήματι καιροῦ. Οἱ ἱππῶται, οἵτινες κατέστησαν τῆς Ῥώμης οἱ τραπεζίται καὶ ἔμποροι, ἐμακάριζον ἑαυτοὺς βλέποντες ἀνοιχθείσας εἰς τὴν κερδοσκοπίαν τῶν τοσαύτας χώρας ἀχανεῖς, καὶ ὁ Καῖσαρ, ἵνα ἔχη αὐτοὺς ὁπαδοὺς, τοὺς προτεκάλει εἰς τὰ βήματά του, καὶ πρώτην ἔλαβε φροντίδα νὰ τοῖς ἀνοίξῃ ὁδὸν διὰ τῶν Ἄλπεων. Ὁ δὲ λαὸς, ὅστις ἀγαπᾷ τὴν στρατιωτικὴν δόξαν καὶ ἀτιμῆκος ὑποχωρεῖ εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν, δὲν ἀπέκαμνε θαυμάζων τὸν ἐπεκτείνοντα εἰς τοὺς Ῥωμαίους τοῦ κόσμου τὰ ὅρια. Εἰς πᾶσαν ἀγγελίαν νέας νίκης, ἡ Ῥώμη ἐτέλει ἐορτὰς καὶ ἀπένευμεν εἰς τοὺς θεοὺς εὐχαριστίας. Μετὰ τὴν ἦρταν τῶν Βέλγων, ἡ σύγκλητος, εἰς τὴν κοινὴν γνώμην ὑπέκυσσα, ἐφήριπεν ἔκδοτα ἄκουσα δεκαπενθήμερους λιτὰς, πρᾶγμα δὲ οὐδένα ἄλλον γενόμενον. Ἐτεραι εἰκοσήμεροι λιτὰι ἐψηφίσθησαν ὅταν ἐγνώσθη ἡ αἰτία ἔκθασις τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἐκστρατείας, καὶ πάλιν ἄλλαι εἰκοσήμεροι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀλεσίας. Ὁ Κικέρων συνήθως ἐξήτει ταύτας τὰς πρὸς τὸν Καῖσαρα τιμὰς, καὶ καθίστατο ὄργανον τοῦ δημοσίου θαυμασμοῦ ὅταν ἔλεγεν ἐν τῇ λαμπρᾷ εὐγλωττίᾳ του· «Πρῶτον ἦδη τολμᾶται κατὰ Γαλατῶν ἐπιδρομὴ· μέχρι τοῦδε ἠρκοῦντο ἀντικρούοντες αὐτοὺς· διότι οἱ μὲν ἄλλοι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ στρατηγοὶ ἐθεώρουν ὡς ἐπαρκῆς πρὸς τὴν δόξαν αὐτῶν ὅτι τοὺς ἐκώλυον τοῦ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὁ δὲ Καῖσαρ προέβη καὶ ἐξήτησεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἐστίας των». Χώρας περὶ ὧν οὐδεμία ἱστορία ἀνέφερε ποτε, καὶ ὧν τὸ ὄνομα ἠγνοεῖ ὁ κόσμος, σήμερον τὰς διατρέχει ὁ ἡμέτερος στρατηγός, αἱ ἡμέτεραι λεγεῶνες, τὰ ἡμέτερα ὅπλα. Εἰς τὴν Γαλατικὴν κατείχομεν μόνον μίαν ἀτραπὸν· σήμερον τὰ πέρατα τῶν λαῶν ἐκείνων κατέτησαν μεθόριον τοῦ ἡμετέρου κράτους. Μέγα πάντως εὐεργέτημα τῆς θεῆς Προνοίας ὅτι ἡ φύσις ἔδωκε τὰς Ἄλπεις εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς μεσότοιχον· ἐὰν ἡ εἰσοδος ἦτον ἐκεῖθεν ἠνεωγμένη πρὸς τὰ σμήνη τῶν βαρβάρων, οὐδέποτε ἡ Ῥώμη θὰ ὑπῆρχε τὸ κέντρον καὶ ἡ ἔδρα τῆς κοσμοκρατορίας. Ἄλλ' ἄς ταπεινωθῶσι τώρα τὰ ἀνυπέροβτα ὄρη ἐκεῖνα, καὶ ἄς πέσωσιν! Ἀπὸ τῶν Ἄλπεων μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ, οὐδὲν ἔχει τοῦ λοιποῦ ἡ Ἰταλία νὰ φοβηθῇ.

Τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐγκώμια ταῦτα, περὶ ὧν πολὺ κατεκριθῆ ὁ Κικέρων, εἶναι ὅμως συγκριωστά, ἐπειδὴ, ὅτι καὶ ἂν λέγωσιν οἱ πολιτικοὶ, πρέπει νὰ λάβωμεν ἀφ' ἑτέρου ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν παρεσύροντο πάντες οἱ χρῆστοι καὶ οἱ

νοσηχεῖς ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος. Ἐδικαίου δὲ τὸν ἐκ τῶν κατακτήσεων αὐτοῦ ἀφειδῆ θαυμασμόν ὄχι τόσο τὸ μέγεθος ὅσον ἡ ἀνάγκη αὐτῶν, ἐπειδὴ ἴσως μὲν ἀπέβαινον ἐν τῷ μέλλοντι κινδυνώδεις, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν ἦσαν ἀνυπέροβτοι. Μετὰ καιρὸν τῶντι αἱ κατακτήσεις αὐταὶ ἐξημίωσαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ τότε ἐξησφάλισον τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς (1)· καὶ ὅτι προλήψεις καὶ φόβοι, δικαιοῦτατοι ἄλλως τε, ἀπέκρυπτο εἰς τὴν φιλύποπτον ἀριστοκρατίαν, προησθάνετο ἀπορρήτως ὁ λαὸς, ὑπαγορευόμενος ὑπὸ τοῦ καθαροῦ πατριωτισμοῦ αὐτοῦ. Ὁ λαὸς κατενόει, ἂν καὶ ἀμυδρῶς, ὅλους τοὺς κινδύνους οἵτινες ἦσαν ἐνδεχόμενοι νὰ προέλθωσιν ἐντὸς ὀλίγου ἐκ τῆς Γαλατίας, ἐὰν δὲν ἐσπευδὸν νὰ τὴν καθυποτάξωσιν. Ἀληθῶς μὲν οἱ ἀξιοφόβοι δὲν ἦσαν οἱ Γαλάται, —διότι ἤρχησαν ἦδη νὰ παρακμάζωσι, καὶ οὐδ' ἐσκέπτοντο περὶ κατακτῆσεων, — ἀλλ' οἱ Γερμανοί. Μεγάλως λανθάνεται ὁ Δίων διατενόμενος ὅτι ὁ Καῖσαρ διέσπειρε τοὺς πολέμους ἀπλῶς χάριν τῆς ἰδίας του δόξης· ὅσον καὶ ἂν ὠφελήθη ἐξ αὐτῶν, ἔξεστιν εἰπεῖν ὅτι ὑπέστη μᾶλλον ἢ προεκάλεσεν αὐτοὺς. Δὲν ἀπῆλθε τότε ἡ Ῥώμη πρὸς ἀναζήτησιν τῶν Γερμανῶν, ἀλλ' οἱ Γερμανοὶ μᾶλλον ἤρχοντο πρὸς αὐτὴν θρασυτάτοι, καὶ ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐκλήθη ἀνθύπατος, ὁ Ἀριστίστης κατεῖχεν ἦδη μέρος τῆς χώρας τῶν Σηκουανῶν καὶ διετίθετο νὰ κυριεύσῃ καὶ τοῦ λοιποῦ μέρους. Ἐλκυσόμενοι οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ ὑπὸ τῆς εὐφορίας τῶν ῥαίων τόπων ἐκείνων, διέβαινον καθ' ἑκάστην τὸν Ῥήνον προσερχόμενοι εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦτον, καὶ εἶχον καταφθάσει διὰ μιᾶς εικοσιπεντακισχίλιοι. Τί ἄρα γε θὰ συνέβαιεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐὰν, ἐνῶ ἡ Ῥώμη κατηνάσκει τὰς δυνάμεις αὐτῆς εἰς ἐμφυλίους ἀγῶνας, οἱ Σουηβοὶ καὶ οἱ Σίγαμβροὶ καθιδρύοντο ἐπὶ τοῦ Ῥήνου καὶ ἐπὶ τῶν Ἄλπεων; Αὐτὴ ἐκείνη ἡ ἐπιδρομὴ, ἣν ὁ Μάριος εἶχεν ἀποτρέψει πρὸ ἐνὸς αἰῶνος, ἐπανελαμβάνετο, καὶ ἴσως θὰ ἐπέφερε τῆς Ῥώμης τὸν ὄλεθρον ὡς ἐγένετο μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων αἰῶνων, ἐὰν δὲν τὴν ἠμποδίζεν ὁ Καῖσαρ. Ὁ Καῖσαρ λοιπὸν περιεποίησεν ἑαυτῷ δόξαν ἀπορρίψας τοὺς Γερμανοὺς πέραν τοῦ Ῥήνου, καθὼς ἡ αὐτοκρατορία περιεποίησεν ἑαυτῇ τιμὴν μὴ ἀφήσασα αὐτοὺς νὰ προβῶσιν ἐκεῖθεν ἐν διαστήματι τριακοσίων ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα.

Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι οὐδ' ἡ μόνη ἔκθασις, οὐδ' ἡ μεγίστη τῶν νικῶν τοῦ Καίσαρος. Κατακτῆσας τὴν Γαλατίαν, κατέστησεν αὐτὴν ὅλως καὶ

(1) Ὁ Mommsen ἀποδεικνύει τοῦτο ἀναμφισβητήτως ἐν τῷ καλλίστῳ καὶ περιμεροτάτῳ πάντων τρίτῳ τόμῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας του.

διὰ παντός ρωμαϊκήν· ἵνα δὲ τις κατανόησιν τὸ θαυμάσιον τάχος δι' οὗ ἡ Ῥώμη συνεταύτιζε μεθ' ἑαυτῆς τοὺς Γαλάτας, ὥφειλε νὰ γνωσθῆ εἰς ὁποίαν κατάστασιν εἶχεν εὖρει αὐτοὺς. Οἱ Γαλάται δὲ ἦσαν ὄλως διόλου βάρβαροι, καθὼς οἱ Γερμανοὶ· σημειωτέον ὅτι ὁ νικητὴς αὐτῶν, ὅστις καλῶς τοὺς εἶχε γνωρίσει, οὐδέποτε δίδει εἰς αὐτοὺς τὸ ἐπιθετικὸν τοῦτο ἐν τοῖς Ἰπωμασίαισι. Εἶχον πόλεις μεγάλας, τακτικὸν φορολογικὸν σύστημα, σύνολόν τι θρησκευτικῶν δογμάτων, ἀριστοκρατικὴν φιλόδοξον καὶ ἰσχυράν, καὶ τινὰ ἐθνικὴν ἀνατροφὴν διελευρομένην ὑπὸ τῶν ἱερέων τῶν. Αὕτη ἡ ἀτελής ἐκπαίδευσις, καὶ ἂν δὲν εἶχε φωτίσει καλῶς τοὺς νόας, τοὐλάχιστον εἶχεν ἐξυπνήσει αὐτοὺς. Οἱ Γαλάται ἦσαν ζωηροὶ καὶ φιλοπεριεργοί, ἀρκούντως ἀπῆλλαγμένοι προλήψεων ὥστε νὰ μὴ τοὺς μέλη περι τῶν παλαιῶν ἐθίμων τῶν ὅταν εὕρισκον καλῆτερα. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου κατάρθρωσαν νὰ μιμηθῶσι τὴν τακτικὴν τῶν Ῥωμαίων, νὰ κατασκευάζωσι μηχανὰς πολιορκητικὰς καὶ νὰ μεταχειρίζωνται αὐτὰς ἐπιτηδείως, κατὰ τὴν ὁμολογίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος. Καὶ ἦσαν λοιπὸν εἰσέτι τραχεῖς καὶ βίανουσοὶ ἂν θέλετε, ἀλλ' ἤδη ἔτοιμοι πρὸς ἀνώτερόν τινα πολιτισμὸν, ὃν ἐπεπόθουν ἐξ ἐφέτεως. Τοῦτο μᾶς ἐξηγεῖ πῶς ἀπεδέχθησαν αὐτὸν τοσοῦτον εὐκόλως. Εἶχον πολεμήσει ἐπὶ δέκα ἔτη κατὰ τῆς κυριότητος τῶν ἀλλοτρίων, καὶ οὔτε ἐπὶ μίαν ἡμέραν δὲν ἀντέστησαν κατὰ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθίμων αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ ἠσπάσθησαν ὡς καλά. Δύναται τις νὰ παραβάλλῃ τὴν Γαλατίαν πρὸς γῆν, τὴν ὁποίαν ἔσχιζεν ὑπερβολικὸς καύσων, καὶ ἣτις ἀποδρόφα ἀμέσως τὰς πρώτας σταγόνιας τῆς βροχῆς· τόσοι βαθέως ἐποτίσθη ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐδίψα ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῆς, ὥστε μετὰ τοσοῦτους αἰῶνας καὶ τοσαύτας ἐπαναστάσεις δὲν ἀπώλεσεν εἰσέτι τὸν τύπον τῆς σφραγιδὸς του, ἀλλ' εἶναι τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ μέχρι σήμερον διαρκεῖ εἰς τόπον τοιοῦτον, ἔθλα ἀλλοιοῦντο τὰ πάντα. Ὁ Καῖσαρ λοιπὸν, οὐ μόνον προσέθετεν εἰς τὰς κατακτήσεις τῆς Ῥώμης νέους τινὰς τόπους· τὸ δῶρον τοῦ ὁποίου τῆ ἐγένετο πάροχος ἦτον ὠραιότερον καὶ λυσιτελέστερον· τῆ εἶδεν ὄλον ἕνα ναὸν νῆμονια, λαὸν ὅστις ἐπολιτίσθη ἅμα κατακτηθεὶς, καὶ ὁ ὁποῖος, γινόμενος ρωμαϊκὸς κατὰ τε τὴν γλώσσαν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ συνάψας τὰ ἴδια αὐτοῦ συμφέροντα μετὰ τῶν συμπερόντων τῆς νέας του πατρίδος, καὶ καταταχθεὶς εἰς τὰς λεγεωνιάς τῆς πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς, καὶ ἐκδοθεὶς μετὰ ζήλου πολλοῦ καὶ περινοίας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων πρὸς κλεί-

σμὸν αὐτῆς, ἐμελλε νὰ παρέξῃ ἐπὶ πολλοὺς χρόνους εἰς τὴν κεκοπιωμένην αὐτοκρατορίαν ἐκείνην νέαν βώμην καὶ νεότητα.

Ἐνῶ ἐξεπληροῦντο ἐν Γαλατίᾳ τὰ μεγάλα ταῦτα ἔργα, ἡ Ῥώμη ἐξηκολούθει διατελοῦσα τὸ θέατρον τῶν αἰσχροτάτων ἀταξιῶν. Οὐδεμία πλέον κυβέρνησις ἐν Ῥώμῃ μόλις κατωρθοῦτο ἡ ἐκλογὴ δικαστῶν, καὶ ὁ λαὸς ἤρχετο πάντοτε εἰς ἀφίμαχίαν ὁσάκις συνηροῖετο εἰς τὸν Φόρον ἢ εἰς τὸ Πεδίον τοῦ Ἄρεως. Αὐταὶ αἱ ταραχαί, δι' ἃς οἱ χρηστοὶ τῶν πολιτῶν ἠρρυθρίων, ἐπῆρξαν τὴν ἐκ τῶν νικῶν τοῦ Καίσαρος προξενουμένην ἐντύπωσιν. Ὅποια τῶντι ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν μαχῶν τῶν κατὰ Ἀριστίστου ἢ Βερκιγγετορίχου καὶ τῶν καθαιμασσουσῶν τὰς ὁδοὺς τῆς Ῥώμης φονικῶν συγκρούσεων! Καὶ πόσον ἡ ἄλωσις τοῦ Ἀγγειδίου ἢ τῆς Ἀλεσίας ἐφαίνετο περιδοξὸς πρὸς ἀνθρώπους εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀσχολουμένους εἰμὴ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς οἰκίας τοῦ Μιλωνοῦ ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου, ἢ εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Κλαυδίου ὑπὸ τοῦ Μιλωνοῦ! Πάντες οἱ ἐν Ῥώμῃ διαμεινάντες πολιτικοὶ ἄνδρες, ὅτε Πομπήσιος καὶ ὁ Κικέρων, εἶχον ἀπολέσει μέρος τῆς ἀξιοπροεπειίας τῶν ἀναμιγνύμενοι εἰς ταύτας τὰς σκευωρίας. Ὁ Καῖσαρ, ὡς ἐγκαίρως ἀποχωρήσας, μόνος ἐμεγαλύνθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ἐκείνης ταπεινώσεως. Διὰ τοῦτο πάντες ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ ἀγρίασε τὰ οἰκτρὰ ταῦτα θεάματα, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκῆδοντο ὅπως ὅποτε τῆς ρωμαϊκῆς τιμῆς, ἤρπυον πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Καθὼς δὲ συνέβη ἔστω ὅτε καὶ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ στρατιωτικὴ δόξα ἐπαρμύθει τοὺς χρηστοὺς τῶν πολιτῶν διὰ τὰ ἐσωτερικὰ τῆς πατρίδος ἀσχη καὶ τὰς ἀθλιότητας. Συγχρόνως δὲ ἡ ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ παράτρυνε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζητῶσι πανταχόσε δραστικὸν τι φάρμακον. Ἦρχθη οὕτω νὰ διαδίδηται ἡ ἰδέα ὅτι, πρὸς ἐπίτευξιν τέλους τῆς ἰσυχίας, ἦτον ἀναγκαία ἐξουσία τις μόνιμος καὶ ἰσχυρά. Μετὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κικέρωνος, οἱ οἰωνοσκόποι εἶχον προείπει ὅτι ἐμελλε νὰ ἐπιβῆ ἡ μοναρχία, καὶ δὲν ἦτο χρεῖα προφητικῶν πνεύματος ἵνα τοῦτο προῖδῃ τις. Μετ' ὀλίγα ἔτη, ἐπειδὴ ἐπλήθυνε περισσότερον τὸ κακὸν αὐτῆ ἡ δημοκρατικὴ μερίς, καίτοι ἀπαναινομένη τὴν μοναρχίαν, ἐβουλόθη νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ δραστικὸν φάρμακον δικτατορίας τινὸς προσωρινῆς. Ὁ Πομπήσιος ἐκλήθη μόνος ὑπάτος· ἀλλ' ὁ Πομπήσιος ἀπεδείχθη πολλὰκις ὡς οὔτε τὴν δέουσαν ἰσχύν κεκτημένος οὔτε τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος ἵνα καταβάλλῃ τὴν ἀναρχίαν διὰ παντός. Ἔδει ἵνα ζητηθῆ ἄλλαχόσε στερεώτερός τις βραχίων καὶ δριςτικωτέρα τις θέλησις, κα-

οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων ἐστρέφοντο φυτικῶ τῷ λόγῳ πρὸς τὸν νικητὴν τῶν Γαλατῶν. Ἡ δόξα αὐτοῦ τὸν κατεδείκνυεν ὡς ἀρμόδιον εἰς τὴν περίστασιν· τῶν μὲν αἱ ἐλπίδες τῶν δὲ οἱ φόβοι· τὸν προπαρεκάλουν· τὰ πνεύματα συνοικεῖσθαι κατεκάστην μετὰ τῆς ἰδέας ὅτι οὗτος ἦτο ὁ μέλλων ἀνάδοχος τῆς δημοκρατίας, καὶ ἦτο τετελεσμένον ὑπὲρ τὸ ἤμισυ τῆς ἐπαναστάσεως ἣτις παρέδωκε τὴν Ῥώμην εἰς αὐτόν, ὅτε διέβη τὸν Ῥουδίκωνα.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΦΑΡΞΑΛΩΙ ΜΑΧΗΝ.

Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος διέκοψε τὰς ἐπὶ τοῦ πολέμου τῶν Γαλατῶν σχέσεις τοῦ Κικέρωτος μετὰ τοῦ Καίσαρος. Πολὺν καιρὸν ἐδίστασεν ὁ Κικέρων περὶ τῆς ὁδοῦ ἣν ὤφειλε ν' ἀκολουθήσῃ, ἀλλὰ τέλος αἱ τύφει τῆς συνειδήσεως, ὁ περὶ τῆς κοινῆς γνώμης φόβος, πρὸ πάντων δὲ τὸ παράδειγμα τῶν φίλων, τὸν ἔπεισαν νὰ μεταβῇ εἰς τοῦ Πομπηίου τὸ στρατόπεδον. «Ὡς ἀκολουθεῖ τὸ ποίμνιον ὁ βουξ, ἔλεγε, ἀπέρχομαι πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν χρητικῶν πολιτῶν.» ἀλλ' ἐπορεύετο ἄκων καὶ ἀνευ ἐλπίδος. Μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ νίκην τοῦ Καίσαρος κατὰ τοῦ Πομπηίου ὁ Κικέρων θεώρει ὡς ἀδύνατον τὴν παράτασιν τοῦ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἀγῶνος, καὶ τὸ εἶπε μάλιστα παρηρησία ἐν τινι συμβουλίᾳ τῶν δημοκρατικῶν ἀρχηγῶν, γενομένῳ εἰς Δυρράχιον· ὅθεν ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Βρεντησίον, ἵνα τεθῇ ὑπὸ τὰ νέματα τοῦ νικητοῦ.

Ὅποιον λύπην θὰ ἤσθάνετο τότε, ἀναλογιζόμενος τὸ παρελθὸν καὶ ἀναμνηστικόμενος τοὺς θριάμβους ἐκεῖ οὖς τῆς ἐπανόδου του! Εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνην πόλιν, ὅπου τὸν εἶχον δεξιωθῆ ἐν ἑορτοῖς καὶ πανηγύρεσιν, ἠναγκάζετο ν' ἀποβῆ λωθραίως, νὰ κρύψῃ τοὺς ραβδούχους του, ν' ἀποφεύγῃ τὸ πλῆθος καὶ μόνον διὰ νυκτός νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῆς οἰκίας του. Διῆλθεν ἐνδεκα ὅλους μῆνας, τοὺς οἰκτροτέρους τοῦ βίου του, ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἐν παλμοῖς. Ἡ καρδία του ἐσπαράττετο πανταχόθεν, καὶ τὰ οἰκιακά του δὲ αὐτὰ πράγματα τῷ παρεῖχον θλίψεις οὐχί μετριωτέρας τῶν ἐκ τῶν δημοσίων περιπετειῶν. Ἡ περιουσία του ἔπαθε μεγάλως, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς ἀπουσίας του· ἐνῶ εὕρισκετο εἰς στενοχωρίαν, ἐδάνεισεν ἐνταυτῷ ἀπερισκέπτως εἰς τὸν Πομπηίου ὅσα τῷ ἀπελείποντο

χρήματα· τὸ ἐχειρίδιον τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου ἀκείλεν ἔπειτα καὶ ὄφλημα καὶ ὀφειλέτην ὁμοῦ. Ἐνῶ προσεπάθει νὰ πορισθῇ ὀλίγα χρήματα ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν του, ἀνεκάλυψεν ὅτι ἡ σύζυγός του συνενοεῖτο μετὰ τῶν ἀπελευθέρων του, ἵνα τὸν ἀπογυμνώσῃ καὶ αὐτῶν τῶν λευγῶν τῆς περιουσίας του· ἔμαθεν ὅτι ὁ ἀδελφός του καὶ ὁ ἀνεψιός, οἵτινες εἶχον προσέλθει πάλιν εἰς τὸν Καίσαρα, ἐζήτησαν νὰ δικαιολογηθῶσιν αἰτιώμενοι αὐτόν, καὶ, ἵνα σωθῶσιν ἐκεῖνοι, κατεγίνοντο νὰ τὸν ἀφανίσωσιν· ἐπανεῖδε μὲν τὴν ποθεινὴν αὐτοῦ θυγατέρα Τουλλίαν, ἀλλὰ περίλυπον καὶ ἀσθενῆ, ὀρηγοῦσαν διὰ τε τὰς συμφορὰς τοῦ πατρὸς καὶ διὰ τὰς ἀπιστίας τοῦ συζύγου. Πρὸς τὰ πραγματικώτατα δεινὰ ταῦτα προσετίθεντο καὶ ἄλλαι φαντασιώδεις λύπαι, οὐχ ἦτον σπαραξικάρδιοι πρὸ πάντων κατετυραννέτο ὑπὸ τῶν συνήθων δισταγμῶν του. Μόλις πατήσας εἰς τὴν Ἰταλίαν μετανοεῖ ὅτι ἦλθεν. Ἡ ἀνήρυστος φαντασία του, παριττώσα εἰς αὐτόν τὰ πράγματα πάντοτε ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἐπενόει εἰς πᾶν ὅ,τι τῷ συνέβαινε δυσάρεστόν τινα ἀφορμὴν. Ὅταν ὁ Ἀντώνιος τὸν βιάσῃ ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἄχθεται ὅταν τῷ ἐπιτρέπηται νὰ διαμείνῃ, ἄχθεται πάλιν· ἐπειδὴ ἡ πρὸς αὐτὸν γειομένη ἐξάίρεσις αὐτῆ δύναται νὰ βλάψῃ τὴν ὑπόληψίν του. Ἄν ὁ Καίσαρ ἀμελήσῃ νὰ τῷ γράψῃ, καταθρομβεῖται ἂν λάβῃ ἐξ αὐτοῦ ἐπιστολήν, ὅσον αὐτῆ εὐμενῆς καὶ ἀνῆ, ὁ Κικέρων σταθμίζει τὰς φράσεις μετὰ τσοαύτης ἀκριβείας, ὥστε ἐπὶ τέλους διακρίνει ὑπολασθάνουσαι αἰτίαν τινὰ φόβου· ἡ πληρηστάτη καὶ πλατυτάτη τῶν ἀμνηστειῶν ἀπέχει τοῦ νὰ τὸν καθηρυχάσῃ ἐντελῶς. «Ὅταν, λέγει, συγχωρῶσι τοσοῦτον εὐκόλως, σημαίνει ὅτι ἀναβάλλουσι τὴν ἐκδίχησιν.»

Τέλος, μετὰ ἐνὸς σχεδὸν ἔτους διαμονὴν ἐν Βρεντησίῳ, τῷ ἐπετρέπη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς θορυβώδους καὶ μεμολυσμένης ἐκείνης πόλεως, καὶ ἐπανήλθεν εἰς τὰς ἐρατεινὰς ἀγροτικὰς οἰκίας του, τὰς ὁποίας τοσοῦτον ἠγάπα καὶ ὅπου εἶχε ζῆσει βίον εὐδαίμονα. Ἐκεῖ ἐπανεῦρε τὰ βιβλία του, ἐπανέλαβε τὰς διακοπεῖσας μελέτας του, καὶ ἠδυνήθη ν' ἀπολαύσῃ ἐκ νέου τῶν ἀνεκτιμήτων ἀγαθῶν, ἅτινα ὁπόταν κέκτηται τις δὲν ἐκτιμᾷ, τότε δὲ καταλαμβάνει τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ὅταν πρὸς καιρὸν τὰ στερηθῆ· τὴν ἡσυχίαν, λέγω, καὶ τὴν ἀσφάλειαν. Οὐδεμία ἀγαλλίασις ἦν ὑπερτέρα τῆς ἣν ἠσθάνθη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἃς διήγαγεν ἡσύχως εἰς τὸ Τούσκουλον μετὰ τόσας καταγίδας, ἐπακλῶν εἰς τὰς γαληνούς του τέρψεις τοῦ πνεύματος, καὶ τότε εἶδεν ὅτι ἦτο ἀληθῶς

πεπλατμένους δι' αὐτάς. «Γνωθί, ἔγραφε πρὸς τὸν φίλον του Βάρβωνα, ὅτι ἀπότου ἐπέστρεψα συνδιηλλάγη μετὰ τῶν παλαιῶν μου φίλων, ἤτοι τῶν βιβλίων μου. Καὶ ἀληθῶς μὲν, ἀποφεύγων αὐτοὺς, δὲν ἔπρατον τοῦτο ἐξ ἀναγκαστικῆς τινος κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἠδύναμην νὰ τοὺς βλέπω ἀνευδοιάστως. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι περιπλακεῖς εἰς τὸν τάραχον τῶν δημοσίων πραγμάτων, μετὰ συμμάχων ἀμειβόλων, δὲν ἤκολούθουν τὰς ἐντολάς αὐτῶν πιστῶς ὅσον εἶδει. Τώρα μὲ συγχωροῦσι, μὲ ἀνακαλοῦσιν εἰς τὸν ὁμιλόντων μὲ λέγουσιν ὅτι οὐ ὑπῆρξας φρονιμώτερός μου, οὐδέποτε παραιτήσας αὐτοὺς. Τυχῶν ἤδη τῆς χάριτος παρ' αὐτοῖς, ἐλπίζω ὅτι εὐκολώτερον θὰ δυνηθῶ νὰ ὑπομείνω τὰ τε δευρὰ τὰ καταθλίβοντα ἡμᾶς, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐπαπειλοῦντά.»

Ἡ πολιτικὴ ἀγωγή του ἦτο διαγεγραμμένη τοῦ λοιποῦ. Εἰς τὴν μεγάλην μερίδα ἣν εἶχεν ὑπηρετήσῃ καὶ ὑπερασπίσει ἐχρεώσθη νὰ διατελῆ ἐξω τῆς νέας κυβερνήσεως ὡφείλε δὲ ν' ἀναζητήσῃ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν ἐπιωφελεῖ τινα ἐνασχόλησιν, καὶ νὰ εὐῆ ἐντιμῶν τι ἀναχωρητήριον πόρρω τῶν δημοσίων πραγμάτων, εἰς τὰ ὅποια δὲν ἠδύνατο τοῦ λοιποῦ ν' ἀναμιχθῇ ἐντιμῶς. Καλῶς δὲ συνηθάνετο τοῦτο ὅταν ἔγραφε: «Τούλάχιστον ἂς διασώζωμεν ἡμῖσεῖάν τινα ἐλευθερίαν σιγῶντες καὶ κρυπτόμενοι.» Καὶ ὄντως τὸ σιγᾶν καὶ κρυπτεσθαι ἦσαν τὸ συμφερώτερον πρόγραμμα εἰς αὐτὸν τε καὶ εἰς πάντας τοὺς ὑποταγέντας μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ νίκην τοῦ Καίσαρος. Ὁ φόβος κατὰ πόσον ἐφάνη εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦτο πιστός.

Α΄.

Εἶναι πρᾶγμα δύσκολον τὸ νὰ παραιτήσῃ τις διὰ μιᾶς τὴν ἔξιν τοῦ ἀναμιγνέσθαι εἰς τὰ πολιτικά. Ἡ διαχείρισις τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ ἡ ἐξάσκησις τῆς ἐξουσίας, καὶ μὴ εὐχαριστοῦσαι ἐντελῶς τὴν φυγὴν, ἀφαιροῦσιν ἐξ αὐτῆς πᾶν θέλητρον τῶν λοιπῶν πραγμάτων, καὶ ἡ ζωὴ φαίνεται κενὴ εἰς τὸν στερηθέντα τοῦ μόνου πράγματος τὸ ὅποσον ἐπλήρου αὐτῇ. Τοῦτο συνέβη εἰς τὸν Κικέρωνα. Ἐν εἰλικρινείᾳ βεβαίως ἔλεγεν ἀναχωρῶν ἐκ Βενηθίου ὅτι εἶχε σκοπὸν «νὰ κρυβῆ ὅλος ἐντὸς τῶν γραμμάτων,» ἀλλ' ὑπέσχετο τὸ ὑπὲρ δύναμιν. Ἡ ἀνάπαυσις τὸν ἐβάρυνε ταχέως, καὶ αἱ τῆς σπουδῆς τέρψεις ἐπὶ τέλος τὸν ἐφάνησαν λίαν πολὺ γαλήνιοι. ἤρχισε δίδων τὸ οὖς μετὰ πλείονος περιεργείας εἰς τὰς ἐξωθεν φήμας, καὶ ἵνα μανθάνῃ αὐτὰς καλῆτερον

ἦλθεν εἰς Ῥώμην, ἀφήσας τὸ Τούσκουλον. Ἐκεῖ, ἐπανελάβεν ἀνεπαίσθητως τὰς παλαιὰς του ἔξεις· ἐπέστρεψεν εἰς τὴν σύγκλητον· ἡ οἰκία του ἠοίχθη πάλιν εἰς πάντας τοὺς ἀγαπῶντας καὶ καλλιεργοῦντας τὰ γράμματα· ἤρχισεν ἐκ νέου νὰ φοιτᾷ εἰς τοὺς φίλους τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐν τῷ κόμματι τοῦ Καίσαρος, καὶ δι' αὐτῶν συνῆψε πάλιν τὰς μετὰ τοῦ Καίσαρος αὐτοῦ προτέρας σχέσεις.

Καὶ τοὶ πολλοὶ ὑπῆρχον ἀφορμαὶ δυσαρεσκείας μεταξὺ αὐτῶν, ἡ συνδιηλλαγὴ ἔργων εὐκόλως. Ὁ πρὸς τὰς διανοητικὰς τέρψεις κοινὰ αὐτῶν πόθος ἦτον ἰσχυρότερος πάσης πολιτικῆς ἀντιπαθείας. Παρεθόντος τοῦ πρώτου ἐρεθισμοῦ, ἐπανῆλθον ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον μετὰ τῆς παρρησίας τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ τοῦ κόσμου πείρα καὶ ἔξις, ληθμονοῦντες ἢ φαινόμενοι ὅτι ἐλησμόνησαν πᾶσαν ἔριν διαίρεσασαν αὐτοὺς. Ἀλλ' ὅμως, πρὸς τὸν Κικέρωνα, ἡ σχέσις αὐτῇ κατέστη εὐπαθεστέρος ἢ πρὶν. Ἀπὸ τοῦδε ὁ πρῶτον συμμαθητὴς του δὲν ἦτο μόνον προστάτης, ἀλλὰ καὶ κύριος. Μεταξὺ αὐτῶν, δὲν ὑπῆρχε πλέον ὡς ἄλλοτε ποτε συνθήκη ἢ συμφωνία διαγράφουσα ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις, ἀλλ' ὁ μὲν παρίστατο ὡς νικητὴς εἰς ὃν ἐπετρέποντο δικαίωματι τοῦ πολέμου τὰ πάντα, ὁ δὲ ὡς ἠττημένος, ὀφείλων τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ νικητοῦ. Τὸ δυσκολώτερον τῆς θέσεως ταύτης ἦτον ὅτι, ὅσον ὁ νικητὴς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ φέρεται ἐπιτακτικῶς, τόσο ἡ κοινὴ γνώμη ὑπεχρέωε τὸν ἠττηθέντα νὰ τηρῆται ἄφωνος. Ἐπὶ τοῦ κατὰ Γαλατῶν πολέμου, ἠδύνατο νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Κικέρων ὑπερησπίετο τὰ σχέδια τοῦ Καίσαρος ἐκ φιλίας ἢ ἐκ πεποιθήσεως· ἀλλ' ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου διετράνωσε τὸ ἴδιόν του φρόνημα καὶ μετὰ κρότου ἀπεδοκίμασε τὰ τοῦ Καίσαρος, χαριζόμενος ἤδη πρὸς αὐτὸν παρίστατο δουλοπρεπὴ χαρακτῆρα, πρόσωπον ἀνάξιον, ἵνα τύχῃ τῆς συγγνώμης αὐτοῦ. Καὶ ἤδη μὲν εἶχε κατακριθῆ διὰ τὴν αἰφνίδιον ἐπάνοδόν του ἐκ Φαρσάλου. «Δὲν μὲ συγχωροῦσιν, ἔλεγεν, ὅτι ζῶ.» Πολὺ μάλιστα λοιπὸν δὲν τὸν ἐσυγχώρουν διὰ τὰς στενάς του σχέσεις μετὰ τῶν φίλων τοῦ Καίσαρος. Οἱ χρηστοὶ τῶν πολιτῶν ὑπεγόγγυζον βλέποντες αὐτὸν φοιτῶντα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βάλθου, συνευωχούμενοι παρὰ τῆς τρυφηλῆς Εὐτραπέλω μετὰ τοῦ Πάνσα ἢ τοῦ Ἀντωνίου, ὅπου ἐκάθητο πλείον τῆς θεατρικῆς Κυθήρης, καὶ μεταλαμβάνοντα τῶν πολυτελῶν ἐορτῶν αἴτινες ἐδίδοντο διὰ χρημάτων τῶν νενικημένων πανταχόθεν ἢ κακοβουλία εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἠνεωγμένους ἐπὶ τῶν ἀδυναμιῶν του· ὥστε ὡφείλε νὰ εὐχαριστῆ συγχρόνως ὅλα τὰ κόμμα-

τα, να φείδῃται τῶν τε νικητῶν καὶ τῶν ἡττηθέντων, χάριν τῆς ὑπολήψεως ἢ τῆς ἀσφαλείας του, να ζῆ πλησίον τοῦ δεσπότου, οὔτε λίαν ἐνασμενιζόμενος πρὸς αὐτὸν οὔτε δυσαρεστῶν αὐτὸν πώποτε, καὶ να συμβιβάσῃ ἐν ταῖς ἀκροσφαλῆσι σχέσεσι ταύταις ὅ,τι ἐχρεώσται εἰς τὴν τιμὴν του καὶ ὅ,τι ἦτο ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἡτυχίαν του. Ἡ τοιαύτη ἀκροσφαλῆς θέσις, ἐντὸς τῆς ὁποίας δυσκόλως ἴσως θὰ ἠδύνατο να πολιτευθῆ ἄλλος τις συνήθης ἄθρωπος, δὲν ἦτο ὁμῶς ἀνωτέρα τῆς ἐπιτηδεϊότητος τοῦ Κικέρωνος. Διερχόμενος αὐτὴν ἐκέκτητο προτέρημα τι θαυμαστόν, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου, καὶ ἀναγκαζόμενος να κολακεύσῃ, δὲν ἐταπεινοῦτο, οὔτε χαμερπῆς ἐφαίνετο. Λέγει που ἡ λογία Γαλλίς Σεβίγνη, ὅτι «τὸ πνεῦμα εἶναι αὐτόχρημα ἀξιοπρέπεια,» καὶ ὁ λόγος οὗτος ἔχεται ἀληθεὶς κατὰ πάντα· οὐδὲν μᾶλλον τοῦ πνεύματος βοήθει εἰς τὸ να διέλθῃ τις ἀνευ χαμερπείας δυσκόλους καιροὺς. Ὅταν διατηρῆ τις τὸ πνεῦμα ἐνώπιον ἀπολύτου δεσπότου, ὅταν τολμᾷ να ἀστεύζῃται εὐφρῶς καὶ να ὑπομειδᾷ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς καὶ τοῦ τρόμου τῶν ἄλλων, δηλοῖ τοιοῦτοτρόπως ὅτι δὲν τὸν πτοεῖ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πρὸς ὃν ἀποτείνεται, καὶ ὅτι αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ ἰκανὰς δυνάμεις ἀπέναντι τοῦ μεγαλείου τούτου. Μένων δὲ τις κύριος ἑαυτοῦ ἐνώπιον δεσπότου ἐπιτακτικοῦ καὶ φιλυπόπτου, τὸν ἀψήφει κατὰ τινὰ τρόπον, καὶ μοι φαίνεται ὅτι, εἰς τοὺς τοιοῦτους δεσπότας, οἱ τολμῶντες να μὴ κρύπτωσι τὴν εὐφρίαν των ἀπαρέτκουσι σχεδὸν ὅσον καὶ οἱ τοὺς ὁποίους ὑποπτέονται ὡς γενναίους καὶ εὐθεῖς. Ὅλιγον λοιπὸν κατωτέρω, ἀλλὰ πλησίον τῆς εὐτολμίας τῆς ψυχῆς, ὑφ' ἧς ἐμπνέονται αἱ μεγάλαι ἀποφάσεις, ὑπάρχει ἡ εὐτολμία τοῦ πνεύματος, τὴν ὁποίαν οὔτε πρέπει να περιορῶμεν, ἐπειδὴ πολλάκις αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ. Μετὰ τὴν ἦτταν τῶν ἐναρέτων, ἐπέρχονται οἱ εὐφρεῖς, οἵτινες καὶ οὔτοι ὠφελούσι κατὰ τι, ὅταν οἱ ἄλλοι οὐδὲν πλέον ἰσχύωσι. Ὡς ἀπολελυμένοι καὶ εὐστροφοί, καὶ ὡς ἀνεγείροντες ἀμέσως τὴν κεφαλὴν ἀφοῦ ἡ ἀνάγκη τοὺς βιάσῃ να κλίνωσι αὐτὴν, ἐπιμένουσι, ἰστάμενοι ἐν τῷ μέσῳ τῆς καταστροφῆς τοῦ κόμματος των μόον αὐτοὶ ὄρθιοι μετὰ τινος τιμῆς. Ἡ εἰρωνία των, ὅσον ἐχέμενος καὶ ἂν ὑποθεθῆ, εἶναι ὡσανὶ διαμαρτύρησις κατὰ τῆς σιωπῆς ἧτις ἐπιβάλλεται εἰς πάντας, καὶ τούλάχιστον, ἀφοῦ ἀπωλέσθη ἡ ἐλευθερία τοῦ πράττειν, ἐμποδίζει τοῦ ν' ἀπολεσθῆ ὅλως διόλου καὶ ἡ τοῦ λαλεῖν. Τὸ πνεῦμα λοιπὸν, ἡ εὐφρία, δὲν εἶναι τόσο κειόσπουδον πρᾶγμα ὅσον θέλουσι τινες να εἴπωσι ἐπιτηδεύμενοι· ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ μεγαλεῖόν του, καὶ

μετὰ τὰς μεγάλας καταστροφάς, ὅταν πάντες κῆνται καταβεβλημένοι ἐν ἀθυμίᾳ καὶ ἐν σιγῇ, δύναται μόον να διατηρήσῃ τὴν ψυχρῶραγούσαν τοῦ ἀνθρώπου ἀξιοπρέπεια.

Τοιοῦτο σχεδὸν πρόσωπον παρίστα ὁ Κικέρων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ ὁμολογητέον ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ὅλως ἀνωφελές. Μόνος αὐτὸς ἐτόλμα να ὁμιλῆ ἐντὸς τῆς ὑποτεταγμένης καὶ σιωπώσης μεγαλοπόλεως ταύτης. Εὐρίσκετο εἰσέτι ἐν Βρεντησίῳ, καὶ ἐνῶ ἤγγειε ἂν θὰ ἐτύγγανε χάριτος, ἤρξατο ἡρῆ φοβίζων τὸν Ἀττικὸν διὰ τῆς περὶ τὸ λέγειν ἐλευθερίας του. Φυτικῶ δὲ τῷ λόγῳ ἡ ἀτιμωρησία τὸν κατέστητε θρασύτερον, καὶ ἀφοῦ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Ῥώμην ἄλλην σχεδὸν δὲν ἔλαβε προφύλαξιν, ἢ ὅτι κατέστητε τὰ σκώμματα του ὅσον οἶόν τε εὐαρεστότερα καὶ εὐφρέστερα. Ὁ Καῖσαρ ἠγάπα τὴν εὐφρίαν ἔτι καὶ καθαπτομένην αὐτοῦ. Ἀντὶ να πειράζῃται ἐκ τῶν χαριέντων σκωμμάτων τοῦ Κικέρωνος, τὰ ἐσημείου μάλιστα καὶ ἐζηγμάτιε συλλογῆν, ὥστε καὶ ἐν ταῖς κρίσιμοις στιγμαῖς τοῦ κατὰ Ἰσπανίας πολέμου διέταττε τοὺς ἀνταποκριτάς του να τὰ στέλλωσι εἰς αὐτόν. Γινώσκων τούτο ὁ Κικέρων ἐξεφράζετο ἀνενοχλήτως, αὐτὴ δὲ ἡ ἐλευθερία, ὡς σπανία κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, προτειλκυεν εἰς αὐτὸν ὅλων τὰ βλέμματα. Οὐδέποτε εἶδε τοσοῦτους ἄνδρας περὶ αὐτόν. Οἱ μὲν τοῦ Καίσαρος φίλοι ἐφοίτων εἰς αὐτὸν ἀσμένως ἵνα καὶ οὔτοι φανῶσι, ὡς ὁ ἀρχηγός των, ἐπεικεῖς καὶ γενναῖοι. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Κάτωνος ἔμεινε ὁ μόνος ἐπιζῶν περιφανῆς ἀνὴρ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος, οἱ ἀπολειπόμενοι ὁπαδοὶ τῆς δημοκρατίας ἐπροθυμοποιούντο να τὸν περιστοιχίζωσι. Ἡρχοτο λοιπὸν καὶ τὸν εὐρισκὸν πανταχόθεν, καὶ ὅλα τὰ κόμματα συναπηγνῶντο κατὰ πάντα πρῶτα εἰς τὸν πρόδομον αὐτοῦ. «Δέχομαι, ἔλεγε, συγγρόνως τὰς ἐπισκέψεις καὶ πολλῶν μὲν χρηστῶν ἀνδρῶν περιλύπων, καὶ τῶν περιχαρῶν νικητῶν ἡμῶν.»

Ἡ προθυμία αὕτη τῶν ἀνθρώπων εἶχε τι βεβαίως κολακευτικὸν πρὸς τὸν Κικέρωνα, καὶ πάντως τὸν ἠχαρίσται βλέποντα ὅτι ἀνέκτησε τὴν πρῶην σημαντικότητα ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι ἀποκατασταθεὶς ἀνὴρ οὕτω πολὺς, τοῦ ὁποίου περιεζητεῖτο ἡ φιλία καὶ ἐσυχνάζετο ἡ οἰκία, ἡρῆ ἐξετρέπετο ἐκ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ προγράμματος τὸ ὁποῖον διεχάραξε· περὶ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν ἐπελάθετο καὶ τοῦ δευτέρου μέρους, ἐπεμθὰς εἰς τὰ περὶ τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐξορίστων. Ἀποκρινόμενος εἰς τὰ πρὸς αὐτὸν βήματα τοῦ Καίσαρος ἔπαυσε τοῦ να κρύπτῃ

ται ἄς ἴδωμεν καὶ πῶς ἔπαυσε τοῦ νὰ σιωπᾷ θελήσας νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν ἐπιείκειάν του.

Δικαίως θαυμάζεται ἡ ἐπιείκεια τοῦ Καίσαρος, διότι πολλὰ ἐγκώμια ἐγένοντο περὶ αὐτῆς. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀπανθρώπων πολέμων τοῦ παλαιοῦ κόσμου, πρῶτον ἤδη ἐφάνη ἀκτίς φιλάνθρωπίας τινός. Ἔως τότε εἰς τὴν καρδίαν τῶν νικητῶν οὐδ' ἐλαχίστη εἶχεν ἀναβῆ ἰδέα περὶ τῶν ὀρίων τῶν δικαιωμάτων των· τὰ ἐνόμιζον ἀπεριόριστα καὶ τὰ ἔπραττον ἀνευδοκίμως. Πρὸ τοῦ Καίσαρος, τίς νικητὴς ἐστοχάσθη ποτὲ νὰ κηρύξῃ ἢ νὰ πράξῃ τὸ πρὸς τὸν ἠττηθέντα σέβας; Ὁ Καῖσαρ πρῶτος ἀπεφάνθη, ὅτι ἡ ἐκδίκησίς του δὲν ἐμελλε νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν νίκην του, οὔτε ἐσκόπει νὰ πατάξῃ ἐχθρόν, ὅστις ἐμεινεν ἀοπλος. Προσπετινέει δὲ τὸν περὶ τῆς διαγωγῆς του θαυμασμόν καὶ ὅτι ἔδοξε τὸ ὠραῖον τοῦτο πηράδειγμα τῆς μετριότητος καὶ ἠπιότητος ἐν ἐποχῇ βιαιοπραγιῶν, μεταξὺ τῶν προγραφῶν τοῦ Σύλλα καὶ τοῦ Ὀκταβίου, ὅτι ἀπένευε χάριν εἰς τοὺς ἐχθρούς του καθ' ἣν στιγμήν οἱ ἐχθροὶ του κατέσφαζον ὅσους τῶν στρατιωτῶν του εἶχον αἰχμαλωτεύσει καὶ ἔκαιον ζώντας τοὺς ναύτας του μετὰ τῶν πλοίων των. Ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ ἐκτρεπώμεθα εἰς ὑπερβολάς· ἡ ἱστορία χρεωστῆ νὰ μὴ ᾖ πανηγυρικός λόγος. Δὲν προτιθέμεθα νὰ ἐλαττώσωμεν τὴν δόξαν τοῦ Καίσαρος, ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐσυγχώρητε τοὺς ἠττηθέντας· δίκαιον εἶναι νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν τρόπον καὶ ἐν τίνι μέτρῳ ἐπράχθη ἡ ἐπιείκεια αὐτοῦ.

Εἰς τῶν ἀρίστων φίλων του, ὁ Κουρίων, ἔλεγε μίαν τῶν ἡμερῶν εἰς τὸν Κικέρωνα, συνδιαλεγόμενος μετ' αὐτοῦ ἰδιαιτέρως, ὅτι ὁ Καῖσαρ ὑπῆρχε φύσει μὲν ὠμός, ἐφείσθη δὲ τῶν ἐχθρῶν του ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ· ἀλλ' ὁ σκεπτικὸς Κουρίων ἔρρεπεν ἀείποτε εἰς τὸ θεωρεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς κακῆς αὐτῶν φύσεως· ὥστε βεβαίως ἐσυκοφάντει τὸν ἀρχηγόν του. Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι ὁ Καῖσαρ ὑπῆρχεν ἐπιεικὴς οὐ μόνον ἐκ συστήματος ἀλλὰ καὶ ἐκ φύσεως, *pro natura et pro instituto*· τοῦτο λέγει ὁ γράψας τὴν συνέχειαν τῶν Ἰσομνημάτων του, καὶ οὗτος ἐγίνωσκεν αὐτὸν καλῶς. Ἐάν λοιπὸν ἡ καρδιά δὲν μεταβάλλεται, ἡ πολιτικὴ δύναται νὰ μεταβληθῇ κατὰ τὰς περιστάσεις. Ὅταν ᾖ καὶ τις μόνον ἐκ φύσεως ἀγαθός, εἶναι πάντοτε ἀγαθός· ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν φυσικὴν ταύτην ροπήν πρὸς τὴν ἐπιείκειαν προστεθῇ καὶ ἡ ἀκρίβεια ἢ ὑπολογίζουσα ὁποῖον αἴτιον ἀποτέλεσμα μέλλει νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ ὁποῖον ὄφελος, ἐνδέχεται νὰ φανῇ τις

ἤττον ἐπιεικὴς μὴ βλέπων συμφέρον τι ἐν τῇ ἐπιείκειᾳ του. Ὅστις δὲ ἐκ συστήματος κατέστη γλυκὺς καὶ φιλόφρωνος, ὅπως προσελκύσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἐκ συστήματος πάλιν ἀναγκάζεται καὶ ἀκίον νὰ φανῇ σκληρὸς ἐάν ἴδῃ ὅτι εἶναι χρεία νὰ ἐμπνεύσῃ φόβον εἰς αὐτούς. Τοῦτο συνέβη εἰς τὸν Καῖσαρα, καὶ ὅταν σπουδάσῃ τις ἐκ τοῦ πλησίον τὸν βίον του, παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐπιείκειά του πολλάκις ἔπαθε καὶ ἐκλείψει. Δὲν πιστεύω ὅτι προτηνέχθη ποτὲ ὠμῶς ἀνευ αἰτίας καὶ ἀπλῶς ὑπὸ εὐχαριστήσεως τοῦ νὰ πράξῃ ὠμότητος, ὡς ἔπραττον πολλοὶ ἐκ τῶν συγχρόνων του· ἀλλ' οὐδὲ ἀπέφευγεν αὐτὰς ὁσάκις ἔβλεπεν ὅτι τῷ ἐσύμφερων κατὰ τι. Ὅτε ἦτο πραιίτωρ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, τὸν συνέβη νὰ κυριεύσῃ ἐξ ἐφόδου πόλεις, αἵτινες ἤθελον νὰ παραδοθῶσιν ἀνευ ἀντιτάσεως, καὶ τοῦτο ἵνα ἔχῃ πρόφασιν νὰ τὰς ληληλάτησῃ. Οὔτε ἐδίσταζεν ἐν Γαλατία νὰ πτοῖ τὸς πολεμίους του διὰ τρομερῶν ἐκδικήσεων τὸν βλέπομεν κατατομοῦντα ἅπαντα τὰ μέλη τῆς συγκλήτου τῶν Ἐνετῶν, πωλοῦντα ἀθρώπους τοὺς τετρακισμυρίους κατοίκους τοῦ Γενάθου, καὶ τέμνοντα τὰς χεῖρας ὄλων ὅσοι ἐν Οὐξελλοδοῦνι εἶχον δράξει τὰ ὄπλα ἐναντίον του. Καὶ μήπως τὸν ἡρωϊκὸν ἀρχηγόν τῶν Ἀρβερῶν, τὸν ὄντως ἀξίον αὐτοῦ ἀντίπαλον Οὐερκιγγετορῆγον, δὲν ἐκράτησε πέντε ὀλόκληρα ἔτη καθεργμῆνον, ἵνα διατάξῃ ψυχρῶς νὰ τὸν σφάξωσι τὴν ἡμέραν τοῦ θριάμβου του; Ἐτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἐνῶ ἐμάχετο πρὸς συμπολίτας του, ἀπέκαμε τοῦ συγχωρεῖν. Ὅταν εἶδεν ὅτι τὸ τῆς ἐπιεικειᾶς σύστημά του δὲν ἀφώπλιζε τοὺς ἐχθρούς του, τὸ παρήτησεν· ἐκπλαγείς δὲ ἐκ τῆς ἐπιμονῆς των κατέστη ἐπὶ τέλους ὠμός. Καθόστον παρετίνατο ὁ ἀγὼν, καθίστατο ἀμφοτέρωθεν ἀγριώτερος. Μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν, οὓς εἶχον παροξύνει αἱ ἦτται, καὶ τοῦ νικητοῦ, ὃν καθίστα ἡ ἀντίστασις αὐτῶν ὡς μαινόμενον, ὁ πόλεμος εἶχε καταντήσῃ ἀνήμερος. Μετὰ τὸν Θάψον ὁ Καῖσαρ δίδει τὸ παράδειγμα τῶν στρεβλώσεων, καὶ τότε ὁ στρατός του, ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, σφαγιάζει τοὺς νενικημένους ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἀναχωρῶν εἰς τὴν τελευταίαν κατὰ Ἰσπανῶν ἐκστρατείαν, εἶχε διακηρύξει ὅτι ἐξηγλήθη πλέον ἡ ἐπιείκειά του, καὶ ὅτι ὅσοι δὲν κατέθετον τὰ ὄπλα ἐμελλοὶ νὰ θανατωθῶσι. Διὸ καὶ ἡ ἐν Μούνδα μάχῃ ὑπῆρχε φρικτή. Ὁ Δίων δηγεῖται ὅτι οἱ δύο στρατοὶ ἐμάχοντο μετὰ σιγαλέας λύσσης, καὶ ὅτι ἀντὶ τῶν συνήθων πολεμικῶν παιάνων ἤκούοντο ἐκ διαλειμμάτων αἱ λέξεις, «Πάτασε καὶ φόνευε.» Περαιτωθείσης τῆς μάχης, ἤρχησεν ἡ σφαγή. Ὁ πρεσβύτε-

ρός τῶν υἱῶν τοῦ Πομπηίου, ὅστις εἶχε κατορθώσει νὰ φύγη, ἐκυνήγηθη ὡς θηρίον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐντὸς τῶν δασῶν, ὅπου καὶ ἐθανατώθη τέλος ἀνηλεῶς.

Ἡ ὠραιότερα στιγμή τῆς ἐπιεικείας τοῦ Καίσαρος ὑπῆρξεν ἡ Φάρσαλος. Ἐκ προτέρου εἶχεν ἀναγγεῖλαι, ὅτε εἰσῆλασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅτι αἱ προγραφαὶ δὲν ἐμελλον νὰ ἐπαναληφθῶσι. «Δὲν θέλω νὰ μιμηθῶ τὸν Σύλλα», ἔλεγεν ἐν περιφῆμῳ τινὶ ἐπιστολῇ, προωρισμένη βεβαίως διὰ μεγάλην διάδοσιν. Ἄς ἐγκαινιάσωμεν νέον τρόπον τοῦ νικᾶν, ζητοῦντες τὴν ἀσφάλειαν ἡμῶν ἐν τῇ ἐπιεικείᾳ καὶ τῇ ἡπιότητι.» Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφάνη ἐπόμενος εἰς τὰ ὠραία ταῦτα ἔπη. Μετὰ τὴν νίκην, διέταξε τοὺς στρατιώτας του ἵνα φεισθῶσι τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, μάλιστα δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὠρεξε τὴν χεῖρα εἰς τὸν Βροῦτον καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους. Λαυθάνονται ὅμως οἱ φρονούντες ὅτι ἡ ἀμνηστία κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὑπῆρξε γενικὴ τῶν ἀντιπάλων, ὅ Ἄντωνιος, ὅστις ἐκυβέρνα τὴν Ῥώμην ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Καίσαρος, ἀπηγόρευσε διὰ διατάγματος αὐστηρῶς εἰς πάντας τοὺς πομπηϊακοὺς τὸ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀνευ προηγουμένης ἀδείας. Ἐξῆρθσαν δὲ μόνον ὁ Κικέρων καὶ ὁ Λαίλιος, ὡς ἀκίνδυνοι. Ἀκόλουθως ἐπέστρεψαν καὶ ἄλλοι πολλοί, ἀλλ' οὗτοι ὅλοι ἀνεκλήθησαν ἀτομικῶς καὶ δι' εἰδικῶν διαταγμάτων. Ὁ Καῖσαρ μετήρητο τὸν τρόπον τοῦτον ἵνα μᾶλλον ὠφεληθῆται ἐκ τῆς ἐπιεικείας του. Συνήθως αἱ χάριτες αὐταὶ αἱ μονομερῶς ἀπονεμόμεναι δὲν ἐξεδίδοντο δωρεάν· ἀλλ' οἱ ἐξόριστοι τὰς ἐξηγόραζον σχεδὸν πάντοτε ἀντὶ μέρους τῆς περιουσίας των. Σπανίως δὲ ἦσαν καὶ τέλειαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς· τοῖς ὑπέσχοντο νὰ ἐπανέλθωσιν πρῶτον εἰς τὴν Σικελίαν, ἔπειτα εἰς τὴν Ἰταλίαν, πρὶν ἢ τοῖς ἀνοίξωσι τὰς πύλας τῆς Ῥώμης. Οἱ ἐπιτηδείως παραχωρούμενοι βαθμοὶ οὗτοι, πολλαπλασιάζοντες τὰς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀπονεμομένας χάριτας, διετήρουν ἀένναον τὸν θαυμασμόν. Ὁ χορὸς τῶν κολάκων ἐπανελάμβανεν ἐκάστοτε τοὺς ἐπαίνοις, καὶ δὲν ἐπαυεν ἐξυμνουμένη ἡ γενναϊότης τοῦ νικητοῦ.

Εὐρίσκοντο λοιπὸν μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ νίκην ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἀσίᾳ ἱκανοὶ ἐξόριστοι ἀνυπομόνως ἀπεκδεχόμενοι τὴν ἀδειαν ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια, καὶ μὴ λαχόντες αὐτῆς πάντες. Τριῶν ἐξ αὐτῶν τὰ ὀνόματα χρεωστοῦμεν εἰς τοῦ Κικέρωνος τὰς ἐπιστολάς. Ἦσαν ἄνθρωποι πάσης τάξεως καὶ πάσης περιουσίας, ἔμποροι καὶ ἐκμισθωταὶ φόρων, ὡς καὶ μεγιστάνες. Πλησίον ἐνὸς Μαρκέλλου, Τορ-

κουάτου καὶ Δομετίου, ἀναφέρονται καὶ πρόσωπα ὅλως ἄγνωστα, ὡς ὁ Τρεβιανὸς καὶ ὁ Τοράνιος, ἐξ οὗ καθίσταται δῆλον ὅτι ἡ ἐκδίκησις τοῦ Καίσαρος δὲν περιορίζετο εἰς τοὺς κομματάρχας. Πρὸς τούτοις ἀναφέρονται τρεῖς συγγραφεῖς, καὶ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι πρὸς αὐτοὺς προσηρέχθησαν αὐστηρότερον. Εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ Τ. Ἄμπιος, ἦτον ἀκάθεκτος τις δημοκράτης, ὅστις ὅμως δὲν ἔδειξε ἐπὶ τῆς ἐξορίας τόσην σταθερότητα χαρακτήρος ὅση ἠλπίζετο ἐξ αὐτοῦ· κατεγίνετο γράφων ἱστορίαν τῶν περιφανῶν ἀνδρῶν, καὶ, ὡς φαίνεται, δὲν ὠφέλει ἑαυτὸν ἀρχοῦντως ἐκ τῶν ὠραίων παραδειγμάτων ἅτινα ἀπήντα ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ. Τοὺς λοιποὺς δύο, κατ' οὐδὲν ὁμοιάζοντας, γινώσκωμεν μᾶλλον αὐτοῦ· ἦτον ὁ Τυρρηνὸς Καικίνας, ἔμπορος ἐπιτηδευόμενος τὸν λόγιον καὶ ἀρχινοστή, καὶ ὁ σοφὸς Νιγίδιος Φίγουλος. Ὁ Νιγίδιος, τὸν ὁποῖον παρελλήληστο πρὸς τὸν Βάρρωνα κατὰ τὴν πολυμαθειαν, καὶ ὅστις ἦτον, ὡς ἐκεῖνος, φιλόσοφος καὶ ὁμοῦ γραμματικὸς, ἀστρονόμος, φυσικὸς ῥήτωρ καὶ νομομαθής, πρὸ πάντων ἐξέπληξε τοὺς συγχρόνους διὰ τὴν ἐμβριθεὶαν τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ ἐξερευνήσεων. Ἐπειδὴ τὸν ἔβλεπον ἐνδελεχῶς ἀσχολούμενον εἰς τὰς δοξασίας τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν Ὀρφικῶν, ἐθεωρεῖτο ὡς γόης μέγας. Ἐπίστευον ὅτι προεφήτευσεν τὸ μέλλον, καὶ τὸν ὑπωπτεύοντο ὡς ἀναστήνοντα νεκρούς. Αἱ τοσαῦται ὅμως καὶ παντοῖαι ἐνασχολήσεις του αὐταὶ δὲν τὸν ἠμποδίζον τοῦ νὰ ἐνδιαφέρηται καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆς πατρίδος, διότι κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς δὲν ἐνομιζέτο ὅτι οἱ λόγιοι ὑπῆρχον ἀπηλλαγμένοι τοῦ νὰ ᾧσι καὶ πολιταὶ ἐν ταῦτά. Ἐσπούδασε λοιπὸν νὰ λάβῃ δημόσιόν τι ἀξίωμα καὶ τὸ ἔλαβεν· ἐχρημάτισε πραιίτωρ ἐν δυσκόλοις καιροῖς καὶ διεκρίθη διὰ τὴν δραστηριότητά του. Ὅτε δὲ ὁ Καῖσαρ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ Νιγίδιος, πιστὸς εἰς τὸ λόγιον τοῦ διδασκάλου του Πυθαγόρου, τὸ ἐντελλόμενον εἰς πάντα σοφὸν ἄνδρα νὰ τείνῃ ἀρωγὸν χεῖρα πρὸς τὸν νόμον ἀπειλούμενον, ἔσπευτε νὰ παραίτησεν τὰ βιβλία του, καὶ εὐρέθη μετὰ τῶν προμάχων τῆς Φαρσάλου. Ὁ δὲ Καικίνας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφάνη σταθεροῦ φρονήματος ὡς καὶ ὁ Νιγίδιος, καὶ οὐχ ἦττον διεκρίθη καὶ αὐτὸς διὰ τὸν δημοκρατικὸν του ζῆλον· μὴ ἀρχοῦμενος ὅτι εἶχε λάβει τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ Καίσαρος, τὸν ἐξύβρισε καὶ διὰ λιβέλλου, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου· ἀλλ' ὅσῳ ἦτο σφοδρὸς, τόσον καὶ ἀδύνατος· ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποστῇ τὴν ἐξορίαν. Ὁ κοῦφος οὗτος καὶ τοῦ κόσμου φίλος ἀνὴρ εἶχε χρεῖαν τῶν ἡρώων τῆς Ῥώμης, καὶ κατεπικραίνετο ὅτι ἐστερήθη αὐτῶν. Ἰνα τύχῃ

λοιπὸν χάριτος παρὰ τῷ Καίσαρι, ἐπενόησε νὰ γράψῃ νέον πόνημά, ἀναίρεσιν τοῦ παλαιοῦ, πρὸς ἐξάλειψιν τῆς κακῆς ἐκείνου ἐντυπώσεως. Τὸ ἀπεκάλεσε δὲ Θρήνουσ του, καὶ ἐκ μόνου τοῦ τίτλου τούτου καταλαμβάνει ἕκαστος τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ. Ἐν τῷ νέῳ πόνηματι ἐπεδαψίλευεν ἀφειδεῖς ἐπαίνους πρὸς τὸν Καίσαρα, καὶ ὁμως ἐφοβεῖτο πάντοτε μὴ δὲν εἶπεν ἀρκετούς. «Φρίττω, ἔλεγεν, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, σκεπτόμενος ἂν θὰ εὐχαριστηθῆ.» Ἡ τοσαύτη ταπεινώσις ἢ μᾶλλον χαμέρπεια ἐκράδαινον ἐπὶ τέλους τὸν νικητὴν, καὶ ἐνῶ ὁ γενναῖος Νιγίδιος ἐγκατελείπετο ἀπηνῶς εἰς τὸν θάνατον τῆς ἐξορίας, ἐπειδὴ ἤγγειε τὸ κολακεῦεν, ἐπετρέπετο εἰς τὸν Καικίαν νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ κατοικήσῃ ἐν Σικελίᾳ.

Ὁ Κικέρων κατέστη ὁ παρήγορος τούτων ὄλων τῶν ἐξορίστων, καὶ κατέβαλλεν ἅπασαν τὴν παρρησίαν του πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης αὐτῶν· ὑπηρετήσεν ἅπαντας μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφοσιώσεως, καὶ τοι μετὰ αὐτῶν τινὲς τὸν εἶχον ἐκπικράνει· ἀλλὰ βλέπων ὅτι ἐδυστύχουν, ἐλησμόνει τὰ πταίσματά των. Γράφων δὲ πρὸς τούτους, προσεπάθει μετὰ κατανοητικῆς ἀληθῶς ἐπιτηδειότητος νὰ συμμορφώσῃ τοὺς λόγους του κατὰ τὴν θέσιν των ἢ κατὰ τὰ αἰσθήματά των, ὀλίγον φροντίζων ἂν διεφώνει πρὸς τὰ ἴδια του αἰσθήματα· ἐπειδὴ ἤθελε μόνον νὰ τοὺς παραρηγόρῃ καὶ νὰ τοῖς γίνῃ χρήσιμος. Ἐνῶ πρὸς τοὺς ταλανιζομένους ὅτι ἦσαν μακρὰν τῆς Ῥώμης ἔλεγεν ὅτι ἀδικον εἶχον νὰ ἐπιποθῶσιν αὐτὴν, καὶ ὅτι προτιμότερον ἦτο ν' ἀκούωσι μόνον περὶ τῶν συμφορῶν ἐν αἷς περιήλθεν ἡ δημοκρατία, ἢ νὰ βλέπωσιν αὐτὰς ἰδίῳις ὄμμασι, ἔγραφε τὰ ἐναντία πρὸς τοὺς ὑπομένοντας τὴν ἐξορίαν λίαν καρτερικῶς, καὶ μὴ θέλοντας νὰ ἐξαιτηθῶσι τὴν ἀνάκλησίν των, ἐνῶ αἱ οἰκογένειά των τοὺς ἀνεζήτουν στεναζούσαι. Ὅταν ἔβλεπέ τινα λίαν δουλοπρεπῶς ἐνασμενιζόμενον ἵνα ἐπισύρῃ τὰς εὐνοίας τοῦ Καίσαρος, τὸν κατέκρινεν ἀνευδοιάστως, ἂν καὶ μετὰ γλώσσης εὐφήμου ἤλεγχε τὸν δυστυχῆ ὅστις ἐλησμόνει τὸ πρὸς ἑαυτὸν σέβας, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ προσβάλῃ αὐτόν· ὡσαύτως δὲ καὶ ὅταν πάλιν ἔβλεπέ τινα ὀργῶντα πρὸς παράβολόν τινα, ἂν καὶ ἠρωϊκῆν, ἀπόπειραν, πρὸς κινδυνῶδες τι ἀλλ' ἀνωφελὲς πραξικόπημα, ἔσπευδε ν' ἀναχατίσῃ τὴν ματαίαν ταύτην ὀρμὴν, συμβουλεύων ὑπομονὴν καὶ φρόνησιν. Συγχρόνως δὲ καὶ ἐνήργει ἀκαμάτως. Παρεγίνετο εἰς τοὺς φίλους τοῦ δεσπότη, ἢ, χρείας τυχεύσεως, ἐπειρᾶτο ἵνα ἴδῃ τὸν δεσπότην καὶ αὐτοπροσώπως, ἂν καὶ ἦτο δυσκολώτατον τὸ νὰ προσέλθῃ τότε εἰς ἀν-

δρα αἴροντα ἐπὶ τῶν ὤμων ὄλου τοῦ κόσμου τὰς ὑποθέσεις. Παρεκάλει, ὑπέτχετο, κατεπόνοι διὰ τῶν ἱκεσιῶν του, καὶ σχεδὸν πάντοτε κατώρθωσι τὸ σκοπούμενον, ἐπειδὴ ὁ Καίσαρ ἤθελε νὰ τὸν ἐλκύσῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὴν μερίδα του διὰ τῶν παραχωρουμένων πρὸς αὐτὸν αἰτήσεων. Ἀφοῦ δ' ἐτύγχανε τοῦ αἰτουμένου, ἤθελε πρῶτος αἰτιόσθαι ν' ἀναγγέλλῃ τὴν χάριν εἰς τὸν ἐξορίστον, ἀνυπομόνως ἀπεκδεχόμενον ταύτην· τὸν συνέχαιρεν ἐν χύματι ἀγάπης καὶ εἰς τὰς προσαγορεύσεις του προσέθετε νοουθεσίας τινὰς μετριοπαθείας καὶ ἐγχευθίας, τὰς ὁποίας ἔδιδε μὲν εἰς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ δὲν ἐπραττε πάντοτε καὶ αὐτός.

Μεταξὺ τῶν ἐξορίστων τούτων, οὐδένα ἀπαντῶμεν σημαντικώτερον τοῦ πρώην ὑπάτου Μαρκέλλου· οὐδ' ἄλλον τινα εἶχεν ὁ Κικέρων ἀφορμὰς ν' ἀποστρέφῃται ὅσον αὐτόν. Ὁ Μαρκέλλος οὗτος, ἵνα παραστήσῃ κατὰ πόσον ἠψήφει τὸν νόμον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Καίσαρ παρεχόμενος εἰς τὴν πόλιν Κόμον τὸ ἀστυκὸν δικαίωμα, εἶχε διατάξει ἀπηνῶς νὰ βραδύσῃσι κάτοικόν τινα τοῦ πολιχνίου τούτου. Μετὰ τὰ ἐν Φαρσάλῳ λοιπὸν εἶχε καταφύγει εἰς Μιτυλήνην καὶ οὐδ' εἶχε πλέον σκοπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἴδια, ὅτε οἱ συγγενεῖς του καὶ ὁ Κικέρων ἔβαλον κατὰ νοῦν νὰ ἐξαιτήσῃσι χάριν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἄλλ' εὐθὺς εἰς τὰ πρῶτα διαθήματά των ἀπήνητησαν πρόσκομμα ὄλως ἀπρόσδοτον· ἐνῶ ἐφρόνουν ὅτι μόνον εἶχον χρεῖαν νὰ παρακαλέσῃσι τὸν Καίσαρα, εἶδον ὅτι ὤφειλον πρῶτον νὰ κάμψωσι τὴν ἀντίστασιν τοῦ Μαρκέλλου. Ὁ Μαρκέλλος ἦτον ἄνθρωπος ἐνεργητικώτατος, τὸν ὅποιον οὐδὲως εἶχε καταβάλῃ ἢ ἀποτυχία τοῦ ἀγώνος του, ἀληθὲς φιλόσοφος, ὅστις συνεμορφώθη ἐντελῶς μετὰ τῆς τύχης του ἐν τῇ ἐξορίᾳ, ἐπίμοιος δημοκράτης, μὴ θέλων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ῥώμην καὶ νὰ βλέπῃ αὐτὴν δούλην. Πρὶν ἢ συγκατανεύσῃ λοιπὸν ὅπως ἐπικαλεσθῶσι τὸν νικητὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἔγεινε χρεῖα μακρῶς διαπραγματεύσεως· μόλις καὶ μετὰ βίας συγκατένευσεν ἐπὶ τέλους, ἀλλὰ πάλιν δυσανασχετῶν. Ἀναγινώσκοντες τὰς ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει ἐπιστολάς τοῦ Κικέρωνος, μεγάλως θαυμάζομεν τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν λόγων, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀποροῦμεν τίς ἢ αἰτία τῆς τοσαύτης του ἐπιμονῆς· πόθεν ἄρα γε ὁ Κικέρων ἐκζήτει τὴν τοῦ Μαρκέλλου ἐπιστροφὴν μετὰ πλείονος προσπαθείας παρ' ὅσην ἐδείκνυεν ὁ Μαρκέλλος αὐτός; Φίλοι οὐδέποτε ὑπῆρξαν ὁ Κικέρων κατέκρινεν ἀπερικαλύπτως τὴν ἐπιμονὴν του, διότι, ὡς γνωστὸν, μετὰ τῶν τοιούτων ἀκεραίων καὶ δυσκάμπτων χαρακτήρων

δὲν συνευθιάζετο. Βεβαίως λοιπὸν, ἐπιποθῶν τοσοῦτοι θερμῶς τὴν εἰς Ῥώμην ἐπάνοδον τοῦ Μαρκέλλου, θὰ εἶχε τινα ἀφορμὴν ἰσχυροτέραν τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης. Ἡ ἀφορμὴ αὕτη, ἦν αὐτὸς μὲν σιωπᾶ, μαντεύουσιν ὅμως οἱ σπουδάζοντες τὸν ἄνδρα, εἶναι ὁ φόβος ὃν εἶχε περὶ τῆς κοιῆς γνώμης. Ὁ Κικέρων ἐγίνωκε καλῶς ὅτι ἠλέγχετο ὡς μὴ πράξας ἀρκούντως ὑπὲρ τῆς μερίδος του, καὶ αὐτὸς δὲ ἐνίοτε ἠτιᾶτο ἑαυτὸν ὅτι ἐγκατέλειπεν αὐτὴν λίαν ταχέως. Ὅτε ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ῥώμης, ἐνθα διῆγε τὸν καιρὸν εὐθύμως μεταλαμβάνων τῶν πολυτελῶν ἐκεῖνων συμποσιῶν τὰ ὁποῖα τῷ ἔδιδεν ὁ Ἴρτιος καὶ ὁ Δολαβέλλας, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἤρχετο, ὡς ἔλεγεν, ἵνα ὀλίγον τι διασκεδάσῃ τὴν δουλείαν του, ἀνεπόλει τοὺς γενναίους ἄνδρας οἵτινες ἐπιπτον εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἢ ἕξων ἐξορίσται εἰς τινα οἰκτρὰν καὶ ἀγνωστον τῆς Ἑλλάδος πόλιν, τὸν ἔτυπται ἢ συνειδήσις ὅτι δὲν εὐρίσκετο μετ' ἐκεῖνων, καὶ συνεχῶς ἡ ἰδέα τῶν παθημάτων των διετάραττε τὰς θαλίαις του. Τούτου ἕνεκα ἐργάζετο μετὰ τοσοῦτου ζήλου πρὸς ἐπάνοδοι αὐτῶν. Τὸν συνέφερον ἵνα ἐλαττωθῇ ὁ ἀριθμὸς ἐκεῖνων, ὧν αἱ δυσφορίαι ἀπετέλουσαν λυπηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν εὐφροσύνην ἧς ἀπήλαυεν, ἢ οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς μεγαλόφρονος διαγωγῆς αὐτῶν ἐφαίνοντο ὡσανεὶ καταδικάζοντες τὴν ὑποταγὴν του. Ὅσάκις ἐπέστρεφεν εἰς Ῥώμην προγεγραμμένος τις, ὁ Κικέρων ἐνόμιζεν ὅτι ἡ συνειδήσις του ἀπηλλάττετο ἀπὸ μιᾶς τύψεως, καὶ ὅτι ἐσώζετο ἀπὸ τῶν ψόγων τῆς κακοβουλίας. Ὅταν λοιπὸν κατώρθωσε, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, νὰ λάβῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ Μαρκέλλου χάριν, ἢ χαρὰ του ὑπερέβη τὰ ὅρια· τόσον, ὥστε ἐλητμόνησεν ὡς ἐξ αὐτῆς τὴν ἀπόφασιν ἣν εἶχε λάβει, τοῦ νὰ σιωπᾶ, ἀπόφασιν τὴν ὁποῖαν εἶχε τηρήσει πιστῶς ἐπὶ δύο ἔτη Λαβῶν τότε τὸν λόγον ἐν τῇ συγκλήτῳ ἠγαράσθησε τὸν Καίσαρα, καὶ ἀπήγγειλε τὴν περίφημον ἀγόρευσιν ἣτις σώζεται μέχρις ἡμῶν (1).

Ἡ φήμη τῆς ἀγορεύσεως ταύτης ἔσχε διαφόρους τύχας. Ἐλαυμάσθη ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀδιαφιλονεικῆτως, καὶ μέχρι τοῦ τελευταίου αἰῶνος ὡς ὑπογραμμὸς καὶ ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς εὐγλωττίας· ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμὸς οὗτος ἠλαττώθη μεγάλως ἀφ' οὗτος ὁ κόσμος κατέστη

(1) Ἐννοεῖται ὅτι πιστεύω τὴν ἀγόρευσιν ταύτην ὡς γνησίαν· τὰ ἐπιχειρήματα δι' ὧν ἠθέλησαν νὰ παραστήσωσι τὸ ἐναντίον μὲ φαίνονται ἀνυπόστατα. Περαιτέρω θὰ ἀπαντήσω εἰς τὰ ἐξαγόμενα ἐξ αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἀγορεύσεως, ἀποδεικνύων ὅτι ἀπέχει τοῦ νὰ ἦναι τόσον χαμαιζήλος ἢ δουλοπρεπὴς ὅσον διατείνονται.

ἄττον εὐαίσθητος πρὸς τὴν τέχνην τοῦ ἀβρῶς ἐπαινεῖν ἡγεμόνας, προτιμῶν τὸ ἐλεύθερον καὶ τὴν παρρησίαν μᾶλλον ἢ τὰς εὐφροσύνας τῶν κολακειῶν. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐπιθυμῆι τις ἐνίοτε ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀγορεύει πλείονά τινα ἀξιοπρέπειαν ὅτι πρὸ πάντων δυσαναχετεῖ τις βλέπων τίνι τρόπῳ ἀναφέρονται ἐν αὐτῇ αἱ λεπταὶ ἀναμνήσεις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἐπρεπε, παραδείγματος χάριν, ν' ἀποσιωπηθῶσι τὰ αἶτια ἐξ ὧν παρωρμήθησαν οἱ δημοκρατικοὶ εἰς τὰ ὄπλα καὶ νὰ σμικρυνθῇ ὁ ἀγὼν ὅλος ἐκεῖνος παριστάμενος ὡς πάλῃ γενομένη διὰ τὴν φιλοδοξίαν δύο περιζανῶν ἀνδρῶν; Καὶ ἦτον ἄρα γε ὥρα κατάλληλος, μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ Πομπηίου, νὰ θυσιάσθῃ ὁ Πομπηῖος εἰς τὸν Καίσαρα, καὶ νὰ λεχθῇ μετὰ τοσαύτης πεποιθήσεως ὅτι ἐκεῖνος δὲν θὰ ἐποίει χεῖρισ τῆς νίκης ὁποῖαν ὁ Καῖσαρ; Ἀλλ' ἵνα μὴ φανῶμεν ὑπὲρ τὸ δέον αὐστηροὶ κριταὶ τῶν παραχωρήσεων τὰς ὁποίας ὁ Κικέρων ἐνόμιζεν ὡς ἀναγκαῖον νὰ κάμῃ εἰς τὴν νικηφόρον μερίδα, χρεῖα νὰ ἀναπολήσωμεν τὰς περιστάσεις ἐν ταῖς ὁποίαις ἀπηγγέλθη ἡ δημηγορία του. Πρώτην φοράν μετὰ τὰ ἐν Φαρσάλῳ ἡγόρευσε δημοσίως. Ἐν τῇ συγκλήτῳ ἐκείνῃ, ἦν ὁ Καῖσαρ εἶχε καθαρῶς ἐμπλήσας αὐτὴν πλασμαμάτων του, δὲν εἶχεν ἀκουσθῆ εἰσέτι ἐλευθέρως φωνή. Εἶχον τὸν λόγον μόνοι οἱ φίλοι καὶ οἱ θιασῶται τοῦ δεσπότη, καὶ ὅσον ἂν μᾶς φαίνονται ὑπέρομετρα τὰ ἐγκώμια τοῦ Κικέρωνος, δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ κολακεῖαι θὰ ἐφάνησαν χλιαραὶ ἀπέναντι τῶν ἀκουσμένων καθ' ἐκάστην ἐν ἐκείνῳ τῷ περιβόλῳ. Προσθετέον ὅτι, ἐπειδὴ εἰσέτι οὐδεὶς εἶχε τολμήσει νὰ λάβῃ πείραν τῆς ἀνεξικακίας τοῦ Καίσαρος, δὲν ἦσαν τὰ ὅρια αὐτῆς ἀκριβῶς γνωστὰ· κατὰ φυσικὸν λοιπὸν λόγον, ὅστις δὲν γινώσκει ἀκριβῶς πόθεν ἀρχεται ἡ τόλμη, φοβεῖται ὅπως δὴποτε μὴ φανῇ τολμηρός. Ὅταν ἀγνοῇ τις τὸ μέτρον τῆς ἐπιτρεπομένης ἐλευθερίας, ὁ φόβος μήποτε ὑπερβῇ αὐτὴν τὸν ἐμποδίζει ἐνίοτε τοῦ νὰ προβῇ καὶ μέχρις αὐτῆς. Ἀλλως τε καὶ ὁ ῥήτωρ οὗτος ὁ ἀγορεύων ὑπὲρ ἐνὸς ἐξορίστου, ἦτον ὡσαύτως ἐκ τῶν νενικημένων ἐγίνωσκεν ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν δικαιωμάτων ἅτινα ἀπένευμε τότε ἡ νίκη, καὶ οὐδ' ἐπειρᾶτο νὰ κρύψῃ αὐτήν. «Ἡττήθημεν, λέγει πρὸς τὸν Καίσαρα, ἠδύνασο ὅλους νὰ μᾶς στείλῃς εἰς τὸν θάνατον νομίμως.» Σήμερον τὰ πράγματα μετεβλήθησαν· ἡ φιλανθρωπία ἠλάττωσε τὰ ἀπηγῆ δικαιώματα ταῦτα, καὶ τοῦτο γινώσκων ὁ ἠττώμενος δὲν ἐγκαταλείπει ἑαυτὸν ὡς τότε εὐκόλως· ἀφ' ἧς στιγμῆς δὲν διατρέχει πλεονούτους αὐτοὺς κινδύνους, τὸ θάρρος τῷ εἶναι οἰκειότερον· ὅτε ὅμως παρὶ-

στατο ἐνώπιον τυράννου ἔχοντος ἀπόλυτον ἐπ' αὐτοῦ ἐξουσίαν, ὅτε ἐγίνωσκεν ὅτι ἐχρῶσται τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ζωὴν εἰς μίαν εὐεργεσίαν ἀείποτε ἀναιρέσιμον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ὁ λόγος του τὴν αὐτὴν παρῆρησίαν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δίκαιον ν' ἀποκαλῶμεν δειλίαν τὴν ἐχεμυθίαν ἢ ἢ τοιαύτη κινδυνώδης θέσις ἐπέβαλλεν. Ἀπολείπεται δὲ καὶ ἄλλη τις, ἀπλουτέρα αὐτὴ καὶ ἴσως ἀληθεστέρα τῶν προηγουμένων, ἐξήγησις τῶν ἀκράτων ἐπαίνων διὰ τοὺς ὁποίους ἐλέγχουσι τὸν Κικέρωνα, ὅτι ὑπῆρχον εἰλικρινεῖς. Ὅσον μεγαλύτερα ἦσαν τὰ δικαίωματα τοῦ νικητοῦ, τόσο ἐπαινετώτερος ἐφαίνετο παραιτούμενος αὐτῶν, καὶ πολὺ μᾶλλον ἀπέναντι ἀνδρὸς τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νὰ μισῇ κατὰ πάντα δίκαιον λόγον. Ὅθεν καὶ μεγάλως συνεκινήθησαν οἱ συγκλητικοὶ ὅταν εἶδον τὸν Καίσαρα συγχωροῦντα τὸν προσωπικὸν ἰσχυρὸν του, καὶ ὁ Κικέρων συνεμερίσθη τὴν συγκίνησιν. Εἰς ἀπόδειξιν δὲ ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ δαιφιλὴς χαρὰ καὶ εὐγνωμοσύνη, ἐξ ἧς βρούει ἡ ἀγόρευσις αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἀπλῶς ῥητορικὸν ψεῦδος, ἔχομεν ἐπιστολὴν τινὰ τοῦ Κικέρωνος πρὸς τὸν Σουλπίτιον, μὴ γραφεῖσθαι ἵνα δημοσιευθῇ, καὶ περιέχουσαν τὰ αὐτά. «Τόσον ὠραία μοι ἐφάνη ἡ ἡμέρα ἐκείνη, γράφει δηγούμενος τὴν ἀξιωμακροῦν ἐκείνην συνεδρίασιν τῆς συγκλήτου, ὥστε ἐνόμισα ὅτι εἶδα τὴν δημοκρατίαν ἀναγεννηθεῖσαν.» Καὶ ἀληθῶς μὲν ὁ λόγος πολὺ ἀπέχετο τοῦ πράγματος, διότι ἡ αὐθαίρετος ἐκείνη πράξις δεσπότητος ἀπονέμοντος χάριν πρὸς ἀνθρώπους κατ' οὐδὲν ἄλλο ἐνόχους εἰμὴ κατ' ὅ,τι ὑπῆρέθησαν καλῶς τὴν πατρίδα, οὐδὲν εἶχε τὸ παρεμφερὲς πρὸς τὴν ἀνέγερσιν τῆς δημοκρατίας· ἀλλ' οὐχ ἤττον ἡ σφοδρὰ αὐτὴ ὑπερβολὴ μαρτυρεῖ τὴν βαθεῖαν καὶ εἰλικρινῆ συγκίνησιν, ἢ ἢ ἐπιείκεια τοῦ Καίσαρος εἶχε προξενήσει τότε εἰς τὸν Κικέρωνα. Γνωστοὶ εἶναι πόσον ἠνοίγετο ἡ ζωηρὰ ἐκείνη φύσις εἰς τῆς στιγμῆς τὰς ἐντυπώσεις· τόσο ἰσχυρῶς ἀφαρπάζεται συνήθως ὑπὸ τοῦ θαυμασμοῦ ἢ τοῦ μίσους, ὥστε σπανίως φυλάττει τὸ μέτρον ἐκφράζων αὐτά. Ἐντεῦθεν λοιπὸν οἱ ἐν τῇ ὑπὲρ Μαρκέλλου ἀγορεύσει του ὑπέμετροί τινες ἐπανοί καὶ αἱ ὑπερβολικαὶ τινες προσαγορεύσεις, τὰ ὁποῖα δικαιολογοῦνται μὲν, κάλλιον ὅμως θὰ ἦτον ἂν δὲν ἀπηντῶντο.

Παρεκτὸς τούτων, ὁ λόγος τοῦ Κικέρωνος εἶναι ὄντως θαυμάσιος πρὸς τοὺς ἀναγινώσκοντας αὐτὸν μετ' ἐπιστάσις καὶ ἀνευ προλήψεως, διότι δὲν περιέχει, ὡς δατεῖν οἰοῦνται τινες, μόνον κολακείας· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Μετὰ τὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν Καίσαρα διὰ τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ, ὁ Κικέρων προβαίνει λέγων πρὸς αὐτὸν ἀληθείας καὶ

διδῶν συμβουλὰς τινὰς. Τὸ δεύτερον μέρος τοῦτο, ἂν καὶ καλύπτεται σήμερον ὀλίγον τι ὑπὸ τῶν λαμπροτήτων τοῦ ἑτέρου, εἶναι πολὺ περιεργότερον, καὶ τοὶ ὀλιγώτερον ἐπιφανῆς, καὶ πιστεύομεν ὅτι κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν θὰ ἐπροξένητε βαθυτέραν ἐντύπωσιν. Καὶ τοὶ ἀπέπλασε τὸ πόνημά του πρὸ τῆς δημοσιεύσεως, ὡς συνείθισε, πάντως θὰ διετήρησεν ἐν αὐτῷ τὴν ζωηρότητα τοῦ αὐτοσχεδίου. Ἄν δὲν εὔρει ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τὰς ἀνθηρὰς περιόδους ἐκείνας, τὰς ἐμφαντικώτερας καὶ πομπωδεστέρας τῆς λατινικοῦ φωνῆς, εἰκάζομεν ὅτι τοῦλάχιστον δὲν θὰ μετέβαλε μέγα τι ἐν τῇ τάξει τῶν ἰδεῶν καὶ ἐν τῇ σειρά τοῦ λόγου. Αἰσθάνεται ὁ ἀναγινώσκων ὅτι ὁ ῥήτωρ ἐμψυχούται καὶ θερμαίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ ὅτι καθόσον προχωρεῖ πλειότερον τολμᾷ. Ἡ ἐκθασίς τῆς λαμπρᾶς στωμυλίας του, ἧς εἶχον στερηθῆ πρὸ πολλοῦ οἱ συγκλητικοί, αἱ χειροκροτήσεις τῶν φίλων του, ὁ θαυμασμός, ἡ ἐκπληξις τῶν νέων συγκλητικῶν, οἵτινες εἰπέτι δὲν τὸν εἶχον ἀκούσει, ἡ μέθη ἐκείνη ἢ αἰσθάνεται ὁ λαλῶν ὅταν καταλάβῃ ὅτι ἀκούεται, τέλος ὁ τόπος αὐτὸς ὅπου ἠγόρευεν, οἱ τοῖχοι τῆς συγκλήτου, οὗς ἀνιίττεται ἐν τῇ ὀμιλίᾳ του, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐτήρου τὴν μνήμην τοσοῦτων εὐγλώττων καὶ ἐλευθέρων φωνῶν, τὰ πάντα τὸν ἀναπεροῦσι. Λησμονεῖ τὰς δειλὰς προφυλάξεις τῆς ἐνάργεως τοῦ λόγου του, καὶ ἐπανέρχεται εἰς αὐτὸν τὸ θράσος μετὰ τῆς ἐπιτυχίας. Ἡ μήπως δὲν καθάπτεται ἐμμέσως πως τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας λέγων «Θλίβομαι βλέπων ὅτι ἡ τύχη τῆς δημοκρατίας, ἣτις ὤφειλε νὰ ὑπάρχη ἀθάνατος, ἐξαρτᾶται ἅπασα ἐκ τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀνθρώπου ὑποκειμένου εἰς θάνατον!» Τί δὲ φρονεῖτε περὶ τῆς ἄλλης ταύτης, ἐπιδριμυτέρας καὶ σχεδὸν σκληρᾶς, φράσεως· «Πολὺ μὲν ἐπραξῆς ἵνα θαυμασθῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὅχι δὲ ἀρκετὸν ἵνα καταστῆς ἄξιός τῶν ἐποίνων των»; Τί λοιπὸν ὀφείλει νὰ πράξῃ ὁ Καῖσαρ ἵνα τὸ μέλλον ἐπαινήσῃ αὐτὸν ὅσον τὸν θαύμασε; Νὰ μεταβάλῃ τὸ καθεστῶς· «ἡ δημοκρατία δὲν δύναται νὰ μείνῃ ὅποια εἶναι.» Δὲν ἐξηγεῖται, ἀλλὰ μαντεύεται τί ζητεῖ. Ἐπιποθεῖ τὴν ἐλευθερίαν, ὅχι βεβαίως τὴν ἀπεριόριστον ἐκείνην ἐλευθερίαν ἧς ἀπήλαυνεν ἡ Ῥώμη μέχρι τῆς ἐν Φαρσάλῳ μάχης, ἀλλὰ κεκανοισμένην τινὰ καὶ συγκερασμένην ἐλευθερίαν, συμβιβαζομένην μετὰ τῆς ἐπελθούσης ἰσχυρᾶς καὶ νικηφόρου ἀρχῆς· τὴν μόνην τότε ἀνεκτὴν. Εἶναι δὲ πρόδηλον ὅτι ὁ Κικέρων κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπίστευεν ὡς ὅχι ἀδύνατον τὴν κατόρθωσιν συμβάσεως τινος μεταξύ τοῦ Καίσαρος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἀνὴρ ὅστις μετὰ

τοσούτου κρότου παρηγεῖτο ἐνὸς τῶν μᾶλλον ἀναμφιλέκτων δικαιωμάτων τῆς νίκης, ἐνεδέχετο νὰ θελήσῃ ἀκολούθως νὰ παραιτηθῇ καὶ τῶν ἄλλων. Τίς οἶδεν, ἀφοῦ πρὸς τοὺς ιδιώτας ἐφαίνετο τόσο γειναῖος καὶ ἐπιεικής, πῶς νὰ μὴ ἐλπίσῃ τις ὅτι πολὺ μᾶλλον πρὸς τὴν πατρίδα του θὰ ἀπεδεικνύετο ἐπίσης ἐλευθέριος; Ὅσον ἀμυδρὰ καὶ ἂν ἦτον ἡ ἐλπίς αὕτη, ἐπειδὴ ἄλλη τότε δὲν ὑπῆρχε, πᾶς χρηστὸς ἄνθρωπος καὶ ἀγαθὸς πολίτης ὤφειλον νὰ διατηρῶσι αὐτὴν, ἢ εἶχον χρέος νὰ ἐνθαρρύνωσι παντὶ τρόπῳ τὸν Καίσαρα πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς. Δὲν ἦσαν λοιπὸν ἐνοχοὶ ἐπανοῦντες αὐτὸν διαπρυσίως διὰ πᾶν ὅ,τι ἔπραξεν, ἵνα τὸν παρακινῶσι νὰ πράξῃ πλείονα, καὶ φρονῶ ὅτι τὰ ἐγκώμια ἅτινα ὁ Κικέρων τῷ δαφιλεύει, δὲν θὰ φανῶσι τόσο δουλοπρεπῆ ὅσον ἐλέγχονται, ὅταν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὸ σκόπιμον τέλος αὐτῶν.

Ὁ Καῖσαρ ἤκουσε τὰς προσαγορεύσεις εὐχαρίστως καὶ τὰς συμβουλὰς ἀνευ ὀργῆς. Ἡ χαρὰ του ὅτι ὁ Κικέρων παρήτησε τέλος τὴν σιγὴν δὲν τῷ ἀφῆκε νὰ δυσαρεστηθῇ ἐξ ὧν ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος. Ἐσύμφερεν εἰς τὸν Καίσαρα ἵνα ἐπανεέλθῃ εἰς τὸν δημόσιον βίον ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ οὗτος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ὅλοι τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους. Σιγῶσα ἐπιμόνως ἡ μεγάλη αὐτῆ φωνὴ ἐφαίνετο ὡς διαμαρτυρομένη κατὰ τῆς νέας κυβερνήσεως· μάλιστα δὲ μὴ ἐπιχειροῦσα νὰ ἀντιπολιτευθῇ αὐτὴν, παρεῖχεν εἰκασίαν ὅτι ἔσπερεῖτο τῆς πρὸς τοῦτο ἐλευθερίας καὶ οὕτως ἐφαίνετο ἡ δουλεία βαρυτέρα. Τόση λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ εὐχαρίστησις ὅτι ἠκούσθη ἐκ νέου ὁ τοῦ Κικέρωνος λόγος, ὥστε ἀφέθη νὰ λαλῇ ὡς ἤθελεν. Ὁ Κικέρων διέκρινε τοῦτο ταχέως, καὶ ἐπωφελήθη τὴν περίστασιν. Ἐκτοτε, ὡσάκις δημηγορῆ, βλέπει τις ὅτι ὁ λόγος του εἶναι εὐχερέστερος. Ὁ τόνος του στερεοῦται, καὶ ἀμελεῖ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰς προσαγορεύσεις καὶ τὰ ἐγκώμια. Διὰ τῆς ὑπὲρ τοῦ Μαρκέλλου ἀγορεύσεως ἐδοκίμασε μέχρι τίνος ἐξετείνετο ἡ ἐλευθερία ἢ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ· ἀφοῦ ἅπαξ διέγνω τοῦτο, κατέστη κύριος τῶν βημάτων του καὶ προέβη μετ' εὐτολμίας.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ θέσις τοῦ Κικέρωνος ἐπὶ τῆς τοῦ Καίσαρος δικτατορίας· εἶδομεν ὅτι δὲν ὑπῆρξε τόσο ταπεινὴ ὅσον πολλοὶ διατείνονται καὶ ὅτι ἐν ὥρᾳ δεσποτισμοῦ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος εὔρε τρόπον νὰ ὑπηρετήρῃ κατὰ τι τὴν ἐλευθερίαν. Αἱ ὑπηρεσίαι αὗται ἐν γένει παραγνωρίζονται, ἀλλὰ δὲν ἀπορῶ διὰ τοῦτο· συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους σχεδὸν ὅ,τι εἰς τὰς ζῳγραφίας· ἐξ ἀποστάσεως θεωρῶν τις αὐτοὺς μόνον τὰ σχήματα παρατηρεῖ καὶ τὰ χρώματα, δὲν διακρίνει ὅμως τὰς λεπτο-

μερείας. Τοὺς μὲν παραδοθέντας ὀλωσδιόλου εἰς τὸν νικητὴν, ὡς τὸν Κουρίωνα καὶ τὸν Ἀντώνιον, ἢ τοὺς ἀνευδότως ἀνθισταμένους πρὸς αὐτὸν, ὡς τὸν Λαβηρόν καὶ τὸν Κάτωνα, εὐκόλως ἐννοεῖ· τὰ δὲ λεπτὰ καὶ εὐκαμπτα πνεύματα ἐκεῖνα, τὰ ἀποφεύγοντα πᾶν ἄκρον, καὶ διαβιοῦντα ἐπιτηδείως μεταξὺ ὑποταγῆς καὶ στάσεως, καὶ μᾶλλον κάμπτοντα τὰς δυσχερείας ἢ παραβιάζοντα αὐτάς, καὶ μὴ δυσχεραίνοντα νὰ ἐξαγοράσωσι δι' ὀλίγων τινῶν κολακειῶν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ εἰπωσίν τινας ἀληθείας, συνήθως ἐπικρίνονται αὐστηρῶς. Ἐπειδὴ μακρόθεν αὐτὰ θεωροῦντες δὲν διακρίνουσι καλῶς τὴν συμπεριφορὰν των, ἐκλαμβάνουσι τὰ ἐλάχιστα αὐτῶν ἀρεσκευάματα ὡς χαμερπείας, καὶ τοὺς χαίρετισμούς των ὡς προσκυνήσεις. Τότε μόνον τὰ δικαιῶσιν, ὅταν πλησιάσωσι πρὸς αὐτὰ, ὅταν δηλαδὴ σπουδάσωσι τὰ πράγματα ἐγγύτερον. Κατ' ἐμὲ, ἡ λεπτομερὴς αὐτῆ ἐξέτασις δὲν ἀποβαίνει κατὰ τοῦ Κικέρωνος, καὶ δὲν ἐλανθάνετο οὗτος ὅταν ἔλεγε μετὰ καιρὸν, ἀναπολῶν ταύτην τὴν ἐποχὴν τοῦ βίου του, «Ἡ δουλεία μου δὲν ὑπῆρξεν ἄμοιρος ἀξιοπρεπειᾶς τινός· *servivi cum aliqua dignitate.*»

(Ἀκολουθεῖ.)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΛΑΝΘΑΣΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΠΑ.

Υπό ΦΩΤΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΟΥ, Μεγάλου Ἀρχidiaκόνου τοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ Πατρ. ἀρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ Σχολάρχου τῆς Θεολογικῆς τῶν Ἱεροσολύμων Σχολῆς.

Ὅτε ἐν ἔτει 1854, κατὰ μῆνα Δεκεμβρίου, ἀνεκνήρυχθη μετὰ μεγάλης τῆς πομπῆς καὶ τῆς παρατάξεως ἐν τῇ κατὰ τὴν Ῥώμην Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Πέτρου τὸ ἄχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὄλως ἄγνωστον καὶ καινοφανὲς δόγμα τῆς ἀσπίλου Συλλήψεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἅπας ὁ χριστιανικὸς κόσμος συνεκινήθη καὶ συνεταράχθη ἐπὶ τῷ ὄντως παραδόξῳ καὶ καταπληκτικῷ τούτῳ ἀκούσματι, ὅπερ πράγματι μὲν ἐχαλιεύετο πρὸ πολλῶν αἰώνων ἐν τοῖς μυστικοῖς καὶ καταχθονίοις τῆς Παπικῆς Αὐλῆς (Curie) χαλκευτηρίοις, ὀνόματι δὲ ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν παπολατρῶν ὡς πραγματικὴ τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος ἐμπνευσις, ἐπεληθούσα ἐπὶ τὸν ἄχρι τῆς σήμερον τῆς ἡνίας συμπάσης τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κρατοῦντα Πάπαν Πίον τὸν Θ', ἐνεκα δὴθεν τῆς ἀπειροῦ αὐτοῦ πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον εὐλαβείας καὶ ἀφοσιώσεως. Καίτοι δὲ πολλοὶ καὶ ποικίλοι φωναὶ ἐκ διαφόρων τῆς οἰκουμένης μερῶν κατὰ τῆς αὐθαιρέτου ταύτης καινοτομίας ἠκούσθησαν, καίτοι πολλὰ καὶ διάφορα καὶ ἰδιά καὶ δημοσία κατὰ τῆς περὶ τὸ δογματίζειν ταύτης ἀχαλινωσίας τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐγράφησαν, ὁ Πάπας ὅμως μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Αὐλῆς οὐ μόνον τὸ νέον δόγμα ἐκράτυναν καὶ ἐπαγίωσαν, ἀλλὰ καὶ ἐπέτειον ἐορτὴν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἀσπίλου Συλλήψεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου συνεστήσαντο, καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν συνέταξαν. Ὅστε, κατὰ τὴν ἀξιοσημείωτον ἡμέραν τῆς 8 Δεκεμβρίου τοῦ 1854 τὸ μὲν Δογματολόγιον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πύξθη, προστεθέντος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων καὶ ἐνός νέου δόγματος, τοῦ περὶ τῆς ἀσπίλου Συλλήψεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὸ δὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον νεκρὸν καὶ ἀνερέργητον διατελέσαν δογματικὸν αὐτῆς πνεῦμα ἔλαβε νέαν ὄρμην καὶ νέαν ὄψιν πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, ἥτις τοσοῦτον σφοδρὰ, τοσοῦτον ἰσχυρὰ καὶ τοσοῦτον ἀκατάσχετος ἀνεφάνη, ὥστε μόλις παρέρχονται δέκα καὶ ἕξ ἔτη, καὶ ἀμέσως παράγει (ὡ τῆς ὑπερφυοῦς γονιμότητος!) ἄλλο νέον καὶ τοῦ προηγουμένου καινοφανέστερον προῖον, τὸ περὶ τοῦ ἀλανθάστου τοῦ Πάπα δόγμα.

Καὶ λοιπὸν μεσοῦσις τῆς δεκάτης ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος, ἐν τῷ

μέσῳ βαθείας σιγῆς καὶ ἡρεμίας, ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ τὸ πολύκροτον τέρας τοῦ ἀλανθάστου τοῦ Πάπα! Ἐνῷ σύμπας ὁ λοιπὸς κόσμος κατείχεται ὑπὸ πυρετώδους ῥήγους ἐνεκα τῆς ἐνστάσης πολιτικῆς κρίσεως, Πίος ὁ Θ', χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος ἀνέβαινε τὴν ὑψίστην βαρμίδα τῆς παπικῆς θεοκρατίας! Ἐνῷ δὺο τῶν μεγίστων καὶ ἀκμαιοτάτων τῆς ὑψηλοῦ ἐθνῶν ἠτοιμάζοντο νὰ σύρῳσι κατ' ἀλλήλων τὰ μαιφῶνα αὐτῶν ξίφη, ἡ πονηρὰ καὶ κακοῦργος Ῥώμη ἐπανηγύριζε μετὰ μεγάλης τῆς πομπῆς καὶ τῆς παρατάξεως τὴν ἀποθέσιν τοῦ ἀπολύτου αὐτῆς Μονάρχου! Λοιπὸν, μετὰ πεντακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἱστορίαν καὶ ἐνεργητικότητα, ἀναγκάζονται σήμερον αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἀξιώσεως τοῦ ἀλανθάστου καὶ νὰ παραδώσωσι πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἰσχύν καὶ τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν τρέμουσαν χεῖρα ἐνός κρονολήρου γέροντος, Πίου τοῦ Θ'. Ἀλλ' οὗτος ἦν ὁ σκοπὸς, ὃν ἡ Ῥώμη προέθετο ἀπὸ δέκα καὶ ὀκτὼ ἡδὴ αἰώνων· τούτου τὴν ἐπιτυχίαν ἐσκόπευεν ἀπ' ἀρχῆς ἡ κατὰ τοὺς Παπιστὰς εἰκοστὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ὡς καταδείξει τὰ ἐπόμενα

Ἄν ῥίψωμεν μικρὸν βλέμμα ἐπὶ πάσης τῆς ἱστορίας τοῦ πρὸ Χριστοῦ κόσμου, θέλομεν ἴδει ὅτι ἅπαντα τὰ ἀπ' ἀρχῆς κόσμου μέχρι τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου ἔθνη, τὰ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καταποθέντα, συνεχωνεύθησαν τελευταῖον εἰς ἓν καὶ μόνον μέγα καὶ κολοσσιαῖον ἔθνος, ὅπερ τοσαύτην ἔντασιν καὶ τοσαύτην κατακτητικὴν δύναμιν εἶχεν, ὥστε κατέρωθον ἐν μικρῷ χρόνῳ διαστήματι νὰ ἀπορρόφησῃ καὶ ἀφομοιώσῃ ἐαυτῶν πάντα τὰ εἰς αὐτὸ εἰσελθόντα ξενικὰ στοιχεῖα, χωρὶς αὐτὸ νὰ λάβῃ τὴν ἐλαχίστην τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν. Τὸ ἔθνος τοῦτό ἐστι τὸ Ῥωμαῖκόν, ὅπερ ἐν τῷ ἀνεξίχνιστῳ βυθῷ τῶν κριμάτων τῆς θείας προνοίας προώριστο νὰ καταστῇ εἰς τῶν μεγάλων καὶ σημαντικῶν συνεργῶν πρὸς τὴν διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Εἰσδύοντες ἡδὴ εἰς τοὺς ἐνδοτάτους μυχούς τοῦ χαρακτηροῦ τοῦ φοβεροῦ καὶ γιγαντείου τούτου ἔθνους καὶ ἐξετάζοντες αὐτὸ ἀκριβέστερον, ἀνακαλύπτομεν ἐν αὐτῷ μίαν ὄλως ἰδιάζουσαν αὐτῷ τάσιν, ἥτις ἐστὶν ἡ πρὸς τὴν κοσμοκρατορίαν καὶ τὴν ἀποθέσιν. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει ἄς μαρτυρήσῃ αὐτὴ ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἱστορία, ἥτις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους παρίστησιν ἡμῖν τὴν Ῥώμην ὡς σχολὴν στρατιωτικὴν, περιέχουσαν μαθητὰς εἰθισμένους εἰς τὴν αὐστηροτάτην εὐταξίαν καὶ πειθαρχίαν, καὶ γεγυμνασμένους εἰς τὸ νὰ ἐγκαρτερῶσι μετὰ χαλκίνης τῷ ὄντι σταθερότητος καὶ ἀκαταβλήτου ἐπιμονῆς εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς στερήσεις μακρᾶς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, καὶ οὐδένα ἄλλον σκοπὸν προτιθεμένην εἰμὴ τὴν κοσμοκρατορίαν ἄς μαρτυρήσῃ ἡ Ῥωμαϊκὴ Τελετολογία, ἥτις ἐστὶ πλήρης μεγαλοπρεπεστάτων καὶ πομπωδεστάτων τελετῶν πρὸς ἀνθρώπους ἀποτεθεωμένους, τέρατα πολλάκις τῆς κοινανίας καὶ βδελύγματα παντός τοῦ κόσμου.

Ἐάν ἤδη, ἀκολουθοῦντες τὸ ἔθνος τοῦτο, εἰσέλθωμεν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν περιβόλον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, θέλωμεν ἀληθῶς ἐκπλαγῆ βλέποντες, ὅτι ἐβαπτίσθη μὲν καὶ αὐτὸ ἐν τῇ ἱερᾷ τοῦ χριστιανισμοῦ κολυμβήθρα, οὐδόλως ὁμως ἀπέβαλε τὴν ἰδιάζουσαν καὶ ἀρχικὴν ἐκείνην αὐτοῦ τάσιν. Ναί, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας βλέπομεν αὐτὸ ἀγωνιζόμενον ἀδιακόπως ἵνα λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν ἐν τῇ χριστιανωσύνῃ ἀπ' ἀρχῆς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας βλέπομεν τοὺς πνευματικούς αὐτοῦ ἀρχηγούς τείνοντας πρὸς τὸν ἀπολυτισμὸν καὶ τὴν ἀποθέωσιν, καὶ ἀγωνιζομένους νὰ ἀρπάσωσιν, εἰ δυνατόν, τὴν ἐπὶ γῆς τοποτηρησίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πλήρης παραδειγμάτων, ἅτινα καταδεικνύσι τρανώτατα, ὅτι μόλις ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἤρξατο νὰ παγιοῦται καὶ νὰ ἐξαπλοῦται, καὶ ἀμέσως οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ρώμης ἤρξαντο καὶ αὐτοὶ νὰ προτείνωσιν ἀξιώσεις προκρίσεως καὶ πρωτείου· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἀμέσως ἤρξαντο νὰ τείνωσι συστηματικῶς πρὸς τὸν ἀπολυτισμὸν καὶ τὴν ἀποθέωσιν, καθότι τὸ πρωτεῖον οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, εἰμὴ ἡ πρώτη βαθμὶς ἢ φέρουσα εἰς τὸν ἀπολυτισμὸν καὶ τὴν ἀποθέωσιν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι οὐδεμία τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐτόλμησέ ποτε νὰ ἀρνήσῃ τῇ Ρώμῃ τὸ τῆς τιμῆς, ἢ, ὡς ἄλλως λέγομεν, τὸ ἀνθρωπίνῳ δικαίωματι πρωτεῖον, καθότι οὐδεμία ἠγνόει τὴν τε πολιτικὴν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπισημότητα αὐτῆς, οὐδεμία ἠγνόει ὅτι ἡ Ρώμη, πολιτικῶς μὲν θεωρουμένη, ἦν ἡ πρωτεύουσα καὶ ἡ μητρόπολις παντὸς τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου καὶ ἡ κεφαλὴ ὀλοκλήρου τοῦ ῥωμαϊκοῦ κολοσσοῦ, ἐκκλησιαστικῶς δὲ, ἡ ἐξοχωτάτη πασῶν τῶν τότε Ἐκκλησιῶν, οὐ μόνον διότι ἠδύνατο νὰ ἀναγάγῃ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐπὶ τοὺς δύο κορυφαίους τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ διότι ἦν ἡ πλουσιωτάτη πασῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ἥτις ἐβοήθει καὶ ὑπεστήριξεν αὐτὰς ἐν πάσῃ τυχούσῃ περιπτώσει. Ἐν τούτοις ὁμως οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας οὐδόλως νῦχαριστοῦντο εἰς πρωτεῖον ὑπερ αὐτοδικαίως, ὡς εἰπεῖν, εἶχον, ἀλλ' ἐζήτουν πρωτεῖον ἀξίας καὶ βαθμοῦ, ἢ, ὡς ἄλλως λέγομεν, πρωτεῖον *θεῖῳ δικαίωματι*· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐζήτουν τοιοῦτο πρωτεῖον, ἐκ τοῦ ὁποῖου δι' ἐνὸς μικροῦ ἄλματος ἠδύνατο εὐχερέστατα νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν ἀπολυτισμὸν καὶ τὴν ἀποθέωσιν. Ἀλλὰ τοιοῦτο πρωτεῖον ἦν ἄρᾳ γέ ποτε δυνατόν νὰ δοθῇ αὐτοῖς; Ἦν ἄρᾳ γέ ποτε δυνατόν ἡ ἐν τῷ κατακερματισμῷ εἰθισμένη καὶ ἐν τῇ πληθύνει καὶ τῇ ποικιλίᾳ τὴν ἐνότητά αὐτῆς εὐρίσκουσα Ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ νὰ ἀνεχθῇ τοιοῦτο πρωτεῖον; Καὶ διατί; Μήπως ὁ ἀρχηγὸς καὶ ἰδρυτὴς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ἀριδῆλως καὶ ἀπροκαλύπτως ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἔσται μετ' αὐτῶν «πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος,» εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀντικαταστήσῃ ἐπὶ

τῆς γῆς ἀντιπρόσωπον ἢ τοποτηρητὴν, ἵνα ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ ἐκτελῆ μετὰ πληρεξουσιότητος πάντα ὅσα ἐκεῖνος ἐμελλε νὰ ἐκτελέσῃ; ἢ μήπως ὁ Παράκλητος, ὃν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπηγγείλατο συμπάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, «ἵνα ὀδηγῇ αὐτὴν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν,» εἶχε χρεῖαν μονοπωλείου, ἵνα διανέμηται τακτικῶς καὶ προσηκόντως; Τὸ πολυκροτον ἄρα σχίσμα μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἦν ἀναπόφευκτος συνέπεια τῆς πρὸς τὸν ἀπολυτισμὸν καὶ τὴν ἀποθέωσιν τάσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς.

Πολλοὶ ἦσαν καὶ εἰς τῆς γνώμης, ὅτι αἷτια τοῦ δεινοῦ καὶ λυπηροῦ ἐκείνου σχίσματος μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ἐκκλησιῶν ἦσαν ἡ φιλοδοξία τοῦ Πατριάρχου Φωτίου καὶ ἡ ἀγερωχία τοῦ Πάπα Νικολάου. Ἄν τὸ πρᾶγμα εἶχεν οὕτω, τότε τὰ ὀνόματα τῶν δύο ἐκείνων ταραξιῶν ἔπρεπε τῇ ἀληθείᾳ νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζώντων, ἢ δὲ μνήμη αὐτῶν ἤθελεν εἶσθαι τῷ ὄντι ἀξία τῶν ἀρῶν καὶ τοῦ ἀναθέματος παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Καθ' ἡμᾶς ὁμως, καὶ ὁ Πατριάρχης Φώτιος καὶ ὁ Πάπας Νικόλαος ἦσαν δύο ἀπλᾶ ἄτομα, ἀντιπροσωπεύοντα δύο μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ ἔθνη, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔφερε τὰς ἰδιάζουσας αὐτῶν τάσεις, αἵτινες μίαν ἡμέραν ἐμελλον νὰ ἔλθωσιν εἰς σύγκρουσιν, καθ' ὅτι ἦσαν ὅλως ἀντίθετοι καὶ ἀσυμβίβαστοι· διὸ οὔτε αἵτιοι, οὔτε ἀρχηγοὶ τοῦ σχίσματος πρέπει νὰ θεωρηθῶσι. Τὸ σχίσμα ἤρξατο κυρίως νὰ προ- παρασκευάζηται ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, αἷτια δὲ τῆς ἐντεῦθεν προσελθούσης συγκρούσεως ἦν ἡ ἀντίθεσις τῶν χαρακτήρων τῶν δύο μεγάλων ἐθνῶν, ἅτινα ἀπ' αἰῶνων ἦσαν προωρισμένα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς συνεργοὶ πρὸς τε τὴν διάδοσιν καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· ἢ κάλλιον εἰπεῖν, αἷτια τῆς συγκρούσεως ταύτης ἦν ἡ πρὸς τὸν ἀπολυτισμὸν καὶ τὴν ἀποθέωσιν τάσις τῆς Ρώμης. Ναί, ἂς λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπὶ πασῶν τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἀγερωχοῦς ἀξιώσεις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἂς ἐκτίθησιν ἡμῖν ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, καὶ ἀμέσως θέλωμεν κατανοήσει ὅτι αὐταὶ ἦσαν ὅλως ἀσύμφωνοι καὶ ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐκ τῆς πρὸ Χριστοῦ αὐτῆς ἱστορίας εἶχε συμπαραλάβει μεθ' ἑαυτῆς τὴν φυσικὴν αὐτῆ πρὸς τὴν ἰσότητα κλίσιν εἰς τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα.

Ἐν τούτοις ἤλθε καὶ ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ πρὸς τὸν ἀπολυτισμὸν καὶ τὴν ἀποθέωσιν τάσις τῆς Ρώμης ἐμελλε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς. Ἡ παρακμὴ καὶ ἡ πτώσις τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀρθῇ πλέον πᾶν πρόσκομμα ἐκ τῶν ποδῶν τῆς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς σταθερῶς καὶ ἀκραδάντως βαινουσῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς, αἱ δὲ ἐν τῇ δύσει συμβᾶσαι πολιτικαὶ ταραχαὶ καὶ ἀκαταστασία τοσοῦτον συνετέλεσαν πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου

τῶν ἀρχηγῶν αὐτῆς, ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ διαστήματι τὸ τολμηρὸν καὶ τερατώδες τοῦ παπικοῦ ἀπολυτισμοῦ οἰκοδόμημα κατώρθωσε πλέον νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ. Τίς, παρακαλῶ, δὲν γνωρίζει τὸ ὕψος καὶ τὴν ἀκμὴν, εἰς ἣν ἔφθασεν ἡ παπικὴ μεγαλειότης κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας αἰῶνας; Τίς, ἀναγινώσκων τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας, δὲν ἀναφέρεται ἀμέσως ἐπὶ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καθ' οὓς τὰ πάντα, καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, καὶ πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ, καὶ νόμοι καὶ τελεταί, συνεκεντρώθησαν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον; Τίς ἀγνοεῖ ὅτι ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ Ζ', καὶ ἐξῆς ὁ Παπισμὸς κατώρθωσε νὰ ἰδρῶσῃ καθολικὴν θεοκρατίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας πᾶσα ἄλλη καὶ κοσμικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἦν ἐν ταῖς χερσὶ τῆς ὀρατῆς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ Πάπα, τοῦ ἐπὶ γῆς τούτου τοποτηρητοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Τὰ ὄρια τῆς παρούσης συντόμου διατριβῆς οὐδόλως ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ περιγράψωμεν λεπτομερῶς τὰ καθ' ἕκαστα τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπὶ τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς δόξης αὐτῆς ἀναβάσεως θεοκρατικῆς πολιτείας. Ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους αἰῶνας ὁ Πάπας, ὡς ἄλλος ἥλιος ἐν τῷ μεσουρανήματι ἰστάμενος, ἐδάνειζε τὸ φῶς αὐτοῦ τῇ σελήνῃ τοῦ πολιτικοῦ ὀρίζοντος, ἥτοι τῇ βασιλείᾳ· ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ὁ Πάπας, εἰς τὴν μόνον ἡ ἐξουσία ἤρχετο ἀμέσως παρὰ Θεοῦ, ἀνεβίβαζε καὶ κατεβίβαζε κατὰ τὸ δοκοῦν τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας· καὶ τέλος πάντων ἀρκεῖ νὰ λάβωμεν κατὰ νοῦν, ὅτι καὶ αὐτοὶ εοὶ κρατοῦντες πλήθους καὶ γεγαυρωμένοι ἐπὶ ὄχλοις ἐθνῶν» ὄφειλον νὰ κλίνωσι γόνυ καὶ νὰ ἀσπάζωνται μετὰ πάσης τῆς προσηκούσης εὐλαβείας τὸν πόδα τοῦ ἐπὶ γῆς τοποτηρητοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἀμέσως θέλωμεν δυνήθῃ, πιστεύω, νὰ κατανοήσωμεν τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον, εἰς ᾧ εἶχε φθάσει ὁ τότε τὰς τύχας ἀπάντων τῶν λαῶν διευθετῶν καὶ διευθύνων ἀπολυτισμὸς τῆς ἀγερώχου Ῥώμης.

Ἡ Μεταρρύθμισις, ἥτις διχάσασα σύμπασαν τὴν Δύσιν διεμέρισε αὐτὴν εἰς δύο ἐχθρικά καὶ ἀντίπαλα στρατεύματα, ἐκλόνησε μὲν ἀληθῶς τὸ μέγα καὶ κολοσσιαῖον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀπολυτισμοῦ οἰκοδόμημα, οὐδόλως ὅμως ἠδυνήθη καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτὸ ἐξ ὀλοκλήρου, καθότι τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο τοσοῦτον πάγιον καὶ στερεὸν ἦν, ὥστε, καθὼς ἄλλοτε ἴσχυσε ν' ἀνθεῖξῃ εἰς τὰς ἐπικινδύνους ἐπιδρομὰς τῶν βαρβαρικῶν λαῶν, οὕτω καὶ νῦν ἠδυνήθη νὰ ἀποκρούσῃ τὰς προσβολὰς καὶ τὰς ἐφόδους εὐαρίθμων τινῶν ἀποστατῶν, οὓς ἡ Ῥώμη οὐ μόνον διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου κατεδίωξεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ στίγματος τῆς αἰρέσεως αὐτοὺς ἐστιγμάτισεν. Ἐν τούτοις ὅμως οὐδόλως δυνάμεθα νὰ παρασιωπήσωμεν, ὅτι ὁ Προτεσταντισμὸς δὲν ἠδυνήθη μὲν νὰ καταστρέψῃ ἄρδην τὴν ἰσχυρὰν

καὶ διὰ τοῦ κλέους καὶ τῆς δόξης δέκα καὶ ἐπέκεινα αἰῶνων κατωχυρωμένην τῆς παπικῆς θεοκρατίας ἀκρόπολιν, κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἀνοίξῃ ἐν αὐτῇ ῥήγμα, τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα ἐμελλον ν' ἀναφανῶσι μετὰ τρεῖς περίπου αἰῶνας, ὅποτε ἡ Ῥώμη αἰφνης καὶ ἀπροσδοκῆτως εἶδε σύμπασαν τὴν ἑαυτῆς ἀτμοσφᾶραν καταμεμολυσμένην ὑπὸ τοῦ ὀλεθρίου αὐτῆ καὶ ἀποτροπαίου ἐκείνου μιάσματος· οὐδόλως, λέγω, δυνάμεθα νὰ παρασιωπήσωμεν, ὅτι ὁ Προτεσταντισμὸς, καίπερ μὴ δυνήθεις νὰ κατεδαφίσῃ ἐξ ὀλοκλήρου καὶ διὰ μιᾶς τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἰσχυρὸν οἰκοδόμημα τοῦ παπικοῦ ἀπολυτισμοῦ, ἤρξατο ὅμως οὐχ ἥττον νὰ προσβάλλῃ αὐτὰ τὰ θεμέλια αὐτοῦ, διαδοῦς καὶ διακηρύξας εἰς τὸν κόσμον ἀρχὰς καὶ ἰδέας ὀλεθρίους τῷ θεοκρατικῷ τῆς Ῥώμης συστήματι. Καίτοι χαλαζήδον ἐξεσφενδονίζοντο ἐκ τῶν προμαχῶνων τοῦ Βατικανοῦ αἱ κατὰ τοῦ ἐπικινδύνου τούτου ἐχθροὺ ἀραὶ καὶ τὰ ἀναθέματα, ἐν τούτοις ὅμως αἱ προσβολαὶ αὐτοῦ ἐγένοντο ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἐπαισθητότεραι, καὶ τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα τῶν ἰσχυρῶν τούτων προσβολῶν ὑπῆρξεν ὁ κλονισμὸς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα.

Ὡ! ἐξ οἴων εἰς οἶα! ὁποία μεταβολή! ὁποία τροπή! Ὁ Πάπας, ὅστις ἄλλοτε ἀνεβίβαζε τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας· ὁ Πάπας, ὅστις ἄλλοτε ἐκράτει ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τὴν πνευματικὴν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ τὴν κοσμικὴν μάχαιραν· ὁ Πάπας, ὅστις ἄλλοτε ἐβαστάζετο ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν κρατούντων καὶ τῶν μεγιστάνων, ἀναγκάζεται νῦν νὰ ὑποκύψῃ ἀκων καὶ μὴ βουλόμενος εἰς τὴν κακεντρεχῆ τροπὴν τῆς μοίρας, καὶ νὰ ἀποβάλλῃ ἀνεπιστρεπτει πᾶσαν τὴν προτέραν ἐκείνην δόξαν καὶ λαμπρότητα! Καίτοι ἀπείρους ἀγῶνας καὶ ἀμυθήτους προσπαθείας κατέβαλον ἢ τε αἰσχροκόλαξ Ῥωμαϊκὴ Αὐλὴ καὶ πάντες οἱ παπολάτραι ἵνα ἀναχαιτίσωσιν, εἰ δυνατόν, τὴν καταφορὰν τῆς πολιτικῆς τοῦ Ῥωμαίου Ποντίφηκος ἐξουσίας, ὁ γεροντικὸς ὅμως τοῦ Παπισμοῦ μαρασμὸς ἦν ἀνεπανόρθωτος· οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ μεγιστάνες, οἱ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν βαστάζοντες τὸν ἀπόλυτον τῆς Οἰκουμένης Μονάρχην, ἤρξαντο ἤδη ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον νὰ ἀποσύρωνται, καὶ ὁ ἅγιος Πατὴρ ἤθελε πάντως πέσει πτώσιν δεινὴν καὶ φοβεράν, εἰ μὴ βραχίον μέγας καὶ στιβαρὸς ἀνεχάτιζεν ἔτι μικρὸν τὴν πτώσιν ταύτην.

Ὅτι ἡ τελευταία ὥρα τοῦ παπικοῦ ἀπολυτισμοῦ ἐσήμανεν ἤδη, τοῦτο συνήδει καὶ αὐτῇ ἡ Ῥώμη. Ὅτι ὁ στύλος ὁ ἐξωτερικῶς στηρίζων τὸ σεσαθρωμένον ἤδη καὶ πεπαλαιωμένον οἰκοδόμημα τῆς παπικῆς θεοκρατίας ἦν ἀνωφελές, διότι ἡ ἐσωτερικὴ σῆψις προσέβαινε ὀσημέραι αὐξοῦσα, τοῦτο κατενόησαν, πιστεύω, καὶ αὐτοὶ οἱ τὴν Ῥωμαϊκὴν Αὐλὴν συγκροτοῦντες διπλωμάται. Ὅτι ὅμως ἡ ὥρα αὕτη ἦν καὶ ὥρα ἐσχάτης ἀπελπισίας, τοῦτο οὐδὲ κἂν ἐφαντάζοντο ἐν ὄσφ ἐγίνωσκον ὅτι ὁ Πάπας ἐκ-

τὸς τῆς θρησκευτικῆς ἀκροπόλεως εἶχε καὶ τὴν πολιτικὴν ἀκρόπολιν, τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀποθεώσεως, ἐν ἣ ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἠδύνατο ἀφόβως καὶ ἀκινδύως νὰ ἐγκλισθῆ. Ἀνάγκη ἦν λοιπὸν νὰ ὀχυρωθῆ ἤδη καὶ ἡ ἀκρόπολις αὕτη, ἵνα χρησιμεύσῃ, χρεῖας τυχούσης, ὡς τελευταῖον καταφύγιον τῶν λειψάνων τῆς παπικῆς ἀπολυταρχίας· ἀνάγκη ἦν νὰ κηρυχθῆ ὁ Πάπας ἀλάνθαστος, ὅ ἐστιν, ἀνάγκη ἦν νὰ ἀποθεωθῆ· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἔπρεπε πρῶτον τὸ δογματικὸν τῆς Ἐκκλησίας πνεῦμα νὰ ἀπαλλαγῆ τῶν πολυχρονίων δεσμῶν τῆς στεριώσεως καὶ τῆς στασιμότητος. Καὶ τῷ ὄντι, τὴν 8 Δεκεμβρίου τοῦ 1854, ἐποχὴν, καθ' ἣν ἅπας ὁ πολιτικὸς τῆς Εὐρώπης ὀρίζων ἐκαλύπτετο ὑπὸ πυκνῶν καὶ ζοφερῶν νεφῶν· ἐποχὴν, καθ' ἣν ἔθνη ἠγείροντο ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλεῖαι ἐπὶ βασιλείας, ἀνακηρύσσεται αἰφνης καὶ καθιεροῦται τὸ περὶ τῆς ἀσπίλου *Συλλήψεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου* δόγμα. Πολλοὶ τῶν εὐσεβεστέρων καὶ τῶν εὐλαβεστέρων, πιστεύσαντες ἴσως εἰς τὴν εἰλικρινεῖαν τῆς πανούργου Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς, ἐξέλαβον τὸ νέον δόγμα ὡς ἀποκύημα ἀπλῆς ἀκραίφνους πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον ἀφοσιώσεως· ἅπαντες ὁμῶς οἱ νουνεχεῖς καὶ φρόνιμοι ἐγίνωσκον πάντως, ὅτι μικρὸν ἐνδιέφερε τῇ Ῥώμῃ ἂν ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος συνελήφθη καὶ ἐγεννήθη μετὰ ἡ ἄνευ τοῦ προπατορικῷ ἀμαρτήματος· ἅπαντες, λέγω, οἱ νουνεχεῖς καὶ φρόνιμοι κατενόησαν ἀμέσως ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς ἦν νὰ φθάσῃ εἰς ἐκεῖνο, εἰς ὃ μετὰ δέκα καὶ ἕξ ἔτη ἔφθασεν, ἧτοι εἰς τὸ περὶ τοῦ ἀλανθάστου τοῦ Πάπα, ἢ εἰς τὸ περὶ ἀποθεώσεως τοῦ Ῥωμαίου Ποιτίηκος δόγμα.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ἀλάνθαστον, ὅπερ οἱ Πάπαι μετὰ τσοσούτων πόνων καὶ τηλικούτων ἀγῶνων κατώρθωσαν νὰ ἀφαρπάσωσι διὰ τῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε νέα, οὔτε πρωτοφανῆς ἰδέα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος εἶναι· ἀλλ' εἶναι πόρισμα μὲν καὶ συνέπεια τοῦ πρωτείου, ὅπερ ἡ Ῥώμη ἀπ' ἀρχῆς τόσον ἐντόνως καὶ τόσον περιπαθῶς ἐζήτει, γέννημα δὲ καὶ θρέμμα τῶν σκοτεινῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας αἰώνων. Ἄν ὁ Πάπας ἦναι πρῶτος τῶν Ἐπισκόπων καὶ κεφαλὴ συμπάσης τῆς ὁρατῆς Ἐκκλησίας, ἂν ὁ Πάπας ἦναι ἐπίσκοπος καθολικὸς, διατί νὰ μὴ ἦναι καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος; Ἄλλ' ἂν ὁ Πάπας ἦναι τὸ πλήρωμα τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ἐν δὲ τῷ ἐπισκοπικῷ ἀξιώματι ἐνυπάρχη τὸ ἀλάνθαστον καὶ ἡ ἐστία τῆς ἀληθείας, διατί ὁ Πάπας νὰ μὴ ἦναι ἀλάνθαστος ὅταν λαλῆ ἀπὸ καθέδρας; (ὡς εἰ ἡ καθέδρα εἶχε μαγικὴν τινα δύναμιν!) διατί νὰ μὴ ἦναι ἀνώτερος καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων; Ἰδοὺ ὁ ἀλλόκοτος συλλογισμὸς τῶν σκοτεινῶν αἰώνων, τὸν ὁποῖον βλέπομεν ἀπροκαλύπτως ἐν τοῖς *Ἰουδαϊκοῖς Ψευδοεκρεταλίαις* ἐκτεθειμένον, καὶ ὑπὸ πολλῶν Παπῶν ἐφεξῆς ὑποστηριζόμενον! Ἐν τούτοις ὁμῶς ἡ τοῦ ἀλανθάστου ἰδέα

οὔτε γενικὴν ἀποδοχὴν εὔρεν, οὔτε καθολικὴν ἐπιδοκιμασίαν ἔλαβεν, οὔτε δογματικὸν κύρος ἐτόλμησε νὰ περιβληθῆ, καθ' ὅτι καὶ μετ' αὐτὴν τὴν ὄλως ἐν τῷ γνησίῳ καὶ παχυλῷ Παπισμῷ καὶ ζῶσαν καὶ κινουμένην Τριδεντινὴν Σύνοδον ὑπῆρχε σημαντικωτάτη μερὶς ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἧτις, εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μερίδα τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς εὐρισκομένη, οὐδόλως συγκατένευσε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Πάπαν ἀνώτερον τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἀλλὰ, παράδοξον φαινόμενον! ὅ,τι δὲν ἐξίσχυσαν νὰ κατορθώσωσιν οἱ σκοτεινοὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας αἰῶνες ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ ὁ δέκατος ἕννατος αἰὼν, ὁ αἰὼν τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ αἰὼν τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς προόδου! Ὁ Πάπας Πῖος ὁ Θ' ἀνακηρύσσεται δογματικῶς ἀλάνθαστος ὅταν λαλῆ ἀπὸ καθέδρας, ἧτοι ὅταν, ἐκτελῶν τὸ ἔργον τοῦ ποιμένου καὶ τοῦ διδασκάλου πάντων τῶν Χριστιανῶν, ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας καὶ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡθῶν. *Romanum Pontificem*, λέγει τὸ νέον δόγμα, *cum ex Cathedra loquitur, id est, cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, pro suprema sua apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam, ipsi in beato Petro promissam, ea infallibilitate pollere, qua Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque ejus modi Romani Pontificis definitiones esse ex sese irreformabiles.* Κάτω λοιπὸν τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα κάτω αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι!

Ἄλλ' ὦ Πάτερ ἀγιώτατε! Ἐφθασας λοιπὸν εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ κλέους καὶ τῆς δόξης σου· ἐφθασας εἰς περιωπὴν, εἰς ἣν οὐδεὶς ποτε τῶν προκατόχων σου ἠξιώθη νὰ φθάσῃ· ἐπέτυχες τέλος πάντων τοῦ σκοποῦ, εἰς ὃν σύμπαν τὸ ὑπὸ σοῦ ἀντιπροσωπευόμενον θεοκρατικὸν σύστημα ἀπ' ἀρχῆς ἔτεινεν· ἀνεκηρύχθης ἀλάνθαστος, ἀπεθεώθης. Ἄλλ' ἔλαβες ἄρα γέ ποτε κατὰ νοῦν, ὅτι ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι τὸ ὕψος συμπαροκολουθεῖ πάντοτε καὶ τὸ βάθος; ἔλαβές ποτε κατὰ νοῦν τὸ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο: «ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται;» ἔλαβές ποτε κατὰ νοῦν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἅμα ὑπερβῆ τὰ ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας διαγεγραμμένα αὐτῷ ὅρια, πίπτει αἰφνης κατενεχθεὶς πτώμα ἐξαισίον; Ὡ' φοβοῦμαι πολὺ, ἀγιώτατε Πάτερ, μήπως ἡ τελευταία αὕτη λάμψις τοῦ ὑπὸ σοῦ ἀντιπροσωπευομένου Παπισμοῦ ὁμοιάζῃ πρὸς τὴν τελευταίαν ἐκείνην λάμψιν τῆς θρυαλλίδος, ἧτις, ἐν ὅσῳ μὲν ὁ λύχνος ἔχει ἔλαιον, καίει καὶ φέγγει, ἅμα ὁμῶς ἐκλείψῃ τὸ ἔλαιον, σβέννυται, ἐν δὲ τῷ σβέννυσθαι τοιαύτην ἐκβάλλει λάμψιν, ἧτις ἐκπλήττει πάντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ.

ΧΑΡΙΚΛΗΣ.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΘΙΜΩΝ,

ὑπὸ

Γ. Α. ΒΕΚΚΕΡ.

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ.

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ.

Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Λυσιμένου ἀπὸ τῆς αὐγῆς ἤδη ἐπεκράτει μεγάλη κίνησις. Ὁ πλούσιος καὶ ἐλευθέριος νεανίας ἀπεφάσισε νὰ ἐορτάσῃ πομπωδῶς τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐκ παιδῶν φίλου, καὶ διὰ τοῦτο ἐγερθεὶς λίαν πρῶτ' μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς τὴν ἀγορὰν, ὅπως προμηθευθῇ τὰ διὰ τὸ ἐπίσημον δεῖπνον ἀναγκαιούντα. Τὰ ἐκλεκτότερα κρέατα, οἱ μεγαλειότεροι ἐγγέλεις τῆς Κωπαίδος, οἱ ὠραιότεροι ἀλλᾶντες, οἱ καλλίτεροι οἶνοι καὶ τὰ σπανιώτερα ὀπωρικά ἀπεστάλησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὸν ἐν τῷ Κεραμεικῷ οἴκῳ ὁ ἐπιτηδειότερος τῶν Ἀθηνῶν μάγειρος εἶχε προσληφθῆ πρὸς παρασκευὴν τῶν ἐδεσμάτων καὶ πλακούντων, οἱ πολυτελέστεροι στέφανοι καὶ τὰ εὐωδέστερα μύρα παρηγγέλησαν, καὶ προσεκλήθησαν αἱ χαριέστεραι αὐλητρίδες καὶ τῶν ὀρχηστρίδων αἱ ἐπιτηδειότεραι. Ἐν τῇ εὐρυχώρῳ αἰθούσῃ, ἣν ὁ Λυσιμένης ὄρισε διὰ τὴν ἐσπερινὴν ἐορτὴν, ἦσαν ἤδη ἠτοιμασμένα τὰ διὰ τοὺς προσκεκλημένους ἀνάκλιτρα, καὶ ἐπὶ κομποτάτων τραπεζῶν ἦσαν τεθειμένα διάφορα μεγάλα καὶ μικρὰ ἐξ ἀργύρου ἄγγεα. Περὶ τοὺς εἴκοσι νεαροὶ δούλοι, ἀνακομθῶμενοι ἔχοντες τοὺς διαφανεστάτους χιτῶνάς των, διέτρεχον πολυάσχολοι τὰς αἰθούσας καὶ στοάς, τακτοποιούντες καὶ καθαρίζοντες τὰ ἐπιπλα, ἀπλοῦντες ἐπὶ τῶν ἀνακλιντρῶν πολυτελεῖς καὶ πολυχρόους τάπητας, διορθοῦντες τὰ προσκεφάλαια, πλύνοντες τὰ ἄγγεα, καὶ ἐν γένει προστοιμάζοντες τὰ πάντα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν προσκεκλημένων.

Ὁ γνώμων ἐδείκνυεν ἤδη δεκάπουν σκιάν, ὅτε ὁ Χαρικλῆς, ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸν οἶκόν του, ἐνεδύθη βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Μάνητος τὴν ἐορτάσματόν του στολήν, καὶ ἔσπευσε νὰ μεταβῇ εἰς τὸν οἶκον

ἔνθα ἡ φιλία προητοίμασεν εὐφρόσυνον ἐορτὴν διὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδόν του. Καθ' ὁδὸν, πλησίον τοῦ Κεραμεικοῦ εὐρισκόμενος, εἶδε μακρόθεν τὸν Κτησιφῶντα ἐρχόμενον ἐκ τοῦ Λυκείου, καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν ἀκολουθοῦντα δούλον, «βλέπεις ἐκεῖ τὸν Κτησιφῶντα, εἶπε· τρέξον καὶ εἰπέ τῷ νὰ μὲ περιμείνῃ.» Ὁ Μάνης ταχύνας τὸ βῆμα ἔφθασε τὸν νέον, καὶ λαβόμενος (1) αὐτὸν ὅπισθεν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος τὸν παρεκάλεσε νὰ περιμείνῃ ἕως οὗ ἔλθῃ ὁ κύριός του. «Ποῦ εἶναι;» ἠρώτησεν ὁ Κτησιφῶν· αἰδοῦ ἐρχεται,» ἀπήντησεν ὁ δούλος δεικνύων τὸν νεανίαν, ὅστις πλησιάζας προσηγόρευσε τὸν φίλον. «Τί βλέπω;» ἠρώτησεν ὁ Κτησιφῶν, «διατί τόσον λαμπρῶς ἐνδεδυμένος; ποῦ ὑπάγεις;» «Εἰς συμπόσιον, ἀπεκρίθη ὁ Χαρικλῆς, παρὰ τῷ Λυσιμένει· μήπως δὲν προσεκλήθης σύ;» Ἀπαντήσαντος δ' ἀποφατικῶς τοῦ Κτησιφῶντος, «ᾧ, ἐξηκολούθησε, λοιπὸν θὰ λείπῃς σὺ ἀπὸ τῶ συμπόσιον; ὄχι, ὄχι, πρέπει νὰ ἔλθῃς· πρὸς τί ἂν δὲν προσεκληθῆς; πρέπει νὰ ἔλθῃς.» Ἀφ' οὗ τὸ ἀπαιτεῖς, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ νέος, δὲν δύναμι παρὰ νὰ σὲ ὑπακούσω.» «Ἄγωμεν λοιπὸν, ὑπέλαβεν ὁ Χαρικλῆς, ἅς ἀληθεύσῃ ἡ παροιμία ὅτι οἱ ἀριστοὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς καλοῦσιν εἰς τὸ ἀριστον γεῦμα.» Ἀλλὰ, προσέθηκεν ὁ Κτησιφῶν, πρέπει νὰ εὐρῆς δικαιολογητὴν τινα, διότι ἐγὼ θέλω διατείνεσθαι ὅτι προσεκληθῆν ὑπὸ σοῦ.» «Τοῦτο θὰ τὸ σκεφθῶμεν καθ' ὁδὸν, ἀπεκρίθη ὁ Χαρικλῆς· ἄγωμεν.»

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας τοῦ Λυσιμένου ἦν ἀνοικτὴ, καὶ δούλος εἰς τὸν πυλῶνα ἰστάμενος ᾠδήγησε τοὺς δύο φίλους εἰς τὴν αἰθούσαν, ἐν ἣ ἦσαν ἤδη συνηθροισμένοι οἱ πλεῖστοι τῶν συνδαιτυμόνων. Ὁ Λυσιμένης ἔσπευσε νὰ τοὺς δεξιωθῇ καὶ ἔκραξε πρὸς τὸν Κτησιφῶντα· «ἔρχεσαι εἰς καλὴν ὥραν, φίλε, διὰ νὰ συμμετάσχῃς τοῦ δείπνου· ἂν ὅμως ἦλθες δι' ἄλλο τι, ἀνάβαλέ το διὰ τὴν αὐριον καὶ μείνον ὅπως δειπνήσῃς· χθὲς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ζήτηῶν σε δὲν ἠδυνήθην νὰ σ' εὔρω.» «Σὲ ἀντεπροσώπευσεν ὅμως ὁ Χαρικλῆς, ἀπήντησεν ὁ Κτησιφῶν, διότι αὐτὸς μ' ἐβίασε νὰ ἔλθω.» Ἀξιόλογα ἀνέκραξεν ὁ ἀγαθὸς Λυσιμένης· κατακλίθητι ἐνταῦθα πλησίον τοῦ Γλαύκου, σὺ δὲ, Χαρίκλειε, πλησίον ἐμοῦ. Δούλοι! λύσατε τὰ ὑποδήματα των καὶ πλύνετε τοὺς πόδας των.» Ἀμέσως δὲ τῶν δούλων οἱ μὲν ἔλυον τοὺς ἱμάντας τῶν ὑποδημάτων, ἄλλοι ἔφερον ἀργυρὰς λεκάνας, καὶ ἄλλοι κρατοῦντες πρόχους πολυτελεῖς ἔχονον ἐπὶ τῶν ποδῶν τῶν δύο φίλων οἶνον ξανθόν, οὐτινος ἡ φυσικὴ ὁσμὴ ἐπρυζήθη διὰ τῆς προσθήκης εὐωδεστάτων μύρων. Ἐν ᾧ δὲ ὁ μὲν Χαρικλῆς παρεθήρει μετὰ τινος θαυμασμοῦ, ὁ δὲ Κτησιφῶν μετὰ μειδιάματος τὸ πολυτελὲς λουτρόν, ἐπλησίασαν τινες τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ ὅπως προσαγορεύσωσι τὸν νεανίαν· ἦσαν

(1) Πλάτ. Πολιτ. 4, 327 ἀκατιδῶν οὖν πόρρωθεν ἡμᾶς—Πολέμαρχος ὁ Κεφάλου ἐκέλευσε δραμόντα τὸν παῖδα περιμείναι ἐ κελεύσαι· καὶ μου ὅπισθεν ὁ παῖς λαβόμενος τοῦ ἱματίου, κελεύει ὑμᾶς, ἔφη, Πολέμαρχος περιμείναι» κτλ.

δὲ οὗτοι πάντες ἐκ παίδων φίλοι τοῦ Χαρικλέους, ὁ Πολέμαρχος καὶ ὁ Καλλικλῆς, ὁ Ναυσικράτης, Γλαῦκος, Μαντίθεος καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἀσπασθέντες αὐτὸν τῷ ἀνεμίμησκον τὴν εὐτυχῆ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ζωὴν καὶ τὰς ἀθώας αὐτῆς διασκεδάσεις.

«Αἰ, φίλοι μου, ἀνέκραξέ τις τῶν ἀνακειμένων, ἐγὼ πεινώ καὶ αὐτὰ τὰ ἀένθυμεῖσαι καὶ ἐνθυμεῖσαι» ποτὲ δὲν θὰ τελειώσουν.» «Τῷ ὄντι ἔχεις δίκαιον, Εὐκλήμων, εἶπεν ὁ Λυσιμένης· καιρὸς εἶναι ν' ἀρχίσωμεν. Δούλοι! ὕδωρ διὰ νὰ νιφθῶμεν καὶ φέρετέ μας ὅ,τι ἔχετε· σήμερον μᾶς φιλοξενεῖτε σεῖς, φροντίσατε λοιπὸν ὅπως μείνωμεν εὐχαριστημένοι.»

Ἡ διαταγὴ ἐξετελέσθη ἀμέσως· οἱ δούλοι ἔφεραν ὕδωρ καὶ χειρόμακτρα, καὶ ἀφ' οὗ πάντες οἱ συνδαιτυμόνες ἐνίφθησαν, οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν ἀνά δύο ἔφερον τὰς τραπέζας (1), ἄλλοι ἔθετον ἐπ' αὐτῶν τὰ φαγητὰ, καὶ ἄλλοι κρατοῦντες ἐλεφάντινα κάνιστρα ἐμοίραζον τὸν λευκότετον ἄρτον (2). Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἠκούσθη σφοδρῶς κρουομένη ἡ αὐλεις, καὶ μετ' ὀλίγον δούλος εἰσελθὼν εἰς τὴν αἴθουσαν ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ γελωτοποιὸς Στέφανος ἦλθεν ἐφωδιασμένος μὲ πᾶν τὸ ἀπαιτούμενον ὅπως παρακαθήσῃ εἰς ξένην τράπεζαν. «Τί λέγετε, φίλοι, εἶπεν ὁ οἰκοδεσπότης πρὸς τοὺς συνδαιτυμόνας, νὰ τὸν δεχθῶμεν; ἐγὼ τοῦλάχιστον νομίζω ἀπρεπὲς νὰ τὸν ἀποδιώξωμεν.» εἶτα στραφείς πρὸς τὸν ἀναγγειλαντα δούλον, «ἄς ἔλθῃ» εἶπεν· ἀλλ' ἀνάγκη προσκλήσεως δὲν ὑπῆρχεν· ὁ Στέφανος ἴστατο ἤδη πρὸ τῆς θύρας τῆς αἰθούσης καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ εἶπεν· «εἶμαι, ὡς γνωρίζετε, ὁ γελωτοποιὸς Στέφανος, ὅστις οὐδέποτε προσκληθεὶς εἰς γεῦμα ἀπεποιήθη· σὰς φέρω πλήθος ἀστείων.» Ἄρκει, ἄρκει, ἔκραξεν ὁ Λυσιμένης, εἴμεθα ἐννέα· κατακλιθῆτι παρὰ τῷ Μαντιθέῳ, καὶ ἔσο ὁ δέκατος.»

Τὰ φαγητὰ, εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν ὁποίων ὁ Σικελιώτης μάγειρος ἀνέπτυξε πᾶσαν τὴν ἐπιτηδειότητά του, διεδέχοντο ταχέως ἀλλήλα. «Πράγματι, εἶπεν ὁ Γλαῦκος, τὸ δεῖπνον τοῦτο εἶναι Βοιωτικόν.» (3) «Ἐχεις δίκαιον, προσέθηκεν ὁ Εὐκλήμων, ὅστις ἐφαίνετο ἀρεσκόμενος πλέον τῶν λοιπῶν εἰς τὸ πολυποικίλον δεῖπνον. Ζήτωσαν οἱ Βοιωτοί! ἰδοὺ οἱ ἐγγέλεις οὗτοι τῆς Κωπαίδος, δὲν εἶναι πλοῦτος Βοιωτικός;» «Μὰ τὸν Δία, ἔκραξεν ἄλλος, ἡ Κωπαῖς ἔπεμψε σήμερον εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηναίων τοὺς πρεσβυτέρους αὐτῆς κατοίκους.» «Ἦ, εἶπεν ὁ Στέφανος, ὅστις πολ-

(1) Φιλόξενος παρ' Ἀθηναίῳ 4, 28 «ἐκ δ' ἔφερον διπλοῖοι παῖδες λιπαρῶτι τράπεζαν ἄμμι, ἕτεροι δ' ἑτέραν, ἄλλοι δ' ἑτέραν, μέχρις οὗ πλήρωσαν οἶκον.»

(2) Ἰππόλοχος παρ' Ἀθηναίῳ 4, 129 «κελεύει σπυρίδας ἡμῖν καὶ ἀρτοφόρα διὰ ἱμάντων ἐλεφαντίνων πεπλεγμένα δοθῆναι» καὶ αὐτόθι 130 κλπ.

(3) Πλούταρχ. περὶ κρεατ. αὐτοὺς Βοιωτοὺς ἡμᾶς οἱ Ἀττικοὶ καὶ παχεῖς καὶ ἀναισθητοὺς καὶ ἡλιθίους μάλιστα διὰ τὰς ἀθηραγίας προσηγόρευον.»

λάκις ἤδη προσεπάθησε, μάτην ὅμως, νὰ κινήσῃ τὸν γέλωτα τῶν συνδαιτυμόνων, πόσον εὐτυχῆς εἶναι ἡ Κωπαῖς, ἡ φέρουσα ἐν ἑαυτῇ πάντοτε τοιαῦτα φαγητὰ καὶ αἰωνίως πίνουσα. . .» «ὕδωρ, ἔκραξε καγχάζων ὁ Καλλικλῆς σὺ ὅμως εἶσαι μεγαλείτερον θαῦμα, διότι ὁσάκις πρόκηται περὶ ποτοῦ ἢ φαγητοῦ οὐδέποτε λέγεις «φθάνει.»

Ἐν τοιαύταις καὶ ἄλλαις διαφόροις συνδιαλέξεσιν ἐτελείωσε, μόνον διὰ τὸν Στέφανον πολὺ ἐνωρίς, τὸ δεῖπνον, καὶ ὅτε ὁ Λυσιμένης εἶδεν ὅτι οὐδεὶς πλέον τῶν συνδαιτυμόνων ἔτρωγεν, ἔνευσε τοῖς δούλοις, οἵτινες ἔφεραν ὕδωρ καὶ εὐώδεις σμήγμα πρὸς καθαρισμὸν τῶν χειρῶν, ἀπήγαγον τὰς τραπέζας, καὶ ἐκαθάρισαν ἀπὸ τῶν πεσόντων ψυχίων τὸ ἔδαφος. Μετὰ ταῦτα διενεμήθησαν ἐκ μύρτων καὶ ῥόδων στέφανοι (1), ποικιλόχροι ταινίαι καὶ εὐωδέστατα μύρα, καὶ δούλος εἰσήλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν κρατῶν χρυσοῦν κύπελλον καὶ ἀργυρᾶν πρόχουν περιέχουσαν τὴν διὰ τὴν σπονδὴν οἶνον, ἀμέσως δὲ δύο αὐλητρίδες ὠραῖαι ὡς Χάριτες ἤρξαντο προανακρούουσαι· ὁ Λυσιμένης τότε ἔλαβεν ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ δούλου τὸ πλήρες κύπελλον καὶ, σπείσας, εἶπεν «εἰς τὸν ἀγαθὸν δαίμονα,» ἐπιεν ὀλίγον καὶ ἔδωκεν τὸ ἀγγεῖον εἰς τὸν πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ Χαρικλῆ, ὅστις πῖον τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν γείτονα του, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς ἐπιον πάντες ἐν ᾧ αἱ αὐλητρίδες σοβαρὸν μέλος κρούουσαι συνώδευον τὴν τελετὴν, ἕως οὗ ὁ τελευταῖος τῶν συνδαιτυμόνων Στέφανος ἔδωκε τὸ κενωθὲν κύπελλον εἰς τὸν δούλον.

Μετὰ τὴν σπονδὴν οἱ συνδαιτυμόνες ἐγένοντο ζωηρότεροι, ἐγέλων, ἠστείζοντο, καὶ ἔψαλαν τὸν ὕμνον, μεθ' ὃν οἱ δούλοι εἰσκομίσαντες τὴν δευτέραν τράπεζαν (2) ἔθηκαν ἐπ' αὐτῆς τὸν πολῦτιμον καὶ χρυσαῖς Βάκχαις κεκοσμημένον κρατήρα. Ἀφ' οὗ δὲ ἠτοιμάσθησαν τὰ τοῦ συμποσίου, ὁ Γλαῦκος ὀρθωθείς ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρον, «πρὸ πάντων, φίλοι, εἶπε, πρέπει νὰ συμφωνήσωμεν πῶς καὶ κατὰ τίνα νόμον θὰ πίνωμεν.» «Νομίζω, ἀπήντησεν ὁ Κτησιφῶν, ὅτι δὲν ἔχουμεν ἀνάγκην νόμου· ἄς πῖῃ ὅσον

(1) Οἱ στέφανοι διενέμοντο πάντοτε μετὰ τὸ τέλος τοῦ φαγητοῦ καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πότου (ἀρχομένου διὰ σπονδῆς). Ἀθην 15, 685 «ἡ δὲ τῶν στεφάνων καὶ μύρων πρότερον εἴσοδος εἰς τὰ συμπόσια ἡγεῖτο τῆς δευτέρας τραπέζης.» Παράβλας καὶ Πλουτ. ἐπιτ. σοφῶν συμπόσι. καὶ 5 συμπόσιον 14. Οἱ στέφανοι ἦσαν κυρίως ἐκ μύρτων, ἐνεπλέκοντο δὲ καὶ ἄνθη, ἰδίως ῥόδα, ἴα (λευκοῖα), νάρκισσος, ὑάκινθος καὶ ἄλλα.

(2) Τὰ δεῖπνα τῶν ἀρχαίων (βεβαίως τὰ ἐπὶ ἡμᾶς) διηροῦντο εἰς τρία (κατ' ἄλλους δὲ δύο) μέρη· πρώτην τράπεζαν, δευτέραν καὶ τρίτην· κατὰ τὴν πρώτην τράπεζαν παρετίθεντο τὴν ὄρεξιν κεντῶντα ἐδέσματα (Ἀριστοτ. Ἀχαρν. 1112 «ἀλλ' ἢ πρὸ δεῖπνου τὴν μίμαρκαυ κατέδομα») συνοδευόμενα ὑπ' ὀλίγου οἴνου (πρόπομα)· ἡ δευτέρα ἦν τὸ κυρίως δεῖπνον, ἐν ᾧ οὐδόλως ἔπινον, καὶ ἡ τρίτη τὸ ἰδίως συμπόσιον· ὠνομάζοντο δὲ πληθυντικῶς «πρώται, δευτεραι, τρίται τράπεζαι», διότι, ὡς γνωστὸν, παρετίθεντο πολλαὶ τράπεζαι, ἅτε τῶν συνδαιτυμόνων καταλινομένων.

θέλη ἕκαστος» (1). «ὄχι, ὄχι, ἔκραζεν ὁ Πολέμαρχος, πρέπει νὰ ἔχωμεν ἄρχοντα· εἶναι ἡ κυριώτερα διασκέδασις τοῦ συμποσίου.» «Ναί, μὰ τὸν Δία, προσέθηκεν ὁ Ναυσικράτης πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν ἄρχοντα· ἐγὼ θὰ ὑπακούσω ἴσως τὰς διαταγὰς του καὶ ἂν μὲ προστάξῃ νὰ περιφέρω ἐντὸς τῆς αἰθούσης ἐπὶ τῶν χειρῶν μου τὴν θελκτικὴν ἐκείνην αὐλητρίδα ἢ νὰ φιλήσω τὸν ἐπὶ τοῦ κρατῆρος χρυσοῦν ἔρωτα.»

Οἱ πλεῖστοι συγκιτάνευσαν καὶ ὁ Λυσιμένης διέταξε τοὺς δούλους νὰ φέρωσι τοὺς ἀστραγάλους ὅπως προσδιορισθῇ δι' αὐτῶν ὁ ἡγεμὼν τοῦ συμποσίου. «Ὅχι, ὄχι, ἔκραζεν ὁ Πολέμαρχος, ἄς λείψωσι οἱ ἀστράγαλοι, διότι δυνατὸν ἢ σύμπτωσις νὰ ὀρίσῃ ἡγεμόνα ἡμῶν τὸν νηφάλιον Κτησιφῶντα ἢ τὸν αἰωνίως πίνοντα καὶ μηδέποτε κορηννύμενον Στέφανον· προτείνω νὰ ἐκλέξωμεν τὸν Γλαῦκον, εἶναι ὁ καταλληλότερος.» Δεκτῆς γενομένης τῆς προτάσεως ὁ Γλαῦκος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ συμποσίου, καὶ ἀποταθείς πρὸς τοὺς δούλους εἶπε· «πρῶτον, παῖδες, σὰς διατάττω νὰ προσέξῃτε πολὺ εἰς τὴν κρασίν τοῦ οἴνου· ἡ παροιμία λέγει· «ὅταν ἔχ' ὁ μῆνας βῶ, βάλε 'ς τὸ κρασί (2) νερό,» ὁ δὲ οἶνος τοῦ Λυσιμένου εἶναι χῖος παλαιός· κεράσατε λοιπὸν δύο μέρη ὕδατος καὶ ἓν οἴνου· προσθέσατε δὲ καὶ χιόνα διὰ νὰ γείνη δροσερός, ἀλλ' ἂν κατὰ τύχην δὲν ἔχετε, λάβετε ὀλίγους ἐκ τῶν ψυχρῶν ἀστεῖσμων τοῦ Στεφάνου (3). θὰ ἀρχίσωμεν μὲ τὰς μικρὰς κύλικας, καὶ θὰ τελειώσωμεν μὲ τὰς μεγάλας· νὰ κινᾶτε δὲ ἐπιμελῶς, καὶ ἐτοιμάσατε καὶ μεγάλην κύλικα διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ πίνωσι πρὸς τιμωρίαν.»

«Ἀλλὰ, Γλαῦκε, ὑπέλαβεν ὁ Κτησιφῶν, μόνον περὶ τοῦ ποτοῦ φροντίζεις· πῶς θὰ διασκεδάσωμεν; μόνον πίνοντες; δὲν θὰ ψάλωμεν; δὲν θὰ συνδιαλεχθῶμεν;» (4) «Μάλιστα, μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ Γλαῦκος, ἀλλὰ

(1) Πλάτ. 476 «—τοῦτο— δέδοκται πίνειν ὅσον ἂν ἕκαστος βούληται, ἐπάναγκες δὲ μηδὲν εἶναι.»

(2) Ἐνομίσαμεν καταλληλότερον ν' ἀντικαταστήσωμεν διὰ τῆς συγχρόνου παροιμίας τὸ τοῦ Βέικερ «fünf oder drei getrunken, oder doch nicht vier,» δυνάμενον νὰ ἐξηγηθῇ περίπου· ἀπέντε ἢ τρία πίνονται, τέσσαρα ὅμως ὄχι.»

(3) Μάχων παρ' Ἀθηναίῳ 43, 43·

« παρὰ Γναθαίνῃ Δίφιλος πίνων ποτὲ,
« ψυχρὸν γ' ἔφη, τ' ἀγγεῖον, ὦ Γνάθαιν', ἔχεις·
« τῶν σῶν γὰρ, εἶπεν, ἐπιμελῶς, ὦ Δίφιλε,
« εἰς αὐτὸ γ' αἰεὶ δραμάτων ἐμβάλλομεν.»

Παράβ. καὶ Ἀριστομ. Ἀχαρν. 140. Ἄλεξ. παρ' Ἀθην. 3, 97. Λουκιαν. Ἰκαρομένιππος 24 κτλ.

(2) Πλάτ. Συμποσ. 214 «πῶς οὖν, ὦ Ἀλικιτιάδῃ, ποιούμεν; οὕτως οὔτε τι λέγομεν ἐπὶ τῇ κύλικι οὔτε τι ἄδομεν; ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ οἱ διψῶντες πίομεθα;» Καὶ Ἄλεξις παρ' Ἀθηναίῳ 40, 434

πρῶτον πρέπει νὰ τακτοποιηθῶσι τὰ τοῦ οἴνου.» Οἱ δούλοι διένειμαν τὰς πεπληρωμένας κύλικας, καὶ ὁ Γλαῦκος, ὡς ἡγεμὼν, ἐπιφωνήσας τὸ «Ζεῦ Σῶτερ» ἔπιε πρῶτος, καὶ μετ' ἐκείνον οἱ λοιποί.

«Τί ποιητέον λοιπὸν, φίλοι;» ἠρώτησεν ὁ διευθύνων τὸ συμπόσιον. «Σὰς παρακαλῶ μόνον νὰ λείψωσι αἱ σχολαστικαὶ συζητήσεις,» ἔκραζεν, ἐπιπροτοῦντος τοῦ Πολεμάρχου, ὁ Εὐκλήμων· «ἡ φιλοσοφία ὁμοιάζει τὴν οἰκοδέσποιναν· ἀμφότερα εἰσι ξένοι τοῖς συμποσίοις.» «Ἀλλ' ὄχι πάλιν κύβους, ἢ τι ὅμοιον, προσέθηκεν ὁ Ναυσικράτης· τὰ τοιαῦτα προκαλοῦσιν ἔριδας, καὶ διαλύουσι τὴν εὐθυμίαν.» «Λοιπὸν ἄς ψάλωμεν,» ὑπέλαβεν ὁ Γλαῦκος. «Ἡ κάλλιον ἄς προτείνωμεν αἰνίγματα,» εἶπεν ὁ Κτησιφῶν. «Ναί, ναί, αἰνίγματα, ἔκραζεν ὁ Χαρικλῆς· μοὶ ἀρέσκουσι πρὸ πάντων οἱ γρίφοι.» Τὴν πρότασιν τοῦ Κτησιφῶντος παρεδέχθησαν ὁμοφώνως πάντες. «Ἐστω λοιπὸν, ἐξηκολούθησεν ὁ Γλαῦκος· ὁ λύσας τὸ αἰνίγμα θέλει λαμβάνει μίαν τῶν ταινιῶν τούτων, καὶ θέλει τὸν φιλεῖ ὁ προτείνας, ὁ δὲ μὴ δυνάμενος νὰ τὸ λύσῃ θέλει πίνει τὴν πλήρη ἀκράτου ταύτην κύλικα· διὰ σὲ ὅμως, Στέφανε, θὰ ἐτοιμάσωμεν ἀλμυρὸν ὕδωρ, διότι ἄλλως, εἰμὶ βέβαιος, παμπόνηρε, τίποτε δὲν θὰ μαντεύσης· ἕκαστος προτείνει εἰς τὸν δεξιᾶ γείτονά του· καὶ πρῶτον εἰς ἐσέ, Κτησιφῶν· πρόσεξον.» (1)

«Γνωρίζω δύο ἀδελφάς, ἡ μιὰ γεννᾷ τὴν ἄλλην,»

«κι' ἀφ' οὗ γεννήσῃ τὴν γεννᾶ ἡ ἀδελφή της πάλιν.» (2).

«Αὐτὸ εἶναι πολὺ εὐκόλον, ἀπήντησεν ὁ Κτησιφῶν· αἱ δύο ἀδελφαὶ εἶναι ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα, αἵτινες γεννῶσιν ἀλληλοδιαδόχως ἀλλήλας.» «Ὅρ, θότατα! εἶπεν ὁ Γλαῦκος· ἰδοὺ κοσμῶ τὴν κεφαλὴν σου μὲ τὴν ταινίαν, ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ φίλημα· ἤδη εἶναι ἡ σειρὰ σου· πρότεινον.»

Ὁ Κτησιφῶν ἐξητήσατο στιγμᾶς τινας διὰ νὰ σκεφθῇ καὶ στραφεὶς πρὸ τὸν Λυσιμένην εἶπε·

«Γνωρίζω ἓν μοναδικόν, παράδοξον δὲ πρᾶγμα»

«ἄλλο τοιοῦτον ποῦποτε δὲν θὰ ἰδῆτε θαῦμα.»

« τοῦθ' ἔσθ', ὄρας, ἑλληνικός »

« πότος· μετρίοισι χρωμένους ποτηρίοις »

« λαλεῖν τι καὶ ληρεῖν πρὸς αὐτοὺς ἡδέως· »

« τὸ μὲν γὰρ ἕτερον λουτρον ἔστιν, οὐ πότος.»

(1) Στεροῦμενοι μουσοτραφῶν φίλων ἠναγκάσθημεν μετὰ πολλοὺς ἐνδοιασμούς νὰ ἐπιχειρήσωμεν (πρᾶγμα δι' ἡμᾶς ὑπὲρ δύναμιν) τὴν ἑμμετρον (ὅσον οἶον τ' ἦρ) μετὰφρασιν τῶν γρίφων, ὅθεν ἐξαιτούμεθα τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν· παραθέτομεν δὲ ἐν ὑποσημειώσεσι καὶ τὸ πρωτότυπον ἑλληνικὸν ἕκαστου τῶν γρίφων. Ἡ μετάφρασις ἐγένετο ἐκ τῆς ἑμμέτρου Γερμανικῆς.

(2) Θεοδ. παρ' Ἀθην. 40, 434

« εἰσι κασίγηται διτταί, ὧν ἡ μία τίκει »

« τὴν ἑτέραν, αὐτὴ δὲ τεκοῦσ' ὑπὸ τῆσδε τεκνοῦται.»

«ἀμέσως ἅμα γεννηθῆ εἶναι πολὺ μέγαν»
 «μικρότατον σὰν ἀνδρωθῆ καὶ πάλιν σὰν γηράσῃ»
 «καὶ πλησιάζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν πνοὴν νὰ χάσῃ»
 «λαμβάνει σχῆμα μέγιστον καὶ γιγαντώδες σῶμα.»⁽¹⁾

«Παράδοξον ὄντως ὄν, ἀπεκρίθη ὁ Λυσιμένης· δυσκόλως θὰ τὸ μαντεύσω»
 ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ . . . μέγα . . . ἀνδρωθὲν μικρόν . . . καὶ ἐν τῷ γή-
 ρατι πάλιν . . . μέγα . . . Ἄ! . . . ναί, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν γνώ-
 μωνα· εἶναι ἡ σκιά, ἥτις τὴν μὲν πρώταν εἶναι μεγάλην, τὴν μεσημβριαν
 μικρά, καὶ τὴν ἑσπέραν μεγάλην.»

«Τὸ εὔρες! τὸ εὔρες!» ἔκραζαν οἱ συνδαιτυμόνες, καὶ ὁ Λυσιμένης λαβῶν
 τὴν ταινίαν καὶ φιλήσας τὸν Κτησιφῶντα, εἶπε πρὸς τὸν Χαρικλῆ·

«Οὔτε θεὸς οὔτ' ἀνθρώπος, πλὴν καὶ τὰ δύο εἶναι»
 «καὶ ἔχει μέρος φύσεως καὶ θείας καὶ ἀνθρωπίνης·»
 «γεννᾶται νέος πάντοτε καὶ ἀποθνήσκει πάλιν.»
 «Οὐδεὶς τὸν εἶδε πώποτε, πλὴν τὸν γνωρίζουν πάντες.»⁽²⁾

«Τὸ αἶνιγμα εἶναι ἀόριστον καὶ σκοτεινόν, ἀπεκρίθη μετὰ σιγῶν,
 τινων σκέψιν ὁ Χαρικλῆς, ἀλλ' ἂν δὲν ἀπατώμαι, κάπως θὰ ὑπαινίττε-
 σαι τὸν ὕπνον· δὲν εἶναι ἀληθές; ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὸ ἐκφράσῃς ὀλίγη εὐ-
 κρινέστερον. Λοιπὸν, Εὐκτῆμων, ἐξηκολούθησε, λαβῶν τὴν ταινίαν καὶ
 φιλήσας τὸν ἐκ παίδων φίλον, πρόσεξον μὴ τιμωρηθῆς.» «Ὅσον διὰ τὴν
 τιμωρίαν δὲν μοὶ μέλει, ἀπήντησεν ὁ Εὐκτῆμων, ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ στε-
 ρηθῶ τοῦ φιλήματος.»

«Ἀκούσατε! ἔκραζεν ὁ Γλαῦκος· ἐλησμονήσαμεν κατὶ· ὅταν δὲν λυθῆ
 τὸ αἶνιγμα ὑπ' ἐκείνου εἰς ὃν προτείνεται, θὰ τὸ λύῃ ὁ κατόπιν;»

«Ὅχι δὰ, ἀπήντησεν ὁ Κτησιφῶν, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ τὸ λύσῃ τιμω-
 ρεῖται, καὶ τὸ λύει ὁ προτείνας.» Δεκτῆς δὲ γενομένης καὶ ταύτης τῆς
 προτάσεως, ὁ Χαρικλῆς, στραφεὶς πρὸς τὸν Εὐκτῆμονα, εἶπεν·

(1) Αὐτόθι.

« Τίς φύσις οὐθ' ὅσα γαῖα φέρει τροφός, οὐθ' ὅσα πόντος·
 « οὔτε βροτοῖσιν γυῖων, ἔχει αὐξήσιν ὁμοίαν;»
 « ἀλλ' ἐν μὲν γενέσει πρωτοσπέρῳ ἐστὶ μέγιστη»
 « ἐν δὲ μέσαις ἀκμαῖς μικρά, γήραξ δὲ πρὸς αὐτῶν»
 « μορφῇ καὶ μεγέθει μείζων πάλιν ἐστὶν ἀπάντων.»

(2) Ἄλεξις παρ' Ἀθηναίῳ 10, 449.

« οὐ θνητὸς οὐδ' ἀθάνατος, ἀλλ' ἔχων τινὰ»
 « σύγκρασιν, ὥστε μήτ' ἐν ἀνθρώπου μέρει»
 « μήτ' ἐν θεῷ ζῆν, ἀλλὰ φύεσθαι τ' αἰεὶ»
 « καινῶς φθίνειν τε τὴν παρουσίαν πάλιν»
 « ἀόρατος ὄψιν, γνώριμος δ' ἅπασιν ὄν.»

«ὑπάρχει γυνή τις τηροῦσα ἐν κόλποις τὰ τέκνα»
 «ἄλαλα ὄντα, πλὴν πέραν θαλάσσης καὶ εἰς εἰς χώρας»
 «κειμένας μακρὰν, τῆς φωνῆς τῶν ἀκούετ' ὁ ἦχος.»
 «Σιγῶσα, πρὸς ὄντινα θέλει λαλεῖ, καὶ μακρὰν»
 «ἐννοεῖ τὴν φωνὴν τῆς ἐκείνος·»
 «ὅμως οὐδεὶς οὔτε ἤκουσεν, οὔτε θέλει ἀκούσει αὐτὴν,»
 «ὡς συνήθη γυναικῶν λαλοῦσαν.»⁽¹⁾

Τὸ αἶνιγμα ὑπερέβαινε τὴν ὀξύνοϊαν τοῦ νεανίου· ὅσον καὶ ἂν ἐσκέ-
 φθη ὅπως μαντεύσῃ τοὺς λαλοῦντας ἀλλήλους, δὲν τὸ κατώρθωσε καὶ ἡ-
 ναγκάσθη νὰ κενώσῃ τὴν κύβικα τῆς τιμωρίας. «Ἐγὼ τὸ γνωρίζω, ἀνε-
 κραξε μετ' ὀλίγον ὁ Στέφανος· ἡ γυνὴ εἶναι ἡ πόλις, καὶ τὰ τέκνα αὐ-
 τῆς οἱ ῥήτορες, οἵτινες κράζουσι καὶ ἡ φωνὴ τῶν ἀκούεται πέραν τῆς θα-
 λάσσης, ἐν Ἀσίᾳ καὶ Θράκῃ.» Ζωηροὶ γέλωτες διεδέχθησαν τοῦ Στεφά-
 νου τοὺς λόγους. «Ἀλλὰ, Στέφανε, ὑπέλαβεν ὁ Χαρικλῆς, εἰδὲς ποτε
 ῥήτορα σιωπῶντα, καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ καταδικασθῆ μυριάκις ἐπὶ πα-
 ρανομίᾳ;»

«Ἄλμυρον ὕδωρ!» ἔκραζαν πολλοὶ, καὶ ὁ Στέφανος μ' ὄβριον τὰς ἀντι-
 στάσεις τοῦ ἡναγκάσθη νὰ πῆ. «Ἄν θέλετε, ἐξηγῶ τὸ αἶνιγμα, εἶπε μετ'
 ὀλίγον ὁ Κτησιφῶν· ἀἷ γυνὴ εἶναι ἡ ἐπιστολή, καὶ τὰ τέκνα τῆς τὰ
 γραφόμενα, τὰ ὅποια λαλοῦσι μόνον πρὸς ὃν διευθύνεται ἡ ἐπιστολή.»
 «Εὔγε! εὔγε! ἀνεβόησεν ὁ Γλαῦκος· τοῦ θὰ εὐρωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου
 θέσιν σήμερον αἱ ταινίαι, τὰς ὁποίας θὰ λάβεις;» «Ἦδη ἤλθεν ἡ σειρὰ
 τοῦ Εὐκτῆμονος· αἰτῶρα θὰ τιμωρηθῆς καὶ σύ», εἶπε πρὸς τὸν Ναυσικρά-
 την, ὅστις ἐπωφελοῦμενος τοῦ γέλωτος καὶ τῶν φωνῶν εἶχε σύρει πλη-
 σίον τοῦ τὴν μίαν τῶν αὐλητρίδων.

«Εἰπέ τί εἶν' ὁ ἀνθρώπος ποῦ ἀνθρώπος δὲν εἶναι»
 «μόνος του φέρει ἑαυτὸν καὶ ὅμως τὸν φέρουν ἄλλοι·»
 «εἰς ἕκαστον συμπόσιον τὸν παραγγέλλουν πάντες»
 «καὶ ὅμως πάντοτ' ἔρχεται ἀπρόσκλητος καὶ πίνει»
 «ὅσον δὲν πίνουν εἴκοσι, καὶ τρώγει ὅσον δέκα»
 «καὶ ἐν ᾧ τὸν οἶνον ἀγαπᾷ, οἶνον ποτὲ δὲν πίνει.»⁽²⁾

(1) Τὸ αἶνιγμα τοῦτο ἀποδίδει ὁ Ἀντιφάνης παρ' Ἀθηναίῳ 450 εἰς τὴν
 Σαπφῶ· ἔχει δὲ οὕτως·

« ἔστι φύσις θήλεια βρέφη σώζουσα ὑπὸ κόλπους»
 « αὐτῆς· ὄντα δ' ἄφωνα βοῆν ἴσθησι γεγωνόν»
 « καὶ διὰ πόντιον οἶμα καὶ ἠπείρου διὰ πάσης,»
 « οἷς ἐθέλει θνητῶν· τοῖς δ' οὐ παροῦσιν ἀκούειν»
 « ἔξεστι· κωφὴν δ' ἀκοῆς αἰσθησιν ἔχουσιν.»

(2) Τὸ αἶνιγμα τοῦτο ποιηθὲν ὑπὸ Βακκίρου ἔχει Γερμανιστὶ οὕτω·

«ὦ, ἔκραξεν ὁ Ναυσικρήτης, τὸ ἀντικείμενον δὲν εἶναι μακρὰν· εἶναι ὁ Στέφανος.» «Ἐγώ; ἐδόθησεν ὁ παράσιτος, ἀπατάσθε. Δυστυχῶς οὐδεὶς μὲ προσκαλεῖ εἰς συμπόσιον· οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν τώρα σοβαροί· οὐδεὶς θέλει νὰ γελάσῃ πλέον μὲ τοὺς ἀστεϊσμούς μου· ἄλλοτε ὅμως καθ' ἡμέραν ἤμην προσκεκλημένος.» (1). «Ὁρθότατα, ὑπέλαβεν ὁ Ναυσικρήτης· ὡς στέφανον σὲ παραγγέλλουν καὶ ὡς Στέφανος παράσιτος ἔρχεσαι ἀπρόσκλητος·

«καὶ πίνεις ὅσον εἴκοσι καὶ τρώγεις ὅσον δέκα.»

Ἄφ' οὗ ἐπρότειναν πάντες αἰνίγματα, ἤλθε καὶ ἡ σειρά τοῦ Στεφάνου, ὅστις ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Γλαῦκον, «τώρα θὰ θαυμάσῃς, εἶπεν, ἄκουσον»

«Ἐν ᾧ τὸ βρέφος κατοικεῖ ἑννέα μόνον μῆνας»

«ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς, καὶ ἐν ᾧ δέκα ἔτη»

«ἡ μήτηρ τοῦ ἐλέφαντος ἐγκυμονεῖ τὸ τέρας»

«ἐγὼ πολὺ μακρότερον ἐν τῇ κοιλίᾳ φέρω»

«ἐν ἀνυπόφορον κακὸν αὐξάνον καθ' ἡμέραν»

«δὲν δύναμαι ν' ἀπαλλαγῶ οὐδὲ στιγμὴν ὁ τάλας» (2).

«ὦ! ἔκραξε γελῶν ὁ Γλαῦκος· ἐπεθύμουν νὰ μὴ τὸ λύσω, διότι δὲν αἰσθάνομαι μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ φιλήσω τὸν ῥυπαρὸν σου πώγωνα, ἀλλ' εἶναι πολὺ εὐκόλον, διότι οἱ πάντες γνωρίζουσιν ὅτι τὸ τρομερὸν αὐτὸ κακὸν εἶναι ἡ πεῖνα.»

Ἄφ' οὗ οἱ συνδαιτυμόνες ἡστείσθησαν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν σχολιάζοντες τοὺς γρίφους εἰσῆλθεν ἡ ὑπὸ τοῦ Λυσιμέλους παραγγεληθεῖσα ἑταιρία τῶν ὀρχηστῶν. Ὁ διευθυντὴς τῆς ἑταιρίας εἰσήγαγεν εἰς τὴν αἴθουσαν ὠραίαν

*Es ist ein Mensch und doch nichtein Mensch.
Er trägt sich selbst, und dennoch wird's getragen.
Zu jedem Schmause sicher wird's bestellt,
Und doch kömmt unerwartet es zum Schmause
Den Becher eibt's, doch lässt's den Becher stehn,
Und dennoch trinkt es mehr als andere zehn.*

(1) Τὰ αὐτὰ περίπου λέγει καὶ ὁ Φίλιππος παρὰ Ξενοφῶντι Συμπόσ. 1, 45 «ἐπεὶ γὰρ γέλωσ ἐξ ἀνθρώπων ἀπόλωλεν, ἔρρει τὰ ἐμὰ πράγματα· πρόσθεν μὲν γὰρ τούτου ἕνεκα ἐκαλούμην ἐπὶ τὰ δεῖπνα, ἵνα εὐφραίνοντο οἱ συνόντες δι' ἐμὰ γελῶντες· νῦν δὲ τίνος ἕνεκα καὶ καλεῖ μέ τις;»

(2) Κατὰ τὸ τοῦ Γελασίμου παρὰ Πλάτωνα 1, 3, 14.
«*Audioi saepe (verbum) hic volgo dicier,
Solere elephantum gravidam perpetuos decem
Esse annos: ejus ex semine haec est fames
Nam jam complures annos utero haeret meo.*»

καὶ θελκτικωτάτην νεάνιδα, καὶ (1) δεκαπενταετῆ περίπου ἑπίπαιδα, καὶ μετ' αὐτοὺς εἰσῆλθε μία αὐλητρίς. Ὁ κύκλος τῶν συνδαιτυμόνων ἠνοίχθη, εἰς τὸ μέσον δ' αὐτοῦ ἔστη ἡ ὀρχηστρίς· ὁ παῖς ἔλαβε τὴν κιθάραν καὶ προανέκρουσε συνοδεύοντας τοῦ αὐλοῦ μετ' ὀλίγον ἡ κιθάρα εἰσώπησεν, ὁ δὲ διευθυντὴς ἔδωκεν εἰς τὴν νεάνιδα κρίκους τινάς, τοὺς ὁποίους αὐτὴ κατὰ τοὺς τόνους τοῦ αὐλοῦ χορεύουσα τοὺς ἔρριπτεν ὑψηλὰ καὶ τοὺς ἐλάμβανε πάλιν· βαθμηδὸν τῇ ἐδόθησαν περισσότεροι ἕως οὗ ὀλόκληρος δωδεκάς ἐξ αὐτῶν ὑψούμενοι καὶ καταπίπτοντες κατεδεικνυσὺν τὴν ἐπιδειξιότητα καὶ τὸ χάριεν τῶν κινήσεων αὐτῆς, οἱ δὲ θεαταὶ ἐχειροκρότουν. «Πράγματι! εἶπε πρὸς τὸν Λυσιμένην ὁ Χαρικλῆς, μᾶς φιλοξενεῖς θαυμασίως· οὐ μόνον ὀρεκτικώτατον καὶ κάλλιστον δεῖπνον παρέθηκες, ἀλλὰ παρέχεις ἡδονὴν καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὁράσεως.» «Πρόσεξον τώρα, ἀπεκρίθη ὁ φιλόφρων οἰκοδεσπότης· τώρα θὰ δεῖξῃ μεγαλειτέραν ἐπιδειξιότητα.» Ὁ διευθύνων τὴν ἑταιρίαν ἔθηκεν ἤδη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μέγαν κρίκον περίξ ἠκονισμένας μαχαίρας φέροντα, ἡ δὲ ὀρχηστρίς ἤρξατο ἐκ νέου τὸν χορὸν, ἐπήδησεν εἰς τὸ μέσον τοῦ κύκλου καὶ ὤρμησε πάλιν ἔξω (2)· ἐπανελάμβανε δὲ τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην ὀρχησιν ἕως οὗ οἱ θεαταὶ φοβηθέντες μὴ πάθῃ τι ἡ ὠραία ὀρχηστρίς παρεκάλεσαν τὸν διευθυντὴν νὰ παύσῃ τὴν κινδυνώδη ταύτην ὀρχησιν. Μετὰ τοῦτο δ' ἐχόρευσε καὶ ὁ παῖς μετὰ τέχνης καταδεικνυούσης τὸ σύμμετρον καὶ ἁρμονικὸν τοῦ νεαροῦ σώματός του· πάντα τὰ μέλη του ἐκινουῦντο ἐκφραστικώτατα, οἱ δὲ θεαταὶ καταβελχθέντες ἠπόρουν τί πρῶτον νὰ θαυμάσωσι, τὴν εὐκαμψίαν τοῦ σώματος, τὰς κινήσεις τῶν χειρῶν, τῶν ποδῶν ἢ τοῦ τραχήλου, ἢ τὴν χάριν τῆς ὀρχήσεως; Ἐνθουσιώδεις ἐπευφημίαι ἠκούσθησαν ὅτε κατέπαυσεν ὁ χορὸς καὶ πολλοὶ τῶν συνδαιτυμόνων ἔλεγον ὅτι τοὺς νύχαριστησε μᾶλλον ἡ ὀρχησις τοῦ παιδὸς ἢ τῆς θελκτικῆς νεάνιδος.

«Καιρὸς εἶναι ἤδη ν' ἀναπαυθῆτε, εἶπεν ὁ ἄρχων τοῦ συμποσίου πρὸς τοὺς ὀρχηστὰς,» εἶτα δ' ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Λυσιμένην «διάταξον, εἶπε, νὰ φέρωσι τὸν κότταβον ὅπως δεῖξωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπιδειξιότητά μας.» «Τὸν κότταβον, καὶ τὸν κότταβον!» ἔκραξαν ὁμοφώνως πάντες ὡς ἠλεκτρισθέντες ὑπὸ τῆς λέξεως. «Ἄ! εἶπεν ὁ Κτησιφῶν πρὸς τὸν Χαρικλῆν, ἰδοὺ Σικελικὸν παίγνιον, εἰς ὃ θὰ ἦσαι σὺ μᾶλλον ἡμῶν γεγυμνασμένος.»

(1) Ξενοφ. Συμπόσ. 2, 1 «ἔρχεται τις αὐτοῖς ἐπὶ κῶμον Συρακόσιος ἄνθρωπος, ἔχων τε αὐλητρίδα ἀγαθὴν καὶ ὀρχηστρίδα τῶν τὰ θαύματα δυναμένων ποιεῖν, καὶ παῖδα πάνυ γε ὠραῖον καὶ πάνυ καλῶς κιθαρίζοντά τε καὶ ὀρχούμενον.»

(2) Ξενοφ. Συμπόσ. 11. «μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος εἰσηνέχθη περίμετρος ἑξῶν ὀρθῶν· εἰς οὓν ταῦτα ἡ ὀρχηστρίς ἐκυβίστα τε καὶ ἐξεκυβίστα ὑπὲρ αὐτῶν,» καὶ 7, 3· «τό γε ἐπὶ τοῦ τροχοῦ ἅμα περιδινομένου γράφειν τε καὶ ἀναγινώσκειν θαῦμα μὲν ἴσως τί ἐστίν.»

«Ναί, εἶναι ἀληθές ὅτι ἔπαιξα πολλάκις κότταβον, ἀπεκρίθη ὁ νεανίας ἀλλ' ἴσως ἐνταῦθα τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ παιγνίου εἶναι προσφιλέστερον ἢ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι.» «Πῶς θὰ παίξωμεν, εἶπέ τις· μετὸν Μάνητα ἢ μετὸν Λεκάνην;» «Μετὸν Μάνητα, ἀπεκρίθη ὁ ἡγεμὼν τοῦ συμποσίου, καθ' ὅσον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο καταδείκνυται μᾶλλον ἢ ἐπιτηδειότης.»

Εἶδος τι μεγάλης λυχνίας ⁽¹⁾ ἐχούσης ἐξηρητημένην πλάστιγγα καὶ ὑπ' αὐτὴν μικρὸν ἐκ χαλκοῦ ἀγαλμα, καλούμενον Μάνητα, ἐτέθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου τῶν συνδαιτυμόνων. Ὁ Γλαύκων ἐγερθεὶς πρῶτος ἐπλησίασε κρατῶν τὴν ἡμικενωμένην κύλικα καὶ κράζας αἰς τὴν καλὴν Ῥοδόκλειαν» ἔρριψεν ἐπὶ τῆς πλάστιγγος τὸ ὑπόλοιπον τοῦ οἴνου· ἀλλ' ὀλίγα μόνον βανίδες ἔπεσαν ἐντὸς αὐτῆς, τὸ πλεῖστον τοῦ οἴνου ἐχύθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. «Δὲν με ἀγαπᾷ,» εἶπεν ὁ νεανίας ἐπιστρέφων περιλυπὸς εἰς τὴν θέσιν του. «Πρέπει νὰ ρίπτῃς τὸν οἶνον διὰ μιᾶς,» τῷ εἶπεν ὁ Κτησιφῶν καὶ λαβὼν τὴν κύλικα ἔρριψε τὸν οἶνον ὑψηλὰ οὕτως, ὥστε ἔπεσεν ὅλος ἐντὸς τῆς πλάστιγγος, ἥτις πληρωθεῖσα ἐκτύπησεν ἐπανεπιλημμένως τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγαλματίου. Μετὰ τὸν Κτησιφῶντα ἐδοκίμασαν καὶ ἄλλοι τὴν τύχην των, ἐπέτυχον δὲ οἱ πλεῖστοι, καὶ τελευταῖον καὶ αὐτὸς ὁ Γλαῦκος καταβαλὼν πλειοτέραν προσοχὴν ἔλαβεν ἀγαθὸν χρησμὸν περὶ τοῦ ἔρωτός του· ἐπιτηδειότατος ὅμως πάντων ἐδείχθη ὁ Κτησιφῶν.

«Ναί, εἶπεν ὁ Γλαῦκος, ὁ Κτησιφῶν γνωρίζει κάλλιον νὰ ρίπτῃ, ἢ νὰ πίνῃ τὸν οἶνον· τώρα ὅμως θὰ ἀναγκασθῇ καὶ νὰ πίνῃ. Δοῦλο! θέλομεν μεγαλειτέρας κύλικας καὶ στεφάνους διὰ τὸ στήθος· θὰ πίνωμεν ἐν κύκλῳ, πρὸς τί δὲ καὶ ἂν μεθυσθῶμεν ὀλίγον; Ἡ γῆ πίνει, πίνουσι τὰ φυτὰ, καὶ

(1) Τοῦ κοττάβου ὑπῆρχον δύο εἶδη. α) κατακτῶς καὶ β) δι' ὀξυβάφου· περὶ τοῦ πρώτου εἶδους οὐδὲν ἀκριβῶς γνωρίζομεν, τῶν μαρτυριῶν ἀντιφατικῶσδιν ἀλλήλαις. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ἀριστοφ. Εἰρ. 36, 3 «βιάδος ἦν μακρὰ (λυχνίον κατ' ἄλλους) πεπηγμένη ἐν τῇ γῇ καὶ ἐτέρα ἐπάνω αὐτῆς κινουμένη ὡς ἐπὶ ζυγίου· εἶχε δὲ πλάστιγγας δύο (μίαν κατ' ἄλλους) ἐξηρητημένας καὶ κρατῆρας δύο ὑποκάτω τῶν πλαστίγγων καὶ ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἀνδρίας ἦν χαλκοῦς κεχρυσωμένος· τοῦτο δὲ ἦν ἐν τοῖς συμποσίοις, καὶ πᾶς τῶν παιζόντων ἀνίστατο, ἔχων φιάλην γέμουσαν ἀκράτου καὶ μηκόθεν ἰστάμενος ἔπεμπεν ὅλον τὸν οἶνον ὑπὸ μίαν σταγόνα εἰς τὴν πλάστιγγα, ἵνα γεμισθεῖσα βαρυνθῇ καὶ κατέλθῃ καὶ κατελθοῦσα κρούσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ὑπὸ τὸ ὕδωρ κεκρυμμένου καὶ ποιήσῃ ἤχον· καὶ εἰ μὲν χυθῇ τοῦ οἴνου, ἐνίκα καὶ ἤδει, ὅτι φιλεῖται ὑπὸ τῆς ἐρωμένης, εἰ δὲ μὴ ἠττάτο· ἐλέγετο δὲ ὁ ἀνδρίας ὁ ὑπὸ τὸ ὕδωρ κεκρυμμένος Μάνης.» Τὸ δεῦτερον εἶδος κατὰ τὸν Πολυδεύκη «ἦν κοίλη τις καὶ περιφερὴς λεκανίς, ἣν καὶ χάλκειον καὶ σάφην ἐκάλουσαν· τὸ δὲ χάλκειον ἐπεπλήρωτο μὲν ὕδατος, ἐπέπολάζε δ' αὐτῷ σφαῖρα καὶ πλάστιγγὲ καὶ Μάνης καὶ τρεῖς μυρρίναι καὶ τρία ὀξυβάφα· ὁ δὲ ὑγρᾷ τῇ χειρὶ τὸν κότταβον ἀφείδεν καὶ τούτων τινὸς τυχὼν εὐδοκίμει.» Κότταβος δ' ἐκαλεῖτο οὐ μόνον τὸ σκεῦος καὶ τὸ παίγνιον, ἀλλὰ καὶ ὁ ριπτόμενος οἶνος.

ὡς τὸ ὕδωρ τοῦ οὐρανοῦ δροσίξει αὐτὰ, οὕτω καὶ ὁ οἶνος ἰλαρύνει τὸ πνεῦμα· ἀποκοιμίζει τὰς μερίμνας ὡς τὸ σπιον καὶ ὁ μανδραγόρας τὸν ἄνθρωπον· παρέχει εὐθυμίαν ὡς τὸ ἔλαιον τρέφει τὴν φλόγα.» Οἱ δούλοι ἔφερον μεγαλειτέραν κύλικα, τὴν ὁποῖαν λαβὼν ὁ Γλαῦκος καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν δεξιόθεν γείτονα τοῦ Κτησιφῶντα «φιλία καὶ ἀγάπη εἰς ἐσέ» ⁽¹⁾, εἶπε, καὶ τὴν ἐκένωσεν ἀπνευστί. «Βλέπω ὅτι με ἀναγκάζεις νὰ παραβῶ τὴν συνήθειάν μου,» ἀπεκρίθη ὁ Κτησιφῶν. «Μὴ σοὶ μέλη» ἔκραζεν ὁ Στέφανος, τὴν σημερινὴν κραιπάλην ἀποβάλλομεν δι' ἐτέρας αὔριον ⁽²⁾.» «Τὸ ἀσφαλέστερον κατὰ τῆς μέθης προφυλακτικόν, εἶπεν ὁ Εὐκλήμων, εἶναι τὰ πικρὰ ἀμύγδαλα· φάγε ὀλίγα καὶ ἔπειτα πίε ὅσον θέλῃς χωρὶς νὰ μεθυσθῆς.» ⁽³⁾

Αἱ προπόσεις ἐξηκολούθουν καὶ πολλοὶ τῶν συμποτῶν ὑπερέβησαν τὰ ὅρια τῆς ζωηρότητος. Τινὲς θέλοντες νὰ πίνουσι περισσότερον διέταζαν τοὺς δούλους νὰ τοῖς φέρωσι κέρατα, ὁ δὲ Ναυσικράτης εἶχεν ἐνηγκαλισμένην τὴν μίαν τῶν αὐλητριδῶν, ἐν ᾗ ἡ ἄλλη γονυπετὴς παρὰ τὸν Καλλικλῆ ἔκρουε τὸ τύμπανον ⁽⁴⁾. Ὁ κότταβος ἐλησημονίθη ἐξ ὀλοκλήρου. Μετ' ὀλίγον ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀρχιστῶν εἰσελθὼν ἀνήγγειλεν ὅτι οἱ ὑπ' αὐτὸν ἔμελλον νὰ χορεύσωσι μιμικὸν τινα χορὸν παριστῶντα τὴν εἰς τὸν θάλαμον τῆς Ἑλένης ἔλευσιν τοῦ Πάριδος, καὶ τὴν ἀρπαγὴν αὐτῆς ⁽⁵⁾. Ἄφ' οὗ δ' οἱ δούλοι ἔφερον πολυτελεῶς διακεκοσμημένην κλίνην εἰσῆλθεν ἡ Ἑλένη τὴν νυμφικὴν αὐτῆς στολὴν φέρουσα. Ἐκάστη τῶν κινήσεων αὐτῆς προέδιδεν ἀνισυχίαν καὶ ἀγῶνα ἐσωτερικόν· ἕκαστος ἐνόει ὅτι ἀνέμενεν ἀνυπομόνως τὸν ἀρπαγὰ τῆς· κατεκλίθη ἐπιχαρίτως ἐπὶ τῆς πολυτελοῦς κλίνης, καὶ ὅτε ἠκούσθη τὸ φρύγιον μέλος τοῦ αὐλοῦ, τὴν ἔλευσιν τοῦ ἔραστοῦ ἀναγγέλλον, ἡ ἀνυπομονησία τῆς ἐκορυφώθη· τὸ στήθος τῆς ἐξωγχοῦτο· δὲν ἠγέρθη, δὲν ὤρμησεν εἰς προὔπαντησιν τοῦ ἐρωμένου, ἀλλ' ὅμως ἡ φυσιογνωμία καὶ οἱ τρόποι τῆς ἐδείκνυον ὅτι βιάζουσα ἑαυτὴν ἔμενεν ἐπὶ τῆς κλίνης. Ὁρχούμενος βραδέως, καὶ πλήρης ἔρωτος ἐπλησία-

(1) Τὸ καλούμενον «φιλοτησίαν προπίνειν.»

(2) Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον καὶ παροιμίαν «οἶνον τὸν οἶνον ἐξελαύνειν» ἢ «κραιπάλην κραιπάλην.»

(3) Οἱ θέλοντες νὰ πίνουσι πολὺ χωρὶς νὰ μεθυσθῶσιν μετεχειρίζοντο προφυλακτικὰ τινα μέσα. Ἀριστοτ. Προβλήμ. 3, 12· «διὰ τὴν κραιπάλην παύει τὴν κραιπάλην;» καὶ 35 «διὰ τὸ ἔλαιον πρὸς τὰς μέθας συμφέρει;» Καὶ αὐτὸ δὲ οἱ περὶ τὴν κεφαλὴν στέφανοι καὶ οἱ περὶ τὸ στήθος (ὑποθυμιάδες) τοιαῦτα προφυλακτικὰ μέσα ἦσαν.

(4) Ἀγγειογραφία τις παρὰ 2, 53, εἰκονίζει παῖδα μὴ ἀνήκοντα εἰς τοὺς συμποτάς, γονυκλινῆ καὶ κρούοντα τύμπανον, ἐνῶ ἡ αὐλητρίς ἰσταμένη ἔμπροσθεν κλίνης παίζει τὸν αὐλόν.

(5) Παράβ. Ξενοφ. Συμπότ. 9, 2. Λόγγου Ποιμ. 2, 67. κτλ.

σεν ὁ Πάρις, ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ἐνηγκαλίσθη τὴν ἐρωμένην, ὅτε δὲ αὐτὴ πλήρης αἰδοῦς καὶ ἐπιθυμίας τὸν περιεπτύχθη καὶ ἀνταπέδωκε τὸ φίλημα, οἱ θεαταὶ δὲν ἠδυνήθησαν πλέον νὰ κρατηθῶσιν ἢ αἰθουσα καὶ ὁ οἶνος ὀλόκληρος ἀντήχησαν ἀπὸ τὰς χειροκροτήσεις καὶ ἐπευφημίας, πολλοὶ δὲ διετεινόντο μεθ' ὄρκου ὅτι ὁ παῖς ἤρατο πράγματι τῆς κόρης. Ἐκαστος ἐπεθύμει νὰ ἦτον εἰς τὴν θέσιν τοῦ Πάριδος καὶ ὁ Κτησιφῶν μάλιστα καὶ μετὰ βίας κατώρθωσε νὰ ἐμποδίσῃ τινὰς θέλοντας ν' ἀκολουθήσωσι τοὺς δύο ἐραστάς, οἵτινες ἐξῆλθον τῆς αἰθούσης ἐνηγκαλισμένοι.

«Τὰ σανδάλιά μου, δοῦλοι,» ἔκραξεν ὁ Ναυσικράτης. «Ποῦ θὰ ὑπάγῃς;» ἠρώτησεν ὁ Λυσιμένης· «ποῦ ἄλλοῦ παρὰ εἰς τῆς Ἀντιφίλης;» ἀπεκρίθη ὁ νεανίας· «τίς δύναται νὰ ἔχῃ μετὰ τοιοῦτου εἶδους θέαμα ἄλλους διαλογισμούς;» Καὶ πολλοὶ δὲ ἄλλοι μιμηθέντες τὸν Ναυσικράτην ἠγέρθησαν, καὶ μόνον ὁ Εὐκτῆμων, ὁ Γλαῦκος καὶ ὁ Στέφανος ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν ἕως οὗ καὶ μία μόνη σταγὼν οἴνου ἔμενεν ἐν τῷ κρατῆρι· οἱ λοιποὶ ἠτοιμάζοντο ν' ἀπέλθωσι. «Λοιπὸν, δοῦλοι, ἔκραξεν ὁ οἰκοδεσπότης, ἀνάψατε τὰς δᾶδας καὶ προπορεύεσθε.» «Εὐχαριστῶ, φίλτατε, εἶπεν ὁ Χαρικλῆς σφίγγων τὴν δεξιάν τοῦ Λυσιμένου, ὁ στέφανός μου θὰ κοσμήσῃ τὸν πρὸ τῆς θύρας σου Ἑρμῆν.» (1)

(1) Παράβαλ. Ἀθην. 40, 437.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ.

ΜΝΗΜΕΙΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΠΟΝΤῳ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ Γ' φυλλ. τοῦ Α' τεύχ. σελ. 332.)

Β'.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ.

1. Καβαλκεῦ τὸ γαῖδαρον ὡς που εὐρήκω τᾶλεγον. Παροιμία διδάσκουσα αὐτάρκειαν.
2. (N) αἰλί ὀποῦ ἔκράτεσεν βολόνιν με τὸ βράμμα. Παροιμ. ταλανίζουσα τὸν μηδ' ἐλαχίστην γνῶσιν τῆς βραπτικῆς ἔχοντα.
3. Ὁ σάλωνις σ' νὲ βρέχ' νὲ χιονίζει. Παροιμ. ἐπὶ τῶν ἀμερμένων.
4. Τάγιας Κερεκῆς τάψιμον. Παροιμιώδης φράσις ἐπὶ κακοτρόπων καὶ δυσφορήτων παιδίων.
5. Ἀγράμπουλον κοκκύμελον. Π. φράσις ἐπὶ στυγῶν.
6. Ξαί ἀθροπιάν ἔχει. Π. ἐπὶ ἀγνωμόνων.
7. Ὁ σῶμμάτια τ' ἀχάντιν ἐγένουμου. Π. πρὸς φθονοῦντας.
8. Ἀνθρωπος ἀγράμματος ξύλον ἀπελέκετον.

Σημ. 2. (N) αἰλί. Παρὰ τὸ αἶλινα ἀποκοπῆ τῆς συλλαβῆς να καὶ διαλύσει τῆς διφθ. αι. Ἰσαύτως καὶ τὸ: ἀλλομορον σ' ἐμὲν—αἶλινα μόνον ἐμοί.—Βολόνιν—βελόνη. Οὕτως οἱ Διολεῖς ἔλεγον: ὄρπετον ἀντὶ ἐρπετόν.—βράμμα τὰ νῆμα, κλωστή.

Σημ. 5. ἀγράμπουλον, βράβυ(η)λον, εἶδος κοκκυμήλεως παραγούσης εὐμεγέθη καρπὸν. Τούναντίον δὲ μαρτυρεῖ Ἀθήναιος ὁ Δειπν. (Βιβλ. 11, κεφ. 33.) λέγων «ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἀκρόδρυον μικρότερον μὲν τῆ περιφορᾷ τῶν κοκκυμήλων, τῆ δ' ἐδωδῆ τὸ αὐτὸ, πλὴν ὀλίγον δριμύτερον.»

Σημ. 6. ἀθροπιία, τὸ ποιεῖν τὰ τῷ ἀνθρώπῳ προσήκοντα, εὐποιία· ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνη.

Σημ. 7. Ἀχάντιν Ἴων. ἀντὶ ἀκάνθι(ο)ν.

9. Τῆς Τροϊάδας τὰ κακὰ (ἢ βάρσανα) ἔσυρα. Π. ἐπὶ τῶν πο-
λυπαθῶν.
10. Τὰ ἰερηφανεμμένα τὰ χωράφια βασιλεύουν. Π. σημαίνουσα
ὅτι πολλάκις τὰ περιφροσύμενα ἀναδείκνυνται.
11. Βοσκίῳ τῶν μῆτρων μ'. Π. ἐπὶ τῶν θεωμένων μετὰ λαγνείας.
12. Τὸ γαῖμαν νερόν 'κί γίνεται. Π. σημαίνουσα ὅτι τὸ συγγενές
αἰεὶ ἐπικρατεῖ.
13. Τὰ γράμματα φαντάσματα· υἱέ μ', τῆλ' ἴδρασ σ' παῖζον. Π. εἰ-
ρωνικῆ πρὸς τοὺς ἀποστρεφόμενους τὴν τῶν γραμμάτων σπουδὴν.
14. Μακρὰ ὁ ἀδελφός καὶ συμὰ ὁ γείτονας. Π. εἶναι δῆλον
ὅτι ἴσθι.
15. Ἡ γλώσσα στούδια 'κ' ἔχ' καὶ στούδια τσακῶνει. Π. δηλοῦ-
σα τὴν τῆς γλώσσης δύναμιν.
16. Γλώσσαν μόνον ἔχεις. Π. ἐπὶ τῶν λόγους μόνον λεγόντων,
ἔργα δὲ μὴ ἔχόντων.
17. Ἄς σὸν Αἰδῆν κάκαλα γυρεύει. Π. ἐπὶ τῶν αἰτούντων ἢ ζη-
τούντων ἀδύνατα.
18. Τὸ γεφύρι, ντ' ἐδῆβεν ὁ κόσμος, κ' ἐγὼ θεὰ διαβαίνω. Π.
λεγομένη ὑπὸ τῶν γάμου ἐφιεμένων ἀγάμων.

Σημ. 9. Σημείωσαι τὴν μνήμην τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Σημ. 10. *Περηφανεμμένα*, *περ(η)φανίζω*, καὶ *περηφανεύομαι* = ὑ-
περηφανεύομαι· ὅθεν *περ(η)φανίζω* = περιφρονῶ τοὺς ἄλλους. *Περηφα-
νεμμένα* λοιπὸν (παρακ. ἀχρ. παθ. ἐνεστ.) = περιεωραμένα· — *βασιλεύω* =
εὐτυχῶ, εὐπορῶ. Ἐπὶ δ' ἡλίου = δύει. Τὴν δὲ Π. πρὸβλ. τῷ Εὐαγγελικῷ
«λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγέννηθη εἰς κεφαλὴν
γωνίας».

Σημ. 13. *φαντάσματα* = φαντασίαι, ἐπίδειξις ματαιαί.

Σημ. 14. ὁ *γείτονας* καὶ *γειτονᾶς*· οὕτω καὶ *παιδᾶς*, *γέροντᾶς* (καὶ
γέρος), *γέροντας* δ' ἐπὶ ἱερέων καὶ ἀρχιερέων.

Σημ. 15. *τσακῶνω* συνηθέστερον τοῦ *τσακίζω* = συντριβῶ, θραύω.
Ἀμφότερα παρὰ τὸ λακίζω, τοῦ λ τραπένης εἰς τσ, ὡς ἐν τῷ: *τσεπρέας*,
Τσακῶνας = λεπρός, Λάκων. Ἐν τῇ Ἑλλάδι τό: *τσακῶνω* = συλλαμ-
βάνω ἐπ' αὐτοφῶρον ἢ δι' ἐνέδρας.

Σημ. 16. *ἔχεις* = ἔχεις· τὸ χ ἐν τοῖς β' ἐνεργητ. προσ. τοῦ ἐνεστ. τρέ-
πεται εἰς γ. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἐν μέσῳ δύο φωνηέντων προφέρεται πολὺ
ελαφρῶς, ἐν χωρ. λέγουσι βρέεις, τῶν διεστρωσῶν φωνῶν ἐν συναρπαγῇ
προφερομένων οὕτω καὶ τρέγεις — τρέεις = τρέχεις κτλ.

Σημ. 17. *κάκαλον* τὸ ἀνδρικόν αἰδοῖον· κατ' ἀναδιπλ. παρὰ τὸ
καυλός.

19. Τώρα ε' τὰ γερατεῖά μου
θὰ δείξω τὴν ἀνδρίαν μου.
- Π. ἐπὶ τῶν νεανιευμένων.
20. Τώρα πλέον ε' τὰ γεράματα
μάθε, γέρον, γράμματα.
- Π. ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν.
21. Τῆς Τρίχας τὸ γεφύρι. Π. ἐπὶ ἔργου, οὗ ἢ συντελέσις ἐπ'
ἀόριστον παρατείνεται.
22. Ἄντις νὰ ἐγίνομουν γονέος, ἄς ἐγίνομουν γωνία. Π. λεγο-
μένη ὑπὸ γονέων, πολλάς ἀπὸ τῶν τέκνων θλίψεις καὶ πικρίας ὑφι-
σταμένων.
23. Γαμπρός υἱός 'κί γίνεται καὶ νύφε θεγατέρα. Π. δηλοῦσα
ὅτι οὐδέποτε γαμβρός δύναται ν' ἀγαπήσῃ ὡς υἱός, οὐδὲ νύμφη ὡς
θυγάτηρ.
24. Ὅλοι 'πάγουν ε' σ' ἐμέτερα, κ' ἐγὼ ε' σὴγ γειτονίαν. Π.
ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ μάλιστα γυναικῶν, ἀργῶν περιφερομένων ἀπὸ οἰ-
κίας εἰς οἰκίαν.
25. Ἄς σ' ἀπὸν κορώνα 'κί γαστροῦται. Π. ἐπὶ φιλαργύρων.
26. Τοῦ γάμου τὰ καθαρά γυρεύει πάντα. Π. ἐπὶ τῶν μὴ αὐ-
τάρκων.

Σημ. 21. Πρὸβλ. πρὸς τὸ «ἰστός τῆς Πηνελόπης». Λέγουσιν ὅτι γέφυ-
ραν τῆς Τρίχας (ἀγνώστου εἰς ἐμὲ τόπου) κατασκευαζομένην κατέστρεφον
τὴν νύκτα δαίμονες ἢ μάλλον ἀφῆρουν λίθους ἀπ' αὐτῆς, καὶ οὕτω δὲν
ἠδύνατο νὰ συντελεσθῇ.

Σημ. 22. *Γονέος*, γονεύς· οὕτω καὶ *δελφίνος*, μαρτύροι· σχηματισμὸς
Ἰωνικός (ιδ. Ἡρόδ. I, 89. 113. Ὀμ. Ἰλ. Δ. 338), ἀλλ' ἴσως καὶ αἰολ.
διότι ἀπαντᾷ ἐν αἰολίζοντι εἰδυλλ. τοῦ Θεοκρ. (XXIX. 38) «καὶ φύλα-
κον νεκῶνων» — *γωνία*, γωνία· ὡς καὶ *ὕγρασία*, *στροματαρέα* κτλ. οὕτω
καὶ παρὰ τοῖς ἀρχ. *μηλέα*, *πετέα* κτλ. Ἀρχαία δὲ κατὰλ. ἦτο *ιά*, *σω-
θεῖσα* ἀλλαχού· διότι λέγουσι: *γωνιά*, *μηλιά* κτλ. Σημείωσαι δ' ἐνταῦθα
τὴν παρήχσιν τῶν λέξεων *γονέος*, *γωνία*.

Σημ. 23. *Θεγατέρα*, ἢ *θυγάτηρ*· ὡς καὶ *λεγγάριον* = λύχνος. Ἐν χωρ.
λέγουσι καὶ *θαγατέρα* ἴσως κατ' αἰολ. ἢ δωρ. ἰδιωτισμὸν, λεγόντων ἐκεί-
νων μὲν *σῶρε* ἀντὶ *σᾶρε*, τούτων δὲ *μύσταξ* ἀντὶ *μάσταξ*.

Σημ. 24. Ἄς σ' ἐμέτερα = εἰς τὰ ἡμέτερα. Οὐ μόνον δὲ ἀπὸ τῶν προ-
σωπικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν δεικτικῶν ἐκεῖνος καὶ ἀβούτος καὶ τῆς ἐ-
παναλ. αὐτὸς σχηματίζονται κτητικαί, σημαντικαί πολλῶν κτητόρων·
οἷον τ' ἐκενέτερον, τάβουτοινέτερον, τάτοινέτερον.

27. Τὸ γοργὸν καὶ χάριν ἔχει. Π. προτρέπουσα νὰ παρέχωμεν ταχέως τὴν βοήθειαν εἰς τοὺς ἐν ἀνάγκῃ.

28. Ἐδῶκά σε ἕναν παρᾶν καὶ ἔρχιστες (ἤρχιστες), ἅς δίγω σε δύο καὶ ἐστά. Π. ἐπὶ ἀνθρώπων, οἷς δοθείσης ἀφορμῆς οὐ παύονται λέγοντες.

29. Δανεικὰ κῆ ἀγύριστα. Π. ἐπὶ δανειζομένων καὶ μὴ ἀποδιδόντων.

30. Σ' ὅποιον δάσκαλον ἠργαίνεις
τέτοια γράμματα μαθαίνεις.

Π. δηλοῦσα τὴν μεθ' ὧν συναναστρέφεται τις συγχρώτισιν.

31. Ἄλλα τῶμμάτῃα τάετοῦ κῆ ἄλλα τῆς κουκουβάγιας. Παροιμ. ἐπὶ τῶν ἀνεπιδέκτων συγκρίσεως.

32. Ἄλλα τοῦ Ἡλίου καὶ ἄλλα τῆς Σελήνης (ιδ. 31).

33. Ἄκουσον καὶ ὕστερον κρῖνον.

34. Τᾶσπρα ἄστρια καταβάζου. Π. δηλοῦσα τὸ παντοδύναμον τῶν χρημάτων.

35. Τὸ καλὸν θέλει κῆ ἀντίκαλον. Π. ὑπαγορεύουσα εὐγνωμοσύνην εἰς τοὺς εὐεργετήσαντας.

Σημ. 27. Πρβλ. Εὐρ. παρὰ Λυκ. κατὰ Λεωκρ. §. 24.
«Τὰς χάριτας ὅστις εὐγενῶς χαρίζεται
ἠδιστον ἐν βροντοῖσι· οἱ δὲ δρῶσι μὲν,
χρόνῳ δὲ δρῶσι πολλῶ, δυσγενέστεροι»
καὶ Ἀνθ. ἐπιγρ. VII. 78. ἔκδ. Ἰακωβίου.

«Ὀκείαι χάριτες γλυκερώτεραι· ἦν δὲ βραδύνη,
πᾶσα χάρις κενή, μηδὲ λέγοιτο χάρις».

Σημ. 28. Πρβλ. πρὸς τὴν ἀρχ. παρ. «Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται».

Σημ. 30. Πρβλ. «Ἐὰν χωλῶ παροικήσεις, ὑποσκάξιν μαθήση».

Σημ. 31. Πρβλ. «ἄλλο γλαυξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται».

Σημ. 33. Πρβλ. «ἐπειδὴν ἅπαντα ἀκούσητε κρίνατε, μὴ πρότερον προλαμβάνετε» (Δημ. Φιλ. Α, 6), καὶ «πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης, οὐκ ἂν διασάσεις» (Ἀρστροφ. Σφ. 725, ὅστις ἔλαβε τὴν Π. παρὰ τοῦ Ἡσιόδου· ιδ. Ἀποσπ. CLXXXII ἔκδ. C. Goettl.)

Σημ. 34. Πρβλ. «Φεῦ ὡς μέγα δύνασθον πανταχοῦ τῶ δὴ ὀδολῶ» (Ἀρστροφ. Βατρ. 141).

Σημ. 35. Καὶ παρ' Ἡροδότῳ (Βιβλ. Α', 41) «ὀφείλεις (γὰρ), ἐμεῦ χρηστὰ προσποιήσαντος, χρηστοῖσί με ἀμείβεσθαι».

36. Βούδια πουλεῖ καὶ κάτας ἀγοράζει. Π. ἐπὶ τῶν ἀφρόνως καὶ ἀσυμφόρως ποιουμένων τὰς δοσοληψίας.

37. Μ' ἕναν πῆγεν μετροῦ ὄλα. Π. ἐπὶ τῶν μὴ συμμορφουμένων ταῖς περιστάσεσιν.

38. Ὁ Θεὸς τὰ ζύγια ἴσα κρατεῖ.

39. Μὴ κλαῖς τὸγ κακομάθετον, κλάψον τὸγ καλομάθετον.

40. Μὲ τὰ ξένα τὰ κόλυβα τὸγ κύριν ἀτ' φαλμὸν φτειάγει. Π. ἐπὶ τῶν ἐπίδειξιν ποιουμένων τῇ δυνάμει ἢ δαπάνῃ ἐτέρων.

41. Μὲ τὰ ξένα τὰ φτερά θέλει νὰ πετᾷ (ιδ. 40).

42. Ἄς σὸγ κοντὸν τὸν ἄρθεπον νὰ φογᾶσαι· ὅσον ἐν ἀπάν' τ' τῇ γῆς, ἀτόσον ἐν καὶ ἀφκά τῇ γῆς.

43. Χίλιοι διαταγωγοί, κ' ἕνας νοικοκυρά. Π. δηλοῦσα ὅτι μιᾶς φρονίμης οἰκονόμου κυβέρνησις ὑπερέχει πολλῶν ἀφρονεσέρων διαταγᾶς.

Σημ. 36. Πρβλ. Ὅμ. Ἰλ. Ζ, 236.

«Χρῦσα χαλκείων, ἑκατόμβοι ἐνεαβοίων».

Σημ. 37. Πρβλ. «αὐτῶν μὲν καὶ τότε τῶ αὐτῶ πῆχει, ὥσπερ καὶ νῦν, μετρούντων τὸ πρᾶγμα» (Λουκ. Π. δ. ἱστ. συγγρ.)—πῆχες=πῆχυς (ιδ. σημ. 23)· λέγουσι καὶ θηλ. ἢ πῆχε=ἢ πῆχη.

Σημ. 38. Πρβλ. Αἰσχ. Ἰκ. 402 κξ.

« . . . ἐπισκοπεῖ

Ζεὺς ἑτερορεπῆς, νέμων εικότως
ἄδικα μὲν κακοῖς, ὅσια δ' ἐνόμοις.»

Σημ. 39. Πρβλ. Εὐρ. Ἐκ. 375—6.

«Ὅς τις (γὰρ) οὐκ εἴωθε γεῦεσθαι κακῶν
φέρει μὲν, ἀλγεῖ δ' αὐχέν' ἐντιθείς ζυγῶ»
καὶ αὐτ. Ἠρ. Μαιν. 1291.

«Κεκλημένῳ δὲ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ
αἰ μεταβολαὶ λυπηρόν· ὧ δ' αἰεὶ κακῶς
ἔστ, οὐδὲν ἀλγεῖ συγγενῶς δύστηνος ὦν»

καὶ Θουκ. Β, 43 «οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου, οἷς ἐλπίς οὐκ ἔστ' ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἢ ἐναντία μεταβολῇ ἐν τῶ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ διαφέροντα, ἦν τι πταίωσι» μάλιστα δὲ τὸ ἐξῆς «καὶ λύπη οὐχ ὦν ἂν τις μὴ πειρασόμενος ἀγαθῶν στερίσκηται, ἀλλ' οὐ ἂν ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθῇ» (αὐτ. 44).

Σημ. 40—41. Πρβλ. Λουκ. Ἀπολ. εἰς τὸ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῶ συν. «καὶ σὲ τὸν κολοῖδὸν ἀλλοτριῶσι πτεροῖς ἀγάλλεσθαι»—κύρις καὶ ἀφέντης (ἐν Οἰνότη δ' ὁ ἀνὴρ) ὁ πατήρ—ψαλμὸς μνημόσυνον νεκροῦ.

Σημ. 42. Πρβλ. Ἀρστροφ. 909.

«Β. Μικκός γα μῶκος οὗτος. Δ. ἀλλ' ἅπαν κακόν»

Σημ. 43. νοικοκυρά, τὸ ἀρκτ. ν προσεκολλήθη ἀπὸ τῆς αἰτ. τῆρ οἰκοκυράν, ὡς συνέβη καὶ ἐν τῶ νάμμος καὶ ἄλλοις.

44. Τὰ μμάτια μ' ἐπόμεναν ἔς σὸν ῥόμον. Π. λεγομένη ἐπὶ περιπτώσεως, καθ' ἣν περιμένει τίς τινα ἀνυπομόνως.

45. Ἑφτακόλης ποπᾶς. Π. ἐπὶ τῶν ἀδόγηάγων.

46. Πολυτεχνίτες
κ' ἐρημοσπίτες.

47. Ὁ πεινασμένον ἔς σῶνερὸν ἀτ' κερέτσια ἐλέπει. Π. δηλοῦσα ὅτι τοιαῦτά τις καὶ λέγει καὶ ἐλπίζει, οἶων καὶ ἐφέεται.

48. Ἐστούδι καὶ πετοῖν ἐπόμενα. Π. ἐπὶ τῆς ἀγαν ἰσχυρότητος.

49. Ὅποιος ἐν ἔξω τοῦ χοροῦ πολλὰ τραγοῦδια ἔξερει. Π. δηλοῦσα ὅτι οἱ ἔξω τῶν δειῶν ὄντες εὐκολοὶ πρὸς παραινέσεις εἶναι.

Σημ. 44. ἐπόμεναν καὶ ἐπέμεναν=ἀπέμειναν, ἀορ. ἀ. τοῦ ἀπομένω, διότι τὰ ἐκ προθ. σύνθετα, ἐξωτερικῆς αὐξήσεως ἐπιδεικτικὰ, αὐξάνουσι παρ' ἡμῖν ἢ μόνον ἐξωθεν ἢ καὶ ἔσωθεν. Τὴν δὲ παρ. πρβλ. πρὸς τὰ Εὐρ. (ὀρ. 67—8).
«βλέπω δὲ πᾶσαν εἰσοδόν, πότ' ὄψομαι
Μενέλαον ἦκονθ'»

Σημ. 46. Πρβλ. Ξενοφ. Κ. Π. VIII, 2. 5. «ἀδύνατον πολλὰ τεχνώμενον ἀνῆρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν», ὅπερ καὶ ὡς ἐξήγησις τῆς Π. ἔστω. Ἴδὲ καὶ αὐτ. 11, 1, 21.

Σημ. 47. Πρβλ. Θεοκρ. ΚΑ, 451—5.

« καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις
πᾶσα κύνων ἄρτως μαντεύεται. . . . »
κατὰ τὴν ἐκδ. Ern. Frider. Wuestemann, ὁ δ' Ahrens γράφει ἄρ-
κτον ὀρθοτέραν νομίζω τὴν προτέραν γραφὴν, ὡς ἐπικυρουμένην καὶ
ὑπὸ τῆς δημοτικῆς παρ. διότι κερέταιρ (ἀνθ' οὗ καὶ ψωμία λέγουσι) ση-
μαίνει τὸν ἄνω καὶ κάτω φλοιὸν τοῦ ἄρτου, δηλ. τὸ ξηρὸν μέρος αὐτοῦ·
ὄθεν οὐκ ἀπιθάνως δύναται νὰ παραχθῆ παρὰ τὸ σκηρὸς (ἀρχ. σκερὸς·
ὄθεν ξερὸς) ἀποβολῆ τοῦ σ. Τὸ ἐσωτερικὸν δὲ τοῦ ἄρτου παρ' ἡμῖν μὲν λέ-
γεται καρδία, παρὰ τοῖς χωρικοῖς δ' ἀπολύβ(ι)ρ δηλ. ἀπαλύβ. Πρβλ.
ἔτι τὴν Π. Δημ. Ὀλ. Γ, 19 «δὲ γὰρ βούλεται, τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἶεται»
καὶ Θεοκρ. Δ, 108 «εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι οὐ μὲν ἐπιθυμοῦσιν ἐλπίδι ἀ-
περικέπτω διδόναι, θὲ δὲ μὴ προσίενται λογισμῶ αὐτοκράτορι διωθεῖ-
σθαι» Καὶ Ἡλιοδ. Αἰθ. Η, 193 (κατὰ τὴν μετάφρ. τὴν ἐν Σμύρνῃ 1843
ὑπὸ Μέλητος ἐκδοθεῖσαν· διότι τὸ πρωτότυπον δὲν ἔχω) «ἡ ψυχὴ ὅσα
ἐπιθυμεῖ, ἐκεῖνα καὶ συνειθίζει νὰ πιστεύῃ».

Σημ. 48. Πρβλ. Θεοκρ. Β. 89—90.

« αὐτὰ δὲ λοιπὰ
ὅστι' ἐτ' ἦς καὶ δέρμα»

Σημ. 49. Πρβλ. Αἰσχ. Πρ. 263—5.

«Ἐλαφρόν ὅς τις πημάτων ἔξω πόδα
ἔχει παρακινεῖν νουθετεῖν τε τοὺς κακῶς
πράσσοντας»

50. Ἄπ' ἔξω ὁ χορὸς γαῖτιάνιν φαίνεται (ἴδ. 49).

51. Ἰὰ τ' ἐμέν ἔς σῆμ Πόλιν κάμουν καὶ ἔς σὸγ Γαλατᾶν ἐγλί-
ζου. Π. ἐπὶ τῶν αἰεὶ ἀεργῶν.

52. Ἐναν ἐν καὶ γαῖμαν ἐν. Π. ἐπὶ τῶν μοναδικῶν μὲν, πολλῆς
δ' ἀξίας.

53. Φάζει τὴν ἐλαίαν καὶ ἀφκὰ κρατεῖ τὸ ἀσκίν. Π. ἐπὶ τῶν μι-
κρὰ μὲν εὐεργετώντων, μεῖζονα δ' ἀπαιτούτων.

54. Καὶ τ' ἐλαίας τ' ἔξ' καὶ τω(γ)οῦ τὰ πέσ'. Π. ἐπὶ περι-
στάσεως, καθ' ἣν ἐκλογῆς τοῦ ἑτέρου προτεινομένου, οὐδετέρου θέλει
τις παραιτεῖσθαι.

55. Τοῖ φοβετσεά ἡ μάνα κάμμίαν (φορᾶν) κ' ἐκλαψεν. Π. συμ-
βουλεύουσα τὴν περίσχεψιν.

56. Τὸν Ἀγρον, τιάνν ἔχω, τὴν δύναμίν ἀτ' ἐξέρω. Π. λεγομένη
καὶ ἐπὶ κακοῦ καὶ ἐπὶ καλοῦ, οὗτινος τὰς ιδιότητας γινώσκει ὁ λέγων
αὐτήν.

57. Ἐπῆγγεν νὰ ἐπαίρηνεν κέρατα, κ' ἐχάσεν καὶ τῶπια. Π. ἐπὶ
τῶν ἀποτυχόντων κέρδους, ἅμα δὲ καὶ ζημιωθέντων.

58. Οἱ πολλοὶ καρaboκῦροι βολίζου τὸ καράβιν.

Σημ. 51. κάμουν· ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐργάζομαι ἀπαντᾶ καὶ παρὰ
τοῖς ἀρχαίοις· οἷον Ὀμ. Ὀδ. Ι, 126 «οἳ κε (τέκτονες) κάμοιεν νῆας εὐσ-
σέλμους.»—ἐγλίζω, τυλίσσω τὸ νῆμα περὶ τὴν ἐγλίταν=ἐλικτήριον (ἐρ-
γαλεῖον τῶν ὑφαντῶν ἢ μᾶλλον τῆς ταλασιουργίας). Παρὰ τὸ εἰλλοῦσα,
οὗ τινος τοῦ εἰ ἐν διαλύσει προφερομένου τὸ ὡς ἰ ἀκούεται· ὄθεν καὶ εἰς
τοῦτο ἐτράπη.

Σημ. 52. Πρβλ. πρὸς τὸ Αἰσώπειον «ἔνα, ἀλλὰ λέοντα».

Σημ. 55. Πρβλ. Ξεν. Ἄπ. Γ, ε, 5, «τὸ μὲν γὰρ θάρσος ἀμέλειαν τε
καὶ ῥαθυμίαν καὶ ἀπειθειαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος προσεκτικωτέρους τε
καὶ εὐπειθεστέρους καὶ εὐτακτοτέρους ποιεῖ.»—φοβετσεάς=δειλός. Ἡ
κατάλ. εας σημαίνει τὸν ἔχοντα τὸ ὑπὸ τῆς β. δηλούμενον ἢ τὴν ιδιό-
τητα αὐτοῦ—μάνα, ἐν τῇ κλητ. λέγουσι τὸ δωρ. μά (ἴδ. Αἰσχ. Ἰκετ.
891. 899). Χρῶνται δὲ ἀμφοτέροις καὶ ὡς ἐπιφωνήματι, ὡς καὶ παρὰ
Θεοκρ. (εἰδ. XV, 89) «μᾶ, πόθεν ἄνθρωπος;»

Σημ. 56. τιάνν=δν, ἦν.

Σημ. 57. Οὕτως ἀπαντᾶ καὶ ἐν Αἰσωπειῷ μύθῳ (184 ἐκδ. Caroli
Halwii), καθ' ὃν ὁ Ζεὺς ἀγανακτήσας κατὰ τῆς καμήλου, κεράτων ἐπι-
θυμησάσης «οὐ μόνον αὐτῇ κέρατα οὐ προσέθετο, ἀλλὰ καὶ μέρος τι τῶν
ἔτων ἀφείλετο».

Σημ. 58. Πρβλ. Εὐρ. Ἄνδρ. 479 κξ·

Πνοαὶ δ' ὅταν φέρωσι ναυτίλους θαοί,
σοφῶν τε πλῆθος ἀθρόον ἀσθενέστερον

59. Τέρ' τήν οὔζαν κ' ἔπαρ' τὸ πανίν
τέρ' τήμ μάναν κ' ἔπαρ' τὸ παιδίν.
60. Ἄμμον ἐλάδιν πάντα ἀπάν' κές στέκει. Π. ἐπὶ τῶν αἰτίων
μὲν κακοῦ τινος, πανούργως δ' ἑαυτοὺς ἀθώους ἀποδεικνύοντων.
61. Εὐκερος κή ἀκομπεμένος ἔρθεν. Καί, μ' εὐκερα χέρια ἐγύρι-
ξεν. Π. ἐπὶ τῶν κεναῖς χερσίν ἐπανελθόντων.
62. Εὐρημάτιν ἔτον. Π. ἐπὶ πράγματος ἀντ' ὀλίγου ἀγορασθέντος.
63. Μὲ τὰ ξερὰ τὰ ξύλα καίονταν καὶ τὰ ζωγρά. Π. δηλοῦσα
ὅτι ἐνόητε μετὰ τῶν ἐνόχων πάσχουσι καὶ ἀθῶοι, συνένοχοι νομιζόμενοι.
64. Ὁ γάιδιμαρον ψοφᾷ ἔς σὸ βραχίν, καὶ ἡ ζεμία κάθεται ἔς σῶ-
σπίτιν. Π. δηλοῦσα ὅτι ἡ ζεμία, ὅπου ἂν συμβῆ, τὸν οἶκον ἐπηρεάζει.
65. Θεωρία ἐπισκόπου καὶ καρδία μυλωνᾶ. Π. ἐπὶ τῶν ὑποκρινο-
μένων ἀγαθότητα, ἐσωτερικῶς δολίων καὶ πονηρῶν ὄντων.
66. Ἄπ' ἔξου πρόβατον κή ἀπὸ πέσ' λύκος (ἰδ. 65).
67. Τ' ἔξου μῆλον κόκκινον καὶ τὰπέσ' ἔν σκωλεχιάρι. Π. ἐπὶ
τῶν ἐξωτερικῶς μὲν δοκούντων ὅτι εὐεκτοῦσιν, ἐσωτερικῶς δὲ πασχόν-
των χρονικὴν νόσον.
68. Ἐ σὴν θάλασσαν γὰ πάγη, νερόν' ἔκ εὐρήκει. Π. ἐπὶ τῶν
πάνου νωθρῶν καὶ ἀνεπιτηδείων.

φαυλοτέρας φρενὸς αὐτοκρατοῦς
ἐνός

Σημ. 59. Πρβλ. Εὐρ. Ἄνδρ. 622—3.

« . . . καὶ σκοπεῖτέ μοι,
μνηστῆρες, ἐσθλῆς θυγατέρ' ἐκ μητρὸς λαβεῖν »
—οὔζα (κατὰ θεσσαλικὸν ἰδιωτ.)=ῶα ἢ ῶα.

Σημ. 60. Ἄμμον=ἄμοῦ τροπικῶς καὶ ἄμα χρονικῶς ἐνταῦθα τὸ
πρῶτον.

Σημ. 61. Πρβλ. Ἀπολλ. Ρ. Ἀργ. Γ, 125. «βῆ κενεαῖς σὺν χερσίν»
—ἀκομπῶ=τινάσσω τὴν κόνιν ἐνταῦθα δὲ τὸ ἀκομπεμένος ἐκ παραλλ.
πρὸς τὸ εὐκερος.

Σημ. 62. εὐρημάτιν τὸ κατὰ τύχην εὐρεθῆν, τὸ ἔρμαιον.

Σημ. 63. ζωγράφος (παρὰ τὸ ζωγράφος ἢ ζῶν ὑγρὸν, οὗ τινος δηλ. τὸ ὑ-
γρὸν ζῆ), ἐνικμος, ἐνυγρος. Ἀλλαχοῦ λέγουσι χλωρά.

Σημ. 64. βραχίν (ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὄλον) τὸ ὄρος· μικρὸς δὲ γήλο-
φος λέγεται βράκιν καὶ ὑποκορ. βρακαρόπον· ἰδὲ βραχὰς ἐν λεξ. Σκαρλ.

Σημ. 65. Θεωρία συνηθέστ. θωρέα· ὄψις, χροιά.

Σημ. 66. Πρόβατον καὶ πρόγατον ὡς φοβοῦμαι καὶ φογοῦμαι.

Σημ. 67. Σκωλεχιάριν πλήρες σκωλήκων, καὶ σκωληκόβρωτον.

69. Ὁ νέον θολὸν ποτάμιν ἐν. Π. σημαίνουσα τὰς ἀλόγους ὀρ-
μὰς τῆς νεότητος.

70. Ἐργεις κατοῦρεμαν καθαρὸν, γάμ' τήμ μάναν τοῦ ἵατροῦ.

71. Χαλκὰ κενώνει. Π. ἐπὶ τῶν ἀδδηγράφων.

72. Ποῖσον καλὸν καὶ σύρον ἀτὸ ἔς σὸγ ἡγαλόν.

73. Πρῶτα οὐ(γ)ασον καὶ π' ἐκεῖ κακκάνιζον. Π. πρὸς τοὺς καυ-
χωμένους πρὸ τῆς ἐκτελέσεως ἐπιχειρησθησμένου ἔργου.

74. Ἄν ἐλέπης τήγ κοτύλας σ', θεὰ ἐλέπης καὶ τὸ . . . Π. πρὸς
ἐπιλήσιμονα τῆς γενομένης αὐτῆ εὐποιίας.

75. Ἀπὸ καλαμί' ἐγένουμουν. Π. ἐπὶ δυστυχίας, ἐπενεγκούσης
παντελῆ ἔνδειαν.

76. Ἐκόμπωσα τὸ μωρὸν
κ' ἔστειλά το ἔς σὸ νερόν.

Π. πρὸς τοὺς βραδίως ἀπατωμένους.

77. Ὁ καιρὸς πουλεῖ τὰ μῆλα. Π. δηλοῦσα ὅτι αἱ περιστάσεις
συντελοῦσι μάλιστα πρὸς πᾶν ἔργον.

78. Τῆς Παναγίας ἡ κάττα. Π. ἐπὶ τῶν ὑποκρινομένων ἡμε-
ρότητα.

Σημ. 71. Χαλκόν· σκεῦος χαλκοῦν τῆς μαγειρικῆς· ἔχει δὲ διάφορα
ὀνόματα κατὰ τὸ διάφορον μέγεθος καὶ κατασκευὴν· ἀπλῶς χαλκὸν τὸ
ἀνευ λαβῆς· χαλκοπούλιον καὶ χερογάλκιον τὸ μετὰ μιᾶς λαβῆς· διλα-
βον χαλκὸν τὸ μέγιστον πάντων ἔχον δύο λαβὰς. Καὶ παρ' Ὀμήρω δ'
ἀπαντᾷ ἡ λ. χαλκὸν ἐπὶ τῆς σημασίας· ἀμφὶ δὲ οἱ πυρὶ χαλκὸν
ἰήνατε» (Ὀδ. Θ, 426). Σημείωσαι δὲ καὶ τὸν τονισμόν—κερώνω τὸ ἀλ-
λαχοῦ ἀδειάζω· ὅθεν κενέταιρ ἡ μεγάλη κουτάλα.

Σημ. 73. Κακκάνίζω· κακκάζω.

Σημ. 74. Ἐλέπω· βλέπω. Παρὰ τοῖς γλωσσολόγοις διαμφισθητεῖται
πότερον τὸ F καὶ εἰς ε ἐτράπη, ἢ τοῦτο πρόθεμα εἶναι· ὡς ἐν τοῖς· εἰ-
κοσι=Feίκοσι=δFίκατι, ἐε=Fè ἢ μάλλον οFe (ὅθεν ἀποβολῆ μὲν τοῦ σ
τὸ εὐ ἐπιγρ. Fè, τοῦ F δὲ τὸ λατ. se) κτλ. Ἀρχαιοτάτη δὲ ῥ. εἶναι τὸ
λαυκ, ἐξ ἧς λευκ. ὅθεν λευκῆω—λεύσσω· τροπῆ δὲ μεταγενεστέρα τοῦ κ
εἰς π καὶ μεταθέσει τοῦ F τὸ βλέπω δωρ. γλέπω· ἐκ τῆς ῥ. γ.λαυκ καὶ
τὸ γ.λαυκός—κοτύλα ὁ αὐχὴν, μάλιστα δὲ τὸ κοῖλον αὐτοῦ.

Σημ. 75. Ἀπὸ καλαμί' ὡς ἀπὸ δρυός, ἀπὸ πέτρης· ὅθεν δυστυχε-
στατος. Δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴ λατ. calamitas;

Σημ. 76. Κομπῶω ἀπατῶ.

Σημ. 77. Τὸ καιρὸς προφέρεται ἐνταῦθα μετ' ἐντάσεως. Πρβλ. τὴν
Π. Αἰσχ. περὶ Παραφρ. νζ'.

79. Ὁ Καλομηνᾶς ἐπεδῆβεν ἀπο(ἀτεν, ἀτε). Π. λεγομένη περὶ τινος προσώπου ἢ πράγματος, ἃ ἄλλος τις ἐπαιεῖ, ἀνάξια ἐπαίνου ὄντα.

80. Κάμε, Δόξα. — Ἀδράχτιν ἔχω. — Κάμε, Δόξα — Σποντύλιν κί ἔχω. Π. ἐπὶ τῶν προφασίζομένων αἰεὶ τι ὑπὲρ τῆς ἀμελείας.

81. Καματερόν μελεσιδόν. Π. ἐπὶ τῶν φιλεργῶν.

82. Μάθε, κόρη, τὴν ἀγρυπνίαν καὶ τὴν κακοπειρίαν, καὶ ὅταν πᾶς ἔς τὰ πεθερικά, νὰ ἦσαι μαθεμέντσα.

Π. δι' ἧς παραινοῦσι τὰς ἀνυπάνδρους, προετοιμάζοντες οὕτω πρὸς τὸν ἐπίμοχθον ἐγγαμον βίον, τοιοῦτον εἰσέτι ὄντα πολλαχοῦ.

83. Ἄλλοι κάμουνε ἔς σὸν ἥλιον, κῆ ἄλλοι τρώγουν ἔς σὴν λιθόρραν. Π. δηλοῦσα ὅτι ἐνίοτε ἄλλων μοχθούντων ἄλλοι καρποῦνται τῶν πόνων καὶ μόχθων αὐτῶν.

84. Ντὸ ἐν ἡ φτεῖρα καὶ νὰ ἐν καὶ τὸ ζωμίν ἀτς; Π. ἐπὶ τῶν οὐδενὸς ἀξίω.

85. Καὶ τὴν μυρμηκὴν καταγλαθιάζει. Παροιμ. ἐπὶ τῶν ἀκριβολογούντων.

86. Ὅπου κῆ ἂν ἐν λαγκεύει. Π. ἐπὶ τῶν πανταχοῦ ἐπεμβαίνόντων.

Σημ. 79. Ὁ Καλομηνᾶς. Τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν λέγονται ὡς ἐξῆς: Καλαντάρης, ὁ Ἰανουάριος· Κούντουρος (οἰονεὶ μείουρος, διὰ τὴν βραχύτητα αὐτοῦ), ὁ Φεβρουάριος· Μάρτις· Ἀπρίλις· Καλομηνᾶς ὁ Μάιος· Κερασινός, Ἰούλιος· Θερινός καὶ ἐν χωρίοις Χορτοθέρης, ὁ Ἰούλιος· Αὐγουστος· Σταυρίτας (εἰ χωρ. τες), ὁ Σεπτέμβριος (διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐορτὴν τοῦ Σταυροῦ)· Ἀγίς Δημήτρις (ὡσαύτως), ὁ Ὀκτώβριος· Ἀγί-Γεωργίτας (ὡσαύτως), ὁ Νοέμβριος· Χριστι(γ)εννάρης (ὡσαύτως), ὁ Δεκέμβριος. Αἱ δ' ἄραι τοῦ ἔτους: Ἀνοιξι(ς), Καλοκαίρης, Στεροκαίρης καὶ Μοθοπώρης καὶ Κλινοκαίρης καὶ Κλινοπώρον—ἐπεδῆβεν· ἀόρ. τοῦ ἀποδραβαίνω—παραιτῶ, παραιτῶμαι.

Σημ. 83. Λιθόρρα, τόπος σκιερὸς, δροσιὰ. Διὰ τὴν ἀγνοίαν τοῦ ἐτύμου ἐνδοιάζω καὶ περὶ τῆς γραφῆς τῆς λέξ. Ἴσως παρὰ τὸ ἐπιτατικὸν λι καὶ τὸ βοριᾶς (ἕστις εἶναι ψυχρός). Ἐν Τραπεζοῦντι δὲ καὶ ἐν χωρίοις λέγουσιν εὐόρα. Ἄν παρὰ τὸ αἰολ. αὐήρ, ἵνα σημαίη τόπον ἀερίζομενον, ἄλλοι κρινέτωσαν.

Σημ. 85. Καταγλαθιάζω· ἀντὶ καταγλαδιάζω παρὰ τὴν κατὰ καὶ γλαθεύω (ὄν ἐν χρῆσει)—ἐκβάλλω τὸ ἐλαιον ἀπὸ τοῦ καρποῦ (ἐλαιῶν, [λεπτο]καρῶν)· ὅθεν διυλίζω· συνεκδχ. ἀκριβολογῶ· Πρὸβλ. τὴν Π. πρὸς τὸ Εὐαγγ. «καὶ τὸν κῶνωπα διυλίζειν».

Σημ. 86. Λαγκεύω=(ἀνα)πηδῶ· παρὰ τὸ λίξ.

87. Λογαριασμός, ἀγριασμός. Π. ἐπαινοῦσα τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν λογισμῶν, πολλῶν ἀπαλλάττουσαν ἐρίδων.

88. Ὁ λύκον ἐσῆβεν ἔς σὰ πρόβατα, (ν') ἀλί' π' εἶχεν τὸ ἔναν. Π. λεγομένη ἐν πυρκαϊᾷ, ἐν ἐπιδημικῇ νόσῳ, καὶ ἐν γένει ἐν ἐπικειμένῳ κινδύνῳ, ὅτε μάλιστα φοβοῦνται οἱ μὲν μὴ πᾶν εὐποροῦντες περὶ τῆς ἀπωλείας καὶ ὧν ἔχουσιν, οἱ δὲ γονεῖς περὶ τῶν μοιογενῶν.

89. Τὸν λύκον ἐτριβαγγέλλιζαν, κ' ἐκεῖνος ἔλεγεν «πόπα, τὰ πρόγατά σ' μέρ' εἶναι;» Π. ἐπὶ τῶν κωφευόντων εἰς παραινήσεις· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τᾶναντία ποιοῦντων.

90. Τὸ λαγγρόνιν ἀτ' λειπτὸν ἐνι. Π. ἐπὶ τῶν ἡμιβλάκων.

91. Ἄμον λαβότιν ἴπάγει κ' ἔρ(χε)ται. Π. ἐπὶ τῶν ἀργῶν περιφερομένων.

92. Ἐγὼ ντ' εἶχα ἐπούλεσα, καὶ ἄλλο κῆ ἀγοράζω. Π. λεγομένη πρὸς προσφερόντας τι, οὕτινος ἀνάγκην δὲν ἔχει ὁ λέγων.

93. Τὴν ἐντροπὴν ἐπούλεσα, καὶ τᾶριν πάλ' ἐχάσα. Π. ἐπὶ τῶν ἐξ ἀπογνώσεως ἀπυστόλων καταστάντων.

94. Ὅσα ὀτσάκια καπνίζου, μὴ θαῖρῆς πῶς ἔχουν φαγὴν ἀπάν (ἐπὶ τῆς ἐστίας). Π. ἐπὶ τῶν ἀλαζόνων ἢ ἐπίδειξιν μὲν ποιουμένων, πράγματι δὲ οὐδενὸς ὄντων.

95. Ἡ μυρμηκὴ ὅταν θεὰ φορᾶ, φέρει φτερά καὶ πετᾶ. Π. λεγομένη πρὸς τοὺς ἄγαν θρασεῖς.

96. Μαχανὰν εἰς τὸ μωρόν
ψέν' ωύγδον καὶ τρώγω ἴγῳ.

Σημ. 88. ἐσῆβα ἀόρ. β'. ἔλλ. τοῦ ἐμβαίνω· ἐν χωρ. δὲ λέγουσιν ἐσῆβα.

Σημ. 89. Τριβαγγέλλιζω ἀντὶ τετραναγγέλλιζω—ἀναγινώσκω ἐπὶ τινος τὰ 4 εὐαγγέλια ἢ ἅπασαν τὴν Κ. Διαθήκην—πόπα ἀντὶ ποπᾶ (παπᾶ). Σημειωτέον ὅτι ἐν τῇ κλητ. ὁ τόνος ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς συλλαβῆς τίθεται καὶ ὑπερτρισυλλάβου λέξεως—μέρ' εἶναι; λέγουσι καὶ ποῦ μέρος εἶναι; ὅθεν ἐγένετο καὶ ἐκεῖνο.

Σημ. 90. Λαγγρόνιν· τὸ ἐπὶ τῶν λαγόνων (ἐσχισμένον) μέρος τοῦ χιτῶνος. Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεκδοχὴν ἐγένετο καὶ τὸ λάγγρος=τῷ ἀρχ. λαγγῶν=βουκαῖος (παρ' ἡμῶν βᾶκος).

Σημ. 91. Λαβότιν, ὁ γαῦλος, δι' οὗ ἀντλοῦσι τὸ εἰσρεῦσαν εἰς τὴν ἐφορκίδα ὕδωρ.

Σημ. 93. Ἄριν. λ. τουρκ. αἰδῶς, συστολή.

Σημ. 94. Ὅτσάκι λ. τουρκ. ἐστία.

Σημ. 96. μαχανὰ λ. τουρκ. πρόφασις.

Π. ἐπὶ τῶν αἰτούντων ἢ ποιούντων τι λόγῳ μὲν ὑπὲρ ἄλλων, πράγματι δ' ὑπὲρ ἑαυτῶν.

97. Ἄς ὄλα γυρεύει μοῖραν καὶ μερτικόν. Π. ἐπὶ τῶν ἀπανταχοῦ ἀξιώσεις ἐχόντων.

98. Ἄς σὸν οὐρανὸν (ἢ θεὸν) ντ' ἐγύρευα ἔς σήγ γῆν εὐρέθεν. Π. ἐπὶ ἐπιτυχίας εὐκτής μὲν, ἀλλ' ἀπροσδοκῆτου.

99. Ὁ μοιραχτής πάντα κομποῦται (διότι πολλάκις εἰς αὐτὸν οὐδὲν ὑπολείπεται).

100. Τὰ ἀγγρια τὰ μουχτερὰ τὰ χιόνια ἡμερώνουε. Π. ἐπὶ τῶν τέως μὲν θρασέων καὶ ἀτιθάσων, τεταπεινωμένων δὲ ἤδη ὑπὸ τῆς δυστυχίας.

101. Μικρὸν μωρόπον ἄχουμε, τὸγ γέρον τάνα τάνα. Π. ἐπὶ θωπείας προκεχωρηκότων ἤδη τὴν ἡλικίαν παιδίων.

102. Ὁ σκύλον ντὸ μαθάν' ἄκι ἀπομαθάν'. Π. δηλοῦσα τὸ δυσπάλλακτον τῶν κακῶν ἔξεων.

103. Ἄς σὸ μυτίμ μ' ἔρλεν. Π. λεγομένη ὑπὸ τῶν ἀντὶ μικρᾶς ἡδονῆς μείζονας ἀλγυθόνας ὑφεστώτων.

104. Τὸ καλὸν ντ' ἐπῆχές με ἄς σὸ μυτίμ μ' ἔφερές ἀτο. Π. ἐπὶ τῶν μικρὰ μὲν ὠφελούντων, μείζονα δὲ βλαπτόντων.

105. Ἄς σὸ μυτίν' ἄκι πιάσεται. Π. ἐπὶ εὐερεθίστων καὶ ὀξυχόλων.

106. Ἡ χολή ἀτ' ἔς σὸ μυτίν' ἀτ' καὶ κᾶ κρατεῖ (ἰδ. 105).

107. Ἀπάν' ἔς σῆμ φτυάρην' ἄκι στέκει. Π. ἐπὶ εὐερεθίστων καὶ δυστρόπων.

Σημ. 97. μοῖραν καὶ μερτ. ἐκ παραλλήλου.

Σημ. 100. μουχτερὸν ὁ χόρος· ἀλλ' ὁ Κοραῆς λέγει που ὅτι ἐν Χίφ (ὡς νομίζω) ὀνομάζουσι οὕτω τὸν ὄνον. Οἱ δὲ ἑλληνόφθογγοι Λαζοὶ καὶ Ὀφῖται τὸν βωμαλέον.

102. μαθάνω (ἀντὶ μαθάνω, ὡς παθάνω ἀντὶ πανθάνω), μαθάνω, ἐθίζομαι· ἐνταῦθα ἔχει τὴν β' ἐκδοχὴν, οἷαν καὶ ἐν τῇ Ἀνθολ. ἐπιγρ. κεφ X. 6.

«Ἡ θεός, ὠδίνων γὰρ ἐπίσκοπος, οὐδ' ἐδίκαζεν
τικτούσας κτείνειν, ἄς ἐλεσὶν ἔμαθεν»

105—106. Πρὸβλ. Θεοκρ. εἰδ. Α, 17.

«καὶ οἱ αἰεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥίνα κάθεται».

Σημ. 106. Καὶ κᾶ. Ὁ καὶ πολλάκις παρέλκει· τὸ σὲ κᾶ κατὰ συγκοπὴν (καὶ συναίρεσιν ἴσως) παρὰ τὸ κοντά.

Σημ. 107. Φτυάρην, ἢ τὸ πτύον. Τὸ χρησιμεῖον πρὸς ἐπίθεσιν πυρὸς λέγεται θρακάλιν καὶ αἰολικώτερον φρακάλιν παρὰ τὸ ἀνθραξ· τὸ δὲ τοῦ φούρνου πυρήφτες ἴσως παρὰ τὸ πυρὸς=σῖτος· ὅθεν ἄρτος· ἐκ τού-

408. Ἐβαλα φαλλάγγια ἀφκάτ' ἀτ'. Π. ἐπὶ ὑποσκελισμοῦ.

409. Ἐδῶκα νερόν ἀφκάτ' ἀτ' (ἰδ. 408).

410. Ἄτὸς ὡς τα νὰ πάη κ' ἔρ(χε)ται, κάστρια παῖρκουνταν. Π. ἐπὶ νοθρῶν καὶ βραδυκινήτων.

411. Κωφὸν καμπάναν κῆ ἄν χτυπᾶς, τρελλὸν κῆ ἄν διαρμενεύης, καὶ μεθυσμένον ἄν κερνᾶς, τοῦ κάκου τὰ γυρεύεις.

Π. πρὸς τοὺς μὴ ἐπιδεικτικούς παραινέσεως.

412. Ἦ σοῦ κωφοῦ τῆμ πόρταν
ὅσον θέλης βρόντα.

(ἰδ. 411).

413. Τὰ χιόνι' ἀλεύρι εἰποῖκεν. Π. εἰρωνικὴ ἐπὶ τῶν μὴ διαπραξαμένων ἐφ' ᾧ ἀπεστάλησαν.

414. Ἀψὺν ὀξυδὸν ἐν. Π. ἐπὶ τῶν ὀξυθύμων.

415. Τᾶψὺν τῶξείδιν τὸ σκευὸς ἀχτὲ χαλάνει (414).

416. Ἄς σὰ κακὰ ἔς σὰ κίντυνα. Π. λεγομένη ὑπὸ τοῦ ἀπὸ δυστυχίαν εἰς χείρονα δυστυχίαν μεταπίπτοντος.

417. Τῆγ κανόνας' σ' σύρεις. Π. πρὸς δικαίως πάσχοντας.

418. Μουδὲ πουλὶν μουδὲ κλαδίν. Π. ἐπὶ ὄρθρου βαθέος.

419. Ἐπέμενα (ἀπέμεινα) πουλὶν ἔς σὸ κλαδίν. Π. ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων ὅπου τὴν κεφαλὴν κλίνωσιν.

420. Μὲ τὸ κοκκινόκωλον τὸ κερὶν ἐκάλεσάνε σε. Π. εἰρωνικὴ πρὸς τοὺς ἀπροσκήτους ἐλθόντας.

του καὶ ῥῆμα πυρήφτω=ἐντίθημι τοὺς ἄρτους ἐν τῷ φούρνῳ διὰ τοῦ πτύου. Ὁ δὲ νοῦς τῶν λέξεων: «ἀπάν—ἄκι στέκει» εἶναι· ὡς ὑγρά κόπρος.

Σημ. 111. διαρμενεύω (διερμηνεύω), παραινῶ.

Σημ. 114. Ἀψύς· ὀξύς, σφοδρός. Τὸ ἐπίρρ. ἀψέα=σφοδρῶς· ἐν δὲ οἰνῇ ἀψά=ταχέως· εἶναι δηλ. ταῦτο τῷ ποιητικῷ αἶψα. Τὸ ἔτυμον εἶναι ἀκ, ἐξ οὗ τὸ λατιν. acer=δριμύ, τὸ Τουρκ. ἀδζὺ (διὰ Γαλλ. γρ. adjè)=πικρός. Μεταγενέστεραι ῥ. ἢ ὀκ, ἐξ ἧς ὀξύς, καὶ ἢ ἀπ ἐξ ἧς ἀψύς.

Σημ. 115. Χαλάνω· φθειρώ, καταστρέφω, διακορέω.

Σημ. 117. Κανόνα, θηλ. ἢ τιμωρία ἢ ὀριζομένη ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ τῷ ἐξομολογουμένῳ 2) ἢ νεκρώσιμος ἀκολουθία. Ἐνταῦθα τὸ πρῶτον—σύρω, ῥίπτω· 2) ἔλκω· 3) ὑποφέρω, ὑφίσταμαι.

Σημ. 118. Πρὶν δηλ φανῆ πτηνόν, ἢ κλάδος, ἢ μάλλον, κατὰ τὸ σχῆμα ἐν διὰ δοῖν, πρὶν ἢ φανῆ πτηνόν ἄδον ἐπὶ κλάδου.

Σημ. 120. Κοκκινόκωλον· τὸ βεβαμμένον οὕτω κατὰ τὴν βᾶσιν. Καὶ νῦν εἰσέτι ἐν χωρίοις στέλλοντες κηρίον προσκαλοῦσιν εἰς γάμον· ὁ δὲ

121. Καλὸς λόγος τοῦ Γατῆ, ἂν κρατῆ. Π. ἐπὶ λόγων, ὧν ἡ παραδοχὴ ἀπίθανος.

122. Κοκκὶν καὶ κοκκὶν

γομών' τὸ σακκὶν.

Καί,

Φασούλιν καὶ φασούλιν

γομώνει τὸ σακκούλιν.

123. Νύχιν καὶ πετσίν. Π. ἐπὶ συνησπισμένων, ἐπὶ εἰλικρινῶς ἀγαπωμένων.

124. Ὡς ἓναν γαστρίν χέζου. Π. ἐπὶ ὁμοφρονούντων ἢ τῆς αὐτῆς ἀποχρώσεως ὄντων (ἐπὶ κακοῦ).

125. Ὁ Θεὸς ἐπῆρεν τὸν νοῦν ἀτ'. Π. ἐπὶ ἀφρόνων.

126. Ὡς ὅλα ἔξαμοῦσαι. Π. ἐπὶ τῶν πανταχοῦ ἐπεμβαίνόντων ἢ πολλοῖς ἐπιχειρούντων.

127. Ἐκοιμέθεν ἡ πορδῆ κ' εἶδεν χέσμαν ὄνερρον. Π. δηλοῦσα ὅτι οἱ εὐτελεῖς εὐτελεῖ καὶ καθ' ὕπνους βλέπουσι καὶ καθ' ὕπαρ φαντάζονται.

128. Ὁπέρουσ' ἑκάεν κῆ ὀφέτος ἐμύριξεν. Π. ἐπὶ τῶν ἀνακινούντων τὰ παρεληλυθότα.

129. Τὰ παλαιὰ τάχυρα βορρίγεις (ἴδ. 128).

προσκαλούμενος ἀνταμείβει τὸν κομιστὴν διὰ κερματίου τινός. Φαίνεται δ' ὅτι τὰ τοιαῦτα κηρία ἐρυθροβαφῆ ἦσαν κατὰ τὴν βᾶσιν, ὡς σύμβολον χαρᾶς, ἐν ᾧ τὰ νεκρικὰ κηρία εἶναι μελανοβαφῆ, ὡς πένθους.

Σημ. 122. Πρὸς Ἡσ. ἔργ. 361—2.

αἰ γὰρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο
καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο».

Σημ. 123. Νύχιν τὸ ῥ. γύσσω δεικνύει ὅτι ἐν τῷ ὄντι τὸ ο πλεονάζει (διὰ τοῦτο καὶ ἔγραψα ἄνευ ἀποστρόφου), ὡς καὶ ἐν τῷ ὀνομα. Πρὸς λατ. *nomen* καὶ τῷ ἡμετέρῳ *νομᾶτοι*.

Σημ. 124. Γαστρίν ὀρθότερον ἢ τὸ ἀλλαχοῦ γ. λάστρα. Συνεκδχ. σημαίνει τὸ ἀκάθαρτον καὶ ῥυπαρόν· διότι πάλαι ἴσως καὶ νῦν εἰσέτι οἱ πτωχοὶ τοιοῦτον μετεχειρίζοντο ὡς σκωραμίδα.

Σημ. 125. Πρὸς Ἡσ. Ἄ. Ἡρ. «τοῦ μὲν φρένας ἐξέλετο Ζεὺς».

Σημ. 126. Ἐξαμῶν, ὀρέγω τὴν χεῖρα· ῥαπίζω τινὰ διὰ τεταμένης τῆς χειρός καταμετρῶ· τὸ μέσον ξαμοῦμαι, ὀρέγω ἑμαυτόν· ῥαπίζω διὰ τεταμένης τῆς χειρός· ἐπεμβαίνω· ἐν τῇ φρ. «μὴ ξαμοῦσαι μὲ τὸν . . . » μὴ ἀντιμετρήσαι.

Σημ. 127. Ἴων. ἀντὶ ὄνειρον· οὗτοι ἔλεγον καὶ: ἀπόδεξις, μέζων, ὀξέα κτλ.

Σημ. 129. παλαιός· αἰολ. ἀντὶ παλαιός· οὗτοι ἔλεγον καὶ, θύμος,

130. Ὅρομαν εἶδες. Π. εἰρωνικὴ πρὸς ἐφιμεμένους τῶν μὴ προσηκόντων ἑαυτοῖς ἢ λεγόντων τὰ γενόμενα ὡς γειόμενα.

131. Ὅμοιος τὸν ὁμοιον ἀμαπα κ' ἡ κοπριά τὰ λάχανα.

132. Ὁ πεντικὸν ἔς σὸ τρυπὶν ἀτ' κ' ἐχόρρευεν καὶ ἐκάλειεν καὶ ἄλλους. Π. ἐπὶ τῶν φιλοφρονούντων τινὰς κρεῖττον ἢ προσήκει τῇ ἑαυτῶν καταστάσει ἢ δυνάμει.

133. Ἔργον καὶ δουλείαν ἐποϊκές ἀτο. Π. ἐπὶ τῶν νοθρῶς καὶ ἀμελῶς πραττόντων τι.

134. Ὁ τς καὶ ἂν παθάν', μαθάν'. Καί, ὁ παθεῖς μαθεῖς. Καί, τὰ παθήματα γίνονται μαθήματα.

135. Ὁ κόσμος ἐποντίγεται.

κ' ἡ κόρη ἐστολίγεται.

Π. ἐπὶ τῶν ἐπὶ ταῖς δυστυχίαις τῶν ἄλλων ἀπαθῶν.

136. Ἐναν ἔργον καὶ δύο δουλείας. Π. ἐπὶ τῶν ἐξ ἀμελείας διακοπτόντων τὴν ἐνδελέχειαν τοῦ ἔργου.

137. Ὁ πετεινὸν, ἔς σὴν αὐλήν ἀτ' κουγύζει. Π. δηλοῦσα ὅτι πᾶς ἐν τῇ ἑαυτοῦ (οἰκίᾳ, χώρᾳ) γενναιότερος φαίνεται.

138. Ὁ πετεινὸν, ποῦ κουγύζει παρώρας, κόφτουν τὸ κικάλιν ἀτ'

οὐράνος κτλ καὶ ἡμεῖς: σκάρμος, ἴδρω, κόρδα κτλ. ἀντὶ σκαλμός, ἴδρω, χορδὴ κτλ. Τὸ παλαιὸς ἦτο παλαιός, ἐξ οὗ παλάζιν (βούχον), παλαγῶνω—ἐπισκευάζω τὸ παλαιὸν (κυρίως), ἔπειτα (ἐν γένει) ποιῶ, κτίζω· —βορρίζω (κυρίως ἐκτίθμι εἰς τὸν βορρᾶν), ἀερίζω, ἦτοι ῥίπτω εἰς τὸν ἕρα ἀναλιμῶ (ἴδ. Πλ. Τίμ. 52. ε. ἐν τέλει καὶ τὴν ἐντεῦθεν σημ. τοῦ *Altbäum*)· ἦτοι ἀποχωρίζω τὰ ἄχρηστα (τοῦ τετυμμένου σίτου, τῶν ἀχύρων) Παρὰ τὸ βορρᾶς ἡ ἀνήρ.

Σημ. 130. Ὅρομαν ἐν Τραπ. ὄρομαν· οὕτως οἱ Αἰολεῖς ἔλεγον στροτός, προῦς κτλ. ἀντὶ στρατός, πραῦς.

Σημ. 131. Πρὸς λατ. «κολοῖός ποτὶ κολοῖῶ ἀεὶ ἰζάνει» καὶ «ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει» (Πλάτ. Πολιτ.)

Σημ. 133. Ἔργον καὶ δουλεία· ἔχουσι λεπτήν τινα διαφορὰν ἐνταῦθα· ἔργον μὲν, τὸ ὅλον, δουλεία δὲ ἡ ἐνασχόλησις· διαφέρουσι δὴλον ὅτι ὡς ὁ πυρετός καὶ ὁ παροξυσμός. ἴδ. Π. 133. Ἰστέον δ' ὅτι ἡ δημοτικὴ δὲν ἀνέχεται τὴν συνίζησιν τῆς καταλήξεως *ια*, τοῦ ἐτέρου τῶν φωνέντων τονίζομένου.

Σημ. 134. Παθάνω—πάσχω, ὑφίσταμαι. Παρὰ τῷ σχολ. Εὐρ. πολλάκις παρθάνω—ὁ παθεῖς, μαθεῖς αἰολ. ἀντὶ ὁ παθῶν (ἐστὶ μαθῶν) ἀλλὰ μόνον ἐνταῦθα. Τὴν δὲ Π. πρὸς Ἡσ. Ἰλ. Ρ. 32. «ῥεχθὲν δὲ τε νήπιος ἔγνω» καὶ Ἡσ. ἔργ. 218. «παθῶν δὲ τε νήπιος ἔγνω.»

Σημ. 135. ποντίγεται—(κατα)ποντίζομαι.

Σημ. 136. ἴδ. σημ. 133.

Π. ἐπὶ τῶν λεγόντων ἢ ποιούντων τι μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ προσήκοντος καιροῦ.

139. Ὁ σκύλον, ὅπου τρώγη, ἐκεῖ ὑλάζει. Π. ἐπὶ τῶν ὑπερασπιζόντων καὶ ἀδίκως τοὺς εὐποιήσαντας αὐτοὺς.

140. Δίχως πλακούττ' ὀπίσ' ἔρχεται. Π. ἐπὶ τῶν ἐπιμόνως καὶ ἀσυστόλως αἰτούντων τι.

141. Καθ' κά', κόρ', ὡς τα κάθεσαι κῆ ὡς τα παραδισβαίνης. Π. ἐπὶ τῶν τέως μὴ ἀρεσκομένων εἰς προτεινόμενον ἄνδρα, ἔπειτα δὲ μῆδὲ χείρονα εὐρισκουσῶν.

142. Ὅντα ἔρθεν τῶν γόν' εἰς σῆ' κοσσάρας τὸ γ κῶλον. Π. ἐπὶ τῶν ἀκαίρως προσφερόντων τὴν συνδρομὴν, ὅτε δῆλον ὅτι τὸ κακὸν δὲν εἶναι θεραπείας ἐπιδεκτικόν.

143. Ἐραγες πολλὰ ποπάνιν, φά' κῆ δλίγον κολογκύθιν. Π. συμβουλεύουσα νὰ ὑποστῶμεν γενναίως τὴν μετὰ διαρκῆ εὐτυχίαν ἐπελοῦσαν δυστυχίαν.

144. Κάθετ' ἡ πομπή' εἰς τὴν δέβαν κῆ ἀναθήκει τοὺς διαβάτας. Π. ἐπὶ τῶν ὀνειδίζόντων τι ἄλλους αὐτῶν ἐπονειδίστων ὄντων.

145. Ἀπάν' εἰς σὰ ποδαρομύτια τ' πορπατεῖ. Π. ἐπὶ τῶν ἀκκίζομένων.

Σημ. 140. *πλακούττ'* πλακίτις ἄρτος (Ἀθ. Δειπν. 111, 75) λέγουσι καὶ *πλακούτσα*. Αἱ λέξεις τῶν χωρίων.

Σημ. 141. *Καθ' κά'* = κάθου κάτω, ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ *κάθου* — *παραδισβαίνω* ὑπερβαίνω τὸ ὄριον, ὡς ἐν τῷ δημ. στίχῳ

«ἀν σύρης μῆλον, ἔρχεται, κυδῶν', *παραδισβαίνειν*» ὅθεν *παρακμάζω*. Λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ πληγῶν, διαπύων καταστασῶν καὶ ὀρίμων πρὸς σχάσιν.

Σημ. 143. *Ποπάνιν* ὁ πέπων. Πόπωνον δὲ τὸ ἄγαν ὀριμάσαν ἀπίδιον· παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐπὶ σύκων (Ἀθῆν. Δειπν. 111, 40. 11) καὶ μήλων (αὐτ. 20) ἐπ' ἄλλων δὲ ὀπωρῶν λέγομεν γενεμένον (γεγεννημένον).

Σημ. 144. *πομπή'* ὁ ἄξιος πομπῆς, ὁ ἐπονειδίστος· οὕτω καὶ παρὰ Δημοσθ. (περὶ Στεφ. Ζ) τὸ *πομπεία* καὶ Αἰσχ. (κατὰ Κτησ. 268) τὸ *πομπεύειν*. Παρὰ Σουῖδα «πομπεύειν, λοιδορεῖν» ὅθεν *πομπωμένος* = ἐπονειδίστος. Παρ' ἡμῶν δὲ τὸ ὀνειδος πλὴν τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκδοχῆς σημαίνει καὶ φυσικὸν ἢ ἠθικὸν ἐλάττωμα· *νουδίζω* δὲ = ὀνειδίζω. — *ἀναθήκω* (ἐξ ὑπ. ὀνειδίη) = ὀνειδίζω, λοιδορῶ. — *δέβα* = διάβασις, πόρος· καὶ προστακτ. ἄορ. τοῦ *δισβαίνω*.

Σημ. 145. Καὶ ὁ Ἀνακρέων (VIII, 4) λέγει «ἄκροις ταρσοῖς».

146. Ὅποιος πονή πολλὰ, γίνεται τοῖς πονεμάτ'. Π. ἐπὶ τῶν ἄγαν συμπαθῶν, ἔνεκα τούτου ἐνόησε αὐτῶν ἄξιων ἐλέους καθισταμένων.

147. Τὰ ποδέας ἀτ' ἔφαν. Π. ἐπὶ τῶν σπευδόντων περιέργως περὶ τι

148. Ἄμον παγοῦριν πορπατεῖ. Π. ἐπὶ τῶν βραδυπόρων.

149. Ἐσ' εἰς ἐχθροὺς περίχαρα ἐγένουμου.

150. Τὸ πολύξερον τὸ πουλὶν ἄς σὰ δύο πουδάρα πιάσεται. Π. δηλοῦσα ὅτι πολλὰκις ὁ πονηρὸς εἰς δεινότερα τῶν ἀπονηρέτων δυστυχήματα ἐμπίπτει.

151. Ἄμον πετρίτσα πορπατεῖ. Π. ἐπὶ τῶν ἐλαφρῶς βαδιζόντων.

152. Στόμαν ἔχ' καὶ λαχουσίαν ἔχ'. Π. ἐπὶ τῶν πάνυ ἠσύχων καὶ πρῶν.

153. Ἄς σὸ σιγερὸν τὸ ποτάμιν νὰ φογᾶσαι. Π. ἐπὶ ὑπούλων.

154. Ἄς σὸ στοῦδιμ μ' ἐν ντὸ κ' ἀγαπέουμαι. Π. ἐπὶ τῶν μὴ κακῶν μὲν, δι' αἰτίας δ' ἀνεξηγήτους μὴ ἀγαπωμένων.

155. Τὸ σῦκον τὸ σῦκον ἐλέπει καὶ γίνται. Π. δηλοῦσα τὴν διὰ μιμήσεως αὐξήσιν τῶν καλῶν καὶ κακῶν.

156. Τὸν σκύλον θυμοῦ καὶ τὸ ραβδὶν εἰς σὰ χέρι.

157. Ἄν' ἔσυγκάτσα, ἔμαθά τον.

158. Πῶς ἔρθεν ἀπάν' εἰς σὰ τέσσαρα καὶ εἶπεν τὴν ἀλήθειαν!

159. Τάξον ἀτόν ἄς χαίρεται, καὶ ἄς ἀτόν ἄς σέπεται. Π. κακῶς συμβουλεύουσα τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῶν ὑποσχθέντων.

Σημ. 146. *Πονώ* ἀλγῶ· λυποῦμαι, συμπαθῶ — *τοῖς πονεμάτ'*, ἄξιος πόνου, οἰκτρός.

Σημ. 147. *Ποδέα*, ἡ κράσπεδον — *ἔφαν* ἄορ. τοῦ ἄπτω.

Σημ. 149. Δυστυχῆσας τοῖς ἐχθροῖς χαρὰν ἐνεποίησα.

Σημ. 151. *Πετρίτσα* εἶδος μικροῦ πτηνοῦ· ἴσως ὁ πυργίτης· ἴσως τὸ αὐτὸ καὶ τὸ *καστροπούλι*.

Σημ. 152. *Λαχουσία* ὁ ἐλάχιστος φθόγγος· γρύ. Ἐγένετο κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν καὶ συνεκδοχὴν παρὰ τὸ *λαγγάρα*, ὡς *συντρία* ἐν Τραπεζ. καὶ *συντυχία* ἐν Κερ. παρὰ τὸ *συντυγγάω*. Τὸ δὲ *λάχ(οι)* εὐκτικόν = εἶθε.

Σημ. 156. Ὁ Σκαρλάτος ἐν τῷ λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς (ἐν τῇ λ. γάϊδαρος) ἔχει εἰς τὴ φωνὴ κῆ ὁ γάϊδαρος· παρ. ἀνάλογ. μὲ τῶν ἀρχαίων τὸ εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης τὸ ὁποῖον ἐρμηνεύων ὁ Σουῖδας λέγει· «Τοῦτο λέγεται ἐπὶ τῶν, ὧν ἂν μνησθῆ τις, καὶ εὐθὺς παραγινόμενων» — *θυμοῦ* = ἐνθυμοῦ, μέμνησο. Ἐκ τούτου καὶ ὄνομα *θυμῆ* = *μνεία* — *ραβδὶν* καὶ *δαβρίν*.

Σημ. 157. *ἔσυγκάτσα* ἄορ. τοῦ *συγκάθουμαι*.

Σημ. 158. *Ἀλήθειαν* λέγουσι καὶ Ἴων. καὶ Ἄττ. ἀλήθια.

160. Ἡ τσοῦνα ὄνταν ἐλιγωρῆ, στραβά ποίει τὰ παιδία τς. Π. σημαίνουσα ὅτι τὸ κατεσπευσμένως γενόμενον καὶ ἀτελές εἶναι.
161. Τὴν τσοῦναν ἐβγάλλ' ἄς σάχερόν'. Π. ἐπὶ πολυμηχανῶν.
162. Ἡ τσοῦνα 'κ ἐπαιδεύκετον καὶ τὰ τσουνοπούλια τς ἐπαίδευεν.
163. Ντὸ τρώγω τρώγει με, καὶ ντὸ πίνω πίνει με. Π. ἐπὶ τῶν ἄγαν ἀδημονούντων.
164. "Ο τ' ὀρί' ουν τὰ θεμέλια προτκυνοῦν τὰ κεραμίδια. Μ. διδάσκουσα τὴν εἰς τοὺς κρείττους ὑπακοήν.
165. Τὰν τὰν κοιλίαν εὐκερον καὶ 'δόντι' ἀκονεμένα. Παροιμιώδες μονόστιχον ἀδόμιμον ὅτε χορεύουσι πενῶντες.
166. Φτερά καὶ φύλλα ἐγέντον. Π. ἐπὶ τῶν σπουδῆ φυγόντων.
167. Ἐφύσεσα ἀπέσ' 'ς σὴμ πίστιν ἀτ' (ἢ 'ς σὴγ καρδίαν ἀτ').
168. Τὸ κάστανον ἐξῆθεν ἄς σὸ τσέπλιν ἄχτὲ καὶ εἶπεν «Τιού, κὴ ἀπόθεν ἐξῆθα!» Π. ἐπὶ τῶν μὴ ἀναγνωρίζοντων μηδὲ σεβόντων παρ' ὧν ἀνεδείχθησαν.
169. Ἀτὸ ἐνὶ ντὸ χυτών', καὶ ντὸ 'κράνζεν ἢ κορώνα. Π. ἐπὶ γενομένων, ἅτινα ἔπρεπε νὰ μὴ γένωνται.
170. Ἐσὺ φάσομ με κὴ ἀπ' ὀπίσ' κούγυζόμ με «κοττερέα». Π. ἐπὶ τῶν ἔνεκα συμφέροντος καὶ προσβολῆς καὶ ἐξευτελισμοῦς ὑπομενόντων.

Σημ. 160. ἐλιγωρῶ (καὶ ὀλιγορῶ) καθεύδω κατ' ἰδίωμα τῶν Αἰολ. λεγόντων: πρὲς, βρεντή, ἐβδεμήκοντα, ἔδοντες, ἐδύναι κτλ. ἀντὶ πρὸς... ὀδόντες, ὀδύναι οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι λέγουσι κρεμμύδια. Τὴν Π. ταύτην ἀπαραλλάκτως ἀπαντᾷ τις καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις «Καὶ τε κῶων σπερχθοῖσα τυφλὴν προέκε γενέθληνα».

Σημ. 161. Ἀχερόν(ιν), τὸ, ὁ ἀχυρῶν.

Σημ. 164 θεμέλια λέγουσι καὶ ντεμέλια· καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲ témél.

Σημ. 167. φουσῶ καθ' ὅλας τὰς ἀρχαίας ἐκδοχάς· ἔτι δ' ἔχει καὶ αἰσχρὰν σημασίαν·—πίστις πλὴν τῆς κυρίας ἐκδοχῆς σημαίνει καὶ τὸ κέντρον πάνυ προσφωῖς· ὅθεν ἀεφύσεσα 'ς σὴμ. πίστιν ἀτ' ἀπέσ' α'—τόν ἐπ' ἰραξά καιρίως.

Σημ. 168. τσέπλιν παρὰ τὸ κέλυρος—κελύριον—τσέφλιον—τσέπλιν, ἀλλὰ δὲν εἶν' ἀπίθανος καὶ ἢ ἐκ τοῦ ἐξώφλιον παραγωγὴ του.

Σημ. 169. Χυτώνω—κρεμῶ ταῦτίά μου· ἐνταῦθα φαίνεται κείμενον ἐνεργ.—κάμνω τινὰ νὰ κρεμάσῃ ταῦτίά του. Τὸ οὖς ἐπὶ τὸ κωμικώτερον λέγεται χυτὶν παρὰ τὸ χυτὸς (ῥηματικὸν τοῦ χεῶ), διὰ τὸ χωνοειδὲς σχῆμά του.

Σημ. 170. Κουγύζω παρὰ τὸ κοκκύζω. Κυρίως μὲν λέγεται ἐπὶ τῆς

171. Τὴμ φλογήμ μ' ἔζον 'κ ἐβγάλλω. Π. λεγομένη ὑπὸ τῶν ἀγογγύστως καὶ ἐν κρυπτῶ ὑπομενόντων τὴν θλίψιν.
172. Ἐφυγε μὲ τὰ κότσια 'ς σὸγ κῶλον (ἰδ. 166).
173. Ἀς ἔχ' κὴ ὁ φίλος πρόσωπο. Π. ἐπὶ τῶν ἀσυττόλων καὶ ἀναιδῶν.
174. Ντὸ εἶχένι τὰ Κάλαντα θὰ ἔχη καὶ τὰ Φῶτα. Π. ἐπὶ ἀμεταβλήτου καταστάσεως σωματικῆς (ὡς πρὸς τὴν κακὴν αὐτοῦ κατάστασιν) ἢ ἠθικῆς.
175. Ἐδῶκάν ἀτον πρόσωπον καὶ θέλει καὶ ταστάριν. Π. ἐπὶ τῶν δι' ἐπιδειχθεῖσαν αὐτοῖς συγκατάβασιν καὶ εὐμένειαν θρασέων καταστάντων καὶ ἀπαιτητικῶν.
176. Ἐ σὴγ χαρὰν ἐνὶ καὶ 'ς σὴγ ἀντίχαραν 'κ ἐνὶ. Π. ἐπὶ τῶν ταχέως φθειρομένων πραγμάτων, μάλιστα δ' ὑφασμάτων.
177. Ὅταν 'κ εὐρήκω τὴγ χανοῦμαν, κεῖμαι καὶ μὲ τὴν δούλαν (ἰδ. 1).
178. Ἀκλωθῶ (ἢ ποίω συντροφίαν μὲ) τὸν διὰβολον, ὡς τα περῶ τὸ ποτάμι. Π. σημαίνουσα ὅτι πολλάκις ἀναγκαζόμεθα νὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τὰς περιστάσεις.

κραυγῆς τοῦ κόκκυγος καὶ τοῦ ἀλέκτορος, ἐν γένει δὲ—κράζω, φωνάζω· προσκαλῶ, μεταπέμπωμαι. Ἦττον πιθανὴν νομίζω τὴν παρὰ τὸ κοῖζω γέννησίν του—κοττερέας (κωμικῶς) ὁ κρατῶν καὶ τρώγων μέγα τεμάχιον ἄρτου. Μήπως παρήχθη παρὰ τὸ κόπιω; (οὗ τινος ἀρχ. ῥ. κόκκ διαφυλαχθεῖσα ἐν τῷ κόκκος) καθ' ὅσον καὶ ἐκουμματαίγερ λέγουσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιστάσεως.

Σημ. 171. Φλογή, μόνον συνεκδῆχι πόνος, θλίψις, κυριολ. δὲ λέγουσι: φλόγα, φλόξ(ις).

Σημ. 173. πρόσωπον 1) τὸ πρὸς. τῶν ζώων, 2) ἡ ἐπιφάνεια· ὅθεν τὸ ἐξωτερικὸν ὕφασμα τοῦ ἐνδύματος (ἰδ. 175) 3) ἡ αἰδῶς (διότι ἐπὶ τοῦ προσώπου δείκνυται) ἐνταῦθα τοῦτο· 4) εὐμένεια, συγκατάβασις.

Σημ. 175. πρόσωπον· (ἰδ. σημ. 173, 4)· ἐνταῦθα παίζουσι διὰ τῶν σημ. 3 καὶ 4.—ἀστάριν τὸ ὑπερραμμένον εἰς τὸ ἐνδύμα ὕφασμα, κυρίως λευκὸν ὄν.

Σημ. 176. χαρὰ—γάμος (ὡσαύτως ἐν χρήσει) ἀντίχαρα δεῖπνος μετὰ 7 συνήθως ἡμέρας (ὅθεν καὶ ἐφτὰ λέγεται) τῷ γαμβρῷ καὶ τῇ νύμφῃ παρὰ τῶν γονέων ταύτης προσφερόμενος, ἐν ᾧ πάρεισι καὶ οἱ γονεῖς ἐκείνου καὶ συγγενεῖς ἀμφοτέρων. Γίνονται δὲ καὶ τότε χοροὶ ὑπὸ λύραν καὶ ἄσματα, ὡς καὶ ἐν τῷ γάμῳ.

Σημ. 177. κεῖμαι μὲ τὴν—συγκαθεύδω—δοῖλα ὑπηρέτρια.

Σημ. 178. ἀκλωθῶ—ἀκολουθῶ.

179. Ἄς σ' ἐφτά φυλάς ἔξον ἐγέντον. Π. ἐπὶ παιδίω, ἄτινα ἔνεκα τῶν πολλῶν θωπειῶν ἐβλάβησαν.

180. Νὰ προσκυνῶ σε χαυγαρόζωμον, ποῦ κεῖται κοῦστα κοῦστα. Π. ἐπιφωνηματικὴ ἐπὶ παραδόξῳ καὶ ἀτόπῳ ἀκούσματι.

181. Μὲ τὸ χουλζάριν δοῖ τὸ γάλαν καὶ μὲ τὸ στελὶν ἐβγάλλει ἀτο. Π. ἐπὶ τῶν μικρὰ μὲν εὐεργετητάντων, μεῖζω δὲ βλαπτόντων.

182. Δοῖ δοῖ τὸ γάλαν, καὶ ὑστερία χτυπᾶ καὶ ἔκ χύνει ἀτο. Π. ἐπὶ τῶν εὐεργετητάντων μὲν, διὰ δὲ τινος βλάβης λησμοσύνην τῶν εὐποιῶν ἐμποιοῦντων.

183. Καὶ τὸν δῆβολον ἐβγάλλει ἄς σὸ τρυπίν. Π. ἐπὶ τῶν πολυμηγάνων.

184. Ὅποιος καυκάται νὰ πάγη ἔς σῶμύδια, χέσκεται ὡς τῶφρύδια. Π. ἀποτρέπουσα τὸ πρὸ τῆς ἐκτελέσεως ἐπιχειρήσεώς τινος ἐπανεῖσθαι.

185. Ἐδῶκαν πρόσωπον τὸν Ἀλῆν
κ' ἐσκώθεν ἔχασεν ἔς σὸ χαλίν.

Π. (ιδ. 175).

186. Ἄν ἐντρισεσ, νούνιζον καὶ τὴν χερείασ σ'. Π. δηλοῦσα τὸ ἀδηλον τοῦ μέλλοντος, ὅτι δηλ. οὐδεμία χαρὰ λύτης ἀμικτος.

Σημ. 179 Ὁ ἐπτά ἀριθμὸς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτον σεβαστὸς καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι διότι ἐπτά=σεπτὰ πρὸβλ. λατ. septem διὸ καὶ τέλειος ἀριθμὸς ἐλέγετο (Ἀλεξ. Ἀφροδ. Πρὸβλ. Β') καὶ τύχη, ἀμῆτωρ, παρθένος (ἱεροκλ. ἐν Χρ. ἐπ. Πυθαγ. 5. 47), Τριτογένεια (Θέων Σμυρν. Κερ. 45), Ἄρης, Ἀτρυτώνη, Φυλακίτις, Ὀβριμοπάτρη, Πολυαρέτη, Οὐλομέλεια, Τελειφόρος, Ἀλαλχομένεια, Ὀσιρις, Φωνή, Φθόγγος, Κλειώ, Κρίσις, Ἀδράστεια (θεολογ. Ἀριθμητ. Φίλων περὶ Κοσμοπ.) ἰδ' καὶ Εὐαγγ. Κήρυκ. ἔτος Β' σελ. 123. Ἐκ τῆς ἐννοίας δὲ τοῦ σεβασμοῦ μετέλαβε τὴν τῆς ἐπιτάσεως. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀρθ. 7 ἀλλαγῶν ἰδιαιτέρως πλεονα.

Σημ. 180. χαυγαρόζωμον, ἔδωκα κατασκευαζόμενον ἐκ χαυγαρίου κεχυλωμένου ἐν ὕδατι καὶ ὀρυζίου—κοῦστα—κοῦστα ἐπίρρ. τὸ ὄν. κοῦστιν ὄγκος μικρὸς ἡμιπέκτου ὕλης, οἷον ζύμης, πηλοῦ κτλ. μάλιστα δὲ σφαιροειδῆς, ἴσως παρὰ τὸ κούστις.

Σημ. 181. Στελιν ὁ στυλῆς (ἄξινης, μακέλλης κτλ.)

Σημ. 182. ὑστερία, ἐπίρρ. ἔπειτα λέγουσι καὶ ὑστερίας, ὑστερον, ὑστερος καὶ ἐμπροθέτως ἀπ' ὑστερίας κατὰ τὸ τέλος, μετὰ ταῦτα.

Σημ. 184. καυκάμαι καὶ καυκίσκουμαι καὶ καυχίσκουμαι καὶ ἐν χωρ. καυχαίνουμαι—χέσκουμαι μέσ τοῦ χέζω.

Σημ. 185. ἐσκώθεν=ἐσηκώθη—χαλίν λ. τουρκ. Τάπης.

Σημ. 186. ἐντρισεσ ἀόρ. τοῦ ἀντριζῶ ἐπὶ γυναικὸς, γυναικίζω ἐπὶ

187. Τὸγ Μουχάλην κατ' χρωστᾶ. Π. πρὸς λέγοντας ἀνοησίας.

188. Τοῖ ψεύτα τῶσπίτιν ἐκάεν, καὶ κἀνεῖς ἔκ ἐπίστεφέν ἀτο.

189. Ὅποιος ἔκί θέλη ν' ἀποθάνη ψυχομαχεῖ πολλά. Π. ἐπὶ τῶν ἐξ ἀμελείας καὶ ἀδρανείας παρατεινόντων τὴν διεκπεραιώσιν ἔργου.

190. Ἡ ψχὴ τῆμ ψχῆν ἔκ ἐκφάνει. Π. ἐπὶ περιστάσεως ἢ ἔργου, περὶ ἃ καταβάλλεται σύντονος καὶ ἐνδελεχῆς σπουδὴ.

191. Ἀπλώνεις καὶ σωρεύεις. Π. ἐπὶ τῶν ἀνεξαρτήτως ποιοῦντων τι καὶ, ἐπὶ τῶν ποιοῦντων τι ἄνευ ἀδείας, καὶ περ ἄλλως δέον.

192. Ἐπέθανες καὶ ντ' ἐποικες; τῆγ γῆν χαρὰν ἐποικες. Π. ἐπὶ τῶν ἐξ ἰδίας ἀπρονοησίας παθόντων.

192. Λόγια λιπαρὰ καὶ φαγί' ἀνάρτυτα. Π. ἐπὶ τῶν πολλὰ μὲν ὑπισχνουμένων, μηδὲν δ' ἐκπληρῶντων.

193. Ἄς τρώη κῆ ἄς πίν' ἀφέντης μου κῆ ἄς πέφτη κῆ ἄς πλαγιάση. Π. ἐπὶ τῶν πάντῃ ἀμερίμων.

194. Ἐφτά ποπάδη κῆ ἀγιάζου ἀτό. Π. ἐπὶ πραγμάτων πάνυ μεμολυσμένων.

195. Ἄς σ' ἐσὸν τὸ στόμαν καὶ ἔς σοῖ θεοῦ τῶπίν. Π. λεγομένη ὑπὸ τινος πρὸς ἄλλον, εἰπόντα ἀρεστὸν ἢ εὐκτὸν ἐκεῖνω.

196. Σύντεκνε ἔς σ' ἡμέτερα, σύντεκνε, ἔς σ' ἐσέτερα. Π. ἐπὶ συνεχῶν ἀμοιβαίων ἐπισκέψεων.

197. Ἐπέθανέν-ι τὸ μωρὸν, κόπεν ἢ συντεκνία. Π. πρὸς διαλύον-τας τὰς σχέσεις, θανόντος τοῦ προσώπου, δι' ὃ συνεχισχετίζοντο τῶς.

ἀνδρός' νυμφεῖουμαι.—γουνίζω=ἐννοῖαν ποιοῦμαι, σκέπτομαι. Παρὰ τὸ νοῦς ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ νοῖζω=νοῶ, καταλαμβάνω, γινώσκω.—χερεία=χρηεῖα.

Σημ. 187. Ἄλλαχου λέγουσι ατὴν Μιχαλοῦν... τὸ δ' ὄνομα Μιχαήλ παρ' ἡμῖν λέγεται Μουχάλης. Οὕτω καὶ Ἀδάμης, Ἀβράμης, Γαβριήλης, Δανίλης (Δανιήλ) κτλ.

Σημ. 189. Ψυχομαχῶ=πνέω τὰ λοιπῶτα.

Σημ. 191. Σωρεύω ἐν χωρ. σερεύω, ὡς ἐδέκα, ἀντὶ ἐδῶκα=ἔδωκα κτλ.

Σημ. 192. Λιπαρός, λέγουσι αλιπαρὸν κρέας, χῶμα, λόγια κτλ.»

Σημ. 194. Περὶ τοῦ ἐφτά ἰδ. σημ. 179.—ποπάδη=παπάδες. Ἡ τῶν Κερασουντιῶν διάλεκτος πολὺ ἀγαπᾶ τὴν εἰς δὴ κατάλ. λεγόντων οἱ κλεφτάδη, οἱ ψευτάδη, οἱ λαλελετάδη κτλ. ἀλλὰ καὶ οἱ κλέφτη καὶ κλεφτάντη, οἱ λαλετίδη κτλ. Ἀλλὰ περὶ τούτων γενήσεται λόγος ἐκτενέστερος ἐν τῇ παρασκευαζομένῃ Γραμματικῇ τῆς Ποντικῆς διαλέκτου.

Σημ. 197. ἐκόπεν (ἀόρ. τοῦ κόπτω)=διελύθη.

198. Ὁ σᾶρκον τὸ γ κῶλον ἀλειμμα ἀλείφεις. Π. ἐπὶ τῶν διδόντων τί τιμὴν τὴν ἀφροίαν τούτου ἔχοντι.
199. Τὰ λόγια μ' ἐπῆγαν ἔς σὸν ἄεραν. Π. ἐπὶ λόγων ἀτελεσφόρως λεχθέντων.
200. Ἀνάστα, ὁ Θεός, ἐγέντον. Π. ἐπὶ θορύβου, παραχῆς, διαρπαγῆς καὶ τῶν τοιούτων.
201. Ὅτι θρύφτης ἔς σὸ τσανάκις σ' θεὰ εὐρήκης ἔς σὸ χουλιάρισ σ'. Π. δηλοῦσα ὅτι ἕκαστος ἀπολαμβάνει κατὰ τὰς ἑαυτοῦ πράξεις.
202. Ὅτις κῆ ἂν κ'ι τερῆ ὄνταν κάθεται θαμμᾶς ὅταν ἐσκοῦται. Π. ἐπὶ ἀπροσέκτων καὶ ἀπερισκέπτως ποιούντων τι.
203. Μὲ τῆμ πορδὴν ὠδγά κ'ι πογματίσκουνταν. Π. ἐπὶ τῶν θελόντων νὰ δαπανῶσι πρὸς τι ὀλιγώτερον τοῦ δέοντος.
204. Ἀτὰ εἶναι κομπώματα, καρδῆς πληροφορέματα. Π. λεγομένη πρὸς παρηγοροῦντας ἐν δεινοῖς ἀνεπιδέκτοις παρηγορίας.
205. Ἐπρεπεν τῆγ κάτταν κάζα καὶ τὸμ πεντικὸν τουράδι. Π. ἐπὶ τῶν ἐφιεμένων τῶν μὴ προστηκόντων αὐτοῖς.
206. Καὶ τὰ δαιμόνια εἶχαν γάμον! (ιδ. 205).
207. Ἄγγιον τάξον καὶ μωρὸν μὴ τάγης.
208. Κρῖμαν τὸ βούδ', ντὸ ἔσπαζαμ' ἔς τῆγ χαράν, ντ' ἐποίκαμ'. Π. λεγομένη ὅταν συμβῆ τι ἐναντίον τῶν ἐλπίδων.

Σημ. 198. ἄρκος ὁ ἀρχαιότερον τοῦ ἄρκτος. Ὁ Κοραῆς (Προδρ. Ἑλλ. Βιβλ. σ. 361) τὸ παρ' Ἡρακλείδῃ (περὶ Πολιτ. λζ) «τὸν δὲ περιτυχεῖς ἄρκων οὐκ ἔτρεψεν εἰς τὸ ἄρκτω» φαίνεται δ' ὅμως ἀγνωθὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ παρ' ἡμῖν σωζομένου ἄρκτος· τὴν ἀρχαιότητα δὲ τῆς λ. ἐσημειώσατο καὶ Εὐστάθ. (Ὀδυσσ. Ε. σ. 223)—ἀλειμμα, λιπὸς, πάχος.

Σημ. 199. Πρβλ. Εὐρ. Ἑκ. 344—5.

αὖ θύγατερ, οἱμοὶ μὲν λόγοι πρὸς αἰθέρα
φροῦδοι μάτην ῥιφέντες»

Σημ. 201. Θρύπτω καὶ θρ. βω· κόπτω διὰ τῆς χειρὸς εἰς μικρὰ τεμάχια, ἰδίως ἄρτον. Ἐντεῦθεν καὶ ῥῆμα θρύμμαν—τσανάκις λ. τουρκ. λοπάς ὑελλίνη, μάλιστα δὲ βαθεῖα—χουλιάρισ=κοχλιάριον· ἡ δὲ θήκη χουλιάρη, ὡς ἡ τοῦ ἄλατος ἀλατερῆ.

Σημ. 203. πογματίζω λ. τουρκοβαρβαρική· βάπτω, χρωματίζω.

Σημ. 204. κομπώματα=ἀπάται·—πληροφορέματα=κεναὶ παρηγορίαι.

Σημ. 205. κάζα γυναικεῖόν τι κόσμημα πρὸ δεκάδων τινῶν ἐτῶν ἐν χρήσει ὄν, κρεμάμενον ἀπὸ κεφαλῆς κατὰ νώτων ὡς οὐρά· τὴν δὲ Π. Πρβλ. Πλουτ. Παρ. Ἀλεξ. C. I. «Γαλῆ χιτώνιον» καὶ αὐτὸ πρέπει γαλῆ κροκωτός».

Σημ. 207. τάξον προστ. τοῦ τ ἄζω=ὑπισχνοῦμαι.

209. Κρῖμαν ἔς σὴν τρίμμαν κ' ἡ πορδὴ ἔς σὰ λάχανα. Π. ἐπὶ λυπουμένων ἐπὶ τινὶ ἀναξίῳ λύπης.
210. Κ' ἡ γῆ ἔχει ὠτία.
211. Βροχὴ κῆ ἀέρας ἔτον. Π. ἐπὶ παροδικῆς καταγίδος λογομαχιῶν.
212. Διάβολος κ'ι γλυτών' ἄς σὰ χέρια τ'. Π. ἐπὶ πολυμηχάνων καὶ ἐπιδεξίων.
213. Μὲ τὰ κοσσάρας κεῖται κά'. Π. ἐπὶ τῶν ἐνωρὶς κατακλινομένων.
214. Ἀβούλα τοῦ Θεοῦ φύλλον κ'ι λαῖσκειται (ἢ κ'ι σείεται). Π. δηλοῦσα ὅτι πάντα κατὰ θεῖαν γίνονται πρόνοιαν.
215. Ἡ ἐν νέα τσουρμανέα. Π. ὅτι ὁ ἐννέα ἀριθμὸς ἀπαίσιος καὶ στάσιμος ἐν τοῖς παιγνίοις.

Σημ. Τρίμμα, ἡ παρὰ τὸ τρίβω· εἶδος εὐτελοῦς τροφῆς. Ἐπὶ ἀλεύρου φαίνεται ὕδωρ· εἶτα κοσκινισθέντος μένουσιν ἐν τῷ σκοσκίῳ τὰ συγκεκολλημένα μέρη, ἅτινα ῥίπτονται ἐν ζέοντι ὕδατι. Ζέσαν δ' οὕτως ἐπὶ βραχὺ ἀποσύρεται τοῦ πυρὸς· τότε δ' ἀρτύεται διὰ διαλελυμένου βουτύρου.

Σημ. 210. Ἀλλαχοῦ λέγουσι «Κ' οἱ τοῖχοι ἔχουσιν αὐτία.»

Σημ. 211. Βροχὴ καὶ βροχή· Τὸ δὲ ῥῆμα βράχω καὶ βρέχω· ἐπὶ δ' ὑετοῦ μόνον τὸ δεύτερον—ἀέρας ἐν χωρ. λέγουσι καὶ ἡ ἀέρα· ὡσαύτως ἡμεῖς μὲν ὁ μῆρας, ἐν χωρ. δὲ ἡ μήρα, πρβλ. πρὸς τὸ ἀρχ. ἡ μήρη.

Σημ. 214. λαῖζω ἢ λαγῖζω (παρὰ τὸ ληῖζω ἢ λακῖζω)· κινῶ 2) τινάσσω ἢ περιστρέφω τινὰ καθήμενον ἐπὶ τῆς αἰώρας (λαϊστέρας, ἧτις εἶναι σχοινίον, οὗ τινος τὰ ἄκρα προσδεδεμένα ἐπὶ ὀριζοντίου δοκοῦ, ὑπανεχομένης ἑκατέρωθεν ὑπ' ἄλλων δοκῶν· ἡ εἶναι δοκοὶ διασταυρούμεναι, κατὰ δὲ τὸ μέσον τῆς διασταυρώσεως εἶν' ὀπή, εἰς ἣν εἰσέρχεται τὸ ἄνω ἄκρον δοκοῦ καθέτου, ἀπὸ δὲ τῶν τεσσάρων ἄκρων κρέμανται σχοινία, ἐφ' ὧν καθήμενοι περιστρέφονται ὑπ' ἄλλων κυκλωτερώς· ἄλλο δ' αὐτῆς εἶδος εἶναι τὰ κουρία, ὄντα ὡς λίχνα, 4 τὸν ἀριθμὸν, στρεφόμενα ἀπὸ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω)· 3) ἐν Κοττωόροις ἐπὶ τῆς σημ. τοῦ κλέπτω. Καὶ εὐθύς μὲν εὐτεῦθεν ὑποπτέουσι τις τὴν ἐκ τοῦ ληῖζω γέννησιν τῆς λέξεως· ἀλλ' οὐχί, διότι καὶ ἐκεῖ σημαίνει τινάσσω κρυφίως ξέον δένδρον. Ἐντεῦθεν δὲ κατήντησεν εἰς σημ. γενικωτέραν.

Σημ. 215. Ἐννέα. Ὁ ἀριθμὸς 9 παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο ὀριζων, ὡς ὀρίζων τοὺς ἀριθμούς· διότι πέραν τούτου ὁ ἀριθμὸς δὲν προχωρεῖ, παλινδρομῶν αὐθὺς ἐφ' ἑαυτὸν (Θεολ. Ἀριθμητ.)· ἐντεῦθεν δ' ἡ παροιμιώδης πρόληψις. Ἐλέγετο δὲ καὶ Ὠκεανός, Προμηθεὺς, Ἄλιος, Ἡφαιστός, Ἐκάεργος, Παιῖαν, Τερψιχόρη, Τελεσφόρος, Τέλειος (αὐτ.)·—τσορμανέα· μαγεία μὲν ἡ λιγνὺς τῶν καπνοδοχῶν, τσορμανέα δὲ ἡ κακὴ μαγεία, ἡ προσκολλημένη δηλ. δυσεξαλείπτως.

216. Τὴμ μάγισσαν π' ἐφοβέθην, παιδὶν ἄκ' ἐποίησεν. Π. ἐπὶ τῶν ὄσοι ἐκ φόβου ἐνδεχομένων κινδύνων δὲν τολμῶσι νὰ ἐπιχειρήσωσι τι.

217. Τάγούρια κακεύρετα εἶναι.

218. Ἰατρῶν ὧν ἡθεραπεία τάχιστα τόννοσοῦντα τῆς νόσου ἀπαλλάττει.

219. Τὰ μεγάλα τῶφάρια τρώγουν τὰ μικρά.

220. Ἡ μάνα ἐν γλυκύν κρασὶν, ἔμνοστον παξιμάτιν
ποῦ πίνει ἀπο ἕξι κ' μεθύν', ποῦ τρώει ἄκ' ἰορτάζει.

Π. δηλοῦσα τὸ προσφιλὲς τῆς μητρός.

221. Ἡ μάνα ἐν ἀγέννητος καὶ μίαν γεννησκάται (ιδ. 220).

222. Ζαντοῦ ψωμὶν σὲ φρόνιμου κοιλίαν. Π. δηλοῦσα ὅτι τὰ τῶν ἀφρόνων οἱ φρόνιμοι καρποῦνται.

223. Ἡ μάπα καὶ τάλωνιν ἐπόμενάν ἄτον. Π. ἐπὶ τῶν ἐκ δυστυχίας μεγάλῃς ἐν ἀπορίᾳ καταστάντων.

224. Ἐγύρεψέ με τούρανοῦ τὰ κάκαλα. Π. ἐπὶ τῶν ἀδύνατα ἀπαιτούντων.

225. Τὸν κωτὸν τὸμ βασιλέαν εἶπέν ἄτο. Π. ἐπὶ ἀθυροστόμων.

226. Ἐσὺ πάλ' ἐκαρκάριζες ἄκ' ἐσῆβες ἄκ' σὴν δουλείαν. Π. εἰρωνική ἐπὶ τῶν μὴ εὐσθενούντων.

227. Εὐλογημένα ντ' ἔκαμα καὶ εὐκόλα ντ' ἐφῆκα. Παροιμιώδης εὐχὴ ἐπιλεγόμενη ἐν τέλει ἐργασίας.

228. Ἐχει καὶ κῶλον κῆ λαλεῖ, καὶ κῶλον κῆ ἀνασμαιίνει. Π. ἐπὶ τῶν ἀπολογουμένων ὑπὲρ ἀνεπιδέκτων ἀπολογίας.

Σημ. 216. μάγισσα, ἰδανικὸν ὄν τῶν δεισιδ. καὶ προληπτ. πνίγον τὰ βρέφη. Εἶν' αὐταὶ τῶν ἀρχαίων Νύμφαι, ὡς ἐκ δημοτ. μύθων φαίνεται.

Σημ. 220. ἔμνοστος (ὡς ἔμπειρος καὶ ἄπειρος, ἔντιμος καὶ ἄτιμος) τὸ ἀντίθετον τοῦ ἄνοστος· νόστιμος, ἡδύς.

Σημ. 221. ἀγέννητος καὶ μίαν γεννησκάται, ἐκ παραλλήλου· ἀγέννητος μὲν ὁ μηκέτι γεννώμενος, τὸ δὲ—ἄπαξ γεννάται.

Σημ. 222. Ζαντοῦ=ἄφρων, ἄνοος·—φρόνιμος κατὰ τὴν ἀρχ. ἐκδοχὴν· συνηθέστερον πρᾶος, ἥσυχος.

Σημ. 223. μάπα, ἡ κράμβη· οὕτω καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς· οἷον παρὰ Χωνιάτη (Βιβλ. Γ) «καὶ ἔρριπτον ὡς περ μάπαν».

Σημ. 226. καρκάριζω εἰρωνικῶς· εὐσθενῶ· οὕτω καὶ «ὁ ἥλιον ἐκαρκάριζεν»=ἔλαμψεν, ὅταν ὁ καιρὸς ἦναι συννεφώδης.

Σημ. 228. Κῶλον ἐνταῦθα καὶ ἐν παραπλησίαις φράσεσι κεῖται κωμικῶς ἀντὶ στόμα·—λαλεῶ, λέγω, προσκαλεῶ, μεταπέμπομαι· ὅθεν ὄνομα

229. Πάντα κλαίει τὸν ἔρημον. Π. ἐπὶ μεμψιμοίρων.

230. Ἀπὸν ἄκ' ἐσάχάντιακάθουμαι. Π. ἐπιἀνησύχως που καθημένων.

231. Τὸ σημερινὸν τῆγ χολῆς σ' ἄφρ' ἄκ' σὸμ ποιρνόν, καὶ τὸ σημερινὸν τῆν δουλείας σ' μὴ ἀφίνης ἄκ' σὸμ ποιρνόν.

232. Καὶ εὐκερον ἂν ἐν τὸ πρᾶμμα, γομάτα κράτει ἄτο.

233. Καὶ μαναχὸν καὶ ἀκριθὸν κ' ἡ μάνα τ' ἄλλο ἄκ' ἔχει. Π. ἐπὶ τηλυγέτων.

234. Ἀπὸ μάνας ἄκ' ἐγέλασα, ἀπὸ κυροῦ ἄκ' ἐχάρα,
κῆ ἀπὸ τῆ ἄχώρας τὸ παιδὶν καλὸν ἡμέραν ἄκ' εἶδα.

Παροιμιώδης θρήνος, λεγόμενος ὑπὸ γυναικῶν χηρευσασῶν ἐνωρίς, ὀρφανῶν δὲ ἤδη καὶ ἀπὸ πατρός τε καὶ μητρός.

235. Ἐμὲν μάνα ἄκ' ἐγένεσεν, ἐμὲν κύρις ἄκ' ἐποίησεν
ἐμὲν κορώνα ἔξέρασεν ἀπὸν ἄκ' σὸ μεσοστράτιν,
ἔσειξεν τὸ φτερούλιν ἄκ' ἔμὲν ἐκαταρέθεν
«νὰ μὴ χαρῆς, νὰ μὴ χαρῆς, νὰ μὴ καλὸν ἐλέπης».

Π. λεγομένη ὑπὸ τῶν ἀεὶ δυστυχοῦντων.

236. Τὸν τρελλὸν ἂν διαρμενεύης,
κρύον σίδερον δουλεύεις.

λαλετής (καὶ καλεστής) ὁ προσκαλῶν εἰς γάμον τινός·—ἀνασμαινῶ=ἀναπνέω· παρὰ τὸ ἀνάσμα (ἡ)=ἀναπνοή. Τὸ ἔτυμον δὲ *Fas* (ιδ. Μαυροφρ. εἰς Φιλίστ. Τόμ. Α'. σ. 89).

Σημ. 229. Ὅτι δηλ. πάντοτε εὐρίσκειται ἐν ἀπορίαις.

Σημ. 230. Πρβλ. Θεοκρ. Εἰδ. VII, 109 «καὶ ἐν κνίδαισι καθεύδοις».

Σημ. 231. Ποιρνός (πρωῖνός—πρωνός—πυρνός) ὡς βοῖδιον τὸ βόδιον· ἐν χωρ. πουρνός· ἐν δημ. ἄσμασι ποιρνή·—μὴ πάντοτε ἐν συνιζήσει μεθ' ἐπομένου φωνήεντος. Πρβλ. Ἀρσφ. Θεσμ. 536 «μὴ ἡμεῖς». Ὁμ. Ἰλ κ, 39 «μὴ οὔτις». Εὐρ. Ἄνδρ. 212 «εἰ δὲ μὴ, οὐ καλὰ», αὐτ. «εἰ δὲ μὴ, οὐ λείψω», αὐτ. Ἰφιγ. ἐν Αὐλ. 916 «εἰ δὲ μὴ, οὐ σεσώσμεθα». Ἀρσφ. Θεσμ. 288 «εἰ δὲ μὴ, ἀλλά».

Σημ. 232. γομάτα, ἰσχυρῶς, εὐσθενῶς, ἀσφαλῶς.

Σημ. 233. Ἀπαντα ἐκ παραλλήλου.

Σημ. 234. Ἀπὸ, ἐν τισὶ φράσ. διετηρήθη ἡ μετὰ γενικῆς σύνταξις αὐτῆς· οἷον, ἀπὸ καλοῦ (ἐξυπ. ὀρμώμενος, ἦτοι διὰ καλόν), ἀπὸ καλαμί, ἀπὸ θεοῦ, ἀπὸ λουτροῦ, ἀπὸ ποιρνοῦ, ἀπὸ βραδῆς (ἄφ' ἐσπέρας), ἀπὸ καιροῦ (ἐς νέατα), ἀπὸ χρόνου (ὡσαύτως), ἀπὸ ξηρᾶς, ἀπὸ θαλάσσης, ἀπὸ οὐρανοῦ (ἐν δημ. τινὶ ἄσματι) κτλ.—ἄχώρα πᾶν τὸ μὴ οἰκεῖον, μάλιστα δὲ τὸ μὴ ἐξ αἵματος συγγενές· ἐνταῦθα δὲ ἄχώρας παιδὶν ἐνν. τὸν σύζυγον, ἄτε πρότερον ξένον εἴτε μὴ ἐξ αἵματος συγγενῆ.

Σημ. 235. μεσοστράτιν, ἄλλ. σταυροδρόμιν·—ἐκαταρέθεν· οὕτως ἐν χωρ. ἐν δὲ Κερασ. ἐκατάρωσεν.

237. Τὰ σπαθία σταίν' και διαβαίν'. Π. ἐπὶ τῶν ἀτρομήτων, ἀλλὰ και διεστραμμένων.

238. Ἄν γίνται τῷ γουρουνί' τὸ μαλλὶν με τὰ ξιν,
θὲ νὰ γίνεται και ὁ χωρέτας με τὰ ξιν.

239. Ὅποταν ποῖς με κὴ ἀρρωστῶ, τάρρωστικά σ' κὶ θέλω. Π. ἐπὶ τῶν παραμυθουμένων τινά, αὐτῶν τῆς θλίψεως παραιτίων ὄντων.

240. Ἰμάθεν ἡ κόρ' ἀθράκωτος και βρακωμέντσα ἄντρέπεται.

Π. σημαίνουσα τὸ δυσπαλάλακτον τῶν κακῶν ἔξεων.

241. Ἡ κάττα ἔς σὸ κρέας ἔκ ἔφτασεν και εἶπεν «ὀσήμερον παρσκευὴ ἐν». Π. ἐπὶ τῶν παραμυθουμένων ἑαυτοὺς ἐπὶ ταῖς ἀτυχίαις.

242. Ἡ γραῖ' ἄς τ' ἐγαμέθεν ἐσπάλιξεν τὴμ πόρταν. Π. ἐπὶ τῶν μετανοούντων μετὰ τὴν κακὴν πράξιν.

243. Χίλιοι λύκοι κ' ἕναν πρόγατον. Π. ἐπὶ πράγματος ἀνεπαρκούς πρὸς διανομὴν μετὰ πολλῶν.

244. Ὁ σκύλον τὴμ μάναν ἀτ' ἔκ εὐρήκει. Π. ἐπὶ τῶν φύρδην μίγδην κειμένων και δυσδιακρίτων, ἢ ἐπὶ συρροῆς πολλοῦ λαοῦ.

245. Πόνον ἔκ εἶδεν κ' ἡ καρδία τ' ὀλόζον ἔν. Π. ἐπὶ τῶν ἕνεκα διαρκούς εὐημερίας ἀμερίμων.

246. Τὸν τεμροτῆν με τὸ ξυλομάκελλον ἔθαψαν.

Σημ. 238. Σημειῶσαι τὴν παρήχησιν τῶν λέξεων *μετάξιν*, *με τὰ ξιν*—*χωρέτας* ὁ χωρικός. Παρὰ Συροπούλω (σ. 244) «ὑπάρχεις ιδιώτης ἄνθρωπος και ἀπαίδευτος και χωρῆτης»—ἀγροῖκος. Και ἐν Ἀνθολ. ἐπιγράμμ. (VIII, 9) «χωρῆτης στεφέτω τύμβον ἐμὸν στεφάνω». Παρὰ δὲ Ξενοφ. Κ. Π. IV, E, 54 «χωρῆτικῶς»—τῷ ἡμετέρῳ *χωρητικά*.

Σημ. 239. Ποῖς—ποιῆς—ἀρρωστικά ἢ προσφερομένη εἰς τὸν ἀρρωστον περιποίησις· ἔτι δὲ και ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς ἰατρὸν πληρωμή.

Σημ. 240. βρακωμένος, θηλ.—*γισσα*, ἐν χ.—*ντσα*· ὁ φορῶν, ἡ φοροῦσα βρακί.

Σημ. 241. πρβλ. πρὸς τὸ «ὄμφακες ἔτι εἰσίν».

Σημ. 242. ἐγαμέθεν—ἐγαμήθη· ἐπ' αἰσχράς ἐκδοχῆς ἀπαντᾷ ἤδη παρ' Εὐριπίδῃ (Κύκλ. 180—1).

«ἄπαντες δ' αὐτὴν (τὴν Ἑλένην) διεκροτήσατ' ἐν μέρει,
ἐπεὶ γε πολλοῖς ἤδετα γαμουμένης»
ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ διεκροτήσατε.

Σημ. 245. ὀλόζος—ὄλος, ὀλόκληρος· ὡς παρὰ τὸ ἄλλος και ἕτερος τὸ ἀλλοῖος και ἕτεροῖος.

Σημ. 246. *Τεμροτῆς* λ. τουρκ. σιδηουργός. Τὴν δὲ Π. πρβλ. Ξεν. Συμπ. IV.

247. Ἄς σὸ χαλκὸν ἀπὲς ἀρκά' μυμύζας διαβαίνου. Π. ἐπὶ τῶν ἀμελῶν και ὀκνηρῶν γυναικῶν, αἵτινες τιθέμεναι τὴν χύτραν ἐπὶ τοῦ πυρὸς πρὸς ἔψησιν τροφῆς ἀμελοῦσιν αὐτῆς· τοῦ δὲ πυρὸς σβεσθέντος μυῖαι διέρχονται ὑπ' αὐτήν.

248. Ἄς ἐν κὴ αὐτὸ τὸ φίλεμαν σὰν τὸ: Χριστὸς ἀνέστη. Π. λεγομένη ὑπὸ ἀπατηθέντος ἢ βλαφθέντος παρά τινος, εἰς ὃν ἐνεπιστεύετο, και δὴ συνιστῶντος ἑαυτῷ προσοχὴν εἰς τὸ μέλλον.

249. Ἀκαμάτες γειτοῖας
δεξιὸν χέρ' τῆ' μαχαλᾶς.

Π. ἐπὶ τῶν ἀργῶν καθημένων, οἷς οἱ γείτονες ἢ ἐν γένει οἱ ἄνθρωποι ἐντυχόντες χρώνται εἰς ἑαυτῶν ὑπηρεσίας. Ὅθεν και ἡ Π.

250. Ἀκαμάτριαν νύφην ἔχω κὴ ἀκαμάτριας θυγατέραν. Π. ἐπὶ τῶν ὀκνηρῶν και κωθρῶν νυμφῶν. Ἀλλὰ συγχρόνως δηλοῦται και τὸ μεμφίμορον τῆς πενθερᾶς.

251. Ὁ ἄπορον με τὸν πορεμμένον. Π. συμβουλεύουσα νὰ συντρέχωσιν οἱ εὐποροῦντες εἰς τοὺς ἐν ἀπορίαις εὐρισκομένους.

252. Ὅποιος ἔκ θέλει νὰ φιλή' ῥωτᾷ «τὸ μάγλοσ σ' ποῦ ἐνις»
Π. ἐπὶ τῶν μὴ θελόντων νὰ πράττωσιν τι, φερόντων δὲ προσφάσεις.

253. Μαλέζ' κὶ φάζω σε. Π. πρὸς οὐδενὸς τῶν.

254. Πομπῆ τεῖ' κοπαδίων ἐγένουμου. Π. ἐπὶ δυσφημισθέντων.

Σημ. 247. *Μυμύζας*. Ἐπειδὴ ἀλλαγῆς τὴν ὄν. πληθ. μεταχειρίζοντα ὁμοίαν τῇ αἰολ. αἰτιατικῇ (ταῖς μυῖαις, ταῖς πέτραις— αἱ μυῖαις αἱ πέτραις) πιθανὸν και τὸ παρ' ἡμῖν: τὰ μυμύζας, τὰ πέτρας εἶν' ὄν. πληθ ὁμοίως τῇ κοινῇ αἰτ. σχηματισθεῖσα, ἀλλὰ μετ' ἀρθρου οὐδ. ὡς ἀλλαγῆς εἴρηται.

Σημ. 249. Ἀκαμάτες (και ης) θηλ. ἀκαμάτρια, ὁ, ἡ, μὴ φιλεργός—*δεξιὸν κυρ.* ἐπὶ χειρὸς (ἐν Τραπ., ἐν δὲ Κερ. *καλὸν χέριν*· τούναντιον ἐνταῦθα μὲν *ἀτυχορ* και *ἀσχεμον*, ἐκεῖ δὲ *ἀδέξιον*). 2) ἐν γένει πᾶν ἀγαθόν, ὠφέλιμον, χρήσιμον· οἶον, «ἡ δουλεία μ' δεξιὰ πάγει»—προσθεῖ:—*μαχαλᾶ*, ἡ λ. τουρκ. συνοικία.

Σημ. 251. ἄπορος ὁ ἐνδεής· ἰδίως δὲ ὁ ἔχων ἐπαισθητόν τι σωματικὸν ἐλάττωμα καλοῦν αὐτὸν τοῦ ἐργάζεσθαι.—*πορεμμένος* ὁ διὰ τῆς ἐργασίας ἐξοικονομῶν τὰ πρὸς ζῆν ἀναγκαῖα.

Σημ. 253. *μαλέζ(ιν)* εἶδος ῥευστώδους τροφῆς, ἐξ ἀλεύρου και ὕδατος ἀπλῶς κατασκευαζομένης και διὰ τοῦ βουτύρου ἀρτυομένης, ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πενεστέροις· ἢ δὲ παρ. ἐγεννήθη διὰ τὸ εὐτελὲς αὐτῆς. Παρὰ τὴν ῥ. *μαλακ*, ὅθεν και τὸ *μαλάζω* και *βλάξ* (*μαλακ-μλακ-βλακ*).

Σημ. 254. *τεῖ'*—τῶν. Γράφω οὕτω, ὑποτιθέμενος ὅτι γίνονται παρὰ τὸ *τέων*, πάλαι *τέων*, ἐξ οὗ τροπῆ μὲν τοῦ σ εἰς ι (ὡς και τοῖς ἔσμα—

255. Σιλτούρ', 'ς σά ξύλα 'ς σό νερόν, σιλτούρ', 'ς σήγγ χαμελέ-
τεν. Π. ἐπὶ ἀνθρώπων, οἷς ἐπιβάλλονται πολλαὶ ὑπηρεσίαι.

256. Ἡ κάττα ντὸ γενεᾷ πεντικὸν πιάνει. Π. δηλοῦσα τὴν ἀπὸ
τῶν γονέων εἰς τὰ τέκνα μετάδοσιν ἠθικῶν ἐλαττωμάτων.

257. Καθεῖς τοῖ λόγ' ἀτ' ἄς τσαφίγεται. Π. συμβουλεύουσα ἕκα-
στος εἰς ἑαυτὸν νὰ ἐλπίζῃ, νὰ μὴ μένη δηλ. ἀδρανῆς ἄλλοθεν προσμέ-
νων βοήθειαν.

258. Τάλεγοῦ τὸ τσυράδιν ἂν στέκ', θεὰ στέκω κ' ἐγώ. Π. ἐπὶ
πολυασχολῶν.

259. Τ' ἕναν κοχίζει καὶ τᾶλλο φτύρεται. Π. ἐπὶ τῶν πάντων
ἐπιληψίμων.

260. Ἄμον γαιδιάρ' οὐράδιν νὲ μακρύν', νὲ κοντύν'. Π. ἐπὶ τῶν
στασίμων.

261. Ἡ τσοῦνα ἂν 'κὶ σείζῃ τὸ τσυράδιν ἀτς, ὁ σκύλον 'κὶ συμώ-
νει ἄτεν. Π. δηλοῦσα ὅτι αἱ ἀσχημοσύναι συνήθως γίνονται ἐκουσῶν
τῶν βηλειῶν.

262. Ἡ κακέσσα ἢ πεθερά ἐβγάλλ' τὴν νύφην 'ς σὸμ πρόσωπον.
Π. δηλοῦσα ὅτι ἡ ἄγαν σκληρότης τῶν ἀνωτέρων ἀνυποτάκτους καθι-
στᾶ πολλάκις τοὺς κατωτέρους.

263. Ἡ κακέσσα ἢ νύφη τῆμ πεθεράν ἀτς 'ς σάποδαύλια καθίζει.

εἶμα, ἐσμὶ—εἰμί κτλ.), ἀποκοπὴ δὲ τῆς καταλ. *ων* ἐγένετο *τεῖ*. Βι δ'
ὀρθῶς εἰκάζω ἄλλοι κρινέτωσαν. Ἐν Τραπεζοῦντι λέγουσι τοῦ κατὰ θεσ-
σαλ. τροπὴν τοῦ ω εἰς ου καὶ ἀποβολὴν τοῦ ν. Καὶ περὶ τούτων ἀλλαχοῦ
πλείονα.

Σημ. 255. Σιλτούρης ὁ βρακένδυτος, ὁ ἀτημελήτως ἐνδεδυμένος—
χαμαυλέτε (παρὰ τὸ *χαμαί*—ἀλέθειν) κυρίως ὁ ὑδρόμυλος· ἐν γένει δὲ
καὶ ὁ χερόμυλος τοῦ καφέ. Τὸν δὲ ἐκ δύο λίθων, οὗ διὰ λαβῆς ὁ ἄνω
στρέφεται, ἐν Κερασ. μὲν λέγουσι *μυλάρα*, ἐν χωρ. δὲ *χερομύλια*. Ὁ
Ξενοφῶν (κ. Π. VI, Β, 31) ἀναφέρει *χερομύλας*.

Σημ. 256. Πρὸ τὸ «κακοῦ κόρακος κακὸν ὄν». »

Σημ. 257. Τσαφίλω, κνήθω. Παρὰ τὸ κνάθω—κναθίζω—κναφίζω
(αἰολ. ὡς λέγομεν *φλίβομαι*, *γναφίν*=γνάθος)—*τσαφίλω*, ἢ παρὰ τὸ *σκα-
ριφίλω* συγκοπὴ τῆς συλλ. *ρι*. Τὴν Π. ταύτην συνιστῶμεν εἰς τοὺς ὁ-
μοεθνεῖς.

Σημ. 259. *κοχίζω* (λ. ἠχομιμητικὴ)=βήχω· ὄνομα δὲ *κόχισμα*· ἀμ-
φότερα ἐν χωρ. εὐχρηστά·—*φτύρομαι*=πτάρνυμαι· ἐφ' ἵππων δὲ, ἀ-
φηνιά.

Σημ. 263. Ἀποδαύλια οἱ ἀποσυρόμενοι τοῦ πυρὸς δαλοὶ, οἱ μικροὶ
δηλ. δαλοὶ· συνεκδχ. τὸ μέρος, ὅπου στοιβάζονται, ὅπερ εἶναι τὸ κατώ-

264. Ὁ σὴν ὥραν 'κ ἔβρεχεν, παρώρας ἐχαλάτσωεν. Π. ἐπὶ τῶν
ἐν προσήκοντι μὲν καιρῷ μὴ συντρεχόντων, μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν
αὐτοῦ μεγίστην ἐπιδεικνυμένων προθυμίαν.

265. Χωρὶς ἄνεμον ἀνεμίσκεται. Π. ἐπὶ τῶν ἀκαίρων καὶ τῶν μι-
κρὰν ἀφορμῆν θελόντων ἵνα φλυαρῶσιν κτλ.

266. Ἄνεμος 'ς σὸ σπαθὶς σ'. Π. ἐπὶ τῶν μεγαλαυχόντων ἐπὶ μι-
κροῖς κατορθώμασιν.

267. Τῆ' χώρας τὸ στόμμα σακκὶν 'κ ἐν νὰ σύρης καὶ 'σπαλίγγης
ἀτο. Π. διδάσκουσα ἀνοχῆν.

268. Ποῦ 'κὶ σπέρρ', θερίζει. Π. ἐπὶ τῶν διὰ βιαιοπραγίας ὠφε-
λουμένων ὅθεν δὲν δικαιῶνται.

269. Δοῖ τᾶρος φωτιάν καὶ τερεῖ ἀπὸ μακρά. Π. ἐπὶ τῶν ἀπαθῶς
θεωμένων ὁ αὐτοὶ προὔξενησαν κακόν.

270. Μουδὲ 'ς σὴς στάμαν μου δὲ 'ς σὴμ' φάδην. Π. ἐπὶ τῶν
εἰς οὐδὲν χρησίμων.

271. Τὸ χαμελὸν τὸ γαιδιούριν ὅλοι καθαλκεύουν ἀτό. Π. ἐπὶ τῶν
ἐνεκα τῆς πολλῆς αὐτῶν ἀνοχῆς καταφρονομένων ἤδη.

272. Πρῶτα φουριν', καὶ 'π' ἐκεῖ ἐγκλεσία. Π. διδάσκουσα ὅτι
πρῶτον περὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων πρέπει νὰ φροντίσῃ τις.

τατον τῆς ἐστίας μέρος. Ὁ δαυλὸς ἐν χωρ. λέγεται *δαυλιν*, ἐν Κερασ.
δὲ *τσεκλιν*. Ὁ Σουίδας (ἐν λ. λέσχῃ) «λέσχῃ δὲ παρ' Ἡσιόδω (Ἔργ. 493,
ιδ. καὶ τὴν ἐναυθα σημ. τοῦ Car. Goettl.) ἡ κάμινος». Ἴσως λοιπὸν ἐν-
τεῦθεν κατὰ παραφθορὰν τὸ *τσεκλιν* (λέσχῃ—σέχλη—τσεκλιν, ὡς καὶ
κ τοῦ βράγγυμι τὸ γράνω, ὁμοίᾳ γραμμάτων μετὰθεσις ἐγένετο καὶ ἐν τῷ
ἀρχ. χέρσος παρὰ τὸ κσερός=ξηρός).

Σημ. 265. ἀνεμίσκουμαι, πέροδομαι. Λέγουσι καὶ *κλάνω*· τὸ δὲ βδέω
λέγουσι *φουτίλω* (λ. ἠχομιμητικὴ)· ὅθεν καὶ ὄνομα *φουτίν*=βδέος. Διὰ
τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ ὁ πρωκτὸς λέγεται *φουστρίν*.

Σημ. 268. Ποῦ=θπου—σπέρρω, αἰολ. ἀντὶ σπείρω, οὔτω λέγουσι
σκοτειναςέα (καὶ *σκοτειναςέα*· ἀλλὰ μόνον *σκοτεινός*)· ιδ. Addenda εἰς
Πίνδ. Νεμ. III, 41 ἐκδ. Disjen. Τουναντίον δὲ συνέβη ἐν τῷ *στείλω*=
στέλλω, ἀντὶ δηλ. τὸ ἐν τῷ στέλῳ j νὰ ἐξομοιωθῇ τῷ παρακειμένῳ τρα-
πὲν εἰς ἵπερεπήδησεν αὐτό.

Σημ. 269. Ὁρος, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· οἷον «Κρῦον νερόν,
κρῦον νερόν, ἀπόθεν κατεβαίνεις;—Ἄς τὰ κρεμοὺς κρεμίσκουμαι, ἄς τᾶ-
ρεα κατεβαίνω» ἀλλὰ τοῦτο σπανιώτερον· διότι συνηθέστερον λέγουσι
βράχιν. Ἐν δὲ Νικοπόλει (τῇ Ποντικῇ) ὄρος ὀνομάζουσι τὸ δάσος.

Σημ. 270. *στάμα* ἢ ὁ *στήμων*—*φάδην* ἢ ἡ *κρόκη*· ὁ δὲ Πλάτων
(Ν. Ε. 386) καὶ *ἐμφὴν* καλεῖ αὐτήν· ἐλέγετο δὲ καὶ *βιδάκ* (Ὁμ. Βατρ.
181. Εὐστ. εἰς Ὁμ. Ἰλ. Ψ, 762, εἰς Ὀδυσσ. Ε, 121).

273. Ὁ Χριστὸν πρῶτα τ' ἐκείνου τὰ γένηα εὐλόγησεν, κ' ὕστε-
ρία τ' ἄλλων. Π. δηλοῦσα τὸ φίλαυτον πάντων.

274. Πρῶτον βούκαν π' ἔρπαξεν, καὶ μικρὸς π' ἐγυναίκεξεν κάμ-
μιαν κ' ἐκομπώθεν.

275. Ἐμάκρυνεν ὁ γαῖδιχαρον κ' ἐκόντωνεν τὸ σεμέριν ἀτ'. Παρα-
μιῶδες σκῶμμα λεγόμενοι πρὸς τὰ παιδία, εἰς ἃ, ἤδη ἡλικιωμένα, δὲν
ἐφαρμύζονται πλέον τὰ ἐν μικροτέρα ἡλικία κατεσκευασμένα αὐτοῖς
ἐνδύματα.

276. Καλῶς τὸν Ἅγιον τοῦ Θεοῦ, τὸν παξιματα κλέφταν.
Παρομιώδης εἰρωνία.

277. Τὴν νύχταν ἡμέραν ποίει. Π. ἐπὶ τῶν πολυασχολῶν καὶ
φιλεργῶν.

278. Ἄς ἐφτά μονοστέφανα. Π. ἐπὶ δυσκόλως συνειλεγμένων.

279. Ἄβοῦτα τὰ στενέματα
θὰ ἔχουν καὶ πλατέματα.

Παρομιώδης εὐχή· ὅτι ἐλπίζω μετὰ τὰς τηλικαύτας στενοχωρίας θὰ
ἴδω ποτὲ καὶ ἀπαλλαγὴν.

280. Κρῖμαν ντὸ νυχτοκόπεψα,
κ' ἐξήβα βούχα εὐκερα,
μανίκι' ἀκομπεμένα.

Π. ἐπὶ ἀποτυχόντων.

Σημ. 273. τ' ἐκείνου—τὰ (τὸ) ἐκείνου—τὰ (τὸ) ἐαυτοῦ· ἀλλὰ λαμ-
βάνεται καὶ δεικτικῶς· θηλ. τ' ἐκείνης—τ' ἄλλων—τὰ (τὸ) ἄλλων, ἐν.
ἄλλου γεν. αἰτ. ἄλλοναν, πληθ. ἄλλονούς (καὶ ἄλλους).

Σημ. 274. Διότι ἐνίοτε εἰς τοὺς ἄλλους οὐδὲν ἀπολείπεται. τὸ δὲ β'
διότι πρεσβύτερος γενόμενος ἔχει ἤδη τὸν γηροκομήσοντα.

Σημ. 275. σεμέριν (λ. τουρκικὴ μὲν, ἀλλὰ γενομένη παρὰ τὸ ἐλλ.)
σάγμα.

Σημ. 276 Παίζει διὰ τῶν λ. Ἅγιος καὶ παξιματοκλέφτης. Παρα-
πλησίως παίζει καὶ Ἀριστοφάνης (Πλουτ. 26—27) ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν
στίχων τούτων διὰ τῶν λ. πιστότατος καὶ κλεπτιστατος.

«ἀλλ' οὐ τι κρύψω, τῶν ἐμῶν γὰρ οἰκετῶν
πιστότατον ἠγοῦμαι σε καὶ κλεπτιστατον.»

—καλῶς τον... φρ. ἐλλ. ἀκαλῶς ἤλθε λέγω (ἢ τι ἀνάλογον) εἰς τὸν...»
ἐλλ. ὡς εὖ παρέστη.

Σημ. 280. Νυχτοκοπεύω διανύω τὴν νύκτα ἀγρυπνος, μάλιστα δι'
ἐργασίαν.

281. Τὸ κορίτσιν, ντ' ἀπραγίων' ἔς σοῖ πεθεροῦ, στείλουν ἀτὸ ἔς
σοῖ κυροῦ. Π. δηλοῦσα ὅτι δικαιούται τις νὰ ἐπιστρέψῃ ὅ,τι ἀπατηθεῖς
ὡς ἄξιον ἠγόρασεν ἢ ἔλαβεν.

282. Ἡ κορώνα κ' ἔφτειάει πάντα τὸ μαῦρον τὸ χαυῖάριν. Π.
ἐπὶ τῶν ἀποτυχόντων ποθὲν, καὶ περ ἐλπίζόντων εὐτυχίαν, ἅτε ἐπιτυ-
χόντων αὐτόθεν ἄλλοτε.

283. Λαλὰς λαλὰς
πὶρ κουμμάτ' λαβάς.

Π. ἐπὶ τῶν καταχρωμένων τῇ θωπεΐᾳ ἢ εὐμενεΐᾳ τινός.

284. Ἄμον τῇ Βόνας τὸ μυτίν. Π. ἐπὶ τῶν αἰεὶ στυγνῶν.

285. Κάλ' ἡμέρα, Ἰάννε·

— Ἐγδὶν πελεκῶ.

— Ἡ συντέσσα μ' ντ' ἐφτειάγει;

— Ἐπτὰ κόττα βάλλει.

Π. ἐπὶ τῶν τάναντία, ἢ ὡς ἔδει, ἀποκρινομένων.

286. Ἡ ὥρα τ' ἔντεκα ἐν. Καί, τῶρολόγιν ἀτ' ἔντεκα πεύγει.

Π. ἐπὶ βλακῶν.

287. Εἶχάν ἀτα οἱ Γρασάντη
κ' ἐπῆράν ἀτα οἱ Χασάντη.

Π. δηλοῦσα ὅτι πολλάκις ἐκ περιαγωγῆς τῆς τύχης τὰ εἰς ἄλλους
τέως ἀνήκοντα εἰς ἄλλους περιέρχονται.

288. Ὅπου πέτρα, κὴ ἀτὸς ἀρκά. Π. ἐπὶ τῶν πολυμηχάνων καὶ
-ῶν πανταχοῦ ἐκ πολυπραγμοσύνης παρουσιαζόντων.

289. Ηῦρα πῆρα. Π. λεγομένη ὑπὸ τῶν θελώντων νὰ οἰκειοποιη-
θῶσιν εἴ τι εὔρον ἢ ἄλλοις ἀνήκον.

290. Τὸν ἄρκον ἔστειλαν ἔς σώρμάνιν, κ' ἐφορτώθεν ὄλον τῶρμά-
νιν. Π. ἐπὶ ὀκνηρῶν.

291. Νὰ σύρ' ὁ κλέφτας τῆμ φωνήν, νὰ φοβηθῇ π' ἐχάσεν. Π. ἐπὶ
τῶν διὰ φωνασκιῶν καταβαλλόντων ἄλλους ἐνδίκους.

292. Νὲ ἡ εὐκὴ σ', νὲ ἡ πορδὴ σ'. Π. λεγομένη ὑπὸ τῶν ἀπαναι-
νουμένων βοήθειαν, ἀντὶ πολλοῦ προσφερομένην.

Σημ. 281. Ἀπραζόνω γίνομαι νωθρός, ἀδρανής, πάσχων ὑπὸ μα-
ρασμοῦ. Ἀπραγία, νωθρότης, ἀδράνεια, μαρασμός.

Σημ. 283. Κωμικῶς εἶν' ἀναμεμιγμένα τουρκικαὶ μεθ' ἐλλ. λέξεων·
—λαλασεύω—θωπεύω—λαβάς ὁ λεπτός ἄρτος.

Σημ. 284. Διότι συνήθως συνεφῶδες εἶναι τὸ ἀκρωτήριον Βοῶνος.

Σημ. 285. κότιρ τέταρτον κοιλοῦ.

293. Ὁ γυρευὸν ἐγύρευεν, κ' ἐδίνεν γὰ τήμ ψυχὴν ἀτ'. Π. ἐπὶ τῶν βοηθούτων τισὶν ἐκ βοηθείας, ἣν καὶ αὐτοὶ παρ' ἄλλων ἔλαβον.

294. Ὁ τ' κῆ ἂν ᾿φτειᾶς, εὐρήχεις.

295. Ἡ πολλὴ μαμίδη, τὸ μωρὸν κοτσὸν ᾿φτειάγουν (ιδ. Π. 58 καὶ σημ. αὐτ.).

296. Καλὸν τυρίν,
᾿ς σοῖ σκύλ' τὰγγεῖν.

Π. ἐπὶ τῶν πλουσίων μὲν ἢ ἐγκρατῶν παιδείας τινός, μὴ ἐχόντων δὲ ἦθη χρηστά.

297. Νηστεύ' ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ἵατι ᾿χει νὰ φάγη. Π. ἐπὶ τῶν μὴ πραττόντων τι οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλὰ δι' ἀπορίαν τῶν μέσων.

298. Ὅποιος ἔχει γένεμα
ἄς ἔχη καὶ τὰ χτένια.

Π. δηλοῦσα ὅτι ὁ ἔχων τι πρέπει νὰ ἔχη καὶ τὰ περὶ τοῦτο.

299. Μὲ τὸμ φίλος' φά' καὶ πία, καὶ ἀλουσθερίσιν μὴ ᾿φτειᾶς Π. διότι πολλάκις αἱ μεταξὺ φίλων δοσοληψία ἐπιφέρουσι ῥῆξιν.

300. Ἡ γραῖα τὸν Καλαυτάρην σῦκα ἐγύρευεν. Π. ἐπὶ τῶν αἰτούντων τι οὐκ ἐν δέοντι τῷ καιρῷ.

301. Ὁ λόγος φέρ' τὸλ λόγον.

302. Τὸ καμέλιν εἶπαν ἵατι ἢ γούλα σ' ἐν ζαρὸν, καὶ εἶπεν· Καὶ ποῖον μέρος τοῦ κορμί' μ' ἐν ἴσον; Π. ἐπὶ τῶν ἐχόντων πλεῖστα ἐλαττώματα.

303. Ποπᾶ παιδὶν διαβόλ' ἐγγόν'.

304. Ὅπου κῆ ἂν ᾿πάη, μαῦρα ὠθγά ὠθγάζει. Π. ἐπὶ τῶν πανταχοῦ ἀνικάνων ἢ καὶ κακοήθων φαινομένων.

305. Τὸ γλυκὺν ἢ γλωῦσσα ἐβγάλλ' τῶφιδιν ἄς σὸ τρυπίν.

306. Τὸ πολλὰ ἢ φῶσι ὀμμάτια ᾿κ ἐβγάλλει. Π. δι' ἧς δικαιολογοῦνται οἱ πλεονέκται.

307. Ὅταν πονῆ τοῖ γειτονᾶ σ' ἢ κοιλία, ἐσὺ τρέψον τ' ἐσόν.

Π. διδάσκουσα τὴν συμπάθειαν· «κοινὴ γὰρ ἢ τύχη.»

Σημ. 293. γυρευός· ὁ ἐπαίτης.

Σημ. 296. ἀγγεῖν· ἀσκός.

Σημ. 299. ἀλουσθερίσ· λ. τουρ. δοσοληψία.

Σημ. 300. Παρβλ. Θεοφρ. Χαρ. ΙΔ'. «Καὶ χειμῶνος ὄντος μάχεσθαι τῷ παιδί ὅτι σικύους οὐκ ἠγόρασε.»

308. Τὸγ λόγος ᾿σ μὲ τὴν ζάχαριν ἔκοψα. Φράσις παροιμιώδης, ἣν μεταχειρίζονται διακόπτοντες ἄλλους.

Σημ. 308. Παρβλ. Θεοφρ. Χαρ. Ζ'. «μεταξὺ δὲ ἀποκρινομένη ὑποβάλλειν εἴπας σὺ, μὴ ἐπιλάβῃ ὁ μέλλεις λέγειν».

Ἐν τῷ προλαβόντι Α' ἄρθρῳ τῶν μνημείων τῆς ἐν Πόντῳ δημοτικῆς παρσιέε-φρησαν διὰ τὸ ἄηθες τῆς γλώσσης λάθη τινὰ, ὧν διορθοῦμαι τὰ οὐσιώδη. Ὁμο-λογῶ δ' ὅτι δύο ἢ τρία τούτων συνέβησαν ἐξ ἑμῆς ἀδελψίας.

Αἶν. 1. (καὶ ἐν σημ. αὐτ. δις) ἀντὶ ἐν γρ. ἐν. Ἐν σημ. (αὐτ.) ἀντὶ σωθείσης γρ. σωθὲν,—quorto γρ. vorto. Ἐν σημ. 2 ἀντὶ πέραθεν πέραν γρ. πέραθὲν περαν. Ἐν σημ. 3 ἀντὶ πFαρ γρ. παFαρ,—μονολόβου γρ. μο-ολάβου,—cydā γρ. cygā. Ἐν σημ. 7 ἀντὶ ντολμάτ γρ. ντολμάν. Ἐν αἶν. 8 ἀντὶ κ' γρ. κ'. Ἐν σημ. 11 ἀντὶ satFaras γρ. catFaras,—vamnuru γρ. rammuru,—tjalliri γρ. tjattiri. Ἐν αἶν. 15 ἀντὶ ὀποῦ γρ. ποῦ. Ἐν σημ. (αὐτ.) ἀντὶ ντό (τὸ πρότερον) γρ. ντό. Ἐν σημ. 17 ἀντὶ ἔμπρον γρ. ἔμπρου. 18. ἀντὶ ἐπὶ γρ. κί. Ἐντὶ τοῦ μετὰ τὸ τέλος τοῦ 19 αἶν. ἐν παρενθέσει ὠσαύτως γρ. ἀνεμίδιον. Ἐν σημ. (αὐτ.) ἀντὶ τέσσαροι γρ. τέσσεροι. Ἐν σημ. 22 ἀντὶ Spitner γρ. Spitzner. Ἐν αἶν. 23 καὶ σημ. ἀντὶ πορδιδερόν γρ. πορδιτσερόν· 24 μακρὺμ'—σκιστόμ' γρ. ἀνευ ἀποστρόφου. 30. ἀντὶ 'ς' γρ. 'ς'—τὸ πορνόν γρ. τὸμ πορνόν'—ἀτὰ γρ. ἀτα. Ἐν σημ. 33 μετὰ τὴν λ. formica πρόσθετος αἰολ. βύρ-μαξ. 35. ἀμαλῶ γρ. ἀμολλῶ. Ἐν σημ. 36 ἀντὶ μοζίκα . . . σύλληψιν ἢ πρῶτον . . . δὲ ἀγελάδα, ἔπειτα δὲ ἀγελάδα ἢ . . . διόρθου: ἀγελάδα. σύλληψιν, MOZIKA καὶ ἢ πρῶτον γεννήσασα' μοζίκα δὲ ἢ ἐνιαύσιον ἔχουσα μόσχον' ἢ δὲ πολλάκις γεννήσασα καὶ ἐν γένει χτήνον. 40. doms γρ. gomz. Ἐν αἶν. 50 γεματα γρ. γομάτα. Ἐν σημ., 53 βασι-λέα γρ. βασιλέαν. 57. eguus γρ. equus. Ἐν αἶν. 64 ἀντὶ τριάντ. γρ. τραντ. Ἐν σημ. 74 (ἐν τέλει) μετὰ τὴν λ. πτηνόν πρόσθετος καὶ διστός. Ἐν αἶν. 82 τσινιάζει γρ. τσιονιάζει καὶ ἐν σημ. (αὐτ.) τσινιάζω . . κινεῖ (δις) γρ. τσιονιάζω . . κοινοῖ (δις). Ἐν αἶν. 88 ὡς . . βουκωμένοι γρ. ὡς . . βουκωμένοι. 99. κί ὄλοι γρ. κῆ ὄλοι. Ἐν σημ. 101 τοὺς . . τσιουλιού γρ. τσιουρλιού. Ἐν αἶν. 105 σὴν βραχτήν γρ. σὴμ βραχτήν. 119. κί ὄλους γρ. κῆ ὄλους. Ἐν σημ. 121 (ἐν τέλει) πάντες γρ. πάντως. Ἐπὶ τὸ αἰνίγμα 123 πρόσθετος σημ. 123 τουλεμένα παρὰ τὸ τιλάω.

I. Γ. ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΤΟΥ ΓΕΛΩΤΟΣ.

Ἀστρολόγος τις Ἰταλὸς ὀνόματι Δαμασκηνὸς ἐδημοσίευσεν διατριβὴν τινὰ ἐξάφυλλον τυπωθεῖσαν ἐν Ὀρλεάνῃ, ἐν ἣ διέκρινε τὰς διαφόρους τῶν ἀνθρώπων ἰδιοσυγκρασίας ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ γέλωτος. Κατὰ τὴν παράδοξον ταύτην πραγματείαν τὸ χι χι χι εἶναι ἴδιον τῶν μελαγχολικῶν, τὸ χὰ, χὰ, χὰ τῶν φλεγματικῶν, τὰ χέ, χέ, χέ τῶν χολερικῶν, καὶ τὰ χὸ, χὸ, χὸ τῶν αἱματώδους κράσεως.

Ἄλλη τις μικρὰ διατριβὴ τυπωθεῖσα ἐν Παρίσιος ἐπιγράφεται περὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν αἰτίων τοῦ γέλωτος καὶ τῆς τέχνης τοῦ διεγείρειν αὐτόν. Ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται ὅτι προσεκλήθη μίαν ἡμέραν εἰς γεῦμα ὅπου μεταξύ πολλῶν ἄλλων σπουδαίων ἀνδρῶν ἦσαν καλεσμένοι καὶ ὁ φιλόσοφος Μοντισκιῶς, ὁ Φοντενέλλος καὶ ὁ Δεστούχιος. Συνέβη δὲ εἰς τὴν συναναστροφὴν νὰ κινηθῇ σφοδρότατος γέλωτος ἐκ περιστατικοῦ τινος ἀσημάντου· τότε ἠγέρθη φιλονεικία περὶ τοῦ τίς ἢ αἰτία τοῦ γέλωτος, οἱ δὲ τρεῖς συγγραφεῖς τοὺς ὁποίους ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω ἤρχισαν μεταξύ των συζήτησιν καθ' ὅλην τὴν τάξιν καὶ τοὺς κανόνας τῆς διαλεκτικῆς.

Καὶ πρῶτος ἀναλαβὼν τὸν λόγον ὁ Δεστούχιος ἀνήρσεν τὸν ὀρισμὸν τοῦ Ἀριστοτέλους ὅτι τὸ γελοῖον ἐστὶν αἴσχος ἀνευ λύπης καὶ ἠγωνίσθη ν' ἀποδείξῃ ὅτι πηγὴ τοῦ γέλωτος· εἶναι ἢ χαρὰ μετὰ λόγου.

Ἀκολουθῶς ὠμίλησεν ὁ Φοντενέλλος, καὶ πρῶτον μὲν ἐπολέμησε τὴν γνώμην τοῦ προλαλήσαντος· Ἄν, εἶπεν, ὁ γέλωτος ἦτον ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς χαρᾶς, ἔπρεπε νὰ γεννᾶται μετ' αὐτῆς· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει πάντοτε. Ἡ ὑπερβολὴ τῆς χαρᾶς ἤθελε φέρει καὶ ὑπερβολικὸν γέλωτα, ὅπερ δὲν ὑπάρχει· ἢ χαρὰ ἤθελεν εἶσθαι ἢ μόνη αἰτία τοῦ γέλωτος, καὶ τοῦτο οὐδ' αὐτὸς ὁ Δεστούχιος δὲν τὸ παραδέχεται. Μετὰ τοὺς συλλογισμοὺς τούτους ὁ Φοντενέλλος παρατηρεῖ ὅτι ὑπάρχουσι περιστάσεις καθ' ἃς ὁ γέλωτος δὲν ἔχει οὐδὲν κοινὸν μετὰ τοῦ λόγου, καὶ ὅτι γελῶμεν πολλάκις ἀλογίστως· ἀνέφερε δὲ καὶ τὴν συνήθειαν ἢν ἔχομεν νὰ γελῶμεν ἐνίοτε περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα λογικῶς θεωρούμενα λύπης μᾶλλον ὑπάρχουσι πρόξενον, οἷον ἢ μέθη, ἢ δυσκωφία, αἱ διαστροφαι τοῦ σώματος, αἱ ἀστοχίαι, τὰ πεσίματα, ἢ εὐήθεια κτλ. Ἀφοῦ ἐπέκρινε κατ' αὐτόν τὸν τρόπον τὸ σύστημα τοῦ ἀντιπάλου του, πρότειναν ἕτερον ἑδικόν του.

ὁ γέλωτος, κατ' αὐτόν, οὐχὶ μόνον δὲν εἶναι λελογισμένον τι, ἀλλὰ τούναντίον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μανία τις παροδική, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον σφοδρά. Διῖσχυρίζεσαι, εἶπεν, ὅτι ὁ γέλωτος προέρχεται ἀπὸ χαρᾶν· ἀλλ' ἀφίνω σε νὰ κρίνης μόνος ἂν ἔχη τὴν ἐλαχίστην μ' αὐτὴν ὁμοιότητα· καὶ ἐνταῦθα περιέγραψε τὴν εἰκόνα τοῦ γελῶντος ἀνθρώπου οὕτω πως· ἂν, εἶπε, θεωρήσῃ τις τὸ πρόσωπον τοῦ γελῶντος, τὸ μὲν μέτωπον φαίνεται διεσταλμένον, αἱ δὲ ὄφρεις καταπίπτουσι, τὰ βλέφαρα συστέλλονται κατὰ τὰς γωνίας τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ὅλη ἡ περὶ αὐτὰ ἐπιδερμὶς πληροῦται ρυτίδων. Ὁ ὀφθαλμὸς συνεσφιγμένος δακρυρροεῖ καὶ πολλοὶ, οἵτινες ἔμειναν ἀδάκρυτοι εἰς μεγάλας συμφορὰς, κλαίουσι τότε. Ἡ ρὶς συνάγεται καὶ ἀπολήγει εἰς ὄξύ· τὰ χεῖλη ἀποσύρονται καὶ μηκύνονται ἀφίοντα εἰς τοῦμφανὲς τοὺς ὀδόντας, οἱ μυῶνες τῶν παρειῶν διαστελλόμενοι σχηματίζουσι λάκκους εἰς ἄλλα μὲν πρόσωπα χαριέντας, εἰς ἄλλα δὲ δυσειδεστάτους· τὸ στόμα μένει ἀνοικτὸν καὶ ἡ γλῶσσα κρέμαται ἐναπαλλομένη σφοδρῶς. Ἡ φωνὴ καταντᾷ πλέον ἤχος τις διακεκομμένος, ὅτε μὲν ὄξύ καὶ διάτορος, ὅτε δὲ ἀσθενὴς καὶ καταπεπτωκῶς. Ἐκτὸς τούτου ὁ λαιμὸς πρίσκειται καὶ κονταίνει· αἱ φλέβες του ὕλαι ἐξοιδούνται, καὶ τὸ αἷμα φερόμενον βιαίως πρὸς τὰ λεπτότερα ἀγγεῖα τῆς ἐπιδερμίδος καθιστᾷ τὸ πρόσωπον ἐρυθρόν, ἔπειτα μελαινόμενον, σύμπτωμα τοῦ πλησιάζοντος πνιγμοῦ—ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι τίποτε συγκρινόμενα μὲ ὅσα συμβαίνουσιν εἰς τὸ λοιπὸν σῶμα· τὸ στήθος τινάσσεται τόσον σφοδρῶς ὥστε μῆτε ν' ἀναπνεύσῃ πλέον ἐμπορεῖ τις, μῆτε λέξιν νὰ προφέρῃ· αἰσθάνεται δὲ ὁ ἄνθρωπος πόνον τοιοῦτον εἰς τὰ πλευρὰ, ὡς νὰ ἀνοιγοέκλειον αἱ παγίδες καὶ νὰ ἐσχίζοντο τὰ ἐντόσθιά του, καὶ τότε ὅλον τὸ σῶμα συγκάμπτεται, στροφοδινεῖται· αἱ χεῖρες φέρονται πρὸς τὰ πλευρὰ καὶ σφιγγουν αὐτὰ ἰσχυρῶς, ἰδρῶς περιχεῖ τὸ πρόσωπον, ἢ φωνὴ μεταβάλλεται εἰς λυγμούς, καὶ ἡ ἀναπνοὴ ἐκλείπει. Ἡ ὑπέμετρος αὕτη παραχρῆ ἐνεργεῖ ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ σώματος ὡς δηλητήριον, ἐξαρθρόνουσα τὰ ὀστά, φέρουσα συγκοπὰς, καὶ προξενούσα τὸν θάνατον. Ἐνόσω τὸ μαρτύριον τοῦτο διαρκεῖ ἢ κεφαλὴ καὶ οἱ βραχίονες δὲν πάσχουσιν ὀλιγωτέρην τοῦ στήθους καὶ τῶν πλευρῶν ταρχήν· πρῶτον μὲν κινουῦνται βιαίως καὶ ἀτάκτως· ἔπειτα καταπίπτουν ἐκνευρισμένα· αἱ χεῖρες κόπτονται ὡς καὶ τὰ γόνατα, καὶ ὅλη ἡ μηχανὴ τοῦ σώματος καταντᾷ εἰς παραλυσίαν.—Σπανίως ὁ ἄνθρωπος γελᾷ, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ Φοντενέλλος, ὁσάκις εὐρίσκεται μόνος· ἀλλὰ μόλις ἰδέα τις ἀπροσδόκητος ἢ ἀτοπος πλῆξῃ τὰς φρένας του εὐθὺς τὸ νεῦρον τῆς προσοχῆς χαλαροῦται, τὸ λογικὸν σαλεύει, γεννᾶται ὁ γέλωτος· αὕτη δὲ ἢ ἐξωτερικῆ τῶν ὀργάνων ἀταξία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐσωτερικῆς συγχύσεως καὶ τῆς κρυφίας ἀποπλάνησεως τοῦ λογικοῦ.

Ἄφοῦ ὁ Φοντενέλλος ἐξήντησεν ὅλην τὴν ἀγγίνοιαν αὐτοῦ διὰ τὴν ἀποδείξιν τὴν παραδοξολόγον γνώμην του, διαδεχθεὶς τὸν λόγον ὁ Μοντεσκιῶς ὠμίλησε διεξοδικῶς καὶ μὲ περισσοτέραν ἐμβριθείαν. Ἀναίρων καὶ οὗτος τοὺς πρὸ αὐτοῦ φιλοσοφίσαντας περὶ γέλωτος εἶπεν· ὁ γέλωτος δὲν εἶναι βεβαίως ἀποτέλεσμα τῆς χαρᾶς, ἀλλὰ πρᾶγμα ὅπως διάφορον· εἶναι ἢ ὀφιαίτερος αὐτῆς, ἢ παροδικώτερος, ἢ, ἐνίοτε παραλαμβάνει αὐτὴν καὶ δὲν τὴν περιμένει. Δὲν εἶναι δὲ πάλιν οὐδ' ἡ παραφροσύνη, ἔστω καὶ στιγμιαία, σταθερὰ αἰτία τοῦ γέλωτος. Ὁ γέλωτος τοῦ φρονίμου ἀνθρώπου διατηρεῖ πάντοτε τὸν τύπον τοῦ νοῦς ὅστις τὸν διακρίνει ὅπως διόλου ἀπὸ τὸν τοῦ παράφρονος γέλωτα· ἴσως ἡ γνώμη αὕτη θὰ ἐφαινότο εὐλογωτέρα ἂν ἤρκομεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ γέλωτος ἐκπηγάξει ἀπὸ εἰδός τι μανίας ἰδιαίτερον εἰς αὐτόν· ἀλλὰ τότε πρέπει νὰ ὀρίσωμεν ὅποια τις αὕτη ἡ μανία, ἀναλύοντες αὐτὴν καὶ διακρίνοντες πάσης ἄλλης παρανοίας. Καὶ τοῦτο ἔκαμεν ὁ Μοντεσκιῶς, ἀνεῦρε δὲ ὅτι ἡ μανία αὕτη καὶ ἡ μυστηριώδης τοῦ γέλωτος ἀρχὴ εἶναι ἡ ἀλαζονεία καὶ τὸ αὐτάρεσκον· γελῶμεν διὰ τὰς γελοίας πράξεις τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ ταπεινοῦσι καὶ καταβιβάζουσιν ἐκείνους ἔμπροσθεν ἡμῶν, ἢ δὲ σύγκρισις· αὕτη εἶναι πολλὰκις τόσον ταχεῖα καὶ ἀόριστος ὥστε διεκφεύγει τὴν ἀνάληψιν, ἀλλ' ὅμως ἐνυπάρχει πάντοτε εἰς τὰ βάθη τῆς διανοίας ἡμῶν. Ἀστεῖοι λόγοι κινουσιν ἡμᾶς εἰς γέλωτα διότι τὸ σκῶμμα ἀποβλέπει ἄλλους παρ' ἡμᾶς ἢ διότι ἡ φιλαυτία ἡμῶν εὐχαριστεῖται εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ γελοίου ὡς ὑποθέτουσαν εὐφυῖαν τινά. Ἡ κωμωδία παύει νὰ μᾶς κινή εἰς γέλωτα ἅμα παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ κωμωδούμενον πρόσωπον εἴμεθα ἡμεῖς ἢ τις τῶν φίλων μας.

Ὁ Μοντεσκιῶς ἀπαριθμεῖ κατόπιν τὰ διάφορα τοῦ γέλωτος εἶδη, καὶ οὕτω περατοῦται ἡ παράδοξος αὕτη συνδιάλεξις.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗΝ.

ΜΕΡΟΣ Α΄. ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗΝ.

(Συνέχεια, ἴδε Τεύχος Β', Ἀριθ. 2.)

Καὶ τῶντι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μεταδοθῆ ἄλλως τὸ πῦρ εἰς τὸν

ἔχον τοῦτον τῆς βαμβακοπυρίτιδος, εἰμὴ διὰ τῆς ἠλεκτρικῆς συστοιχίας. Ὅλα ταῦτα τὰ σύρματα, περικεκλεισμένα ἐντὸς ἀπομοιωτικῆς τινος ὕλης, συνηνοῦντο, καὶ διὰ στενῆς τινος ὀπῆς, ἀνοιχθείσης εἰς τὸ ὕψος, καθ' ὃ ἐμελλε νὰ σταθῆ τὸ βλήμα, διήρχοντο καθ' ἅπαν τὸ μήκος τῶν ἐξωτερικῶν χειλέων τοῦ τηλεβόλου, καὶ ἔφθανον μέχρι τοῦ ἐδάφους διὰ τινος τῶν ὀπῶν τοῦ περιτειχίσματος, κατασκευασθεισῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τὸ ἠλεκτραγωγόν τοῦτο σύρμα, βαττάζομενον ὑπὸ πασσάλων εἰς μῆκος δύο μιλίων, κατέληγεν εἰς ἰσχυρὰν ἠλεκτρικὴν στήλην τοῦ Βούνζεν, διερχόμενον διὰ σκευάσματος διακόπτοντος τὴν ἐνέργειαν τῆς στήλης. Ἦρκει λοιπὸν νὰ πιέσῃ τις διὰ τοῦ δακτύλου τὸ κομβίον τοῦ σκευάσματος τούτου, διὰ νὰ τεθῆ ἀμέσως τὸ ἠλεκτρικὸν ῥευστὸν εἰς ἐλευθέραν συγκοινωνίαν καὶ νὰ μεταδόσῃ τὸ πῦρ σιγμηδὸν καὶ εἰς τὰς τετρακοσίας χιλιάδας λίτρας τῆς βαμβακοπυρίτιδος. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ παρασκευασία τῆς στήλης ταύτης θὰ συνεπληροῦτο ἀκριβῶς κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν.

Τὴν 28ην Νοεμβρίου οἱ ὀκτακόσιοι βῶλοι ἐτοποθετήθησαν ἐντὸς τῶν εὐρέων στέρνων τῆς Κολομβιάδος. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐργασίας ἐπέτυχε, πλην ἀδύνατον νὰ παρασταθῆ πόσας ἀνησυχίας καὶ πόσας ἀγωνίας ὑπέστη ὁ Βαρβικάν, ὡς ἔχων νὰ ἀντιπαλαίσῃ κατὰ μυρίων ἀπαιτήσεων. Μάτην ἀπηγόρευε τὴν εἴσοδον τοῦ λόφου τῶν πετρῶν καθημερινῶς οἱ περίεργοι ὑπερεπῆδων τὰ χαρακτηριστικά, καὶ τινες μάλιστα, ἀπὸ τῆς ἀπερικεφίας προβαίνοντες εἰς τὴν μανίαν, ἐκάπνιζον ἐν τῷ μέτῳ τῶν κιβωτίων τῆς βαμβακοπυρίτιδος. Ὁ δυστυχῆς Βαρβικάν ὑπέπιπτε συνεχῶς εἰς παραφορὰς δικαίας ἀγανακτήσεως, ὃ δὲ Τζῶν Μάστων ἐβόηθει αὐτὸν ὅσον ἡδύνατο, κυνηγῶν τοὺς ἀδιακρίτους τούτους μετὰ ζέσεως, καὶ συνάγων τὰ ἀνημμένα εἰσέτι σιγάρα, τὰ ὅποια οἱ καλοὶ Ἰνδικαῖοι ἔρριπτον τῆδε κἀκεῖτε· σκληρὰ φροντίς, διότι πλείονα τῶν τριακοσίων χιλιάδων ἀτόμων συναθροῦν σπερίξ τοῦ περιφράγματος. Ὁ Μιχαὴλ Ἀρδὰν ἀνεδέχθη οἰκειοθελῶς νὰ ἐπιστατῆ ἐπὶ τῆς μετακομίσεως τῶν κιβωτίων μέχρι τοῦ στόματος τῆς Κολομβιάδος· ἀλλὰ συλλαβῶν ποτε αὐτὸν ὁ Πρόεδρος τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου φέροντα πελώριον σίγαρον εἰς τὸ στόμα, καὶ παρέχοντα οὕτω τὸ ὀλεθριώτερον παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους, ἐνόησεν ὅτι ἐματαιοπῶνι θέλων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔξιν ταύτην, καὶ ἠναγκάσθη νὰ τάξῃ εἰδικὸν ἐργάτην ὅπως ἐπιτηρῆ τὸν ἀνένδοτον τοῦτον καπνιστήν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ παροιμία «Ἦπάρχει θεὸς διὰ τοὺς μεθύτους» φαίνεται

δτι ἔχει καὶ δεύτερον μέρος τὸ ἐξῆς: «Υπάρχει καὶ θεὸς διὰ τοὺς κἀπνίζοντας,» οὐδεμία ἠκολούθησεν ἐκπυρσοκρότησις, καὶ ἡ γόμωσις ἐξετελέσθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας· ὥστε τὸ τρίτον στοίχημα τοῦ στρατηγοῦ Νίχωλ διέτρεχε σπουδαῖον κίνδυνον. Ἔμενον ἤδη νὰ εἰσαγάγῃσι τὸ βλήμα ἐντὸς τῆς Κολομβιάδος, καὶ νὰ θέσωσιν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐκείνου τῆς βαμβακοπυρίτιδος.

Ἄλλὰ πρὶν ἢ προβῶσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ἐτακτοποίησαν πάντα τὰ ἀναγκαιούνητα διὰ τὸ ταξιδίον ἐντὸς τοῦ βλήματος· ταῦτα δὲ ἦσαν πολλὰ καὶ διάφορα, καὶ ἐὰν ἀφίνετο ἐλεύθερος ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, καὶ αὐταὶ αἱ θέσεις τῶν ὁδοιπόρων θὰ ἐπληροῦντο ἐπίπλων καὶ σκευῶν. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις ὅποσα ἐξήτει νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὴν Σελήνην ὁ χαρίεις οὗτος Γάλλος, ἀληθὲς φορτίον ἀχρήστων πραγμάτων· ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βαρθικάν, περὶωρίσθησαν εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα.

Μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐργαλείων παρέλαβον πλεῖστα θερμομέτρα, βαρόμετρα καὶ διόπτρας· ἐπειδὴ δὲ οἱ ὁδοιπόροι διεκρίνοντο ὑπὸ τῆς περιεργείας νὰ ἐξετάσωσι τὴν Σελήνην διαρκούντος τοῦ ταξιδίου, καὶ ἵνα διευκολυνθῶσιν εἰς τὴν γινῶσιν τοῦ νέου τούτου κόσμου, παρέλαβον μετ' ἑαυτῶν λαμπρὸν τινα χάρτην Σεληνογραφίας τοῦ Μπέερ καὶ Μαϊδλερ, διαιρούμενον εἰς τέσσαρα τμήματα καὶ ὅστις θεωρεῖται ὡς ἀριστοῦργημα παρατηρήσεως καὶ ὑπομονῆς. Ἐν αὐτῷ παριστῶντο μετ' αὐστηρᾶς λεπτομερείας καὶ τὰ ἐλάχιστα τοῦ πρὸς τὴν Γῆν ἐστραμμένου ἡμισφαιρίου τοῦ ἄστρου τούτου· ὄρη, κοιλάδες, κυκλωτερῆ ὑψώματα, κρατῆρες, ἀκρώρειαι, αὐλακες ἐξεικονίζοντο μετὰ τῶν ἀκριβεστάτων αὐτῶν διαστάσεων, τῆς πιστῆς θέσεώς των, τῆς ὀνομασίας των, ἀπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Δόρυελ καὶ τοῦ Λεϊβνητίου, ὧν ἡ ὑψηλὴ κορυφὴ μεταρσιούται πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ δίσκου, μέχρι τῆς Πειπηγμῆνης θαλάσσης, ἣτις ἐκτείνεται κατὰ τὰς περὶ τὸν βόρειον πόλον χώρας. Ἦτο λοιπὸν ὁ χάρτης οὗτος πολύτιμον κεμήλιον διὰ τοὺς ταξιδιώτας, καθότι ἠδύναντο νὰ σπουδάσωσι τὴν γεωγραφίαν τοῦ τόπου, πρὶν ἢ πατήσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὸν πόδα.

Πρὸς τούτοις ἔλαβον τρεῖς ἀκρηλεγεῖς καρβίνιας καὶ τρία κυνηγετικὰ ὀπισθογεμῆ τουφέκια τῆς νεωτέρας κατασκευῆς, ὡς καὶ ἄφρονιον ποσότητα πυρίτιδος καὶ σφαιρῶν.

«Δὲν γνωρίζομεν μὲ ποίους θὰ ἔχωμεν νὰ κάμωμεν ἐκεῖ ἐπάνω, ἔλεγεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, τοποθετῶν τὰ φοινικὰ ταῦτα ὄργανα. Εἴτε ἄνθρωποι εἴτε ζῶα εὐρίσκονται αὐτοῦ, ἴσως δυσαρεστηθῶσιν ἐκ τῆς ἐπι-

σκέψεώς μας· πρέπει λοιπὸν νὰ λάβωμεν τὰ ἀπαιτούμενα προφυλακτικὰ μέτρα διὰ νὰ γίνωμεν σεβαστοί.»

Παρὰ τὰ ὄπλα δὲ ταῦτα, τὰ προωριζόμενα πρὸς ἄμυναν, ἔκειντο σκαπάναι, δίκελλαι, πρίονες καὶ ἄλλα ἀπαρατήτως ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα, χωρὶς ν' ἀπαριθμήσωμεν τὰ κατάλληλα διὰ πᾶσαν θερμοκρασίαν ἐνδύματα, ἀπὸ τοῦ φύχους τῶν πολικῶν χωρῶν μέχρι τῆς θερμότητος τῆς διακεκαυμένης ζώης.

Ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν ἠθέλησε νὰ παραλάβῃ καὶ τινα ζῶα, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀνὰ ἐν ζεύγος ἐκ πάντων τῶν εἰδῶν, διότι δὲν ἔβλεπε τὴν ἀνάγκην νὰ προσκλιματίσῃ εἰς τὴν Σελήνην ὄφεις, τίγρεις, κροκοδείλους καὶ πᾶν εἶδος βλαπτικῶν ὄντων.

«Ὅχι, ἔλεγεν εἰς τὸν Βαρθικάν, ἀλλὰ ζῶα τινα ἀξίας, οἷον βόες ἢ ἀγελάδες, ὄνοι ἢ ἵπποι, θὰ καθίσταντο εἰς ἡμᾶς λίαν ὠφέλιμα εἰς τὸν νέον ἐκεῖνον κόσμον.

— Σύμφημι, φίλτατε Ἀρδάν, ἀπεκρίνετο ὁ πρόεδρος τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ σκέφθητι ὅτι τὸ βλήμα μας δὲν ἔχει τὴν χωρητικότητα τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε· ὅθεν ἄς μείνωμεν εἰς τὰ ὄρια τοῦ ἐφικτοῦ.»

Τέλος μετὰ μακρὰς συζητήσεις, ἀπεφασίσθη νὰ παραλάβωσι μετ' ἑαυτῶν μίαν ἐξαίρετον κυνηγετικὴν κύνα, ἀνήκουσαν εἰς τὸν Νίχωλ, καὶ βωμαλέον τινα κύνα τῆς Νέας γῆς. Πλεῖστα ὅσα κιβώτια, περιέχοντα τοὺς χρησιμωτέρους σπόρους, κατετάχθησαν μετὰ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαιούνητων· ἂν δὲ ἄφρον ἐλεύθερον τὸν Μιχαήλ Ἀρδάν, θὰ παρελάμβανεν ἐπίσης καὶ τινὰς σάκκους χρώματος διὰ νὰ φυτεύσῃ ἐπὶ τῆς Σελήνης. Ὅπωςδὴποτε ἐπέμεινε νὰ παραδεχθῶσι δωδεκάδα δενδρυλλίων, ἅτινα περιετυλίχθησαν ἐπιμελῶς ἐντὸς θηκῶν ἐξ ἀχύρου, καὶ ἐτέθησαν εἰς τινα γωνίαν τοῦ βλήματος.

Υπελείπετο τὸ σπουδαῖον ζήτημα τῶν ζωοτροφιῶν, διότι ὠφείλον νὰ προῖδωσι τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἠδύναντο ν' ἀποβιβασθῶσιν εἰς μέρος τῆς Σελήνης ἐντελῶς ἄγονοι. Ὁ Βαρθικάν ἔκρινε καλὸν νὰ ἐφοδιάσῃ τὰ ἀρμάρια μὲ τροφὰς ἀδιαφθόρους ἐπαρκούσας δι' ἕν ἔτος, ὡς καὶ μὲ πεντηκοντάδα φιαλῶν βακῆς, καὶ ὕδωρ πότιμον διὰ δύο μόνον μῆνας· τοῦτο δὲ, διότι ὡς ἐκ τῶν τελευταίων παρατηρήσεων τῶν ἀστρονόμων, οὐδεὶς ἀμφίβαλε περὶ τῆς υπάρξεως ποσότητός τινος ὕδατος ἐπὶ τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας. Καθ' ὅσον δ' ἀπέβλεπε τὰ τρόφιμα, θὰ ἦτο ἀνόητος ὁ νομίζων ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς δὲν θὰ

εύρισκον μὲ τί νὰ τραφῶσι ἐκεῖ ἐπάνω· τοῦλάχιστον ὁ Μιχαὴλ Ἀρδάν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην διετήρει περὶ τούτου ἀμβιβολίαν, καὶ ἐάν εἶχε μικράν τινα ὑπόψιν, δὲν θὰ ἀπεράσειε νὰ ἐπιχειρηθῇ τὸ ταξείδιον τοῦτο.

« Ἄλλως τε δὲ, εἶπε μίαν ἡμέραν εἰς τοὺς φίλους του, πιστεύω ὅτι οἱ ὁμογενεῖς δὲν θὰ μᾶς ἐγκαταλίπωσιν ἐξ ὀλοκλήρου, ἀλλὰ θὰ ἔχουν τὴν καλὴν διάθεσιν νὰ μᾶς ἐνθυμῶνται κάποτε.

— Ὡ! βεβαιότατα, ὑπέλαβεν ὁ Τζὼν Μάστων.

— Τί ἐννοεῖτε, ἠρώτησεν ὁ Νίχολ.

— Τίποτε ἀπλούστερον, ἀπεκρίθη ὁ Ἀρδάν· μήπως ἡ Κολομβιάς δὲν θὰ ἦνε πάντοτε εἰς τὴν θέσιν της; Αἱ λοιπὸν, ὡσάκις ἡ Σελήνη παρουσιασθῇ εἰς τὸ ζενιθὺν ὑπὸ τὰς ἀπαιτουμένας εὐνοϊκὰς συνθήκας, ἂν ὄχι κατὰ τὴν περιγειότητά της τοῦλάχιστον ἅπαξ τοῦ ἔτους, δύναται νὰ μᾶς ἀποστέλλωσιν ὀβοῦζια πλήρη ζωοτροφῶν, τὰ ὁποῖα θὰ περιμένωμεν κατὰ τὰς ὠριμένας ἡμέρας.

— Οὐρρά! οὐρρά! ἔκραξεν ὁ Μάστων, ὡς ἄνθρωπος ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ αἰφνιδίου καὶ προσφιλοῦς αὐτῶν ἰδέας. Μὰ τὴν ζωὴν μου, ἐκινδύνευσα νὰ λησμονήσω τὴν ὑπαρξίν της Κολομβιάδος μας. Βεβαίως, γενναῖοί μου φίλοι, δὲν θὰ σᾶς λησμονήσωμεν!

— Ἀφιερούμεθα εἰς τὴν πρόνοιάν σας· ὥστε, καθὼς βλέπετε, θὰ ἔχωμεν τακτικώτατα νέα ἐκ τῆς σφαίρας, καὶ βεβαίως θὰ λογισθῶμεν λίαν ἀδέξιοι ἂν δὲν εὐρωμεν καὶ ἡμεῖς τρόπον νὰ συγκοινωνήσωμεν μετὰ τῶν καλῶν μας φίλων τῆς Γῆς.»

Οἱ λόγοι οὗτοι ἀπέπνεον τοσαύτην πεποίθησιν, ὥστε ὁ Μιχαὴλ Ἀρδάν, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῶ θαρράλεότητος καὶ τῆς ἐξόχου εὐσταθείας, θὰ ἠδύνατο νὰ προσηλυτίσῃ ὅλον τὸν Τηλεβολικὸν Σύλλογον διὰ νὰ ἀποτελέσῃ μέρος τῆς συνοδίας του. Πᾶν ὅ,τι ἔλεγεν ἐφαίνετο ἀπλῶς θετικόν, εὐκολόν καὶ βεβαίως ἐπιτυχίας· ἔπρεπε δὲ νὰ ἦτο τις λίαν φειδωλῶς προσκεκολλημένος εἰς τὴν ἀθλίαν ταύτην ὑδρόγειον σφαῖραν, διὰ νὰ μὴ ἀποφασίσῃ νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς τρεῖς ὁδοιπόρους κατὰ τὴν σεληνιαίαν αὐτῶν ἐκδρομὴν.

Ἀφοῦ ἐτοποθετήθησαν ἐντὸς τοῦ βλήματος τὰ διάφορα εἶδη, εἰσῆγαγον μετὰ τῶν διαφραγμάτων τὴν ἀπαιτουμένην ποσότητα ὕδατος ἵνα ἀποτελεσθῇ ἡ ἐλαστικότης τῆς ἀντικρούσεως, καὶ τὸ φωταέριον εἰς τὴν δεξαμενὴν αὐτοῦ. Φοβούμενος δὲ ὁ Βαρβικὰν ἀπρόοπτόν τι κώλυμα κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, ἐφωδιάσθη μετὰ μεγάλης ποσότητος χλωρικῆς καὶ καυστικῆς κοιλίας, ἀρκούσης πρὸς ἀναένεωσιν τοῦ ὀξυγό-

νου καὶ ἀπορρόφησιν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐπὶ δύο μῆνας. Μηχανισμὸς τις εὐφρέστατος καὶ ἐνεργῶν αὐτομάτως ἐμελλε νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὸν ἄερα τὰς ζωογόνους αὐτοῦ ιδιότητας, καὶ νὰ καθαρῆζῃ αὐτὸν ἐντελῶς.

Τὸ βλήμα λοιπὸν ἦν κατὰ πάντα ἑτοιμον, ἐναπελείπετο δὲ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν Κολομβιάδα· καὶ τοῦτο ἦν τὸ πλήρες δυσχερεῶν καὶ κινδύνων μέρος τῆς ἐργασίας ταύτης. Ἀφοῦ λοιπὸν μετεκομίσθη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τῶν πετρῶν, προσδεθὲν ἀνυψώθη ὑπὸ ἰσχυροτάτων γεράνων καὶ ἐκρατήθη ἀπληρωμένον ὑπεράνω τοῦ μεταλλίου τούτου φρέατος.

Ἡ στιγμή ἐκείνη ἦτο κρίσιμος· δὲν ἔμενε στήθος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ μὴ διηρέθησαν παλμοὶ ἀγωνίας. Ἦρκει νὰ συντριβῶσιν αἰὺποβαστάζουσαι τὸ πελώριον τοῦτο βάρος ἀλύσεις, καὶ ἡ πτώσις αὐτοῦ θὰ ἐπροξένοι ἀναμφιβόλως τὴν ἀνάφλεξιν τῆς πυροκόνεως. Πλὴν εὐτυχῶς οὐδὲν τούτων συνέβη, καὶ μετὰ τιῶν ὥρων παρέλευσιν, τὸ βλήμα, καταβιβασθὲν ἡρέμα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ τηλεβόλου, ἀνεπαύετο ἡσυχῶς ἐπὶ τῆς στρωμνῆς ἐκείνης, τῆς παραγεμισμένης διὰ τῆς εὐφλεκτοτέρας τῶν ὑλῶν τοῦ κόσμου. Τὸ βάρος τοῦ ὄγκου ἐκείνου συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ πιεσθῇ ἐτι μᾶλλον τὴν γόμωσιν τῆς Κολομβιάδος.

« Ἐχασα! » εἶπεν ὁ στρατηγὸς Νίχολ, ἐγχειρίζων εἰς τὸν Βαρβικὰν τὸ ποσὸν τριῶν χιλιάδων δολλαρίων. Καίτοι δὲ ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου ἀπεποιεῖτο νὰ δεχθῇ χρήματα παρὰ συνταξειδιώτου, οὐχ ἤττον ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ἐπίμονον ἀπαίτησιν τοῦ Νίχολ, ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐκπληρῶσῃ πάσας αὐτοῦ τὰς ὑποχρεώσεις πρὶν ἢ ἐγκαταλείψῃ τὴν Γῆν.

« Τότε λοιπὸν, » εἶπεν ὁ Μιχαὴλ Ἀρδάν, δὲν ἔχω παρὰ ἓν μόνον πρᾶγμα νὰ σᾶς ἐπευχρηθῶ, γενναῖέ μου στρατηγέ.

— Τὸ ποῖον, ἠρώτησεν ὁ Νίχολ.

— Νὰ χάσῃτε καὶ τὰ ἐπίλοιπα δύο στοιχίματά σας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ μείνωμεν καθ' ὁδόν.

ΚΣΤ'.

ΠΛΡ!

Ἐφθασε τέλος πάντων ἡ πρώτη Δεκεμβρίου, ἡμέρα ὀλεθρία, διότι ἂν ἡ ἀναχώρησις τοῦ βλήματος δὲν ἐξετελεῖτο τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο ἔσπέ-

ρας, κατά τὴν δεκάτην ὥραν τεσσαράκοντα ἐξ πρώτα καὶ τεσσαράκοντα δευτερόλεπτα, ἦτο ἐπάναγκες νὰ παρέλθωσι πλείονα τῶν δεκαοκτῶ ἐτῶν διὰ νὰ παρουσιασθῇ ἡ Σελήνη εἰς τὰς αὐτὰς ταυτοχρόνους συνθήκας τοῦ ζηνίθ καὶ τῆς περιγειότητος.

Ὁ καιρὸς ἦν λαμπρὸς· καίτοι δὲ ὁ χειμῶν ἦν ἐπὶ θύραις, ἐντοσούτω ὁ ἥλιος ἠκτινοβόλει καὶ κατέβρεχε διὰ χειμάρρων φωτὸς τὴν Γῆν ταύτην, τὴν ὁποίαν τρεῖς τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐμελλον νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἵνα μετοικήσωσιν εἰς ἄλλον κόσμον.

Πόσοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κοιμηθῶσι κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν νύκτα τῆς οὕτως ἀνυπομόνως περιμενομένης ταύτης ἡμέρας! Πόσα στήθη ἐπιέζοντο ὑπὸ τοῦ βαρυτάτου φορτίου τῆς προσδοκίας! Πᾶσαι αἱ καρδίαι ἐπαλλοῦντο ὑπὸ ἀνησυχίας, ἐκτὸς τῆς τοῦ Μιχαὴλ Ἀρδάν· ὁ ἀνυπόμονος οὗτος ἄνθρωπος ἐπηγαινοήρχετο μετὰ τοῦ ἰδιάζοντος αὐτῷ πολυασχόλου ἦθους, πλὴν οὐδὲν ἐμαρτύρει ἐν αὐτῷ ἀσυνήθη τινα ἀπασχόλησιν. Ὁ ὕπνος του ὑπῆρξεν εἰρηνικὸς, ὕπνος τοῦ Γάλλου στρατάρχου Τουρέν πρὸ τῆς μάχης ἐπὶ τοῦ ὑποστάτου κανονίου.

Ἀπὸ πρωίας ἀμετρον πλῆθος ἐκάλυπτε τὰς περὶ τὸν λόφον τῶν πετρῶν ἐκτεταμένης πεδιάδας ἐφ' ὅσον ἡ ὄρασις ἐξικνεῖτο. Ἀνὰ πᾶν τέταρτον τῆς ὥρας ὁ σιδηρόδρομος τῆς Τάμπας ἔφερε καὶ νέους περιέρχους· ἡ μετανάστευσις αὐτῆ ἔλαβε μετ' ὀλίγον μυθώδεις διαστάσεις, καὶ κατὰ τὰ δελτία τοῦ Π α ρ α τ η ρ η τ ο ὕ τ η ς Τ ά μ π α - Γ ό β η ς, πέντε ἑκατομμύρια θεατῶν ἐπάτησαν τὸ ἔδαφος τῆς Φλωρίδος κατὰ τὴν ἀξιολημνόμενον ταύτην ἡμέραν.

Ἀπὸ μηρὸς ἤδη τὸ μεγαλῆτερον μέρος τῆς πληθῆος ταύτης συνηθιάζετο περὶ τὸ διάφραγμα τοῦ λόφου, καὶ ἔθετο τὰς βάσεις πόλεως, κληθείσης ἔκτοτε Ἀρδανούπολις (Ardans-Town). Κλισιαὶ μετ' ἐπιστεγασμάτων, καλύβαι ἀχρυσκέπαστοι, περίπτερα μὲ καλαμοστέγας, ἐπαύλεις, οἰκίσκοι, σκηναὶ ἐπλήρουν τὴν πεδιάδα, καὶ αἱ ἐφήμεροι αὐταὶ κατοικίαι ἔσκεπον πληθυσμὸν, δυνάμενον νὰ διεγείρῃ τὴν ζηλοτυπίαν τῶν μεγαλητέρων εὐρωπαϊκῶν πόλεων.

Πάντες οἱ λαοὶ τῆς Γῆς εἶχον τοὺς ἀντιπροσώπους των, πᾶσαι δὲ αἱ γλώσσαι τοῦ κόσμου ἐλαλοῦντο αὐτόθι. Βλέπων τις τὴν παγγλωσσίαν ἐκείνην, ἤθελεν ὑποθέσει ὅτι εὐρίσκεται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Πυργοποιίας, ὅτε συνεχύθησαν αἱ γλώσσαι. Ἐνταῦθα αἱ διάφοροι κλάσεις τῆς Ἀμερικανικῆς κοινωνίας συνεχέοντο ἐν ἐντελεῖ ἰσότητι. Τραπεζίται, γεωργοί, ναῦται, ὑπάλληλοι, μεσίται, φυτευταὶ τοῦ βάμβακος,

ἔμποροι, παντοπῶλαι, δικασταὶ συνωστίζοντο μετὰ πρωτοτύπου τιμῆς ἀδιαφορίας. Οἱ κρεωλοὶ τῆς Λουϊζιάνης ἀδελφοποιούντο μετὰ τῶν γαιοκτημόνων τῆς Ἰνδιάνης· οἱ εὐγενεῖς τῆς Κεντυκίας καὶ τῆς Τενεσσέης, οἱ κομφοὶ καὶ ὑπερήφανοὶ αὐτόχθονες τῆς Βιργινίας ἐχαιρέτιζον τοὺς ἡμιαγρίους κυνηγούς τῶν λιμνῶν καὶ τοὺς βωδεμπόρους τοῦ Κιγκινιάτου. Φέροντες ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ἐκ λευκοῦ κάστορος μετὰ πλατέων περιχειλωμάτων πετάσους, ἢ τὸν κλασικὸν παναμαῖον πῖλον, ἐνδεδυμένοι περισκελίδας ἐκ κυανοχρόου βαμβακεροῦ ὑφάσματος, προϊόντος τῶν ἐργοστασιῶν τῆς Ὀπελούσης, περιβεβλημένοι τοὺς κομφούς αὐτῶν ἐπενδύτας ἐξ ἀλευκάντου ὀθόνης, ὑποδεδεμένοι πέδιλα ἐκ στιλπνῶν δερμάτων, ἐπεδείκνυον τοὺς παραδόξους καλλωπισμοὺς τῶν λιμνῶν αὐτῶν ἐσφορίων. Πανταχοῦ τοῦ σώματός των, εἰς τὰ στήθη καὶ εἰς τὰς περιχειρίδας τῶν χιτωνίων, εἰς τοὺς λαιμοδέτας, εἰς τοὺς δέκα δακτύλους των καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ὠτίων ἐξήστραπτον καὶ ἐσπιθηροβόλουν ὀλόκληροι συσκευαὶ δακτυλιδίων, καρφίδων, ἀλύσεων, κομφίων, ἐνωτίων καὶ κροταλίων, τῶν ὁποίων ἡ ὑπερβάλλουσα ἀξία ἦν ἴση πρὸς τὸ ἀκομφον. Γυναικες, παιδία, ὑπηρεταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἐπίσης πλουσίας ἐνδεδυμένοι στολάς, συνώδεον, ἠκολούθουν, προηγούντο ἢ περιεκύκλουν τοὺς συζύγους, τοὺς πατέρας, τοὺς κυρίους τούτους, οἵτινες ὡμοιάζον πρὸς ἀρχηγούς φυλῆς ἐν μέσῳ τῶν πολυπληθῶν αὐτῶν οἰκογενειῶν.

Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ ἔπρεπε νὰ βλέπη τις ὅλον τοῦτον τὸν κόσμον ἐφορμῶντα κατὰ τῶν ἰδιαζόντων εἰς τὰς Νοτίους Πολιτείας ἐδεμάτων, καὶ καταβροχιζόντα μετ' ὀρέξεως λίαν ἀπειλητικῆς διὰ τὰς ζωτροφίας τῆς Φλωρίδος τὰ εἶδη ἐκεῖνα τῆς τροφῆς, τὰ ὁποῖα ἤθελεν ἀπωθήσει πᾶς εὐρωπαϊκὸς στόμαχος, τουτέστι φρυκτοὺς βατράχους, πιθήκους ψητοὺς, διδελφὺς σουβλητοὺς, καὶ ὅλην ἐκείνην τὴν πηχρῶσόν καὶ πολύμικτον σκευασίαν τῶν ἰχθύων.

Ἄλλ' ὁποῖα ποικιλία οἱ σπνευμάτων καὶ διαφόρων ποτῶν ἤρχετο εἰς βοήθειαν τῆς δυσπέπτου ταύτης τροφῆς! Ὅποια ἐρεθιστικὰ κραυγαί, ὁποῖοι εὐτράπελοι ἀλαλαγμοὶ ἀντήχουν εἰς τὰ κομφῶ καπηλεῖα, τὰ κεκοσμημένα διὰ πληθῆος ποτηρίων, φιαλῶν, λαγῆρων, βαυκαλίδων πολυσχηματίστων καὶ ποικιλοχρόων, ἰγδίων πρὸς λείανσιν τῆς ζαχαρέως καὶ στοιβάδων ἐξ ἀχύρου!

«Ἐχομεν, κύριοι, καὶ σιρόπιον ἠδυόσμου! ἔκραξεν εἰς τῶν λιανοπωλητῶν τούτων διὰ φωνῆς ἠχηρᾶς.

— Ἀγοράσατε μοσχάτον κρασί τοῦ Βορδῶ! ἐπανελάμβανεν ἕτερος μὲ τόνον διαπεραστικόν.

— Ἔχομεν καὶ τζίν! ἐξάνει ὁ γείτων αὐτοῦ.

— Καὶ βράντ, καὶ ζεμάικαν! προσέθετεν ἕτερος.

— Ποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ δοκιμάσῃ τὸ δροσιτικὸν τοῦ τελευταίου συρμού;» ἔκραζον οἱ ἐπιδέξιοι οὔτοι μικρέμποροι, μεταβιβάζοντες στιγμηδὸν ἀπὸ ποτηρίου εἰς ποτήριον, ὡς ὁ ταχυδακτυλουργὸς τὰ σφαιρίδια αὐτοῦ, σάκχαριν, λεμόνια, πρασίνην μένταν, τεμάχια πάγου, ὕδωρ, κονιάκ καὶ ἀνανάσιον, ἐξ ὧν πάντων ἀπετελεῖτο τὸ δροσιτικὸν τοῦτο ποτόν.

Οὕτω λοιπὸν αἱ ἐκ συνηθείας ἀπευθυόμεναι αὐται παρορμήσεις πρὸς τοὺς διψαλέους λάρυγγας ὑπὸ τὴν ἐρεθιστικὴν ἐπενέργειαν τῶν ἀρωμάτων ἐπανελαμβάνοντο, διεστυροῦντο εἰς τὸν ἀέρα καὶ παρήγαγον ἐνοχλητικὸν κροτοθύρβον. Ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς πρώτης Δεκεμβρίου αἱ τοιαύτης φύσεως κραυγαὶ ἦσαν σπάνιαι. Μάτην οἱ πωληταὶ ἐβραγχιάζον προσκαλοῦντες τοὺς ἀγοραστάς· κανεῖς δὲν ἐσκέπτετο οὔτε περὶ φαγητοῦ οὔτε περὶ ποτοῦ, καὶ οὐδόλως παράξενον μεταξὺ τοῦ πλήθους ἐκείνου τῶν θεατῶν, νὰ εὐρίσκοντο πολλοὶ, οἵτινες κατὰ τὴν τετάρτην ἑσπερινὴν ὥραν δὲν εἶχον εἰσέτι προγευθῆ.

Ἐτι δὲ χαρακτηριστικώτερον σύμπτωμα ἦν, ὅτι τὸ βίαιον πάθος τοῦ Ἀμερικανοῦ πρὸς τὰ τυχερὰ παίγνια ὑπεχώρησε τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὴν συγκίνησιν καὶ κατενικήθη ὑπ' αὐτῆς. Βλέπων τις τοὺς πασσάλους κεκλιμένους εἰς τὰς πλευράς των, τοὺς κύβους σχολάζοντας ἐντὸς τῶν κιβωτίων αὐτῶν, τὴν κυλίστραν ἀκνητοῦσαν, τὰ σφαιριστήρια ἐγκαταλελειμμένα, τὰ χαρτίια τοῦ οὐ ἔστ, τῆς τριανταμίας, τοῦ κοκκίου καὶ τοῦ λευκοῦ, τῆς μόντης καὶ τοῦ φραῶ ἠσυχάζοντα ἐντὸς τῶν ἀθίκτων αὐτῶν περικαλυμμάτων, ἐνόει ὅτι τὸ συμβεβηκὸς τῆς ἡμέρας ἀπερρόφα πᾶσαν ἄλλην ἐνασχόλησιν, καὶ οὐδεμίαν ἐπέτρεπε διασκέδασιν.

Μέχρι τῆς ἑσπέρας διέτρεχε μεταξὺ τοῦ ἀγωνιῶντος τούτου πλήθους ὑπόκωφός τις συγκίνησις, ἀνευ θορύβου, ὡς ἡ προηγουμένη τῶν μεγάλων καταστροφῶν. Ἐπεκράτει ἀπερίγραπτός τις στενοχωρία, δυσάρεστος νάρκωσις, ἀόριστόν τι αἰσθημα, ὅπερ ἐπέιξε τὴν καρδίαν ἕκαστος ἐπεθύμει νὰ ἦ το τετελεσμένον τὸ πρᾶγμα.

Ἐν τούτοις περὶ τὴν ἐβδόμην ὥραν ἡ βαρεῖα αὕτη σιωπῇ διελύθη ἀποτόμως. Ἦδὴ ἡ Σελήνη ἀνέτειλεν εἰς τὸν ὀρίζοντα, καὶ ἑκατομμύ-

ρια ἐπιφωνημάτων ἐχαιρέτιζον τὴν ἐμφάνισιν αὐτῆς· ἦτο ἀκριβὴς εἰς τὴν συνέντευξιν. Αἱ ἐπευφημίαι ἔφθασαν μέχρις οὐρανοῦ, αἱ χειροκροτήσεις κατετάραξαν τὸν ἀέρα, ἐνῶ ἡ ξανθὴ Φοῖβη ὑψοῦτο ἡρέμα ἐπὶ τοῦ ὠραίου οὐρανοῦ καὶ ἐθώπευε τὸ ἐκβεβαχκευμένον ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ πλήθος ἐκεῖνο διὰ τῶν φιλικωτέρων αὐτῆς ἀκτίνων.

Τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς στιγμὴν ἐφάνησαν καὶ οἱ τρεῖς ἀτρόμητοι ταξειδιῶται, εἰς τὴν θέαν τῶν ὁποίων αἱ κραυγαὶ ὑπερεδιπλασιάσθησαν. Πάραυτα καὶ στιγμηδὸν ἀνεπέμφθη ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, οὗτινος αἱ στροφαὶ, ἐπαναλαμβανόμεναι ὑπὸ πέντε ἑκατομμυρίων Ἰανκαίων, ὑψοῦντο ὡς πολυθύρβος τρικυμία μέχρι τῶν τελευταίων στρωμάτων τῆς ἀτμοσφαιρας. Εἶτα, μετὰ τὴν ἀκαταμάχητον ταύτην ὄρμην, ὁ ὕμνος ἔπαυσεν, αἱ τελευταῖαι ἀρμονίαι ἀπεσβέσθησαν κατὰ μικρὸν, καὶ σιγαλὸς τις θροῦς ἐκυματίζετο ὑπεράνω τοῦ τοσοῦτω βαθέως συγκινηθέντος τούτου πλήθους.

Ἐντοσοῦτω ὁ τε Γάλλος καὶ οἱ δύο Ἀμερικανοὶ ὑπερέβησαν τὸ περιφραγμα, πέριξ τοῦ ὁποίου συνωθεῖτο τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο πλήθος· συνωδεύοντο δὲ ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἐπιτροπῶν, αἵτινες ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῶν Ἀστεροσκοπεῖων τῆς Εὐρώπης. Ὁ Βαροβιάν, ψυχρὸς καὶ ἀπαθὴς, εἶδε μεθ' ἡσυχίας τὰς τελευταίας αὐτοῦ ὁδηγίας. Ὁ Νίχολ, τὰ χεῖλη ἔχων συνεσαστηγμένα καὶ τὰς χεῖρας περιπεπλεγμένας ὀπισθεν τῆς βράχως, περιεπάτει μὲ βήμα σταθερὸν καὶ μεμετρημένον. Ὁ δὲ Μιχαήλ Ἀρδάν, πάντοτε ἀφελὴς, ἐνδεδυμένος ὡς ἐντελής ταξειδιώτης, μὲ τὰς δερματίνας περικνημίδας του, μὲ τὸν μάρσυπον κρεμάμενον εἰς τὸ πλευρόν, περιβεβλημένος τὰ εὐρέα ἱμάτιά του ἐκ καστανοχρόου βελούδου, τὸ σίγαρον φέρων εἰς τὸ στόμα, ἐπεδαψίλευε κατὰ τὴν διάβασιν του ἀφθόους καὶ ζωηρὰς χειραψίας. Ἀνεξάντλητος τὴν εὐφροσύνην, εὐθυμος, γελῶν, ἀστεϊζόμενος, εἰρωνευόμενος τὸν ἀξιότιμον Τζῶν Μάστωνα, ἐν μιᾷ λέξει ἦν Γάλλος, καὶ ὅπερ χειρότερον Παρισιανὸς μέχρι τοῦ τελευταίου δευτερολέπτου.

Δεκάτη ἐσήμανεν ἡδὴ. Ἦτο ὥρα νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ βλήμα· ἡ ἀναγκαιούσα ἐργασία διὰ νὰ καταβῶσιν ἐντὸς τοῦ τηλεβόλου, τὸ κλείσιμον τῆς σιδηρᾶς πλακὸς τοῦ βλήματος, ἡ κατάρριψις τῶν ἰκνωμάτων καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς Κολομβιάδος γεράνων καὶ ἄλλων μηχανισμῶν ἀπήτουν ἀρκετὸν χρόνον.

Ὁ Βαρβικὰν ἐκανόνισε τὸ χρονόμετρον τοῦ ἀκριβῶς κατὰ τὸ τοῦ μηχανικοῦ Μουρχισῶνος, ὅστις ἐπεφορτίσθη νὰ μεταδώσῃ τὸ πῦρ εἰς τὴν βαμβακοπυρίτιδα διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος· ὥστε οἱ ἐν τῷ βυθῷ τοῦ σιδηροῦ ἐκείνου φρέατος κεκλεισμένοι περιγηγῆται ἠδύνατο νὰ παρακολουθῶσι τὴν ἀπαθὴ βελόνην, ἣτις ἐμέλλε νὰ τοῖς δείξῃ ἀκριβῶς τὴν στιγμήν τῆς ἐκσφενδοίσεώς των.

Ἐφθασε λοιπὸν ἡ στιγμή τῶν ἀποχαιρετισμῶν· τὸ θέαμα ἦτο συγκινητικόν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Μιχαὴλ Ἀρδὰν, μεθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν εὐθυμίαν, ἠσθάνετο ἑαυτὸν συγκεκινημένον. Ὁ Τζῶν Μάστων κατώρθωσε νὰ ἀνέρῃ ὑπὸ τὰς ξηρανθείσας αὐτοῦ βλεφαρίδας ἀρχαῖόν τι δάκρυον, τὸ ὁποῖον βεβαίως ἐφύλαττε διὰ τοιαύτην περιστάσιν· ἀφῆκε λοιπὸν αὐτὸ νὰ βεύσῃ ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ καὶ γενναίου προέδρου.

«ὦ! ἂν ἀνεχώρουν μεθ' ὑμῶν! εἶπεν εἶναι εἰσέτι καιρὸς.

— Ἄδύνατον, καλὲ μου Μάστων!» ἀπεκρίνετο ὁ Βαρβικὰν.

Μετά τινας στιγμὰς οἱ τρεῖς συνοδοιπόροι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ σιδηροῦν αὐτῶν ὄχημα, οὗτινος ἔκλεισαν ἔνδοθεν τὴν πλάκα τοῦ ἀνοίγματος, καὶ τὸ στόμα τῆς Κολομβιάδος, ἀπαλλαγθὲν ὀλοσχερῶς, ἠνοίγετο ἐλευθέρως πρὸς τὸν οὐρανόν.

Τίς δύναται νὰ παραστήτῃ τὴν γενικὴν συγκίνησιν, ἣτις κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἐφθασεν εἰς τὸν παροξυσμὸν αὐτῆς; Ἡ Σελήνη προὔχωρει ἐπὶ τοῦ διαυγιστατοῦ ἐκείνου στερεώματος, ἐξαλείφουσα κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῆς τὰ σπινθηρίζοντα πυρὰ τῶν ἀστέρων· διέτρεχε τότε τὸν ἀστερισμὸν τῶν Διδύμων, καὶ εὐρίσκετο σχεδὸν εἰς τὸ ἥμισυ τῆς μεταξὺ τοῦ ὀρίζοντος καὶ τοῦ ζενίθ ἀποστάσεως.

Καταπληκτικὴ σιγὴ περιέβαλε πᾶσαν ταύτην τὴν σκηνήν. Οὔτε ἐν φύσημα ἀνέμου ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε μία πνοὴ εἰς τὰ στήθη! Αἱ καρδαίαι δὲν ἐτόλμων νὰ πάλωσι, πάντα δὲ τὰ ἐκπεληγημένα ὄμματα προσηλώθησαν ἐπὶ τοῦ χαίνοντος βαράθρου τῆς Κολομβιάδος.

Ὁ Μούρχισων ἠκολούθει διὰ τοῦ βλέμματος τὸν δείκτην τοῦ χρονόμετρου αὐτοῦ· μόλις ὑπελείποντο τεσσαράκοντα δευτερόλεπτα ἵνα σιμᾶν ἡ στιγμή τῆς ἀναχωρήσεως, ἕκαστον δὲ τούτων ἐφαίνετο εἰς αἰῶν. Κατὰ τὸ εἰκοστὸν δευτερόλεπτον γενικὸν ἐπεχύθη ῥίγος, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ πλήθους ἐκείνου ὅτι οἱ τολμηροὶ περιγηγῆται ἠρίθθμον ἐπίσης ἀπὸ τῆς εἰρκτῆς των τὰ τρομερὰ ταῦτα δευτερόλεπτα! Τότε ἠκούσθησαν διαφεύγουσαι μεμονωμένα φωναί!

«Τριάκοντα πέντε! — τριάκοντα ἕξ! — τριάκοντα ἑπτὰ! — τριάκοντα ὀκτώ! — τριάκοντα ἑννέα! — τεσσαράκοντα! Πῦρ!!!»

Πάραυτα ὁ Μούρχισων, πιέζων διὰ τοῦ δακτύλου τὸ παρακώλυμα τῆς συστοιχίας, ἀφῆκεν ἐλεύθερον τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, καὶ ἀπέστειλε τὸν σπινθῆρα εἰς τὰ σπλάγγνα τῆς Κολομβιάδος.

Ἐκπυροκρότησις καταπληκτικὴ, ἀνήκουστος, ὑπεράνθρωπος, ἥστινος οὐδὲν δύναται νὰ παράσῃ τὴν ἰδέαν, οὔτε αἱ ἀστραπαί, οὔτε αἱ βρονταί, οὔτε οἱ κρότοι τῶν ἐκρήξεων, ἐπηκολούθησεν ἀμέσως. Πελώριος πίδαξ πυρὸς ἀνέθορεν ἀπὸ τῶν ἐγκάτων τοῦ ἐδάφους ὡς ἀπὸ κρατῆρος· ἡ γῆ ἐσεισθη καὶ ἀνυψώθη, καὶ μόλις κατώρθωσάν τινες τῶν περιεστώτων νὰ διδῶσι μίαν στιγμήν τὸ βλήμα, διασχίζον ἐνδόξως τὸν ἀέρα ἐν μέσῳ τῶν φλογερῶν ἀναθυμιάσεων.

KZ'.

Ἡ ΟΜΙΧΛΗ.

Καθ' ἣν στιγμήν ὁ διάπυρος πίδαξ ἐξώρμησε πρὸς τοὺς οὐρανοὺς εἰς καταπληκτικὸν ὕψος, ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆ τῶν φλογῶν ἐφώτισε καθ' ὀλοκληρίαν τὴν Φλωρίδα, καὶ ἐπὶ ἀόριστον μῶριον χρόνου ἡ ἡμέρα ἀντεκατέστησε τὴν νύκτα ἐφ' ἰκανὴν ἔκτασιν. Ὁ ἀπέραντος οὗτος πυρῶεις θύσανος παρετηρήθη εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν μιλίων ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀπὸ τε τοῦ κόλπου καὶ ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ πάντες οἱ πλοίαρχοι ἐσημείωσαν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ γιγαντώδους τούτου μετεώρου.

Ἡ ἐκπυροκρότησις τῆς Κολομβιάδος παρεκολούθη ἀπὸ ἀληθῆ σεισμόν· πᾶσα ἡ Φλωρίς ἐκλονίσθη ἐκ βαθέων. Τὰ ἀέρια τῆς πυρίτιδος, διασταλέντα ὑπὸ τῆς θερμότητος, ἀπώθησαν μετ' ἀπαραμίλλου ὀρμῆς τὰ ἀτμοσφαιρικὰ στρώματα, καὶ ἡ τεχνητὴ αὐτῆ λαίλαψ, ἑκατοντάκις ὀρμητικώτερα τοῦ τυφῶνος τῶν τρικυμιῶν, διήλθεν ὡς σίφων διὰ μέσου τῶν ἀνέμων.

Οὐδὲ εἰς θεατῆς ἔμεινεν ὀρθός· ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, οἱ πάντες σχεδὸν ἀνετράπησαν, ὡς οἱ στάχεις κατὰ τὸν ἀνεμοστρόβιλον. Ὁ θέρυθος ἦν ἀπερίγραπτος· μέγας ἀριθμὸς θεατῶν ἐπληρώθη καιρίως, καὶ ὁ Τζῶν Μάστων, ὅστις, ἐναντίον πάσης προφυλάξεως, ἵστατο ἐν τοῖς πρώτοις, ἀνετινάχθη εἰκοσὶ ὀργυίας πρὸς τὰ ὀπισθεν, καὶ διήλθεν

ὡς βόμβα ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν συμπολιτῶν του· τριακόσαι χιλιάδες ἀτόμων ἔμειναν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς βωβὰ καὶ ὡς προσβλήθέντα ὑπὸ ἡλιθιότητος.

Τὸ οὕτω διαταραχθὲν ἀτμοσφαιρικὸν ρεῦμα, ἀποῦ ἀνέτρεψε τοὺς οἰκίσκους, κατέρριψε τὰς καλύβας, ἐξερρίξωσε τὰ δένδρα εἰς ἀκτῖνα εἰκοσιμιλίων, καὶ ἀπώθησε τὰς ἀμάξας τοῦ σιδηροδρόμου μέχρι τῆς Τάμπα-Τόβνης, ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης ὡς χιονοστιβάς, καὶ κατέστρεψεν ἑκατοντάδα οἰκιῶν, μεταξύ δὲ τούτων τὴν μητροπολιτικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Χρηματιστήριον, τὸ ὅποιον διεβράγη καθ' ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν. Τινὰ τῶν ἐν τῷ λιμένι ἠγκυροβολημένων πλοίων, συγκρουσθέντα μετ' ἀλλήλων, ἐβυθίσθησαν ἐν ἀκαρεῖ· ἕτερα δὲ προσώχθησαν ἐπὶ τῆς παραλίας, συντριβεῖν τῶν ἀλύσεων αὐτῶν ὡς κλωστή ἐκ νήματος.

Ἄλλ' ὁ κύκλος οὗτος τῶν καταστροφῶν ἐξετάθη καὶ περαιτέρω ἀκόμη, πέραν τῶν ὀρίων τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν· τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀντικρούσεως, βοηθούμενον ὑπὸ τῶν νοτίων ἀνέμων, ἐγένετο ἐπαισθητὸν ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ ὑπὲρ τὰ τριακόσια μίλια ἀπὸ τῶν ἀμερικανικῶν ἀκτῶν. Τρικυμία τεχνητῆ, τὴν ὁποίαν οὐδὲν μετεωροσκοπεῖον ἠδυνήθη νὰ προῖδη, ἐνέσκηψε μετ' ἀσυνήθους ὀρμῆς, πολλὰ δὲ πλοῖα, καταληφθέντα αἴφνης ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ τούτου ἀνεμοστροβίλου, κατεποντίσθησαν πλησίον.

Τέλος πάντων, ἂν πρέπη νὰ πιστεύσωμεν τὰς διαβεβαιώσεις αὐτοχθόνων τινῶν τῆς Ἀφρικῆς, ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὴν ἐκπυροσκόρησιν οἱ κάτοικοι τῆς Γορέας καὶ τῆς Σιέρρας Λεόνε ἤκουσαν ὑπόκωφόν τινα ταραχὴν, τελευταίαν μετακίνησιν τῶν κυμάτων τοῦ ἤχου, τὰ ὁποῖα, διελθόντα τὸν Ἀτλαντικόν, κατέληξαν ἐπὶ τῆς Ἀφρικανικῆς ἀκτῆς.

Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν Φλωρίδα. Παρελθούσης τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συγχύσεως, οἱ πληγωμένοι, οἱ κωφοί, τὸ πλῆθος τέλος πάντων ὀλόκληρον ἀνηγέρθη, καὶ πάραυτα ἀντήχησαν μέχρι νεφελῶν φρενητιώδεις κραυγαί, «Ζήτω ὁ Ἀρδάν! Ζήτω ὁ Βαρβικάν! Ζήτω ὁ Νίχολ!» Πολλὰ ἑκατομμύρια θεατῶν, ὠπλισμένην ἔχοντα τὴν ὄρασιν διὰ τηλεσκοπίου, διοπτρῶν καὶ μεγεθυντικῶν ὕαλων, ἐξηρεύων τὸν οὐρανόν, λησμονοῦντα τοὺς μώλωπας καὶ τὸν τρόμον αὐτῶν. Πλὴν μάλιστα ἐξήτουν τὸ βλῆμα· ἀδύνατον ἦτο νὰ τὸ παρατηρήσωσι, καὶ ὤφειλον νὰ ἀναμένωσι τὰ τηλεγραφήματα τῆς σκοπιᾶς τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων, ὅπου ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῆς Κανταβριγίας ἀνέμε-

νε ὡς σκοπὸς, τὸν ὀφθαλμὸν ἔχων ἐπὶ τοῦ φακοῦ τοῦ γιγαντώδους τηλεσκοπίου.

Ἄλλὰ φαινόμενον ἀπρόοπτον, καίτοι εὐκόλως προβλεπόμενον, καὶ κατὰ τοῦ ὁποίου οὐδεμία προφύλαξις ἴσχυεν, ἐνέβαλε μετ' ὀλίγον τὴν κοινὴν ἀνυπομονήσιν εἰς σκληρὰν δοκιμασίαν. Ὁ τόσον ὠραῖος καιρὸς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης μετεβλήθη αἰφνιδίως· ὁ οὐρανὸς ἐσκοτίσθη καλυφθεὶς ὑπὸ νεφῶν. Καὶ πῶς ἄλλως ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ μετὰ τὴν τρομερὰν μετάθεσιν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν στρωμάτων καὶ τὸν διασκορπισμὸν τῆς ὑπερβολικῆς ταύτης ποσότητος τῶν ἀτμῶν, τῆς προελθούσης ἐκ τῆς ἀναφλέξεως τῶν τετρακοσίων χιλιάδων λιτρῶν πυροξυλίνης; Πᾶσα ἡ φυσικὴ τάξις διαταράχθη. Τοῦτο δὲ οὐδόλως ἄπορον πρέπει νὰ φανῇ, διότι συνεχῶς εἰς τὰς ναυμαχίας παρετηρήθη ἡ αἰφνιδία μεταβολὴ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐκπυροσκόρησεων.

Τῇ ἐπαύριον ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν ἐπὶ ὀρίζοντος κεκαλυμμένου ὑπὸ πυκνῶν νεφῶν, παρεμβεβλημένων μετὰ τὸν οὐρανὸν καὶ γῆς ὡς βαρὺ καὶ ἀδιαπέραστον παραπέτασμα, καὶ τὸ ὅποιον δυστυχῶς ἐξετείνετο μέχρι τοῦ ὀρίζοντος τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων. Ἐκ πάντων τῶν μερῶν τῆς σφαίρας ἀνεπέμφθη συναυλία διαμαρτυρήσεων, ἀλλ' ἡ φύσις ὀλίγον συνεκινήθη μάλιστα ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι συνετάραξαν τὴν ἀτμοσφαιρὰν διὰ τοῦ πυροβολισμοῦ των, ὡφείλον νὰ ὑποστῶσι τὰς συνεπειὰς τοῦ τολμήματός των.

Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην ἡμέραν ἕκαστος ἐζήτηε νὰ διασχίσῃ τὸν σκιερὸν πέπλον τῶν νεφῶν, πλὴν ἔμεινε μὲ τοὺς κόπους του· ἄλλως τε δὲ μάτην ἔφερον τὰ ὄμματα πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ζητοῦντες τὸ βλῆμα, τὸ ὅποιον, συνεπεῖα τῆς ἡμερησίας κινήσεως τῆς σφαίρας, θὰ διήρχετο βεβαίως κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὴν γραμμὴν τῶν ἀντιπόδων.

Ἄλλὰ καὶ τὴν νύκτα ἀκόμη ἀδύνατον ὑπῆρξε νὰ παρατηρήσωσι τὸν δίσκον τῆς Σελήνης, διότι ὁ οὐρανὸς ἐξηκολούθει νὰ ᾔηαι σκοτεινὸς καὶ βεβαρημένος ὑπὸ νεφελῶν. Ἦθελέ τις ὑποθέσει ὅτι ἡ μελαγχολικὴ Φοίβη, παροργισθεῖσα κατὰ τῶν θνητῶν ἐπιγείων διότι ἔσχον τὴν αὐθάδειαν νὰ τὴν πυροβολήσωσιν, ἀπέκρυπτε τὸ πρόσωπόν της. Οὐδεμία λοιπὸν παρατήρησις ἀπέβανεν ἐφικτὴ, καὶ τὰ τηλεγραφήματα τῆς σκοπιᾶς τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων ἐπεβεβαίουν τὸ λυπηρὸν τοῦτο.

Ἐν τούτοις, ἂν τὸ πείραμα ἐπετύγχανεν οἱ ταξειδιῶται, ἀναχωρήσαντες τὴν 1ην Δεκεμβρίου κατὰ τὴν δεκάτην ἑσπερινὴν ὥραν, τεσσαρά-

κοντα ἕξ πρῶτα καὶ τεσσαράκοντα δευτερολεπτα, ἔμελλον νὰ φθάσωσι τὸ μεσονύκτιον τῆς 4ης. Ὅθεν ἐπειδὴ ἦτο λίαν δύσκολον νὰ παρατηρηθῇ ἐν τοσούτῳ μικρῷ σῶμα ἐν τοιαύτῃ ἀτμοσφαιρικῇ καταστάσει, ἔλαβον τὴν ὑπομονὴν νὰ περιμείνωσι μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Τὴν 4ην Δεκεμβρίου ἀπὸ τῆς ὀγδόης ἑσπερινῆς ὥρας μέχρι τοῦ μεσονυκτίου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παρακολουθήσωσι τὸ βλήμα, ὅπερ ὤφειλε νὰ φανῇ ὡς μικρὰ μέλαινα στιγμή, ἐπὶ τοῦ φωτεινοῦ δίσκου τῆς Σελήνης ἐξεικονιζομένη· ἀλλ' ὁ καιρὸς ἐξηκολούθει ἐπιμόνως νὰ ἦνε ὀμίχλωδης, τοῦθ' ὅπερ ἐξήγησε τὸν τοῦ κοινοῦ ἐρεθισμόν. Καὶ τότε ἤρχισαν νὰ ὑβρίζωσι τὴν Σελήνην ὅτι δὲν ἐνεφανίζετο, καὶ νὰ ἀπειλῶσι διὰ τῶν γρόνων τὸν οὐρανόν.

Ὁ Τζὼν Μάστων ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτοῦ μετέβη εἰς τὰ Βραχῶδη Ὅρη, ἐπιθυμῶν νὰ παρατηρήσῃ ὁ ἴδιος· οὐδόπως ἀμφέβαλεν ὅτι οἱ φίλοι του θὰ ἦσαν ἤδη φθασμένοι εἰς τὸ τέρμα τοῦ ταξειδίου των· ἀλλως τε δὲ οὐδαμῶθεν τῆς γῆνης ἐπιφανείας ἠκούσθη ὅτι τὸ βλήμα ἐπεσεν ἐπὶ τινος νήσου εἴτε ἠπείρου, καὶ ὁ ἔντιμος γραμματεὺς ἐν τῇ αἰσιοδοξίᾳ αὐτοῦ ἐφάνετο λησιμονῶν ὅτι ἡ γῆνη σφαῖρα περικαλύπτεται κατὰ τὰ τρία αὐτῆς τέταρτα ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

Τὴν 5ην ὁ αὐτὸς καιρὸς. Τὰ μεγάλα τηλεσκοπία τοῦ παλαιοῦ κόσμου, τὸ τοῦ Ἐρσκέλλου Ῥός, Φουκώλτου κλπ. ἀδιακόπως ἐξηρεύων τὴν ἐπιφανείαν τοῦ ἀστέρος τῶν νυκτῶν, διότι ὁ καιρὸς ἦν αἴθριος ἐν Εὐρώπῃ· ἀλλὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς τῶν ὀπτικῶν τούτων ὀργάνων ἐντάσεως καθίστα ἀνεφικτον τοιαύτην μικροσκοπικὴν παρατήρησιν.

Τὴν 6ην ὁ καιρὸς ἐξηκολούθει ἀμετάβλητος· ἤδη ἡ ἀνυπομονησία κατέτρωγε τὰ τρία τέταρτα τῶν κατοίκων τῆς γῆνης σφαίρας. Τινὲς μάλιστα προσέβησαν εἰς τὸ νὰ προτείνωσι τὰ πλέον παράτολμα σχέδια πρὸς διάλυσιν τῶν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ συσσωρευθέντων νεφῶν.

Τὴν 7ην ὁ οὐρανὸς ἐφάνη κάπως μεταβαλλόμενος. Ἦλπισαν, ἀλλ' ἡ ἐλπίς αὐτῶν ὑπῆρξε στιγμιαία, διότι τὸ ἑσπέρας καὶ πάλιν πυκνὰ νέφη ἀπέκρυψαν τὸν ἀστερόεντα θόλον ἀπὸ παντὸς βλέμματος.

Τὸ πρᾶγμα κατήντα σπουδαῖον, διότι τὴν 11ην κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν καὶ ἑνδεκα λεπτὰ τῆς πρωίας ἡ Σελήνη ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ τελευταῖον αὐτῆς τέταρτον, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης, καὶ ἐὰν ἀπεκαλύπτετο ὁ οὐρανός, αἱ παρατηρήσεις θὰ καθίσταντο δυσχερεῖς ἑνὲκα τῆς ἐπισιθητῆς μειώσεως τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἐξαφανίσεως αὐτοῦ· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ περιμείνωσι μέχρι τῆς 3ης

Ἰανουαρίου ἀκριβῶς κατὰ τὸ μεσονύκτιον πλέον τεσσαράκοντα τεσσάρων λεπτῶν, διὰ νὰ ἐπανεύρωσιν αὐτὴν πλησιάζῃ καὶ νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς παρατηρήσεις.

Αἱ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσον τὰς σκέψεις ταύτας μετὰ μυρίων σχολίων, καὶ κατήντων ἅπασαι εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ κοινὸν ἔπρεπε νὰ ὀπλισθῇ μετ' ἀγγελικῆς ὑπομονῆς.

Τὴν 8ην τίποτε. Τὴν 9ην ὁ ἥλιος ἐπεφάνη μίαν στιγμὴν ὡς διὰ νὰ περιπαύσῃ τοὺς Ἀμερικανούς· τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ καταβοήσεων καὶ συριγμῶν, καὶ ὀργισθεὶς βεβαίως διὰ τοιαύτην ὑπόδοχην, ἐφειδωλεύθη τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ.

Τὴν 10ην οὐδεμία μεταβολή. Ὁ Τζὼν Μάστων ἐκινδύνευε νὰ παραφρονήσῃ, καὶ εἶχον σποινδαίους φόβους περὶ τοῦ ἐγκεφάλου αὐτοῦ, καίτοι τοσούτῳ καλῶς διετηρήθη ἄχρι τοῦδε ὑπὸ τὸ ἐκ γονταπερίνης κρανίον του.

Τέλος τὴν 11ην ἐξερράγη μία ἐκ τῶν καταπληκτικῶν ἐκείνων τρικυμιῶν, τῶν συνήθων εἰς τὰς μεταξὺ τῶν τροπικῶν κειμένας χώρας. Σφοδροὶ ἀνατολικοὶ ἄνεμοι ἐσάρωσαν τὰ ἀπὸ τοσούτου χρόνου συσσωρευθέντα ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ νέφη, καὶ τὸ ἑσπέρας ὁ ἡμιφαγωμένος δίσκος τῆς Σελήνης διήρχετο μεγαλοπρεπῶς ἀναμέσον τῶν στιλβόντων ἀστερισμῶν τοῦ οὐρανοῦ.

ΚΗ'.

ΤΟ ΝΕΟΝ ΑΣΤΡΟΝ.

Τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα τὸ μετὰ παλμῶν ἀναμενόμενον νέον ἐνεσκηψεν ὡς κεραυνὸς καθ' ἅπαντα τὴν ὁμόσπονδον ἐπικράτειαν, ἐντεῦθεν δὲ, διελθὼν διὰ τοῦ ὠκεανοῦ, περιήρχετο τὴν ὑψήλιον ἐπὶ τῶν τηλεγραφικῶν συρμάτων· τὸ βλήμα παρετηρήθη, χάρις εἰς τὸ γιγάντειον τηλεσκοπικὸν τῶν Βραχῶδων Ὁρέων.

Ἰδοὺ ἡ ἔκθεσις τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῆς Κανταβριγίας, περιέχουσα τὸ ἐπιστημονικὸν συμπέρασμα τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιχειρήσεως τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου.

«Λόγος-Πῆκ, τῆ 12ῃ Δεκεμβρίου.

«Πρὸς τὰ ἔντιμα μέλη τοῦ Γραφείου τοῦ τῆς Κανταβριγίας

Ἀστεροσκοπεῖου.

«Τὸ ὑπὸ τῆς Κολομβιάδος ἐκσφενδονισθὲν βλήμα παρετηρήθη ὑπὸ

« τῶν ΚΚ. Βελφάστ και Τζῶν Μάστωνος τὴν 12ην Δεκεμβρίου, κατὰ « τὴν ὁγδόην ἑσπερινὴν ὥραν και τεσσαράκοντα ἑπτὰ λεπτά, καθ' ἣν Σιγ-
« μὴν ἡ Σελήνη εἰσῆρχετο εἰς τὸν τελευταῖον αὐτῆς τετραγωνισμόν.

« Τὸ ἐν λόγῳ βλῆμα δὲν ἔφθασεν εἰς τὸν σκοπόν. Διήλθε παρὰ « τὸν σεληνιακὸν δίσκον, ἀλλ' ἄρκετὰ πλησιόθεν ὥστε νὰ κρατηθῆ
« ὑπὸ τῆς ἑλξέως αὐτοῦ.

« Τότε ἡ εὐθύγραμμος αὐτοῦ κίνησις μετεβλήθη εἰς κυκλωτερὴ και
« μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος παρεσύρθη ἀκολουθοῦν ἑλλειπτικὴν
« τροχίαν περίξ τῆς Σελήνης, ἥστινος ἀπέβη ὁ ἀληθὴς δορυφόρος.

« Τὰ στοιχεῖα τοῦ νέου τούτου ἀστρου δὲν ἐπετεύχθη εἰσέτι
« νὰ προσδιορισθῶσι, ὡς οὔτε ἡ κίνησις τῆς ἀνακυκλήσεως, οὔτε ἡ
« τῆς περιστροφῆς αὐτοῦ. Ἡ χωρίζουσα αὐτὸ ἀπὸ τῆς σεληνιακῆς
« ἐπιφανείας ἀπόστασις ὑπολογίζεται περίπου εἰς 4,500 λεύγας.

« Ἦδὴ δύο ὑποθέσεις δύνανται νὰ προκύψωσι, ἐξ ὧν ἐπενεχθήσε-
« ται μεταβολὴ τις εἰς τὴν ἐνεστῶσαν αὐτοῦ κατάστασιν:

« Ἡ ἡ ἑλξίς τῆς Σελήνης ὑπερισχύσασα θὰ σύρῃ τὸ βλῆμα, και
« οἱ ταξειδιῶται θὰ φθάσωσι εἰς τὸ τέμα τοῦ ταξειδίου των ἢ, κρα-
« τηθῆν εἰς ἀμετάβλητον τροχίαν, θὰ διατελῆ στρεφόμενοι περὶ τὸν
« σεληνιακὸν δίσκον μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων.

« Τοῦτο θὰ ἀποδείξωσι βραδύτερον αἱ παρατηρήσεις. Ἐπὶ τοῦ πα-
« ρόντος ἡ ἐπιχειρήσις τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου οὐδὲν ἔσχεν ἀποτέ-
« λεσμα, ἢ νὰ προκίση τὸ ἡμέτερον ἡλιακὸν σύστημα με νέον ἄστρον.»

« I. ΒΕΛΦΑΣΤ. »

Ἐποῖα ζητήματα διήγειρεν ἡ ἀπροδόκητος αὕτη λύσις! Ὅποια
μυστήρια ἐπεφύλασσετο τὸ μέλλον εἰς τὰς ἐρεῦνας τῆς ἐπιστήμης!
Χάρις εἰς τὴν τόλμην και τὴν ἀφοσίωσιν τριῶν ἀνθρώπων, ἡ κατὰ τὰ
φανόμενα ἄρκετὰ ματαῖα αὕτη ἐπιχειρήσις τοῦ νὰ πέμψωσι σφαῖραν
εἰς τὴν Σελήνην, προεκτάτο μέγα ἀποτέλεσμα, τοῦ ὁποίου αἱ συ-
νέπειαι ἔμελλον νὰ ὦσιν ἀνυπολόγιστοι. Οἱ περικεκλεισμένοι ἐντὸς
νέου δορυφόρου περιηγῆται, καιτοὶ μὴ-τυχόντες τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, ἀ-
πετέλουσι τοῦλάχιστον μέρος τοῦ σεληνιακοῦ κόσμου, ἐστρέφοντο περὶ
τὸν φωτιῆρα τῆς νυκτός, και πρῶτον ἦδη ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου κατῶρ-
θου νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια αὐτοῦ· τὰ ὀνόματα λοιπὸν τοῦ Νίχολ,
τοῦ Βαρβικάν και τοῦ Μιχαήλ Ἀρδάν ἔμελλον νὰ ἀπαθανατισθῶσιν εἰς
τὰ χρονικά τῆς Ἀστρονομίας, και οἱ τολμηροὶ οὔτοι ἄνδρες, οἱ περι-
φρονήσαντες τὴν ζωὴν αὐτῶν και σφειδονισθέντες μετ' αὐταπαρνήσεως

διὰ τοῦ ἀπείρου διαστήματος, ἵνα παραδοθῶσιν εἰς τὴν παραδοξότεραν
τῶν συγχρόνων ἐπιχειρήσεων, δικαιοῦνται νὰ ἐγγραφῶσιν ἐν πεφαλίδι
τοῦ μαρτυρολογίου τῆς ἐπιστήμης.

Ὅπωςδὴποτε, ἅμα τῇ δημοσιεύσει τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ὀλόκληρος
ὁ κόσμος κατελήφθη ὑπὸ αἰσθήματος ἐκπλήξεως και τρόμου· οἱ πάν-
τες ἐσκέπτοντο τίνι τρόπῳ ἦτο δυνατόν νὰ χορηγηθῆ βοήθεια εἰς τοὺς
τολμηροὺς και αἰθεροβάμονας τούτους κατοίκους τῆς Γῆς. Πλὴν μετὰ
λύπης κατήντων εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀδύνατον ἦν τοῦτο, διότι ἐπέ-
θησαν ἐκτὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως, ὑπερπηδῆσαντες τὰ ὑπὸ τῆς
θεότητος διαχαραχθέντα ὄρια εἰς τὰ ἀνθρώπινα δημιουργήματα. Καὶ
ἠδύνατο μὲν νὰ προμηθεύωνται ἀέρα ἐπὶ δύο μῆνας, εἶχον ζωοτρο-
φίας ἐνὸς ἔτους· ἀλλ' ἔπειτα; . . . Ὡ! εἰς τὸ τρομερὸν τοῦτο ἔπειτα
και αὐταὶ αἱ ἀναίσθητοι καρδίαι ἔπαλλον σφοδρῶς.

Εἰς μόνος δὲν παρεδέχετο ὅτι ἡ θέσις τῶν ἀεροπόρων ἦν ἀπελλι-
στικὴ, εἰς μόνος ἐπέμενε εἰς τὴν περὶ σωτηρίας αὐτῶν πεποιθήσιν·
και οὗτος ἦν ὁ ἀφωσιωμένος αὐτῶν φίλος και ἐπίσης τολμηρὸς και
ἀποφασιστικὸς ὡς αὐτοὺς, ὁ γενναῖος Τζῶν Μάστων.

Ἐξηκολούθει λοιπὸν νὰ τοὺς ἔχη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Κατοικία
του ἐκτοτε ὑπῆρξεν ἡ σκοπιὰ τοῦ Λόγκς-Πήκ, ὀρίζων του δὲ ὁ φακὸς
τοῦ γιγαντώδους τηλεσκοπίου. Ἄμα ἡ Σελήνη ἐνεφανίζετο εἰς τὸν
ὀρίζοντα, περιέβαλεν αὐτὴν ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ τηλεσκοπίου, και οὐδ' ἐπὶ
στιγμὴν ἀπρησχόλει ἀλλαγῶν τῶν οὐρανῶν τὸ βλέμμα του. Παρατήρει
μετ' ἀνεκδότου ὑπομονῆς τὴν διάβασιν τοῦ βλήματος ἐπὶ τοῦ ἀργυρο-
χρύσου δίσκου τῆς Σελήνης, και ἀληθῶς ὁ ἄξιος οὗτος ἀνθρώπος διε-
τέλει εἰς ἀκατάπαυστον συγκοινωνίαν μετὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ φίλων,
τοὺς ὁποίους ἔτρεφε τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐπανίδῃ ποτέ.

« Ὅθ' ἀνταποκριθῶμεν μετ' αὐτῶν, ἔλεγεν εἰς τὸν συγκατάτιθέμε-
νον νὰ τὸν ἀκροασθῆ, ἅμα τὸ ἐπιτρέψωσιν αἱ περιστάσεις· θὰ ἔχωμεν
τὰ νέα των, και θὰ τοῖς μεταβιβάσωμεν τὰ ἰδικά μας. Ἄλλως τε δὲ,
τοὺς γνωρίζω· εἶναι ἀνθρώποι εὐφυέστατοι και ἐφευρετικοί. Οἱ τρεῖς
οὔτοι φέρουσι μετ' ἑαυτῶν ἐν τῷ διαστήματι πάσας τὰς πηγὰς τῆς
ἐπιστήμης, τῆς τέχνης και τῆς βιομηχανίας. Μὲ τὰ ἐφόδια ταῦτα δύ-
ναται τις νὰ πράξῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, και θὰ ἰδῆτε ὅτι θὰ ἀπαλλοχθῶσι
συντόμως τῆς δυσχεροῦς θέσεως των.»

ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ.

ΜΕΡΟΣ Β. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ.

Ἐν ᾧ συγκεφαλαιοῦται τὸ πρῶτον μέρος τοῦ παρόντος συγγράμματος, χρησιμεῖον ὡς πρόλογος διὰ τὸ δεύτερον.

Κατὰ τὸ ἔτος 186** σύμπας ὁ κόσμος συνεκινήθη ὑπὸ ἐπιστημονικῆς τινος ἀποπείρας, ὁμοία τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἀναφέρεται εἰς τὰ χρονικὰ τῶν ἐπιστημῶν. Τὰ μέλη τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, ἑταιρίας πυρβολιστῶν, ἰδρυθείσης ἐν Βαλτιμόρη μετὰ τὸν πόλεμον τῆς Ἀμερικῆς, συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ συγκοινωνήσωσι μετὰ τῆς Σελήνης, —ναί, μετὰ τῆς Σελήνης, —ἐξακοντίζοντα εἰς αὐτὴν σφαῖραν τηλεβόλου. Ὁ πρόεδρος τῆς ἑταιρίας καὶ πρωτουργὸς τῆς ἐπιχειρήσεως Βαρβικὰν, ἐξαιτησάμενος ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὴν γνώμην τῶν σοφῶν τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῆς Κανταβριγίας, ἔλαβε πάντα τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς παραδόξου καὶ πρωτοφανοῦς ταύτης ἐπιχειρήσεως, ἥτις ἀνεκηρύχθη κατορθωτὴ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἐπιστημόνων. Γενομένης δὲ ἐπὶ τούτῳ δημοσίας συνεισφορᾶς, ἤρξαντο αἱ ἀπαιτούμεναι προκαταρκτικαὶ ἐργασίαι.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Ἀστεροσκοπείου συναχθεῖσαν σημείωσιν, τὸ τηλεβόλον, ὅπερ ἐμελλε νὰ ἐκσφενδονίσῃ τὸ πρωτοφανές ἐκεῖνο βλήμα, ἔπρεπε νὰ στηθῆ εἰς χώραν, κειμένην μεταξύ τοῦ 0 καὶ 28 βαθμῶν γεωγραφικοῦ πλάτους, βορείου εἴτε νοτίου, ὅπως σκοπεύσῃ τὴν Σελήνην ἀκριβῶς εἰς τὸ ζηνθ εὐρισκομένην. Ἡ σφαῖρα ἔπρεπε νὰ προωθῆται ὑπὸ ἀρχικῆς ταχύτητος 12 χιλιάδων ὑ α ρ δ ῶ ν

κατὰ δευτερόλεπτον. Ἐκσφενδονιζομένη τὴν 1ην Δεκεμβρίου περὶ τὴν 11ην ὥραν τῆς ἑσπέρας, παρὰ 13 λεπτὰ καὶ 20 δευτερόλεπτα, ἐμελλε νὰ συναντήσῃ τὴν Σελήνην τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῆς, ἥτοι τὴν 5ην Δεκεμβρίου ἀκριβῶς τὸ μεσονύκτιον, καθ' ἣν στιγμήν ἡ Σελήνη ἤθελεν εὐρίσκεισθαι εἰς τὸ περίγειον αὐτῆς σημεῖον, ἥτοι εἰς τὴν ἐγγυτέραν ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπόστασιν, ὑπολογιζομένην ἀκριβῶς εἰς 86,410 λεύγας.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν μελῶν τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, ὁ πρόεδρος Βαρβικὰν, ὁ ταγματάρχης Ἐλφιστων, ὁ γραμματεὺς Τζῶν Μάστων καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες συνεκρότησαν πολλὰς συνεδριάσεις, ἐν αἷς συνεζητήθη τὸ σχῆμα καὶ ἡ σύνθεσις τῆς ἐξακοντισθησομένης σφαίρας, ἡ διάθεσις καὶ ἡ φύσις τοῦ τηλεβόλου, καὶ ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης τῆς πυρίτιδος, ἣν ἤθελον μεταχειρισθῆ. Ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη: 1ον. ἵνα τὸ βλήμα ἦ ὄλμος ἐκ λευκαργίλλου, ἑκατὸν ὀκτῶ δακτύλων διαμέτρου καὶ πάχους δώδεκα, ζυγίζων οὕτω 19,250 λίτρας. 2ον. τὸ τηλεβόλον νὰ κατασκευασθῆ ἐκ χυτοῦ σιδήρου, τακέντος ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ νὰ ἔχῃ μῆκος ἐνεακοσίων ποδῶν καὶ 3ον ἡ γόμωσις αὐτοῦ νὰ ἀποτελεσθῆ ἐκ βαμβακοπυρίτιδος τετρακοσίων χιλιάδων λιτρῶν, ἥτις, ἀναπτύσσουσα ὑπὸ τὸ βλήμα ἐξ διλλιόνια λίτρας ἀερίου, ἤθελεν ἐκσφενδονίσει αὐτὸ εὐκόλως πρὸς τὸ ἄστρον τῆς νυκτός.

Τῶν ζητημάτων τούτων λυθέντων, ὁ πρόεδρος Βαρβικὰν μετὰ τοῦ μηχανικοῦ Μουρχισῶνος ἐξελέξαντο τοποθεσίαν τινα, κειμένην 27° 7' βορείου πλάτους καὶ 5° 7' δυτικοῦ μήκους ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Φλωρίδος· εἰς ταύτην δὲ τὴν θέσιν, μετὰ τεραστίους ἐργασίας, ἐχύθη ἐπιτυχῶς ἡ Κολομβιάς.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν διετέλουν τὰ πράγματα, ὅτε ἐπελθὼν συμβεβηκός τι ὑπερῆξῆσε τὸ εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ἐπιχείρησιν ἀποδιδόμενον ἐνδιαφέρον.

Γάλλος τις, Παρισιανὸς φαντασιοκόπος, ἐπιστήμων πνευματώδης ἅμα καὶ τολμητίας, ἀπεφάσισε νὰ περικλεισθῆ ἐντὸς τοῦ ἐκσφενδονισθησομένου ὑπὸ τοῦ τεραστίου ἐκείνου τηλεβόλου βλήματος, ὅπως ἀφιχθῆ εἰς τὴν Σελήνην καὶ διενεργήσῃ τὴν διάγνωσιν τοῦ δορυφόρου τούτου τῆς Γῆς. Ὁ ἀτρόμητος οὗτος περιγηγῆτης ὠνομάζετο Μιχαήλ Ἀρδάν. Ὅτε ἤλθεν εἰς Ἀμερικὴν, ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ συνεκρότησε συλλαλητήρια, ὠδηγήθη ὡς ἐν θριάμβῳ, συνδιήλαξε τὸν πρόεδρον Βαρβικὰν μετὰ τοῦ ἀσπόνδου αὐτοῦ ἐχθροῦ, τοῦ

στρατηγού Νίχολ, και ως ἐγγύησιν τῆς συμφιλίωσης, κατέπεισεν ἀμφοτέρους νὰ συνεπιβῶσι μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ βλήματι.

Ἡ πρότασις ἐγένετο παραδεκτὴ, διὸ και ἐτροποποιήθη τὸ σχῆμα τοῦ βλήματος, ὅπερ ἀντὶ σφαιροειδοῦς ἐγένετο κυλινδροκωνικόν. Ἐφωδίασαν λοιπὸν τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἀεροπόρου ὄχηματος δι' ἰσχυρῶν ἐλατηρίων καὶ εὐθραύστων διαφραγμάτων, ὅπως ἐξασθενίσωσι δι' αὐτῶν τὰς ἀντιτυπίας τῆς ἀναχωρήσεως, καὶ ἐπρομηθεύθησαν τροφὰς δι' ἐν ἔτος, ὕδωρ δι' ἱκανοὺς μῆνας, καὶ ἀέριον δι' ὀλίγας ἡμέρας. Σκεύασμα αὐτοκίνητον παρεσκευάζε καὶ ἐχορήγει τὸν ἀπαιτούμενον εἰς τὴν διαπνοὴν τῶν τριῶν τούτων ὀδοιπόρων ἀέρα. Ταυτοχρόνως δὲ ὁ Τηλεβολικὸς Σύλλογος κατεσκευάζεν ἐπὶ τινος τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων γιγάντειον τηλεσκόπιον, δι' οὗ ἔμελλον νὰ παρακολουθήσωσι τὸ βλήμα κατα τὴν διὰ τοῦ διαστήματος διάβασιν αὐτοῦ. Τὰ πάντα ἦσαν ἤδη ἔτοιμα.

Τὴν 30ὴν λοιπὸν Νοεμβρίου, κατὰ τὴν ὠρισμένην ὥραν, ἐγένετο ἡ ἐκσφενδόνισις ἐν μέσῳ ἐκτάκτου συρροῆς πολυπληθῶν θεατῶν, καὶ κατὰ πρώτην ἤδη φοράν τρία ἀνθρώπινα ὄντα ἐγκατέλειπον τὴν γῆνιν σφαῖραν, καὶ ἤλαυνον πρὸς τὰς αἰθερίους ἐκτάσεις μετὰ βεβαιότητος σχεδὸν ὅτι ἔμελλον νὰ φθάσωσι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν.

Οἱ τολμηροὶ οὗτοι ὀδοιπόροι, ὁ Μιχαὴλ Ἀρδὰν, ὁ πρόεδρος Βαρβικῆν καὶ ὁ στρατηγὸς Νίχολ, ἔμελλον, κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς, νὰ συμπληρώσωσι τὴν πορείαν αὐτῶν ἐν διαστήματι 97 ὥρῶν, 13 πρώτων καὶ 20 δευτερολέπτων κατὰ συνέπειαν, ἢ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης ἀριζὸς αὐτῶν ἠδύνατο νὰ γίνῃ κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 5ης Δεκεμβρίου, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Σελήνη ἤθελεν εἶσθαι πλησιφαῆς, καὶ οὐχὶ τὴν 4ην, ὡς ἀνήγγειλάν τινες τῶν ἐφημερίδων ἐσφαλμένως.

Ἀλλὰ, συμβὰν ἀπροσδόκητον! ἡ ὑπὸ τῆς Κολομβιάδος προξενηθεῖσα ἐκπυρσοκρότησις ἔσχεν ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν διατάραξιν τῆς γῆνης ἀτμοσφαίρας, συνεπισωρεύσασα μεγίστην ποσότητα ἀτμῶν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξήγγειρε τὴν γενικὴν ἀδημονίαν, ἐπεὶδὴ ἡ Σελήνη κατεκαλύφθη διὰ πολλὰς νύκτας ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν παρατηρητῶν.

Ὁ ἀξίος Τζῶν Μάστων, ὁ γενναιότερος φίλος τῶν τριῶν ὀδοιπόρων, ἀνεχώρησεν ἐγκαίρως διὰ τὰ Βραχωδῆ Ὀρη, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἀξιότιμου I. Βελφάεστ, διευθυντοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῆς Καν-

ταβριγίας, καὶ ἀφίκετο εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Λόγκς-Πήκ, ἐνθα ἐστήθη τὸ τηλεσκόπιον, τὸ ὁποῖον προσήγγιζε τὴν Σελήνην κατὰ δύο λεύγας. Ὁ ἀξιότιμος γραμματεὺς τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου ἐπόθει νὰ παρατηρήσῃ πρῶτος αὐτὸς τὸ ἀεροπόρον ὄχημα τῶν τολμηρῶν αὐτοῦ φίλων.

Ἡ ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπισώρευσις τῶν νεφελῶν παρεμπόδισε πᾶσαν παρατήρησιν κατὰ τὴν 5ην, 6ην, 7ην, 8ην, 9ην καὶ 10ην Δεκεμβρίου ἐνόμισαν μάλιστα ὅτι ἡ παρατήρησις ἔπρεπε ν' ἀναβληθῆ διὰ τὴν 3ην Ἰανουαρίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους, καθότι ἡ Σελήνη, εἰσερχομένη τὴν 11ην Δεκεμβρίου εἰς τὸ τελευταῖον αὐτῆς τέταρτον, θὰ ἐπαρουσίαζε τὸν τεῦθεν μέρος μόνον τοῦ δίσκου αὐτῆς, μὴ παρέχον εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ παρατηρητοῦ τὴν ἀπαιτουμένην εὐκολίαν ὅπως παρακολουθήσῃ τὰ ἔχγη τῆς ἐκσφενδονισθείσης σφαίρας. Ἀλλὰ πρὸς γενικὴν εὐαρέσκειαν, ἰσχυρὰ καταιγὶς ἐκαθάρισε τὴν ἀτμοσφαῖραν τὴν νύκτα τῆς 11ης πρὸς τὴν 12ην Δεκεμβρίου, καὶ ἡ Σελήνη ἤρχισε νὰ διακρίνηται καθαρῶς, φωτιζομένη κατὰ τὸ ἥμισυ ἐπὶ τοῦ μέλανος οὐρανοῦ θόλου.

Τὴν αὐτὴν ταύτην νύκτα ἐλήφθη καὶ τηλεγράφημα ἐκ τοῦ σταθμοῦ τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων, πεμπόμενον ὑπὸ τοῦ Μάστωνος καὶ Βελφάστ πρὸς τὰ μέλη τοῦ γραφείου τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῆς Κανταβριγίας, καὶ ἀναγγέλλον τὰ ἐξῆς: ὅτι τὴν 11ην Δεκεμβρίου περὶ τὴν 8ην ὥραν καὶ 47 λεπτά τῆς νυκτὸς ἡ ἐκσφενδονισθεῖσα σφαῖρα παρετηρήθη ὑπὸ τῶν ΚΚ. Βελφάστ καὶ Μάστωνος· ὅτι τὸ βλήμα τοῦτο, παρεκκλίαν δι' αἰτίαν ἀγνωστον, δὲν ἔφθασε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, καὶ μολοντί διήλθεν ἐγγύτατα τῆς Σελήνης, δὲν ἐκρατήθη ὅμως ὑπὸ τῆς ἑλξεως αὐτῆς· ὅτι ἡ εὐθύγραμμος κίνησις αὐτοῦ μετεβλήθη εἰς κίνησιν κυκλοτερῆ, καὶ ὅτι τέλος, ἐλκυσθὲν κατὰ τροχίαν ἑλλειπτικὴν περὶ τὸ ἄστρον τῆς νυκτὸς, ἐγένετο δορυφόρος αὐτοῦ.

Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο προσεπῆγεν, ὅτι τὰ στοιχεῖα τοῦ νέου τούτου ἀστέρος δὲν ἠδυνήθησαν εἰσέτι νὰ ὑπολογισθῶσι· καὶ πραγματικῶς, ἵνα ὀρισθῶσι ταῦτα, ἀπρητεῖτο νὰ γίνωσι τρεῖς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἄστρου ἐκ τριῶν διαφόρων θέσεων. Ἀκολουθῶς ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἡ τὸ βλήμα ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης διαχωρίζουσα ἀπόστασις ἠδύνατο νὰ ὑπολογισθῆ εἰς 2,833 περίπου μίλια, ἤτοι εἰς 4,500 λεύγας.

Τὸ τηλεγράφημα ἐτελείονεν ἐπιφέρον τὴν ἐξῆς διπλὴν ὑπόθεσιν. Ἡ

ἡ τῆς Σελήνης ἔλξις θέλει ἐπὶ τέλους ὑπερισχύσει καὶ παρασύρει τὸ ἐκσφενδονισθὲν βλήμα, οἱ δ' ἐν αὐτῷ θέλουσι κατορθώσαι τὸν σκοπὸν αὐτῶν, ἢ ἀπ' ἐναντίας, κρατηθὲν τὸ βλήμα εἰς ἀμετάβλητόν τινα τροχιάν, θέλει ταλαντεύεσθαι περὶ τὸν δίσκον τῆς Σελήνης μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων.

Κατὰ τὰς διαφόρους ταύτας περιτροπὰς, ὅποια τις ἔσται ἡ τύχη τῶν ὀδοιπόρων; Εἶναι ἀληθές ὅτι εἶχον τρόφιμα ἐπὶ τινα καιρὸν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑπόθεσιν ὅτι ἐπετύγχανον εἰς τὴν τολμηρὰν αὐτῶν ἐπιχείρησιν, τίς τρόπος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπανέλθωσιν, ἢ πῶς ἤθελε κατορθωθῆ νὰ ληφθῶσιν εἰδήσεις περὶ αὐτῶν; Τὰ ζητήματα ταῦτα, πολυτρόπως πραγματευόμενα ὑπὸ τῶν σοφῶν, ἐξέκαυσαν τὴν περιέργειαν τοῦ κοινοῦ.

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ ποιήσωμεν μίαν παρατήρησιν, ἣν συνιστῶμεν εἰς τὴν μελέτην τῶν κατεσπευσμένων παρατηρητηῶν. Ὅσακις σοφός τις ἀναγγέλλει εἰς τὸ κοινὸν ἀνακάλυψιν καθαρῶς κερδοσκοπικὴν, δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ μεθ' ἰκανῆς περισκέψεως. Οὐδεὶς ἐστὶν ἠναγκασμένος ν' ἀνακαλύψῃ πλανήτην, εἴτε κομήτην, εἴτε δορυφόρον, καὶ ὅστις ἀπατηθῆ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐκτίθεται δικαίως εἰς τὰς εἰρωνείας τῶν πολλῶν· διὸ προτιμότερον εἶναι νὰ περιμείνῃ. Καὶ τοῦτο ἔπρεπε νὰ πράξῃ ὁ ἀνυπόμονος Τζῶν Μάστων, πρὶν ἢ ἀπευθύνη τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον, κατ' αὐτὸν, ἔλεγε τὴν τελευταίαν λέξιν περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκείνης.

Καὶ πραγματικῶς τὸ τηλεγράφημα, ὡς τοῦτο ἀπεδείχθη βραδύτερον, περιεῖχε δύο εἰδῶν πλάνας: αὐτὴν πλάνην παρατηρήσεως, κατ' ὅσον ἀφώρα τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης ἀπόστασιν τοῦ βλήματος, διότι ἦτον ἀδύνατον νὰ παρατηρηθῆ τοῦτο τὴν 11ην Δεκεμβρίου· ὅ,τι δὲ ὁ Μάστων εἶδεν ἢ ἐνόμισεν ὅτι εἶδε δὲν ἠδύνατο νὰ ᾔῃαι ἡ σφαῖρα τῆς Κολομβιάδος· βον. πλάνην θεωρίας ἐπὶ τῆς τύχης, ἣτις ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βλήμα· ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ μύδρος οὗτος ἤθελεν ἀποβῆ δορυφόρος τῆς Σελήνης ἀντέβαινε ἀπολύτως πρὸς τοὺς νόμους τῆς λογικῆς μηχανικῆς.

Μία μόνη ὑπόθεσις τῶν παρατηρητῶν τῶν Βραχωδῶν Ὀρέων ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῆ· τοῦτέστιν ἐκείνη, ἣτις προέβλεπε τὴν περίπτωσιν, κατ' ἣν οἱ ὀδοιπόροι—ἐὰν ὑπῆρχον ἀκόμη ἐν τοῖς ζῶσιν,—ἤθελον συνενώσει τὰς δυνάμεις αὐτῶν μετὰ τῆς σεληνιακῆς ἔλξεως εἰς τρόπον ὥστε νὰ φθάσωσιν ἀβλαβεῖς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου.

Ἄλλ' οἱ νόημονες οὗτοι καὶ τολμηταὶ ἄνθρωποι ἐπέζησαν εἰς τὴν τρομερὰν ἀντιτυπίαν τῆς ἀναχωρήσεως· καὶ τὴν ἐπὶ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης τηλεβολομαξίης περιοδεῖαν αὐτῶν θέλομεν ἀφηγηθῆ ἤδη μετὰ τῶν δραματικωτέρων περιπετειῶν καὶ τῶν μοναδικωτάτων αὐτῆς λεπτομερειῶν. Ἡ διήγησις αὕτη θέλει ἐξαφανίσει πολλὰς πλάνας καὶ προλήψεις, συγχρόνως δὲ θέλει παράσχει καὶ ἀκριβῆ ἰδέαν τῶν περιπετειῶν, ἃς συνεπάγεται μία τοιαύτη ἐπιχείρησις, καὶ θέλει καταδείξει τὸ ἐπιστημονικὸν ὀρμέμφυτον τοῦ Βαρβικάν, τὰς γνώσεις τοῦ πολυμηχανίου Νίχωλ καὶ τὴν ιδιότροπον τολμηρίαν τοῦ Μιχαήλ Ἀρδάν.

Ἐκτὸς δὲ τούτου θέλει καταδείξει ὅτι ὁ ἄξιος αὐτῶν φίλος Τζῶν Μάστων διῆγε τὸν καιρὸν αὐτοῦ εἰς μάτην, ὅτε, κεκλιμένος ἐπὶ τοῦ γιγαντείου τηλεσκοπίου, παρηκολούθει διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τὴν πορείαν τῆς Σελήνης, διαπερώσης τὴν ἀστερόσπαρτον ἑκτασιν τοῦ αἰθέρος.

Α'.

ΑΠΟ ΤΩΝ 10 ΩΡΩΝ ΚΑΙ 20 ΛΕΠΤΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ
10 ΩΡΩΝ ΚΑΙ 40 ΛΕΠΤΩΝ ΤΗΣ ΕΣΠΕΡΑΣ.

Ὅτε ἐσήμανεν ἡ δεκάτη, ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ὁ Βαρβικάν καὶ ὁ Νίχωλ ἀπεχαιρέτισαν τοὺς πολυαριθμούς αὐτῶν φίλους, τοὺς ὁποίους ἄφινον ἐπὶ τῆς γῆς. Οἱ δύο κύνες, οἵτινες ἦσαν προωρισμένοι ὅπως ἐγκλιματίσωσι τὸ γένος αὐτῶν ἐπὶ τῆς σεληνιακῆς ἠπείρου, ἐκλείσθησαν ἤδη ἐντὸς τῆς σφαίρας· οἱ δὲ τρεῖς ὀδοιπόροι, πλησιάζαντες πρὸς τὸ στόμιον τοῦ παμμεγέθους σωλήνος, κατεβιάσθησαν διὰ μεταρσίου τινὸς γεράνου μέχρι τοῦ κωνοειδοῦς ἐπιπέματος τοῦ βλήματος.

Ἐκεῖ, δι' ὁπῆς ἐπὶ τούτῳ προπαρεσκευασμένης, εἰσέδυσαν μέχρι τοῦ σιδηροῦ αὐτῶν ὀχήματος. Τότε αἱ τροχαλῖαι τοῦ γεράνου ἐσύρθησαν ἔξω, τὸ δὲ στόμιον τῆς Κολομβιάδος ἀπηλλάχθη ἀμέσως τῶν τελευταίων παρατηρημάτων. Ὁ Νίχωλ, εἰσελθὼν μετὰ τῶν συνοδοιπόρων αὐτοῦ ἐν τῷ βλήματι, ἐφρόντισε νὰ κλείσῃ τὴν ὀπήν αὐτοῦ δι' ἰσχυρᾶς πλακῶς, συνεχομένης ἔσωθεν διὰ στερεωτάτων ἐλίγων, ἐνῶ ἕτεραι πλάκες, στεβρῶς ἐπίσης προσηρμοσμέναι, ἐκάλυπτον τὰς φακοειδεῖς ὑάλους τῶν φεγγιτῶν. Οἱ ὀδοιπόροι, κεκλεισμένοι ἐρμητικῶς ἐντὸς τῆς μεταλλίνης αὐτῶν φυλακῆς, διετέλουν ἐντὸς βαθυτάτου ζόφου.

«Και τώρα, φίλοι συνοδοιπόροι, εἶπεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, προσενηχθώμεν ὡς ἐν τῇ οἰκίᾳ ἡμῶν. Εἶμι ἄνθρωπος ἀγαπῶν τὸ ἔνδον, καὶ λίαν ἐξοικειωμένος μετὰ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας. Πρόκειται λοιπὸν νὰ διέλθωμεν ὅσον τὸ δυνατόν καλῶς ἐν τῷ νέῳ τούτῳ οἰκήματι, καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν πᾶν εἶδος ἀναπαύσεως. Καὶ πρῶτον, ἄς δοκιμάσωμεν νὰ βλέπωμεν ὀλίγῳ καθαρώτερον. Διάβολε! μήπως τὸ ἀερίφως ἀνεκαλύφθη διὰ τοὺς ἀσπάλακας;»

Ταῦτα δὲ λέγων ὁ ἀμέριμνος νεανίας ἤναψεν εὐθύς ἐν πυρεῖτον, προστρέψας αὐτὸ ἐπὶ τοῦ πέλματος τοῦ πεδύλου του, ἔπειτα προσήγγισεν αὐτὸ εἰς τὸ στόμιον δοχείου ἀερίφωτος, ἐν ᾧ τὸ ἐναποθεμιμένον ἀνθρακικὸν ὑδρογόνον, διατελοῦν ὑπὸ ἰσχυρὰν πίεσιν, ἠδύνατο νὰ ἐπαρκεσθῆ εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν θέρμανσιν τοῦ βλήματος ἐπὶ 144 ὥρας, ἥτοι ἕξ ἡμερονύκτια.

Τὸ ἀερίφως ἤναψε, τὸ δ' ἐσωτερικὸν τῆς σφαίρας, φωτιζόμενον οὕτως, ἐφαίνετο ὡς θάλαμος ἀναπαύσεως, ἐστρωμένος περὶ τοὺς τοίχους αὐτοῦ, κεκοσμημένος δὲ καὶ δι' ἀνακλίντρων κυκλοτερῶν καὶ ἔχων ἀέτωμα στρογγύλον ὁμοίον θόλῳ.

Τὰ ἐπιπλά, τὰ ὁποῖα ἐμπεριεῖχεν, οἷον ὄπλα, ὄργανα, ἐργαλεῖα στερεῶς προσηρμοσμένα καὶ κρατούμενα ἐπὶ τῶν στρογγυλωμάτων τοῦ τοιχώματος, ἔμελλον νὰ ὑποστῶσι καὶ αὐτὰ ἐλαφρὰν τινα ἔνεκα τῆς ἐκσφενδονίσεως σύγκρουσιν· ἐν τούτοις ἐλήφθησαν ἅπασαι αἱ δυνατόι κατ' ἀνθρώπον προφυλάξεις, ὅπως φέρωσιν εἰς αἴσιον πέρασ τοιαύτην παράτολμον ἐπιχείρησιν.

Ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ἐξετάσας πάντα, ἐφάνη λίαν ἠὺχαριστημένος ἐκ τῆς διαμονῆς αὐτοῦ.

«Τὸ οἶκῆμα ἡμῶν εἶναι φυλακὴ, εἶπεν, ἀλλὰ φυλακὴ, ἢ ὁποῖα ταξιδεύει, καὶ ἤθελον συνομολογήσει εὐχαρίστως ἐνοίκιον ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη μὲ τὸ δικαίωμα νὰ θέτω τὴν ρῖνάν μου εἰς τὸ παράθυρον. Μειδιάς, Βαρβικάν· ἔχεις λοιπὸν ὀπισθολογισμόν τινα; Φαντάζεσαι ὅτι ἡ φυλακὴ αὕτη πιθανὸν νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ καὶ ὡς τάφος; Τάφος· ἔστω, ἀλλὰ δὲν ἤθελον ἀνταλλάξαι αὐτὸν ἀντὶ τοῦ τάφου τοῦ Μωάμεθ, ὅστις κυμαίνεται ἐν τῷ διαστήματι, ἀλλὰ δὲν περιπατεῖ!»

Ἐνῶς ὁ Μιχαήλ ὠμίλει τοιουτοτρόπως, ὁ Βαρβικάν καὶ ὁ Νίχωλ ἐποίησαν τὰς τελευταίας αὐτῶν προετοιμασίας. Τὸ χρονόμετρον τοῦ Νίχωλ ἐδείκνυε δέκα ὥρας καὶ εἴκοσι λεπτὰ τῆς ἐσπέρας, ὅτε οἱ τρεῖς ὁδοιπόροι περιεκλείσθησαν ὀριστικῶς ἐντὸς τῆς σφαίρας αὐτῶν. Τὸ

χρονόμετρον τοῦτο εἶχε κανονισθῆ πρὸς ἓν δέκατον δευτερολέπτου ὡς ἔγγιστα κατὰ τὸ χρονόμετρον τοῦ μηχανικοῦ Μουρχισῶνος. Τότε ὁ Βαρβικάν, ῥίψας βλέμμα ἐπ' αὐτοῦ,

«Φίλοι μου, εἶπεν, εἶναι δέκα ὥραι καὶ εἴκοσι λεπτά. Περὶ τὴν 10ην ὥραν καὶ 40 λεπτὰ ὁ Μουρχισῶν θέλει ἀφήσει τὸν ἠλεκτρικὸν σπινθῆρα ἐπὶ τοῦ σώματος, ὅπερ συγκοινωνεῖ πρὸς τὴν γόμωσιν τῆς Κολομβιάδος, καὶ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς στιγμὴν θέλομεν ἐγκαταλείπει τὸν πλανήτην ἡμῶν. Ἀκόμη λοιπὸν εἴκοσι ἑπτὰ λεπτὰ ἔχομεν νὰ μείνωμεν ἐπὶ τῆς Γῆς.

— Εἴκοσι ἑπτὰ λεπτὰ καὶ δεκατρία δευτερόλεπτα, ὑπέλαβεν ὁ μεθοδικὸς Νίχωλ.

— Αἶ, καλὰ! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν μὲ εὐθυμον τόνον, ἐντὸς εἰκοσιῆς λεπτῶν δύναται νὰ κάμῃ τις πολλὰ πράγματα! Λόγου χάριν, νὰ συζητήσῃ περὶ τῶν σπουδαιότερων ἠθικῶν ἢ πολιτικῶν ζητημάτων, μάλιστα δὲ καὶ νὰ λύσῃ αὐτά. Εἰκοσιῆς λεπτὰ· ὅταν μεταχειρισθῆ τις αὐτὰ καλῶς, ἀξίζουσι περισσότερον ἢ εἰκοσιῆς ἔτη ὀκνηρίας! Δευτερόλεπτά τινα ἐνὸς Πασχάλῃ ἢ ἐνὸς Νεύτωνος εἰσὶ πολυτιμότερα τῆς ὅλης ὑπάρξεως τοῦ ἀτάκτου συρφετοῦ τῶν μωρῶν. . . .

— Καὶ τὸ συμπέρασμά σου, αἰῶνε λάλε; . . . ἠρώτησεν ὁ πρόεδρος Βαρβικάν.

— Τὸ συμπέρασμά μου εἶναι, ὅτι ἔχομεν εἰσέτι εἰκοσιῆς λεπτὰ, ἀπήντησεν ὁ Ἀρδάν.

— Εἴκοσι τέσσαρα μόνον, εἶπεν ὁ Νίχωλ.

— Εἴκοσι καὶ τέσσαρα, ἐὰν ἐπιμένῃς, γενναῖέ μου στρατηγέ, ἀπήντησεν ὁ Ἀρδάν· εἴκοσι καὶ τέσσαρα λεπτὰ, εἰς τὸ διάστημα τῶν ὁποίων δύναται τις νὰ ἐμβατεύσῃ. . . .

— Μιχαήλ! εἶπεν ὁ Βαρβικάν, κατὰ τὸ διάστημα τῆς αἰθεροδρομίας μας θὰ ἔχομεν τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον ὅπως ἐνασχοληθῶμεν εἰς τὰ δυσχερέστερα ζητήματα· ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως ἄς ἐνασχοληθῶμεν εἰς τὰ τῆς ἀναχωρήσεως.

— Καὶ δὲν εἴμεθα ἔτοιμοι;

— Ἀναμφιβόλως. Ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ λάβωμεν εἰσέτι προφυλακτικὰ τινα μέτρα, ὅπως ἐλαττώσωμεν κατὰ τὸ δυνατόν τὴν πρώτην σύγκρουσιν.

— Ἀλλὰ δὲν ἔχομεν τὰ στρώματα ταῦτα τοῦ ὕδατος, διατεθει-

μένα ἐντὸς τῶν εὐθραύστων διαφραγμάτων, ὧν ἡ ἐλαστικότης θέλει μᾶς ὑπερασπίσει ἐπαρκῶς;

— Ἐλπίζω, Μιχαήλ, ἀπήντησεν ἠπίως ὁ Βαρβικάν, ἀλλὰ δὲν ἔχω τοσαύτην πεποίθησιν εἰς τὰ ξύλινα ταῦτα διαφράγματα.

— Ἄ! τὸν γελοῖον! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν. Ἐλπίζει! . . . δὲν ἔχει πεποίθησιν! . . . Καὶ περιμένει νὰ ὁμολογήσῃ τοῦτο τὴν στιγμήν, καθ' ἣν εἴμεθα πλέον ἑτοιμοὶ νὰ ἀνατιναχθῶμεν εἰς τοὺς αἰθέρας. Λοιπὸν ζητῶ τὴν ἄδειαν νὰ φύγω.

— Καὶ ὁ τρόπος; ὑπέλαβεν ὁ Βαρβικάν.

— Πραγματικῶς, εἶπεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ἐλησμόνησα ὅτι εἴμεθα κεκλεισμένοι ἐντὸς τῆς ἀτμαμάξης, καὶ ὅτι τὸ σύριγμα τοῦ ὀδηγοῦ θέλει ἀντηχήσῃ πρὶν ἢ παρέλθωσιν εἰκοσιτέσσαρα λεπτά.

— Εἴκοσιν! » εἶπεν ὁ Νίχωλ.

Ἐπὶ τινὰς στιγμὰς οἱ ὁδοιπόροι παρετήρησαν ἀλλήλους, ἀκολουθῶν δὲ ἐξήτασαν τροχάδην τὰ μετ' αὐτῶν συγκεκλεισμένα ἀντικείμενα.

«Τὰ πάντα εἰσὶν εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, εἶπεν ὁ Βαρβικάν. Πρόκειται ἤδη ν' ἀποφασίσωμεν πῶς πρέπει νὰ τοποθετηθῶμεν καταλληλότερον διὰ νὰ ὑπομείνωμεν τὴν ἐκ τῆς προωθήσεως σύγκρουσιν. Ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λάβωμεν, δὲν εἶναι ὅλως ἀδιάφορος, καὶ πρέπει νὰ προλάβωμεν ὅσον τὸ δυνατόν μὴ τὸ αἷμα συρρέυσῃ βιαιότατα εἰς τὴν κεφαλὴν ἡμῶν.

— Ἐχετε δίκαιον, εἶπεν ὁ Νίχωλ.

— Τότε λοιπὸν, εἶπεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ἑτοιμος νὰ συνοδεύσῃ τὸν λόγον καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος, ἃς θέσωμεν τὴν κεφαλὴν κάτω καὶ τοὺς πόδας ἐπάνω, ὡς οἱ σχοινοβάται τοῦ ἵππικοῦ θεάτρου. . .

— Οὐχί, εἶπεν ὁ Βαρβικάν, ἀλλ' ἃς ἐξαπλωθῶμεν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς· οὕτω θέλομεν ἀντιστῆ κάλλιον εἰς τὴν σύγκρουσιν. Παρατηρήσατε καλῶς ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ σφαῖρα θέλει ἀναχωρήσῃ, εἶναι τὸ αὐτὸ σχεδὸν ὡς ἐάν εἴμεθα ἐντὸς αὐτῆς ἢ ἔμπροσθεν αὐτῆς.

— Ἐάν ᾔηναι τὸ αὐτὸ σκεδὸν πρᾶγμα, ἐξασφαλίζομαι, ὑπέλαβεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν.

— Ἐπιδοκιμάζεις τὴν ἰδέαν μου, Νίχωλ; ἠρώτησεν ὁ Βαρβικάν.

— Πληρέστατα, ἀπήντησεν ὁ στρατηγός. Ἀκόμη δεκατρία λεπτά καὶ ἥμισυ.

— Αὐτὸς ὁ Νίχωλ δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ, εἶναι χρονόμετρον, δεκνύον ἀκριβῶς τὰ δευτερόλεπτα, μὲ τὸ ἐκκρεμές...»

Ἄλλ' οἱ σύντροφοι αὐτοῦ οὐδόλως πλέον τὸν ἠκροάζοντο, ἐνησχολοῦντο δὲ περὶ τὰς τελευταίας αὐτῶν τακτοποιήσεις μετ' ἀνεκφράστου ἀταραξίας. Εἶχον τὸ ἦθος δύο ὁδοιπόρων μεθοδικῶν, ἐπιβαινόντων ὀχήματος καὶ ζητούντων νὰ τοποθετηθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν ἀνέτως καὶ καταλλήλως. Ἄπορον ἀληθῶς ἐκ ποίας ὕλης ἐπλάσθησαν αἱ Ἀμερικανικαὶ αὗται καρδιαί, εἰς τὰς ὁποίας ἡ προσέγγισις τοῦ φρικωδέστερου κινδύνου οὐδ' ἓνα προστίθησι παλμόν.

Τρία κλινίδια παχέα καὶ στερεῶς προσηρμασμένα ἐτέθησαν ἐντὸς τοῦ μύδρου. Ὁ Νίχωλ καὶ ὁ Βαρβικάν ἐταξίθησαν αὐτὰ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ δίσκου, τὸ ὁποῖον ἐσχημάτιζε τὸ κινητὸν ἔδαφος· ἐπ' αὐτῶν δὲ ἐμελλον νὰ ἐξαπλωθῶσιν οἱ τρεῖς ὁδοιπόροι ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ὁ Ἀρδάν, μὴ δυνάμενος νὰ μένῃ ἀκίνητος, περιστρέφετο ἐντὸς τῆς στενῆς αὐτοῦ εἰρκτῆς, ὡς ἄγριον θηρίον ἐντὸς κλωβοῦ, συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν φίλων, ὀμιλῶν πρὸς τοὺς κύνας αὐτοῦ, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον δώσει πρὸ τινος ὀνόματα ἐμφαντικά.

« Αἱ! Ἄρτεμι! Αἱ! Δορυφόρε! ἀνέκραζεν ἐρεθίζων αὐτούς. Θὰ μεταβῆτε λοιπὸν εἰς τὴν Σελήνην διὰ νὰ δεῖξήτε εἰς τοὺς σεληνιακοὺς κύνας τὴν καλὴν συμπεριφορὰν τῶν γῆινων κυνῶν, καὶ τοῦτο θέλει περιποιήσῃ τιμὴν εἰς τὸ κυνικὸν γένος. Πρὸς Θεοῦ! ἐάν ποτε ἐπανακάμψωμεν ἐδῶ κάτω, ἐπιθυμῶ νὰ φέρω μετ' ἐμοῦ τύπον μιγάδα σεληνίου, ὅστις θέλει προξενήσῃ μεγάλην ἐντύπωσιν.

— Ἐάν ὅμως ὑπάρχωσι κύνες εἰς τὴν Σελήνην, εἶπεν ὁ Βαρβικάν.

— Ὑπάρχουσι, ὑπέλαβε μετὰ βεβαιότητος ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ὡς ὑπάρχουσι καὶ ἵπποι, καὶ δαμάλεις, καὶ ὄνοι, καὶ ὄρνιθες. Στοιχηματίζω ὅτι θὰ εὐρωμεν ἐκεῖ ὄρνιθας.

— Ἐκατὸν δολλάρια, ὅτι δὲν θὰ εὐρωμεν, εἶπεν ὁ Νίχωλ.

— Δέχομαι, στρατηγέ μου, εἶπεν ὁ Ἀρδάν, σφίγγων τὴν χεῖρα τοῦ Νίχωλ. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον σὺ ἀπώλεσες τρία στοιχῆματα μετὰ τοῦ προέδρου μας, τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ ἐσχηματίσθησαν τὰ διὰ τὴν ἐπιχειρήσιν ἀπαιτούμενα κεφάλαια, τὸ δεύτερον, ἐπειδὴ ἐπέτυχεν ἡ κατασκευὴ τοῦ τηλεβόλου, καὶ τὸ τρίτον, ἐπειδὴ ἡ Κολομβιάς ἐγεμίσθη ἄνευ ἀπευκταίου ἐν συνόλῳ ἀπώλεσες ἐξ ἑξακονταδύο χιλιάδας δολλαρίων.

— Ναί, ἀπεκρίθη ὁ Νίχωλ. Δέκα ὄραι, τριάκοντα ἐπτὰ λεπτά καὶ ἐξ δευτερόλεπτα.

— Λοιπὸν εἴμεθα σύμφωνοι, στρατηγέ! Πρὶν ἢ παρέλθῃ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας, θὰ χρεωστῆς νὰ πληρώσῃς εἰς τὸν πρόεδρον ἀκόμη ἐννεὰ χιλιάδας δολλαρίων· τέσσαρας χιλιάδας ἐπειδὴ ἡ Κολομβιάς δὲν θέλει διαβράγῃ, καὶ πέντε χιλιάδας ἐπειδὴ ἡ σφαῖρα θέλει ὑψωθῆ περισσότερον τῶν ἐξακισχιλίων μιλίων ἐν τῷ ἀέρι.

— Τὰ δολλάρια εἶναι ἔτοιμα, ἀπήντησεν ὁ Νίχολ, κτυπῶν ἐπὶ τοῦ θυλακίου τοῦ ἐπενδύτου αὐτοῦ, καὶ περιμένω νὰ πληρώσω.

— Ἐμπρός, στρατηγέ! βλέπω ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος τακτικὸς, πράγμα, τὸ ὅποιον ἐγὼ οὐδέποτε κατρώθωσα. Ἄλλ' ἐν τούτοις ἐπίτρεψόν μοι νὰ σοὶ παρατηρήσω ὅτι ἐστοιχημάτισας σειρὰν στοιχημάτων ἡκιστα ἐπωφελῶν διὰ σέ.

— Καὶ διατί, ἠρώτησεν ὁ Νίχολ.

— Διότι καὶ ἐὰν κερδήσῃς τὸ πρῶτον στοίχημα, ἀφοῦ ἡ Κολομβιάς θέλει διαβράγῃ, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ τὸ βλῆμα, ἐννοεῖται ὅτι ὁ Βαρβικὰν δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον ὥστε νὰ σοὶ πληρώσῃ τὰ δολλάρια.

— Ἄλλ' ἔχω κατατεθειμένον τὸ ἀργύριον εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Βαλτιμόρης, εἶπεν ἀφελῶς ὁ Βαρβικὰν, καὶ ἐν ἐλλείψει τοῦ Νίχολ θέλει περιέλθῃ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ.

— ὦ ἄνθρωποι πρακτικοί! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδὰν, πνεύματα θετικά! Σὰς θαυμάζω τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσα δὲν σὰς ἐννοῶ.

— Δέκα ὥραι καὶ τεσσαράκοντα δύο λεπτά! εἶπεν ὁ Νίχολ.

— Πέντε λεπτὰ μένουσι ἀκόμη, υπέλαβεν ὁ Βαρβικὰν.

— Ναί! πέντε μικρὰ λεπτὰ, ἐπανελάβεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδὰν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα κεκλεισμένοι ἐντὸς σφαιράς, εἰς τὸ βάθος κανονίου ἐννεακοσίων ποδῶν, καὶ ὑπὸ τὴν σφαῖραν ταύτην ὑπάρχουσι ἐπισεσωρευμέναι τετρακόσιοι χιλιάδες λιτρῶν βαμβακοπυρίτιδος, αἵτινες ἰσοδυναμοῦσι πρὸς ἓν ἑκατομμύριον καὶ ἐξακοσίας χιλιάδας λίτρας συνήθους πυρίτιδος! Ὁ δὲ φίλος Μουρχισῶν, κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ χρονόμετρον, ἔχων τὸν ὀφθαλμὸν ἐστηριγμένον ἐπὶ τῆς βελόνης καὶ τὸν δάκτυλον τεθειμένον ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σκεύασματος, ὑπολογίζει τὰ δευτερόλεπτα, καὶ μετ' ὀλίγον θέλει μᾶς ἐκσφενδονίσει εἰς τὰ αἰθέρια διαστήματα.

— Ἀρκεῖ, Μιχαήλ, ἀρκεῖ! εἶπεν ὁ Βαρβικὰν μετὰ τόνου σοβαροῦ. Ἄς προετοιμασθῶμεν. Στιγμαί τινες μόνον ἀποχωρίζουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὑπερτάτης ὥρας. Τείνομεν ἀλλήλοις τὰς χεῖρας, φίλοι.

— Μάλιστα! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδὰν, ὑποκρύπτων τὴν συγκίνησιν αὐτοῦ.

Οἱ τολμηροὶ συνοδοιπόροι συνέσφιγξαν τελευταῖον τὰς χεῖρας ἀλλήλων.

«Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς διαφυλάξῃ!» εἶπεν ὁ εὐλαβὴς Βαρβικὰν.

Ὁ Μιχαήλ Ἀρδὰν καὶ ὁ Νίχολ ἐξηπλώθησαν ἐπὶ τῶν ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ δίσκου διατεθειμένων κλινιδίων.

«Δέκα ὥραι καὶ τεσσαράκοντα ἐπτὰ λεπτά!» ὑπετονθόρισεν ὁ στρατηγός.

Ἐξοκί δευτερόλεπτα ἔμενον ἀκόμη. Ὁ Βαρβικὰν ἔσβυσε πάραυτα τὸ ἀερίοφως, καὶ κατεκλίθη παρὰ τοῖς συνοδοιπόροις αὐτοῦ. Ἡ βαθεῖα σιγὴ διεκόπτετο ὑπὸ μόνου τοῦ χρονομέτρου, σημαίνοντος τὰ δευτερόλεπτα.

Αἴφνης ἐγένετο τρομερὰ ἐκπυρσοκρότησις, καὶ ἡ σφαῖρα ὑπὸ τὴν ὠστικὴν δύναμιν ἐξ διλλιονίων λιτρῶν ἀερίου, ἀναπτυχθέντος διὰ τῆς ἀναφλέξεως τῆς πυροξιλίνης, ὑψώθη εἰς τοὺς ἀέρας.

B'.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΗΜΙΩΡΙΟΝ.

Τί συνέβη; Ποῖον ἀποτέλεσμα παρήγαγεν ὁ καταπληκτικὸς οὗτος τυναγμός; Ἡ ἰκανότης τῶν κατασκευασάντων τὸ βλῆμα μηχανικῶν ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας; Ὁ τυναγμός ἀνεκουφίσθη ἄρα γε διὰ τῶν ἐλατηρίων, τῶν τεσσάρων ἐπιπωμαίων, τῶν ἐξ ὕδατος προσκεφαλαίων καὶ τῶν εὐθραύστων διαφραγμάτων; Ἄρα γε κατεδαμάσθη δι' αὐτῶν ἡ φρικώδης ὤσις τῆς ἀρχικῆς ταύτης ταχύτητος τῶν ἐνδεκα χιλιάδων μέτρων, ἥτις ἤθελεν ἐπαρκέσει ὅπως διέλθῃ τις τοὺς Παρισίους ἢ τὴν Νέακ Ὑόρκην ἐντὸς δευτερολέπτου; Τοῦτο βεβαίως ἦν τὸ ζήτημα, ὅπερ ἐπρότεινον εἰς ἑαυτοὺς οἱ μυριοὶ μάρτυρες τῆς συγκινητικῆς ταύτης σκηῆς. Ἐλησμόνησαν τὸν σκοπὸν τοῦ ταξειδίου, καὶ ἐσκέπτοντο ἤδη διὰ τοὺς ταξειδιώτας. Καὶ ἂν τις ἐξ αὐτῶν—ὁ Τζὼν Μάστων ἐπὶ παραδείγματι,—ἤθελε ρίψῃ ἐν βλέμμα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ βλήματος, τί ἤθελεν ἰδεῖ; Οὐδὲν, καθότι σκότος βαθύ ἐπεκράτει ἐν αὐτῷ.

Ἐν τούτοις οἱ κυλινδροκωνικοὶ αὐτοῦ τοῖχοι εἶχον ἀνθέξει εἰς ὑπερτατον βαθμόν. Οὐδεμία συνέβη διάρρηξις, οὐδεμία θλίψις, οὐδεμία παραμόρφωσις. Ὁ θαυμάσιος μύδρος οὐδὲ κἂν ἠλλοιώθη ὑπὸ τὴν

φοβερὰν ἀνάφλεξιν τῆς πυρίτιδος, οὐδ' ἀνελύθη, ὡς τινες ἐφοβοῦντο, εἰς βροχὴν λευκαργίλλου . . .

Ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ διατάραξις ὑπῆρξε μικρά. Ἀντικείμενά τινα ἐσφενδονίσθησαν βιαίως πρὸς τὸν θόλον, ἀλλὰ τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα οὐδεμίαν ἐφαίνοντο ὅτι ὑπέστησαν σύγκρουσιν. Οἱ δεσμοὶ αὐτῶν ἦσαν ἀνέπαφοι.

Ἐπὶ τοῦ κινητοῦ δίσκου, καταβιβασθέντος μέχρι τοῦ μυχοῦ μετὰ τὴν διάρρηξιν τῶν διαφραγμάτων καὶ τὴν ἐκροὴν τοῦ ὕδατος, τρία σώματα ἔκειντο ἀκίνητα, ὁ Βαρβικάν, ὁ Νίχωλ καὶ ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν· ἀλλ' ἀνέπνεον ἄρα γε ἀκόμη, ἢ μὴ ἢ σφαῖρα ἐκείνη ἦτο φέρετρον ἐκ μετάλλου, συμπαραφέρον τρία πτώματα ἐν τῷ κενῷ;

Ὀλίγα τιὰ λεπτά μετὰ τὴν ἐσφενδόνισιν τοῦ βλήματος, ἐν τῶν ἐκτάδῃν κειμένων τούτων σωμάτων ἐκινήθη ὀλίγον· αἱ χεῖρες συνεταράχθησαν, ἡ κεφαλὴ του ἀνωρθώθη καὶ κατώρθωσε νὰ σταθῇ ἐπὶ τῶν γονάτων. Ἦτο ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν· ἐψηλάφησεν ἑαυτὸν, ὑπετονθόρισεν ἐν εὐχηρον χ ο ὄ μ! καὶ ἀκολούθως εἶπεν:

«Ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν σῶος καὶ ἀκέραιος! Ἄς ἴδωμεν καὶ τοὺς ἄλλους.»

Ὁ γενναῖος φυχὸς Γάλλος ἠθέλησε ν' ἀνεγερθῇ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ ὀρθίως. Ἡ κεφαλὴ του ἐταλαντεύετο, ἡ δὲ βία κυκλοφορησὶς τοῦ αἵματος ἐτύφλωνεν αὐτόν· ἦτο ὡς ἐν καταστάσει μέθης.

«Τί διάβολον! εἶπεν· αἰσθάνομαι τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ὡς ἐὰν κατεβρόχθισα δύο φιάλας οἴνου τῆς Κορτώνης· ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ οἶνος καταπίνεται μὲ πλειότεραν εὐχαρίστησιν.»

Ἐπειτα, θείς τὴν χεῖρα ἐπανειλημμένως ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἀνέκραξε διὰ φωνῆς εὐσταθοῦς, τρίβων τοὺς μὴνιγγας αὐτοῦ.

«Νίχωλ! Βαρβικάν!»

Περιέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐναγωνίως, ἀλλ' οὐδεμίαν ἠκούσθη ἀπάντησις, οὐδὲ τούλάχιστον εἰς στεναγμὸς, δεικνύων ὅτι ἡ καρδία τῶν συνοδοιπόρων αὐτοῦ ἐπαλλεν ἀκόμη. Μετ' ὀλίγον ἐπανέλαβε τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἡ αὐτὴ ἐξηκολούθει σιωπῇ.

«Διάβολε! Νομίζει τις ὅτι ἔπεσαν κατὰ κεφαλῆς ἀπὸ τοῦ πέμπτου πατώματος ἐνός κτιρίου. Πλὴν, προσέθηκε μετὰ τῆς ἀθουρῶν ἐκείνης πεποιθήσεως, ἢν οὐδὲν ἠδύνατο νὰ διαταράξῃ, ἀφοῦ εἰς Γάλλος ἠδυνήθη ν' ἀνωρθωθῇ ἐπὶ τῶν γονάτων, δύο Ἀμερικανοὶ δὲν θέλουσι δυσκολεῦσθαι ν' ἀνεγερθῶσιν ἐπὶ ποδός. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἄλλου, ἄς γνωρίσωμεν τὴν θέσιν μας»

Ὁ Ἀρδάν ἠσθάνετο τὴν ζωὴν ἐπανερχομένην εἰς ἑαυτὸν κυματηδόν. Νέαι προσπάθειαι ἐπανεφέρον αὐτὸν εἰς τὴν ἰσορροπίαν, ὥστε κατώρθωσε ν' ἀνεγερθῇ, καὶ σύρας ἐκ τοῦ θυλακίου αὐτοῦ φωσφορικὸν πυρεῖον ἀνέφλεξεν ἐπιτρέψας αὐτὸ ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἔπειτα δὲ προσεγγίσας αὐτὸ εἰς τὸ στόμιον τοῦ λαμπτήρος ἠναψεν αὐτόν. Τὸ δοχεῖον τοῦ ἀερίου οὐδόλως εἶχε πάθει, οὔτε τὸ ἀέριον διεξέφυγεν. Ἀλλως τε δὲ, ἂν συνέβαινε τοιοῦτό τι, ἡ ὄσμη ἤθελε τὸ προδώσει, καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν δὲν ἤθελε περιφέρει ἀτιμωρητὴ τὸ φλέγον πυρεῖον ἐν μέσῳ τοῦ περιπτώμενου ὑδρογόνου. Τὸ ἀέριον, συνδυασθὲν μετὰ τοῦ ἀέρος, ἤθελε παραγάγει μίγμά τι φλογιστικόν, καὶ ἡ ἐκρηξις ἤθελεν ἀποτελεῖσαι ὅ,τι ὁ τιναγμὸς τοῦ τηλεβόλου ἤρηχεν ἴσως.

Ἄμα ὡς ἀνήφθη τὸ φῶς, ὁ Ἀρδάν ἐκλινεν ἐπὶ τῶν συνοδοιπόρων αὐτοῦ. Τὰ σώματα τούτων ἔκειντο ἀνεστραμμένα τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ὡς ὄγκοι ἀδρανεῖς· ἄνωθεν ὁ Νίχωλ, κάτωθεν ὁ Βαρβικάν.

Ὁ Ἀρδάν, ἀνεγείρας τὸν στρατηγόν, ἐστήριξεν αὐτὸν ἐπὶ τινος ἀνακλίντρον καὶ ἤρηχσε νὰ τρίβῃ αὐτὸν ἰσχυρῶς. Ἡ χειρομάλαξις αὕτη, ἐπιτηδείως γενομένη, ἀνεζωογόνησε τὸν Νίχωλ, ὅστις, ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐπανέλαβε στιγμηδὸν τὴν ἀταραξίαν αὐτοῦ, ἐδράξατο τὴν χεῖρα τοῦ Ἀρδάν, καὶ ἔπειτα παρατηρήσας περὶ αὐτόν,

«Ὁ δὲ Βαρβικάν; ἠρώτησεν.

— Ἐκαστος μὲ τὴν σειράν του, ἀπήντησεν ἡσύχως ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν. Ἦρηχσα ἀπὸ σοῦ, Νίχωλ, ἐπειδὴ σὺ ἦσο ἐπάνωθεν· ἄς ἐπιμεληθῶμεν ἤδη τὸν Βαρβικάν.»

Τούτου ῥηθέντος, ἀμφότεροι ἀνήγειραν τὸν πρόεδρον τοῦ Τηλεβολικοῦ Συλλόγου, καὶ ἔθεσαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρον. Ὁ Βαρβικάν ἐφαίνετο ὅτι ὑπέφερε περισσότερον τοῦ συνοδοιπόρου αὐτοῦ. Εἶχε ρεύσει τὸ αἷμα αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Νίχωλ παρηγορήθη ἀφοῦ ἐτεκμηρίωσεν ὅτι ἡ αἰμορραγία αὕτη προήρχετο ἐκ τινος ἐλαφροῦς ἐπὶ τοῦ ὤμου πληγῆς. Ἦτο ἀπλῆ τις ἀμυχή, ἢν περιποιήθη ἐπιδεξιῶς.

Ἐν τούτοις ἱκανὸν διάστημα παρήλθε μέχρις οὗ ὁ Βαρβικάν συνέλθη· τοῦτο δὲ κατετρόμαξε τοὺς φίλους αὐτοῦ, οἵτινες ἐπεδαψίλευον αὐτῷ τὰς ἐπιτρίψεις ἀφθόνως.

«Μολαταῦτα ἀναπνέει, ἔλεγεν ὁ Νίχωλ, φέρων τὸ οὖς ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Βαρβικάν.

— Ναι, ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρδάν, ἀναπνέει ὡς ἄνθρωπος, ὅστις γνωρί-

ζει κάπως την ήμερησίαν ταύτην ἐργασίαν. Ἄλλ' ἄς ἐπιτρέβωμεν, Νίχωλ, ἄς ἐπιτρέβωμεν ἰσχυρῶς.»

Καὶ οἱ δύο οὗτοι αὐτοσχέδιοι ἐμπειρικοὶ οὕτω καλῶς ἐξετέλεσαν τὸ ἔργον αὐτῶν, ὥστε ὁ Βαρβικὰν ἐπανελάβε τὴν χρῆσιν τῶν αἰσθήσεων. Ἦνέωξε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀνωρθώθη, ἔλαβε τὴν χεῖρα ἑκατέρου τῶν φίλων, καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ λέξις ἦτον ἡ ἐξῆς ἐρώτησις:

« Νίχωλ, ὁδοιποροῦμεν;»

Ὁ Νίχωλ καὶ ὁ Βαρβικὰν παρετήρησαν ἀλλήλους. Εἰσέτι δὲν ἐνησχολήθησαν περὶ τοῦ μύδρου. Ἡ πρώτη αὐτῶν φροντίς ἦτο περὶ τῶν ἐπιβατῶν, οὐχὶ περὶ τοῦ ὀχήματος.

« Τυφόντι, ὁδοιποροῦμεν; ἐπανελάβε ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν.

— Ἦ ἰσως ἀναπαυόμεθα ἡσύχως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Φλωρίδος; ἠρώτησεν ὁ Νίχωλ.

— Ἦ εἰς τὸν πυθμένα τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου, προσέθηκε ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν.

— Τὰ πάντα πιθανά! ἀνεκραύγασεν ὁ πρόεδρος Βαρβικὰν.

Καὶ ἡ διπλῆ αὕτη ὑπὸ τῶν συνοδοιπόρων αὐτοῦ τεθεῖσα ὑπόθεσις κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὸν ἀμέσως εἰς τὰς αἰσθήσεις. Ὅπωςδὴ ποτε ὁμως οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσέτι νὰ ἐκφέρῃ ὀριστικὴν γνώμην ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ βλήματος. Ἡ φαινομένη αὐτοῦ ἀκίνησία καὶ ἡ ἔλλειψις συγκοινωνίας μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ οὐδόλως ἐπέτρεπον τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Ἴσως ὁ μύδρος διέτρεχε τὴν διὰ τοῦ αἰθερίου διαστήματος πορείαν αὐτοῦ· ἴσως μετὰ βραχεῖαν ἀνύψωσιν κατέπεσεν ἐπὶ τῆς Γῆς, ἢ καὶ εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον, πτώσιν, τὴν ὁποίαν ἡ μικρὰ εὐρύτης τῆς χερσονήσου Φλωρίδος καλίστα πιθανωτάτην.

Ἡ περίστασις ἦτο σοβαρὰ, τὸ δὲ πρόβλημα τοσούτω ἐνδιαφέρον, ὥστε ἔπρεπε νὰ λυθῇ ὅσον τάχος. Ὁ Βαρβικὰν, ἐρεθισθεὶς καὶ κατανηκῶν τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἀδυναμίαν διὰ τῆς ἠθικῆς δραστηριότητος, ἀνωρθώθη. Ἠκροάσθη, ἀλλ' ἐν τῷ ἐξωτερικῷ βαθεῖα ἐπεκράτει σιγῆ, καθότι ἡ πυκνότης τοῦ κελύφους τοῦ βλήματος ἤρκει νὰ διακόψῃ καὶ νὰ παρεμποδίσῃ οἰονδήποτε ἐκ τῆς Γῆς ἤχον. Μολαταῦτα περίπτωσις τις προσέβαλε τὸν Βαρβικὰν. Ἢ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ βλήματος θερμοκρασία ἀνῆλθεν εἰς μέγιστον βαθμόν. Ὁ πρόεδρος ἔσυρεν ἐκ τινος θήκης θερμόμετρον καὶ συνεβουλεύθη αὐτὸ, παρετήρησε δὲ, ὅτι τὸ ὄργανον τοῦτο ἐδείκνυε 45 βαθμοὺς τοῦ ἑκατονταβαθμίου.

« Ναι, ἀνεκραύγασε τότε, ὁδοιποροῦμεν! Ἡ πνιγνῆρὰ αὕτη θερμότης

δαιτῶν διὰ τῶν τοίχων τοῦ βλήματος, παράγεται δὲ ἐκ τῆς πρὸς τὰ ἀτμοσφαιρικά στρώματα προστριβῆς αὐτοῦ· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ θέλει ἐλαττωθῆ, ἐπεὶ πλεόν ὁδοιποροῦμεν ἐν τῷ κενῷ, καὶ ἀφοῦ ὀλίγου δεῖν ἐπνιγόμεθα ὑπὸ τῆς θερμότητος, μετὰ μικρὸν θέλομεν ὑποφέρει ψυχὸς ὀρμύτατον.

— Τί, ἠρώτησεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν· κατὰ τὴν γνώμην σου λοιπόν, θέλομεν εἶσθαι ἐντὸς ὀλίγου ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς γῆνης ἀτμοσφαιρας;

— Ἀναμφιβόλως, Μιχαήλ. Ἄκουτόν με. Ἔχομεν δέκα ὥρας καὶ πενήτηντα λεπτά. Ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ ὀκτῶ περίπου λεπτῶν ὄθεν, ἐὰν ἡ ταχύτης τῆς σφαιρας δὲν ἠλαττώθῃ ὑπὸ τῆς προστριβῆς, ἐξ δευτερόλεπτα ἀρχοῦσιν ὅπως διέλθωμεν τὰς δεκαεξὺ λεύγας τῆς ἀτμοσφαιρας, ἣτις περικυκλοῖ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν.

— Ἐντελέστατα, ἀπεκρίθη ὁ Νίχωλ· ἀλλὰ κατὰ ποίαν ἀναλογίαν ὑπολογίζετε τὴν ἐλάττωσιν τῆς ταχύτητος ταύτης ὑπὸ τῆς προστριβῆς;

— Κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἐνὸς τρίτου, Νίχωλ, ἀπήντησεν ὁ Βαρβικὰν. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη εἶναι σημαντικὴ, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἐμοὺς ὑπολογισμοὺς ἔχει οὕτως. Ἐὰν εἶχομεν ἀρχικὴν ταχύτητα ἕνδεκα χιλιάδων μέτρων, κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας ἐξοδὸν ἡμῶν ἡ ταχύτης αὕτη ἐλαττωθήσεται εἰς ἑπτὰ χιλιάδας τριακόσια τριάκοντα δύο μέτρα. Ὅπωςδὴ ποτε διεδράμομεν πλεόν τὸ διάστημα τοῦτο, καὶ...

— Καὶ τότε, εἶπεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ὁ φίλος Νίχωλ ἀπώλεσε τὰ δύο αὐτοῦ στοιχίματα. Τέσσαρας χιλιάδας δολλαρίων, ἐπεὶ τὸ βλήμα δὲν διεβράβη· πεντακτιχίλια δὲ δολλάρια, ἐπεὶ τὸ ἠνῆλθεν εἰς ὕψος ἀνώτερον τῶν ἐξ ἑξ μιλίων. Λοιπόν, Νίχωλ, ἐκπλήρωσον τὸν λόγον σου.

— Ἄς βεβαιωθῶμεν πρῶτον, ἀπήντησεν ὁ στρατηγός, καὶ ἀκολούθως πληρόνομεν. Πολὺ πιθανόν οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Βαρβικὰν νὰ ὦσιν ἀκριβεῖς, καὶ ἐγὼ ν' ἀπώλεσα τὸ στοιχίμα· ἀλλὰ νέα τις ὑπόθεσις παρουσιάζεται εἰς τὸ πνεῦμά μου, ἣτις θέλει ματαίωσιν τὸ στοιχίμα.

— Ὅποια; ἠρώτησεν ὁ Βαρβικὰν.

— Ὅτι πιθανόν διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖ ὀν τὸν λόγον νὰ μὴ ἐτέθη τὸ πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα, καὶ ἡμεῖς νὰ μὴ ἀνεχωρήσαμεν εἰσέτι.

— Πρὸς Θεοῦ, στρατηγέ! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ἰδοὺ ὑπόθεσις ἀξία τοῦ ἐγκεφάλου μου! Πλὴν δὲν εἶναι σπουδαία. Λησμονεῖς ὅτι ἐμεῖναμεν ἡμιθανεῖς ἐκ τοῦ τιναγμοῦ, καὶ ὅτι ἐγὼ σὲ ἐπανεφέρων

εἰς τὴν ζῶν· Δὲν αἰμορροεῖ εἰσέτι ὁ ὤμος τοῦ προέδρου ἐκ τῆς ἀντι-
τυπίας;

— Σύμφημι, Μιχαήλ, ἀλλ' ἐπίτρεβόν μοι μίαν μόνην ἐρώτησιν.

— Λέγε, στρατηγέ μου.

— Ἦκουσας τὴν ἐκπυρσοκρότησιν, ἥτις βεβαίως ἔπρεπε νὰ ἦτο ἰ-
σχυροτάτη;

— Οὐχί, ἀπήντησεν ὁ Ἄρδαν μετὰ μεγίστης ἐκπλήξεως· πραγ-
ματικῶς δὲν ἤκουσα τὴν ἐκπυρσοκρότησιν.

— Καὶ σὺ, Βαρβικάν;

— Οὐδ' ἐγὼ ἐπίσης.

— Αἰ καλὰ! εἶπεν ὁ Νίχολ.

— Τωόντι, ἐψιθύρισεν ὁ Βαρβικάν, διατί δὲν ἤκούσαμεν τὴν ἐκπυρ-
σοκρότησιν;»

Οἱ τρεῖς φίλοι ἔρριψαν τότε πρὸς ἀλλήλους βλέμμα ἀμηχανίας· Ἐνταῦθα παρουσιάετο φαινόμενον ἀνεξήγητον· ἂν ὁ μύθος ἀνεχώρη-
σεν, ἐπόμενον ἦτο νὰ παραχθῆ καὶ ἡ ἐκπυρσοκρότησις.

« Ἄς γνωρίσωμεν πρῶτον ποῦ εὑρισκόμεθα, εἶπεν ὁ Βαρβικάν ἄς
ἀνοίξωμεν τοὺς φεγγίτας.»

Ἡ ἀπλουστάτη αὐτῆ ἐργασία ἐγένετο παραχρῆμα. Αἱ ὀπαί, αἱ
συνέχουσαι τοὺς κοιλίας ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν πλακῶν τῆς ἀριστερᾶς
θυρίδος ὑπεχώρησαν ὑπὸ τὴν πίεσιν ἀγγλικῆς κλειδῆς, καὶ ὑαλοφρά-
κται ἐφωδιασμένοι δι' ἐλαστικῶν κόμμιοις ἔβυσαν τὰς ὀπάς, αἵτινες παρεῖ-
χον αὐτοῖς ἔξοδον. Πάραυτα ἡ ἐξωτερικὴ πλάξ ἐπανάστρεψε, καὶ ἀνε-
φάνη ὁ φακοειδὴς ὕαλος, ὅστις ἔκλειε τὴν θυρίδα. Παρομοίᾳ τις θυρὶς
ἠνοίγετο ἐπὶ τῶν παχέων τοίχων τῆς ἐτέρας προσόψεως τοῦ βλή-
ματος, ἐτέρα ἐπὶ τοῦ ὑπεράνω θόλου, καὶ τετάρτη τέλος ἐν τῷ μέσῳ
τῆς κατωτέρας βάσεως. Ἦδύναντο λοιπὸν νὰ παρατηρῶσιν ἐξ αὐτῶν
πρὸς τέσσαρας ἀντιθέτους διευθύνσεις τὸ στερέωμα διὰ τῶν ἐπὶ τῶν
πλευρῶν ὑάλων, ἀμέσως δὲ τὴν Γῆν καὶ τὴν Σελήνην διὰ τοῦ κατα-
χορύφου καὶ τοῦ ὑποκάτω παραθύρου.

Ὁ Βαρβικάν μετὰ τῶν συνοδοιπόρων αὐτοῦ ἔρρίφθη παρυσθὺς πρὸς
τὸ ἀνοιχθὲν παράθυρον. Οὐδεμία φαινή ἀκτίς ἐξωπύρει τὴν σφαῖραν
αὐτῶν, ἀπ' ἐναντίας δὲ βαθὺ σκότος περιέβαλλεν αὐτὴν· ἀλλὰ τοῦτο
δὲν ἠμπόδιζε τὸν πρόεδρον Βαρβικάν τοῦ νὰ ἀνακράξῃ:

« Οὐχί, φίλοι, δὲν κατεπέσαμεν εἰς τὴν γῆν, οὐδὲ κατεποντίσθημεν
εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον, ἀλλὰ βαδίζομεν ἐντὸς τοῦ αἰθέρος! Ἴδετε

τοὺς ἀστέρας τούτους, οἵτινες διαυγάζουσιν ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός,
καὶ τὴν ἀδιαπέραστον ταύτην σκοτίαν, ἥτις ἐπεσωρεύθη μεταξύ τῆς
Γῆς καὶ ἡμῶν!

— Οὐρρά! οὐρρά! ἀνεκραύγασαν ταυτοχρόνως ὅτε Μιχαήλ καὶ ὁ
Νίχολ.

Πραγματικῶς τὰ συμπαγή ταῦτα σκότη ἐτεκμηρίουν ὅτι τὸ βλήμα
ἐγκατέλιπε τὴν Γῆν, ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος, ζωηρῶς τότε φωτιζόμενον ὑπὸ
τῆς Σελήνης, ἤθελε καταστῆ ὄρατον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀερο-
πόρων, ἐὰν ἀνεπαύοντο ἐπὶ τῆς γῆνης ἐπιταείας. Ἡ σκοτία αὐτὴ ἀπε-
δείκνυεν ἐπίσης ὅτι τὸ βλήμα διήλθε τὸ ἀτμοσφαιρικὸν στρώμα, καθότι
τὸ ἐντὸς τοῦ ἀέρος διακεχυμένοι ἀσθενὲς φῶς ἤθελεν ἀνταντακλᾶ ἐπὶ
τῶν μεταλλικῶν τοίχων ἀνταύγειαν, ἥτις ἔλειπεν ἤδη ἐντελῶς. Τὸ
φῶς τοῦτο ἠδύνατο νὰ φωτίτῃ τὸν φεγγίτην τοῦ βλήματος, καὶ ὅμως
κατὰ ταύτην τὴν στιγμὴν διετέλει σκοτεινός· ὥστε οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἀμ-
φιβολία ἐπετρέπετο πλέον. Οἱ ἀεροπόροι κατέλιπον τὴν Γῆν.

« Ἐχασα τὸ στοίχημα! ἔκραξε ὁ Νίχολ.

— Καὶ σὲ συγχαίρω διὰ τοῦτο, εἶπεν ὁ Ἄρδαν.

— Ἴδου ἐννέα χιλιάδες δολλαρίων, προσέθετο ὁ στρατηγός, σύρων
ἐκ τοῦ θυλακίου αὐτοῦ φάκελλοι χαρτονομισμάτων.

— Θέλετε ἀπόδειξιν παραλαβῆς; ἠρώτησεν ὁ Βαρβικάν, λαμβάνων
τὰ χρήματα.

— Ἐὰν ἔχητε εὐχαρίστησιν, ἀπήντησεν ὁ Νίχολ. Τοῦτο εἶναι τα-
κτικώτερον.»

Καὶ μετὰ σπουδαιότητος καὶ ἀπαθείας, ὡσανεὶ ἦτο ἐν τῷ ταμίῳ αὐ-
τοῦ, ὁ πρόεδρος Βαρβικάν ἔσυρε τὸ σημειωματάρειόν του, ἀπέσπασεν ἐξ
αὐτοῦ λευκὴν τινα σελίδα, καὶ ἐχάραξε διὰ μολυβδίδος μίαν τακτικὴν ἀπό-
δειξιν μετὰ τῆς ἡμερομηνίας καὶ τῆς ὑπογραφῆς, ἣν καὶ ἐνεχείρισε τῷ
στρατηγῷ, ὅστις ἐπέκλεισεν αὐτὴν ἐπιμελῶς εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν του.

Ὁ Μιχαήλ Ἄρδαν ἀφήρσε τὸν πῖλον αὐτοῦ καὶ, χωρὶς οὐδὲ λέξιν
νὰ εἶπῃ, ἐποίησεν ὑπόκλισιν πρὸς τοὺς συνοδοιπόρους αὐτοῦ. Τόση ἐπι-
μοτυπία εἰς τηλικαύτας περιστάσεις τοῦ ἀφήρσε πάντα λόγον· οὐδέ-
ποτε εἶδε τι τόσον ἀξιοπρεπές, τοσούτῳ Ἀμερικανικόν.

Ὁ Βαρβικάν καὶ ὁ Νίχολ, συμπληρώσαντες τὴν ἐργασίαν αὐτῶν,
ἐπανάστρεψαν πρὸς τὸ παράθυρον καὶ ἐθεώρουν τοὺς ἀστεριμύους. Οἱ
ἀστέρες διεκρίνοντο ὡς ζωηραὶ σιγμαιὶ ἐπὶ τοῦ μέλανος ἐδάφους τοῦ
οὐρανοῦ. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου δὲν ἠδύναντο νὰ ἴωσι τὸ ἄ-

στρον τῶν νυκτῶν, τὸ ὁποῖον, πορευόμενον ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἀνῆρχετο βαθμηδὸν εἰς τὸ ζενίθ. Ἡ ἀπουσία λοιπὸν τῆς Σελήνης προὐκάλεσε τὴν ἐξῆς σκέψιν τοῦ Ἀρδάν:

« Πλὴν ποῦ εἶναι ἡ Σελήνη; Μήπως ἄρα γε ἐκ τύχης αὕτη ἐφάνη ἑλλειπῆς εἰς τὴν μεθ' ἡμῶν συνέντευξις;

— Μένε ἥτυχος, εἶπεν ὁ Βαρβικάν. Ἡ μέλλουσα σφαιροειδὴς ἡμῶν κατοικία εἶναι εἰς τὴν θέσιν τῆς, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν αὐτὴν ἐντεῦθεν. Ἀνοίξωμεν τὴν ἐτέραν πλαγίαν θυρίδα.»

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Βαρβικάν ἐμελλε ν' ἀπομακρυνθῆ τοῦ παραθύρου, ὅπως προῆλθε εἰς τὴν λύσιν τῆς ἀντιθέτου θυρίδος, ἐφείλκυσε τὴν προτοχὴν αὐτοῦ ἢ προσέγγισις ἀκτινοβόλου τινὸς πράγματος· ἦτο δὲ τοῦτο παμμεγέθους δίσκος, τοῦ ὁποῖου αἱ κολοσσιεῖαι διαστάσεις δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ὑπολογισθῶσιν. Ἡ πρὸς τὴν Γῆν ἐστραμμένη αὐτοῦ πρόσφυς ἐφωτίζετο ζωηρῶς· ἤθελεν εἰπεῖ τις ὅτι εἶναι μικρὰ Σελήνη ἀντανιακλῶσα τὸ φῶς τῆς μεγάλης. Ἐπροχώρει δὲ τὸ σῶμα τοῦτο μετὰ τεραστίως ταχύτητος, καὶ ἐφαίνετο περιγράφων περὶ τὴν Γῆν τροχὴν διατέμνουσα τὴν παραβολὴν τοῦ βλήματος. Ἡ κινητικὴ ταχύτης τοῦ φαινομένου τούτου συνεπληροῦτο καὶ ὑπὸ περιστροφικῆς περὶ ἑαυτὸ ταχύτητος, ἐφέρετο δὲ ὡς πάντα τὰ ἐν τῷ ἀχανεῖ διαστήματι ἐγκαταλελειμμένα οὐράνια σώματα.

«Αἶ! ἐκραύγασεν ὁ Μιχαὴλ Ἀρδάν, τί εἶναι τοῦτο; Ἄλλη πάλιν σφαῖρα!»

Ὁ Βαρβικάν οὐδόλως ἀπήντησεν. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ παμμεγέθους τούτου σώματος ἐξέπληττε καὶ συνάμα ἀνηρύχει αὐτόν. Πιθανὸν νὰ ἐγένετο μία συνάντησις, ἥτις ἤθελεν ἐπιφέρει δυσάρεστα καὶ θλιβερά ἀποτελέσματα, ἢ παρεκτρέπουσα τὸ βλήμα τῆς πορείας αὐτοῦ, ἢ διὰ συγκρούσεώς τινος διακόπτουσα τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ καὶ ρίπτουσα πάλιν αὐτὸ ἐπὶ τῆς Γῆς, ἢ παρασύρουσα αὐτὸ ἀκαταμαχῆτως διὰ τῆς ἑλκτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως.

Ὁ πρόεδρος Βαρβικάν κατενόησε πάραυτα τὰς συνεπειὰς τῶν τριῶν τούτων ὑποθέσεων, αἵτινες ἢ οὕτως ἢ ἄλλως συνεπέφερον δυστυχῶς τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Οἱ συνοδοιπόροι αὐτοῦ ἄφωνοι παρετήρουν διὰ μέσου τοῦ ἀχανοῦς διαστήματος. Τὸ ἀντικείμενον ἐμεγεθύνετο τεραστίως καθ' ὅσον ἐπλησίαζε, καὶ δι' ὀπτικῆς τινος ἀπάτης ἐφαίνετο ὅτι τὸ βλήμα ἐξηκοντίζετο πρὸς αὐτό.

«Μέγιστε Θεέ! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαὴλ Ἀρδάν, αἱ δύο συνοδαὶ μέλλουσι νὰ συναπαντηθῶσι!»

Τότε ὀρμεμφύτως πῶς οἱ τρεῖς συνοδοιπόροι ἐβρίσθησαν πρὸς τὰ ὀπίσω. Καὶ ὑπῆρξε μὲν ὁ τρόμος αὐτῶν ὑπέροπτος, ἀλλ' εὐτυχῶς διήρκεσε μολις ὀλίγα δευτερόλεπτα. Τὸ ἀστεροειδὲς τοῦτο διήλθε πολλὰς ἑκατοντάδας μέτρων μακρὰν τοῦ βλήματος, καὶ μετ' ὀλίγον ἠφανίσθη οὐχὶ τοσοῦτον ἕνεκα τῆς ταχύτητος τῆς κινήσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀντίθετος πρὸς τὴν Σελήνην ὄψις αὐτοῦ συνεχύθη αἰφνιδίως μετὰ τῆς ἐπικρατούσης ἐν τῷ αἰθέρι ἀπολύτου σκοτίας.

«Ὦρα καλὴ! Κατευόδιον! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαὴλ Ἀρδάν, ἐκπέμπων συγχρόνως στεναγμὸν εὐχαριστήσεως. Πῶς! τὸ ἀπέραντον τοῦτο διάστημα δὲν εἶναι ἱκανῶς μέγα, ὥστε νὰ δύναται ἐν ταπεινῶν σφαιρίδιον νὰ περιφέρηται ἀφῶτως! Ἀλλοίμονον! Τίς ἦτο ἡ ἀγέρωχος ἐκεῖνη σφαῖρα, ἥτις μικροῦ δεῖν ἐμελλε νὰ παραγκωνίσῃ ἡμᾶς;

— Γνωρίζω αὐτὴν, ἀπήντησεν ὁ Βαρβικάν.

— Πρὸς Θεοῦ! σὺ γνωρίζεις τὰ πάντα.

— Αὕτη εἶναι, εἶπεν ὁ Βαρβικάν, μία ἀπλῆ βολίς, ἀλλὰ βολίς ὑπερμεγέθους, ἣν ἡ ἑλξίς τῆς Γῆς ἐκράτησεν ὡς δορυφόρον αὐτῆς.

— Εἶναι δυνατόν! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαὴλ Ἀρδάν. Ἡ Γῆ λοιπὸν ἔχει δύο Σελήνας, ὡς ὁ Ποσειδῶν;

— Ναί, φίλε μου, δύο Σελήνας, καίτοι θεωρεῖται γενικῶς ὡς ἔχουσα μίαν καὶ μόνην. Ἀλλ' ἡ δευτέρα αὕτη Σελήνη εἶναι τόσο μικρὰ, καὶ ἡ ταχύτης αὐτῆς τόσο μεγάλη, ὥστε οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς ἀδυνατοῦσι νὰ ἴδωσιν αὐτὴν. Οὕτως ἀστρονόμος τις Γάλλος, ὁ Κ. Πετίνος, ἐνασχοληθεὶς περὶ τινὰς ἀνωμαλίας τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν, ἠδυνήθη νὰ προσδιορίσῃ τὴν ὑπαρξίν τοῦ δευτέρου τούτου δορυφόρου, νὰ ὑπολογίσῃ δὲ καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἐν λόγῳ σοφοῦ, ἡ βολίς αὕτη συμπληροῖ τὴν περὶ τὴν Γῆν περιστροφὴν αὐτῆς ἐντὸς τριῶν ὥρῶν καὶ εἴκοσι λεπτῶν μόνον· τοῦθ' ὅπερ ὑποτίθησι καταπληκτικὴν ταχύτητα.

— Πάντες οἱ ἀστρονόμοι, ἠρώτησεν ὁ Νίχωλ, παραδέχονται τὴν ὑπαρξίν τοῦ τοιοῦτου δορυφόρου;

— Οὐχί, ἀπήντησεν ὁ Βαρβικάν· ἀλλ' ἐὰν, ὡς ἡμεῖς, ἤθελόν ποτε συναπαντηθῆ μετ' αὐτοῦ, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον ν' ἀμφιβάλλωσιν. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ὑποθέτω ὅτι ἡ βολίς αὕτη, ἥτις ἤθελεν ἐμ-

βάλει ἡμᾶς εἰς μεγάλην ταραχὴν συγκρούσεια μετὰ τοῦ ἡμετέρου βλήματος, χορηγεί ἤδη τὴν εὐκαιρίαν νὰ δρίσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἐν τῷ ἀπείρῳ διαστήματι θέσιν ἡμῶν.

— Πῶς τοῦτο; εἶπεν ὁ Ἄρδαν.

— Ἐπειδὴ ἡ ἀπόστασις αὐτῆς εἶναι γνωστὴ ὥστε καθ' ἣν στιγμήν ἀπηντήσαμεν αὐτῇ, ἤμεθα ἀκριβῶς ὀκτὼ χιλιάδας ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοιτα χιλιομέτρα μακρὰν τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς.

— Πλέον τῶν διτχιλίων λευγῶν! ἀνεκράξεν ὁ Μιχαὴλ Ἄρδαν. Πλὴν πόσον ἐξευτελίονται ἀπέναντι τῆς ταχύτητος ταύτης αἱ ὀρμητικώτεραι ἀτμάμαξαι τῆς ἀθλίας ἐκείνης σφαίρας, ἥτις καλεῖται Γῆ!

— Τὸ πιστεύω, εἶπεν ὁ Νίχολ, συμβουλευόμενος τὸ χρονόμετρον αὐτοῦ· εἶναι ἑνδεκάτη ὥρα, καὶ μόλις πρὸ δεκατριῶν λεπτῶν ἐγκατελείψαμεν τὴν Ἀμερικὴν.

— Δεκατρία μόνον λεπτά; εἶπεν ὁ Βαρβικάν.

— Ναί, ἀπεκρίθη ὁ Νίχολ· καὶ ἐὰν ἡ ἀρχικὴ ἡμῶν ταχύτης τῶν ἑνδεκα χιλιομέτρων ἦτο σταθερὰ, ἠθέλομεν διέλθαι περὶ τὰς δέκα χιλιάδας λευγῶν τὴν ὥραν.

— Πάντα ταῦτα εἶναι κάλλιστα, εἶπεν ὁ πρόεδρος, ἀλλὰ μένει διηνεκῶς ἄλυτον τὸ ζήτημα, διατί δὲν ἠκούσαμεν τὴν ἐκπυροκρότησιν τῆς Κολομβιάδος.»

Δι' ἄλλοις ἀπαντήσεως, ἡ συνδιάλεξις διεκόπη, καὶ ὁ Βαρβικάν, ὄλωσ βεβουημένος εἰς σκέψεις, ἐνηττολήθη νὰ καταβιάσῃ τὸ ἐπίπωμα τῆς δευτέρας παραπλευροῦ θυρίδος. Τοῦ ἔργου περατωθέντος, ἀπηλλάχθη τὸ παράθυρον, δι' οὗ διεράνη ἡ Σελήνη καὶ ἐπλήρωσε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μύδρου ἀκτινοβόλου φωτός. Ὁ Νίχολ, ὡς οἰκονόμος, ἔσβυσε τὸ τεχνητὸν ἀεριστῶς, τὸ ὅποιον ἄλλως τε ἀπέθανεν ἀχρηστον, καὶ ἡ λάμψις τοῦ ὁποίου ἔβλαπτε τὴν τῶν αἰθερίων ἐκτάσεων παρατήρησιν.

Ὁ δίσκος τῆς Σελήνης ἠκτινοβόλει τότε ἐν ἀπαραμίλλῳ καθαρότητι. Αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ, αἵτινες δὲν ἐσίτισον ἤδη τὴν πλήρη ἀναθυμιάσεων ἀτμοσφαιραν τῆς ὑδρογείου σφαίρας, διηύγαζον καθαρῶς διὰ τῆς ὑάλου καὶ συνεκεράνουν τὸν ἐν τῷ βλήματι ἀέρα μετ' ἀργυρῶν ἀπαυγασμάτων. Ὁ μέλας πέπλος τοῦ στερεώματος ἐδιπλασιάσεν ὡς ἀληθῶς τὴν λάμψιν τῆς Σελήνης, ἥτις ἐν τῷ κενῷ τούτῳ τοῦ αἰθέρος διαστήματι, ὅπερ οὐδὲν ἐπιτρέπει τὴν σύγχυσιν τῶν ἀντικειμένων, δὲν ἐξηφάνιζε τοὺς γειτνιαζοντας ἀστέρας. Ὁ οὕτω καθορώμενος οὐ-

ρανὸς παρουσίαζε θέαμα ὅλωσ νέον, τὸ ὅποιον τὸ ἀνθρώπινον ὄμμα οὐδὲ νὰ ὑποπτεύσῃ ἠδύνατο.

Εὐκόλως κατανοεῖ ἕκαστος τὸ ἐνδιαφέρον, μεθ' οὗ οἱ τολμηταὶ οὗτοι ἐθεώρουν τὸ ἄστρον τῶν νυκτῶν, τὸν ἔσχατον τοῦτον σταθμὸν τῆς ἀεροπορίας αὐτῶν. Κατὰ τὴν μεταβατικὴν αὐτοῦ κίνησιν τὸ ἄστρον τῆς νυκτὸς προσήγγιζεν ἀνεπαίσθητως πρὸς τὸ ζεῖθ, ὅπερ ἔμελλε νὰ φθάσῃ περὶ τὰς ἐννεήκοντα ἕξ ὥρας βραδύτερον. Τὰ ὄρη, αἱ πεδιάδες, πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῆς δὲν διεφάνετο εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν εὐκρινέστερον, ἢ ἂν ἔβλεπον αὐτὰ ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς Γῆς· ἀλλὰ τὸ φῶς αὐτῆς, διὰ τοῦ κενῶ ἐκπεμπόμενον, ἀνεπτύσσετο μετ' ἀπαραμιλλοῦ ἐντάσεως. Ὁ δίσκος αὐτῆς ἠκτινοβόλει ὡς κάτοπτρον ἐκ πλατίνης· ἤδη δὲ ἀπέβαλον πᾶσαν ἀνάμνησιν τῆς Γῆς, ἥτις διεξέφευγεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν.

Πρῶτος ὁ στρατηγὸς Νίχολ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐξαφανισθείσης σφαίρας.

«Ναί, εἶπεν ὁ Μιχαὴλ Ἄρδαν, μὴ ὄμειν ἀγνώμονες πρὸς αὐτήν. Ἐπειδὴ ἐγκαταλείπομεν τὴν χώραν ἡμῶν, εἰς αὐτὴν ἀνήκουσι δικαίως τὰ τελευταῖα ἡμῶν βλέμματα. Θέλω νὰ ἐπαίω τὴν Γῆν, πρὶν ἢ αὐτὴ ἐκλείψῃ τελείως ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου.»

Ὁ Βαρβικάν, ἵνα ἐκαιοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν συνοδοιπόρων αὐτοῦ, ἐνηττολήθη ν' ἀνοίξῃ τὸ παράθυρον τοῦ ἐδάφους, ἀφ' οὗ ἠθελον δυνηθῆναι νὰ θεωρήσῃσι τὴν Γῆν ἀμέτῳ. Ὁ ξύλιος δίσκος, τὸν ὅποιον ἡ δύναμις τῆς προωθήσεως εἶχεν ἐπαναφέρει μέχρι τοῦ πυθμένου τοῦ βλήματος, ἀποσυνετέθη οὐχὶ τόσο εὐκόλως. Τὰ τεμάχια τούτου, τεθέντα ἐπιμελῶς πρὸς τοὺς τοίχους, ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσωσιν εἰσέτι ἐν περιπτώσει ἀνάγκης. Τότε δ' ἐφάνη κυκλοτερὴς εὐρεῖα τις ὀπὴ διαμέτρου πεντήκοντα ἑκατοστομέτρων, στενομένη πρὸς τὸ ἐξώτερον μέρος τοῦ βλήματος. Ταύτην ἐκάλυπτεν ὕαλος, πάχους δεκαπέντε ἑκατοστομέτρων, προφυλαττομένη ὑπὸ χαλκίνων ἐλασμάτων, ὑπὸ ταύτην δὲ ἦτο προσηρμοσμένη πλαξὶ ἐξ ἀργιλλίτιδος συνεχομένη δι' ἐλίκων. Ἀφοῦ διεστάλησαν οἱ κοιλίαι καὶ ἐγαλάσθησαν οἱ στρόφιγγες, ἤνοιξεν ἡ πλαξὶ καὶ ἀποκατέστη ἡ ὀπτικὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ συγκατονωσία.

Ὁ Μιχαὴλ Ἄρδαν ἦτο γοιυκλινῆς πρὸ τοῦ φεγγίτου, ὅστις διετέλει σκοτεινὸς ὡς πᾶσα σκιερὸν.

«Καλὰ λοιπόν! ἀνεκραύγασε καὶ ἡ Γῆ,

— Ἡ Γῆ; εἶπεν ὁ Βαρβικάν· ἰδοὺ αὐτή.

— Πῶς! ὑπέλαβεν ὁ Ἄρδαν, αὐτὴ ἡ λεπτὴ ταινία, τὸ ἀργυρολευκὸν τοῦτο μηνοειδές, εἶναι ἡ Γῆ;

— Ἀναμφιβόλως, Μιχαήλ. Ὅτε μετὰ τέσσαρας ἡμέρας ἡ Σελήνη, καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα θέλομεν φθάσει εἰς αὐτήν, ἔσται πλησιαιτέρα, ἡ Γῆ ἔσται νέα. Ἦδη φαίνεται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἐν σχήματι λεπτοῦ μηνοειδοῦς, τὸ ὁποῖον μετ' οὐ πολὺ θέλει ἀφανισθῆ, καὶ τότε θέλει βυθισθῆ διὰ τινος ἡμέρας εἰς πυκνὸν σκότος.

— Αὐτὴ εἶναι ἡ Γῆ! ἐπανελάμβανεν ὁ Ἄρδαν, ἀπενίτων ἀδιακόπως πρὸς τὸ λεπτὸν ἐκεῖνο τεμάχιον τοῦ γενεθλίου αὐτοῦ πλανήτου.

Ἡ παρὰ τοῦ προέδρου Βαρβικάν δοθεῖσα ἐξηγησις ἦτον ἀκριβής. Ἡ Γῆ, ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ βλήματος, εἰσῆρχετο εἰς τὴν τελευταίαν αὐτῆς φάσιν· καθὼς δὲ διατελοῦσα εἰς τὸ ὀγκοδόκυκλον αὐτῆς, παρίστα λεπτὸν μηνοειδές, ἐγκεχαραγμένον ἐπὶ τοῦ μέλανος ἐδάφους τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ φῶς αὐτῆς, γινόμενον κυανόλευκον διὰ τὴν πυκνότητα τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ στρώματος, ἦτο ἀσθενέστερον τοῦ τῆς ἡμισελήνου· πλὴν τὸ μηνοειδές τοῦτο τοσοῦτω μεγάλας εἶχε τὰς διαστάσεις, ὥστε ἤθελεν ὑποθέσει τις ὅτι ἦτο παμμέγεθες τόξον ἐπὶ τοῦ στερεώματος. Μέρη τινὰ, ζωηρὸν ἐκπέμποντα φῶς ἰδίως κατὰ τὴν κοιλότητα αὐτοῦ, ἐτεκμηρίου τὴν ὑπαρξὴν ὑψηλῶν ὀρέων· ἀλλ' ἐτίθετο ἐξηφανίζοντο ὑπὸ πυκνὰς κηλίδας, αἵτινες οὐδόλως ἐπιζαίνονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου. Ἦσαν δὲ ταῦτα δακτύλιοι νεφῶν, διακειμένων συγκεντρικῶς περὶ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν.

Ἀλλὰ, κατὰ φυσικὸν τι φαινόμενο, ἀπαράλλακτον πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συμβαίνει ἐπὶ τῆς Σελήνης κατὰ τὰ ὀγκοδόκυκλα αὐτῆς, ἡδύνατο νὰ διακρίνη τις ἅπασαν τὴν περιφέρειαν τῆς γῆτις σφαίρας. Σύμπας ὁ δίσκος αὐτῆς διεφαίνετο ἀρκετὰ ἐπαισθητῶς, συνεπεία ἀποτελέσματος τοῦ σποδοχρόου φωτός, ἦτον ἐπαισθητοῦ τοῦ τῆς Σελήνης. Ὁ δὲ λόγος τῆς ἡττοῦς ταύτης ἐντάσεως εἶναι λίαν εὐνόητος. Ἡ ἐπὶ τῆς Σελήνης προξενουμένη ἀνταύγεια ὀφείλεται εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, ἃς ἡ Γῆ ἀντανάκλα πρὸς τὸν δορυφόρον αὐτῆς· ἐνταῦθα τὰνάπαλιν ἡ ἀνταύγεια προέρχεται ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς Σελήνης προσπιπτουσῶν ἡλιακῶν ἀκτῖνων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γῆϊον φῶς εἶναι δεκατρεῖς περίπου φορές ἐντοκώτερον τοῦ σεληνιακοῦ, τοῦθ' ὅπερ προέρχεται ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὄγκου τῶν δύο σωμάτων, ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι, ἐν τῷ φαινόμενῳ τοῦ σποδοχρόου φωτός, τὸ σκιερὸν μέρος τοῦ γῆϊνου δίσκου διαχαράσσεται

σεται ἦττον ζωηρῶς ἢπερ τὸ τοῦ σεληνιακοῦ, καθότι ἡ ἐντασις τοῦ φαινομένου εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν φωτιστικὴν δύναμιν τῶν δύο ἀστρων. Δέον νὰ προσθέσωμεν ἐπίσης, ὅτι τὸ μηνοειδές τῆς Γῆς ἐφαίνετο σχηματίζον καμπύλην ἐπιμηχεστέραν τῆς τοῦ δίσκου, ὅπερ ἐστὶ καθαρὸν τῆς ἀκτινοβολίας ἀποτελεσμα.

Ἐνῷ οἱ συνοδοιπόροι ἐζήτουν νὰ εἰσδύσωσι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνάμεσα τοῦ βαθέος ζόφου τοῦ διαστήματος, σπινθηροβόλος τις πλειὰς διαττόντων ἀστέρων ἀνεπτύχθη αἴφνης πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Ἐκατοντάδες βολίδων, διαφλεγείσαι ἐνεκα τῆς μετὰ τῆς ἀτμοσφαιρας προσψαύσεως αὐτῶν, διεηλάκονον τὴν σκοτίαν διὰ φωταυγῶν ὀγκῶν, καὶ διεχάρασσον φωτεινὰς γραμμάς ἐπὶ τοῦ σποδοχρόου μέρους τοῦ γῆϊνου δίσκου. Κατὰ ταύτην τὴν ὥραν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡ Γῆ εὐρίσκετο εἰς τὸ περιήλιον αὐτῆς σημεῖον, καὶ ὁ Δεκέμβριος μῆν ἔιναι τόσῳ κατάλληλος εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν διαττόντων ἀστέρων, ὥστε οἱ ἀστρονόμοι ὑπελόγιταν μέχρις 24 χιλιάδων ἀνά πᾶσαν ὥραν. Ἀλλ' ὁ Μιχαήλ Ἄρδαν, ἀποστρεφόμενος τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὑπολογισμοὺς, προὔτιμησε νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ Γῆ ἐχαιρέτιζε διὰ τῶν λαμπροτέρων πυροτεχνημάτων τὴν ἀναχώρησιν τῶν τριῶν αὐτῆς τέκνων.

Ἰδοὺ τέλος πᾶν ὅτι ἐβλεπον ἐκ τοῦ σφαιροειδοῦς τούτου σώματος, τοῦ βεθυθισμένου ἐντὸς τῆς σκοτίας, ἀστρου ὑποδεεστέρου τοῦ ἡλιακοῦ κόσμου, ὅπερ διὰ τοὺς μεγάλους πλανήτας ἀνατέλλει καὶ δύει ὡς ἀπλόως ἀστὴρ πρωϊνός ἢ ἐσπερινός. Ἀδιόρατος στιγμὴ τοῦ διαστήματος, ἦτο ἡδη μηνοειδές τι διεκφεύγον ὁ μέγας οὗτος πλανήτης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον ἐγκαταλίπει τὰ φίλτατα αὐτῶν.

Ἐφ' ἱκανὴν ὥραν οἱ τρεῖς οὔτοι φίλοι, χωρὶς νὰ ὀμιλῶσιν ἀλλ' ἠνωμένοι τῇ καρδίᾳ, παρετήρουν, ἐνῷ τὸ φέρον αὐτοὺς σιδηροῦν ὄχημα ἀπεμακρύνετο μετὰ ταχύτητος ὁμοειδῶς ἐλασσομένης· ἐπὶ τέλους ἀκαταμάχητος βροπὴ πρὸς ὕπνον κατέλαβε τὸν ἐγκέφαλον αὐτῶν. Ἦν ἄρα γε τοῦτο σωματικὴ καὶ πνευματικὴ κόπωση; ἀναμφιβόλως, ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἀκάματον ἐνασχόλησιν κατὰ τὰς τελευταίας ὥρας τῆς ἐκ τῆς Γῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν, ἐμελλεν ἀναποφεύκτως νὰ διεγερθῆ ἀντίδρασις.

«Καλὰ λοιπὸν, εἶπεν ὁ Μιχαήλ· ἐπειδὴ πρέπει νὰ κοιμηθῶμεν, ἃς κοιμηθῶμεν.»

Καὶ ἐξαπλωθέντες ἐπὶ τῶν κλινιδίων αὐτῶν, ἐβυθίσθησαν καὶ οἱ τρεῖς μετ' ὀλίγον εἰς ὕπνον βαθύτατον.

Ἀλλὰ μόλις παρήλθε τεταρτημόριον ὥρας, καὶ ὁ Βαρβικάν, ἀναση-

κωθεις αἰφνιδίως, ἐξύπνησε καὶ τοὺς συντρόφους αὐτοῦ καὶ διὰ φωνῆς ἐντόοι,

« Εὖρον! ἀνεκραύγατε.

— Τί εὖρες; ἠρώτησεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ἀναπηδήσας ἀπὸ τῆς κλίνης.

— Τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον δὲν ἠκούσαμεν τὴν ἐκπυροκρότησιν τῆς Κολομβιάδος.

— Καὶ εἶναι; . . . ὑπῆντησεν ὁ Νίχολ.

— Ὅτι τὸ βλῆμα ἡμῶν ἐξώρμησε ταχύτερον τοῦ ἤχου. »

Γ'.

ΕΝΘΑ ΕΓΚΑΘΙΣΤΑΝΤΑΙ.

Ἀφοῦ ἐδόθη ἡ περιέργος αὐτῇ ἀλλὰ βεβαίως ἀκριβῆς ἐξήγησις, οἱ τρεῖς φίλοι ἐβυθίσθησαν ἐκ νέου εἰς βαθὺν ὕπνον. Καὶ ποῦ ἠδύνατο νὰ εὖρωσι μέρος ἡσυχώτερον καὶ ἄτυλον ἀναπαυτικώτερον διὰ τὸν ὕπνον; Ἐπὶ τῆς γῆς; ἀλλ' ἐνταῦθα αἱ οἰκίαι τῶν πόλεων, αἱ καλύβαι τῶν ἐξοχῶν ἀποπνέουσιν ὅλους τοὺς ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς ὑδρογείου σφαίρας ἐναποτετυπωμένους κλονισμούς. Ἐπὶ τῆς θαλάσσης; ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὸ πλοῖον, ταλαντευόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶναι διηκεῖς σύγκρουσις καὶ κίνησις. Ἐν τῷ ἀέρι; ἐκεῖ πάλιν τὸ ἀερόστατον ταλαντεύεται ἀκαταπαύστως ἐπὶ ὑγρῶν σωμάτων διαφόρου πάχους καὶ πυκνότητος. Μόνον τὸ πελώριον τοῦτο βλῆμα, διαπλέον ἐν τῷ ἀπολύτῳ κενῷ καὶ ἐν μέσῳ ἀπολύτου σιγῆς, παρεῖχε ἐἰς τοὺς ἐγκατοίκους αὐτοῦ τὴν ἀπόλυτον ἀνάπαυαν.

Οὕτως ὁ ὕπνος τῶν τριῶν ῥιψοκιδύων περιηγητῶν ἤθελεν ἴσως παραταθῆ ἐπ' ἀόριστον, ἐὰν ἀπροσδόκητος κρότος δὲν ἀφύπνιζεν αὐτοὺς περὶ τὴν ἐβδόμην ὥραν τῆς πρωίας, τῆ 2^α Δεκεμβρίου, καὶ ἀκριβῶς ὀκτῶ ὥρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν.

Ὁ θόρυβος οὗτος ἦτο ὑλακὴ χαρακτηριστικωτάτη.

« Οἱ κύνες! εἶναι οἱ κύνες! ἐκραύγασεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ἀνεγειρόμενος εὐθύς.

— Πειῶσιν, εἶπεν ὁ Νίχολ.

— Πρὸς Θεοῦ! ἀπήντησε ὁ Μιχαήλ, τοὺς ἐλησημονήσαμεν!

— Ποῦ εἶναι; ἠρώτησεν ὁ Βαρβικάν.

Ἐρεύνησαν καὶ εὖρον τὸν ἕνα συνεσπειρωμένον ὑπὸ τὸ ἀνάκλιτρον. Καταβορυβηθῆν, ἐκμηδενισθῆν σχεδὸν ὑπὸ τῆς πρώτης συγκρούσεως, τὸ ζῶον ἔμεινεν εἰς ἐκείνην τὴν γωνίαν, μέχρις οὗ βραδύτερον τῷ ἐπανήλθει ἡ φωνὴ μετὰ τοῦ αἰσθήματος τῆς πείνης.

Ἦτο ἡ χαρίεσσα Ἀρτεμις, κάπιτχος ἔτι, ἣτις ἐξῆλθε τοῦ ἀσύλου αὐτῆς εὐθύς ἅμα προτεκλήθη. Ἐν τούτοις ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν ἐνίσχυεν αὐτὴν διὰ τῶν θωπευτικωτέρων λόγων.

« Ἐλθέ, Ἀρτεμις! ἔλεγεν, ἔλθέ, κόρη μου! σὺ, τῆς ὁποίας ὁ βίος θέλει ἀφήσει ἐποχὴν εἰς τὰ χρονικά τῶν κυνῶν· σὺ, τὴν ὁποίαν οἱ μὲν ἐθνικοὶ ἤθελον δῶσει σύντροφον εἰς τὸν θεὸν Ἄνουβιν, εἰ δὲ χριστιανοὶ φίλην εἰς τὴν ἁγίαν Ῥόκην· σὺ, ἣτις ἀξίζεις νὰ κατασκευασθῆς ἀπὸ χαλκὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἄδου, ὡς τὸ σκυλάκιον ἐκεῖ ο, ὅπερ ὁ Ζεὺς ἐφιλοδώρησεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἀνθ' ἐὸς φιλήματος· σὺ, τῆς ὁποίας ἡ δόξα θέλει ἀμαυρῶσει τὴν φήμην τῶν ἡρώων τοῦ Λευκοῦ Ὄρους καὶ τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου· σὺ, ἣτις, ἀναπτᾶτα πρὸς τὰς αἰθερίους ἐκτάσεις, θέλεις ἀποβῆ ἴσως ἡ Εὐα τῶν Σελήνητων κυνῶν· σὺ, ἣτις θέλεις ἐπιβεβαιῶσει ἐκεῖ ἐπάνω τὸν λόγον τοῦ Τουσσενέλου: « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ βλέπω αὐτὸν οὕτως ἀδύνατον, ἐχορήγησεν αὐτῷ καὶ τὸν κύνα! » Ἐλθέ, Ἀρτεμις! Ἐλθέ ἐδῶ! »

Ἡ Ἀρτεμις, κολακευθεῖσα ἢ οὐ, ἐπροχώρει βαθυηδὸν, ῥηγιούσα συγχρόνως γοεροῦς ἀναστεναγμούς.

« Καλά! εἶπεν ὁ Βαρβικάν· ἰδοὺ ἡ Εὐα, ἀλλὰ ποῦ εἶναι ὁ Ἀδάμ;

— Ὁ Ἀδάμ, ὑπῆντησεν ὁ Μιχαήλ, δὲν εἶναι βεβαίως μακρὰν. Εἶναι ἐκεῖ κάπου. Πρέπει νὰ προσκαλέσωμεν αὐτόν. Δορυφόρε! Ἐδῶ, Δορυφόρε! »

Ἄλλ' ὁ Δορυφόρος δὲν ἐσαίνετο. Ἡ Ἀρτεμις ἐξηκολούθει γρυλλίζουσα. Ἄλλ' ἀρῶν ἐβεβαίωθησαν ὅτι οὐδόλως εἶχε τραυματισθῆ, τῆ προσέφερον ἐν ὀρεκτικῷ ζυμαρικῷ, τὸ ὅποιον κατέπαυσε τοὺς λυγμούς αὐτῆς.

Ἐν τούτοις ὁ σύντροφος τῆς Ἀρτέμιδος οὐδαμοῦ εὕρισκετο. Ὅθει ἐδέησε νὰ ἐρευνήσωσιν ἰκανὴν ὥραν, ἕως οὗ ἀνεῦρον αὐτὸν εἰς μίαν ἄκραν τῆς ὀροφῆς τοῦ μύδρου, ἔνθα εἶχεν ἐκσφενδομισθῆ βιαίως ὑπὸ τῆς ἀντιτυπίας, λίαν τετραυματισμένος καὶ ἐν ἔλσεινῃ καταστάσει.

« Διάβολε! εἶπεν ὁ Μιχαήλ, ἰδοὺ ἡ ἐγκληματίσις ἡμῶν ματαιωθεῖσα! »

Ἐν τούτοις κατεβίβασαν τὸ δυστυχὲς ζῶον μετὰ προφυλάξεως. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶχε προτκρούσει κατὰ τοῦ θόλου, καὶ ἐφαίνετο δύσκολον νὰ ἀναλάβῃ ἐκ τῆς βιαίας ταύτης συγκρούσεως. Μολαπαῦτα ἐξήπλωσαν αὐτὸ ἐπιτηδείως ἐπὶ τινος προτκεφαλαίου, ἐκεῖ δὲ ἀφῆκεν ὑπόκωφον στεναγμόν.

«Θέλομεν σὲ περιποιηθῆ, εἶπεν ὁ Μιχαήλ, εἴμεθα ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ὑπαρξίν σου. Ἡθελον προτιμῆσαι κάλλιον ν' ἀπολέσω ἓνα μου βραχιόνα, ἢ ἓνα ὄνυχα τοῦ πτωχοῦ Δορυφόρου μου!»

Καὶ λέγων ταῦτα, προσέφερε συγχρόνως σταγόνας τινὰς ὕδατος εἰς τὸν τραυματίαν, ὅστις ἐρρόφησεν αὐτὸ ἀπλήστως.

Μετὰ τὰς περιποιήσεις ταύτας, οἱ ὀδοιπόροι παρετήρησαν τὴν Γῆν καὶ τὴν Σελήνην. Ἡ Γῆ ἐφαίνετο ἤδη ὡς δίσκος σποδόχρους, περατούμενος ὑπὸ μνησοειδῶς στενοτέρου τοῦ τῆς προτεραίας· ἀλλ' ὁ ὄγκος αὐτῆς, παραβαλλόμενος πρὸς τὸν τῆς Σελήνης, ἦτο εἰσέτι παμμεγέθης, ἢ δὲ Σελήνη βαθμηδὸν συνεπλήρου κύκλον τέλειον.

«Κρῖμα! εἶπεν ὁ Μιχαήλ, λυποῦμαι κατὰ πολλὰ ὅτι δὲν ἀνεχωρήσαμεν καθ' ἣν στιγμὴν ἢ Γῆ ἦτο πλησιαιῆς, ἦτοι καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἡμέτερος πλανήτης εὕρισκετο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ἥλιον.

— Διατί; ἠρώτησεν ὁ Νίχωλ.

— Διότι ἠθέλομεν ἰδεῖ ὑπὸ νέαν ἡμέραν τὰς ἡμετέρας ἠπείρους καὶ τὰς θαλάσσας, ταύτας μὲν ἀκτινοβολούσας ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἐκείνας δὲ σκιερωτέρας καὶ ὁποίας περιγράφουσι αὐτὰς ἐπὶ τινων ἡμισφαιρίων. Ἐπεθύμουν πρὸς τούτοις νὰ ἴδω τοὺς πόλους τῆς Γῆς, ἐφ' ὧν οὐδέποτε ἐπανεπαύθη εἰσέτι ἀνθρώπινον βλέμμα.

— Ἀναμφιβόλως, εἶπεν ὁ Βαρβικάν· ἀλλ' ἐὰν ἡ Γῆ ἦτο πλησιαιῆς, ἢ Σελήνη, ἠθέλει εἶναι τότε νέα, ἦτοι ἀόρατος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ Ἥλιου· ὅθεν προτιμότερον εἶναι εἰς ἡμᾶς νὰ βλέπωμεν τὸ σημεῖον τοῦ σκοποῦ ἢ τὸ τῆς ἀφετηρίας ἡμῶν.

— Ἐχετε δίκαιον, εἶπεν ὁ Νίχωλ, ἄλλως τε δὲ, ὅταν καταφθάσωμεν εἰς τὴν Σελήνην, θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν ἐπὶ μακρὰς σεληνιακᾶς νύκτας νὰ θεώμεθα ἐν ἀνέσει τὴν σφαῖραν, ἐνθα βρῖθουσιν οἱ ὅμοιοι ἡμῶν.

— Οἱ ὅμοιοι ἡμῶν! ἀνεκραύγασεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν. Ἄλλὰ δὲν εἶναι πλεόν ὅμοιοι μὲ ἡμᾶς, καθὼς οὐδὲ οἱ Σεληνῖται. Εὕρισχόμεθα εἰς κόσμον νέον, κατοικούμενον ὑπὸ μόνων ἡμῶν· εὕρισχόμεθα ἐντὸς ἰδίου πλανητίσκου. Συμφωνῶ ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ὅμοιος πρὸς τὸν Νίχωλ· πλὴν πέραν ἡμῶν, ἐκτὸς ἡμῶν, ἢ ἀνθρωπότης παύει, καὶ εἴμεθα οἱ μόνοι κά-

τοῖκοι τοῦ μικροκόσμου τούτου, μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν θέλομεν ἀποβῆ ἀπλοῖ Σεληνῖται.

— Μετὰ ὀγδόηκοντα ὀκτῶ σχεδὸν ὥρας, ὑπέλαβεν ὁ στρατηγός.

— Τουτέστιν; . . . ἠρώτησεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν.

— Τουτέστιν εἶναι ὀκτῶ ὥραι καὶ ἡμίσεια, ἀπήντησεν ὁ Νίχωλ.

— Αἱ καλά! ὑπέλαβεν ὁ Μιχαήλ· μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ εὔρω τοῦλάχιστον κατ' ἐπιφάνειαν τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον δὲν προγευματίζομεν ἐνταῦθα.»

Τρόντι οἱ κάτοικοι τοῦ νέου τούτου ἀστρου δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσωσιν ἐν αὐτῷ χωρὶς νὰ φάγωσι, καὶ ὁ στόμαχος αὐτῶν ὑπεχώρει εἰς τοὺς ὑπερφιάλους νόμους τῆς πείνης. Ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ὡς Γάλλος, ἀνεκνήρυχθη ἀρχιμάγειρος· ἀξίωμα ἐπίσημον, εἰς τὸ ὅποιον οὐδεὶς τῶν παρουσιάσθη ἀντίζηλος καὶ συναγωνιστής. Τὸ ἀερίοφως ἐχορήγησεν αὐτῷ τὸν ἀπαιτούμενον τῆς θερμότητος βαθμὸν διὰ τὰς μαγειρικὰς ἐργασίας, τὸ δὲ ὀσφυλάκιον ἐπρομήθευσε τὸ ὑλικὸν τοῦ πρώτου τούτου συμποσίου.

Τὸ πρόγευμα ἐνεκαινίσθη διὰ τριῶν φιαλῶν ἐξαιρέτου ζωμοῦ, προερχομένου ἐκ τῆς ἐν ζέοντι ὕδατι ἀναλύσεως τῶν πολυτίμων ἐκείνων ζωμοταρίχων τοῦ Λιέβικ, προπαρασκευασμένων ἐκ τῶν καλητέρων τεμαχίων τῶν μηρυκωμένων ζῶων τῆς ἐπαρχίας Παμπᾶς. Τὸν βόειον ζωμὸν διεδέχθησαν τεμάχια ψητοῦ (beefsteaks), πεπιεσμένα διὰ τοῦ ὑδραυλικοῦ πιεστήρος, καὶ τόσον τρυφερά, τόσον εὐχυμα, ὡσεὶ προήρχοντο ἐκ τοῦ μαγειρείου τοῦ Ἀγγλικοῦ Καφενείου. Ὁ Μιχαήλ μάλιστα, ἀνθρώπος τῆς φαντασίας, διετείνετο καὶ ὅτι ἔστ α ζ ο ν α ἰ μ α.

Λαχανικὰ διατετηρημένα καὶ μᾶλλον πρόσφατα ἢ τὰ φύσει τοιαῦτα, ὡς ἔλεγεν ὁ χαρίεις Μιχαήλ, διεδέχθησαν τὸ κρέας, ταῦτα δὲ παρηκολούθησαν φιάλαι τινὲς τείου μετὰ διπύρων κεκαρυκευμένων διὰ βουτύρου κατὰ τὸ ἀμερικανικὸν σύστημα. Τὸ ποτὸν τοῦτο, τὸ ὅποιον ὠμολόγησαν ἐξαιρετόν, παρεσκευάσθη διὰ τῆς ἀναβράσεως φύλλων πρώτης ποιότητος, ὧν κιβώτιά τινα εἶχε θέσει ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας ὑπὸ τὴν διάθεσιν τῶν περιηγητῶν.

Τέλος, ὅπως ἐπισφραγίσῃ τὸ συμπόσιον ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, ἔσυρεν ἐκ τοῦ ὀσφυλακίου μίαν φιάλην οἴνου τῶν Νυκτῶν, ἥτις εὕρισκετο τυχαίως ἐκεῖ. Οἱ τρεῖς φίλοι ἐκένωσαν αὐτὴν, προπίνοντες ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Γῆς καὶ τοῦ δορυφόρου αὐτῆς.

Καὶ ὡς νὰ μὴ ἦρκει ὁ γενναῖος οὗτος οἶνος τῆς Βουργονίας πρὸς

θέρμασιν τῶν ὁδοιπόρων μας, ἠθέλησε καὶ ὁ Ἥλιος νὰ λάβῃ μέρος. Τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ βλῆμα ἐξήρχετο τοῦ ὑπὸ τῆς γῆινης σφαίρας παραγομένου σκιεροῦ κῶνου, καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ φωταυγοῦς ἀστρου προσέβαλον ἀμέσως τὸν κατώτερον αὐτοῦ δίσκον, ἀναλόγως τῆς γωνίας, ἣν σχηματίζει ἡ τροχιά τῆς Σελήνης μετὰ τῆς Γῆς.

« Ὁ Ἥλιος! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ.

— Ἀναμφιβόλως, εἶπεν ὁ Βαρβικάν, τὸν περιέμενον.

— Καὶ ὅμως, ὑπέλαβεν ὁ Μιχαήλ, ὁ σκιερὸς κῶνος, ὃν ἡ Γῆ σχηματίζει ἐν τῷ αἰθερίῳ διαστήματι, ἐκτείνεται πέραν τῆς Σελήνης.

— Πολὺ περαιτέρω, προσέθετο ὁ Βαρβικάν, ἐὰν δὲν λάβῃ τις ὑπὸ ὄψιν τὴν ἀτμοσφαιρικὴν διάθλασιν. Ἄλλ' ὅταν ἡ Σελήνη περικλείηται ἐντὸς τῆς σκιᾶς ταύτης, τότε τὰ κέντρα τῶν τριῶν ἀστρων, Ἡλίου, Γῆς καὶ Σελήνης εἰσὶν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, αἱ δὲ συζυγίαι συμπίπτουσι μετὰ τῶν φάσεων τῆς πανσελήνου καὶ συμβαίνει ἔκλειψις. Ἐὰν λοιπὸν ἀνεχωρῶμεν κατὰ μίαν τοιαύτην ἔκλειψιν Σελήνης, ἅπανα ἡ αἰθεροποία ἡμῶν ἠθέλεν ἐκτελεσθῆ ἐν τῇ σκοτίᾳ· πρᾶγμα δυσάρεστον.

— Διατί;

— Διότι, καίτοι διαπλέομεν ἐν τῷ κενῷ, ὁ μύδρος ἡμῶν, κολυμβῶν ἐντὸς τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἠθέλεν ἐπισύρει τὸ φῶς καὶ τὴν θερμότητα αὐτῶν. Οὕτω λοιπὸν γίνεται οἰκονομία τοῦ ἀεριώφωτος, οἰκονομία πολύτιμος ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίαν.»

Καὶ πραγματικῶς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρῳσαν τῶν ἀκτίνων τούτων, ὧν οὐδεμία ἀτμοσφαῖρα ἀνεκούφιζε τὴν θερμοκρασίαν καὶ τὴν λαμπρότητα, ὁ μύδρος ἐθερμαίνετο καὶ ἐφωτίζετο, ὡσανεὶ εἶχε διέλθει αἰφνιδίως ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ θέρος. Ἡ Σελήνη ἄνωθεν καὶ ὁ Ἥλιος κάτωθεν κατεπλημμύρουσιν αὐτὸν διὰ τῶν ἑαυτῶν φώτων.

« Τώρα εἴμεθα κάλλιστα, εἶπεν ὁ Νίχολ.

— Τὸ πιττεῖω! ἀνεκραύγασεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν. Ἐὰν εἴχομεν ὀλίγην φυτικὴν γῆν διακεχυμένην ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐξ ἀργιλλίτιδος πλανήτου ἡμῶν, ἠθέλομεν κατορθῶσαι νὰ βλαστήσωσι πῖτα ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν. Ἐνα μόνον φόβον δοκιμάζω, μὴ οἱ τοῖχοι τῆς σφαίρας ἀρχίσωσι νὰ ἀναλύωνται.

— Μὴ ἀνησῶμαι περὶ τούτου, καλέ μου φίλε, ὑπήντησεν ὁ Βαρβικάν. Τὸ βλῆμα ὑπέστη ἤδη θερμοκρασίαν ἀνυψωμένην εἰς πολλῶ ἀνώτερον βαθμὸν, καθ' ἣν στιγμὴν διήρχετο τὰ ἀτμοσφαιρικὰ στρώματα,

καὶ διόλου παράδοξον νὰ ἐφάνη εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἐν Φλωρίδι θεατῶν ὡς διάπυρρος τις βολίς.

— Τότε λοιπὸν ὁ Τζῶν Μάστων θὰ νομίζει ὅτι ἐψήθημεν.

— Ὅ,τι μ' ἐκπλήσσει, ἀπήντησεν ὁ Βαρβικάν, εἶναι ὅτι δὲν ἐψήθημεν πραγματικῶς. Τοῦτο ἦτο κίνδυνος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπρονοήσαμεν.

— Ἐξοβούμην τὸ πρᾶγμα ἐγὼ, ἀπεκρίθη ἀφελῶς ὁ Νίχολ.

— Καὶ δὲν ἐκοι οποιήσας εἰς ἡμᾶς οὐδὲν, μεγαλόφρων στρατηγέ! ἀνέκραξεν ὁ Μιχαήλ Ἀρδάν, σφίγγων τὴν χεῖρα τοῦ συντρόφου του.

Ἐν τούτοις ὁ Βαρβικάν ἐτακτοποιεῖ τὴν ἀποσκευὴν αὐτοῦ ἐν τῷ μύδρῳ, ὡσανεὶ ἐμελλε νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ αὐτὸν οὐδέποτε. Ἐνθυμεῖται βεβαίως ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ἡ βᾶσις τοῦ ἐναερίου τούτου ὀχλήματος εἶχεν ἐπιφανείαν πεντήκοντα τεσσάρων τετραγωνικῶν ποδῶν, ὕψος δὲ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ὀρόφου ἑξάδεκα ποδῶν· τὸ δὲ σύνολον, ἐπιτηδεῖως ὠκοδομημένον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, καθόσον δὲν ἦτο πεφραγμένον ὑπὸ ὀργάνων καὶ ἄλλων ὁδοιπορικῶν ἀποσκευῶν, ὧν ἕκαστος κατεῖχε τὴν οἰκίαν θέσιν, παρεῖχεν εἰς τοὺς τρεῖς ἐγκατοίκους αὐτοῦ ἰκανὴν εὐρυχωρίαν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ εἰς τὴν βᾶσιν προσηρμοσμένος παχὺς ὕαλος ἠδύνατο νὰ ὑποβαστάσῃ ἀκόπως σημαντικὸν βάρος. Οὕτως ὁ Βαρβικάν καὶ οἱ σύντροφοί αὐτοῦ περιεπάτου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕαλου ὡς ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους· ὁ δὲ Ἥλιος, ὅστις προσέβαλλεν αὐτὸν ἀμέσως διὰ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ, διαυγάζων ὑποκάτωθεν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μύδρου, παρήγε παράδοξα φωτεινὰ φαινόμενα.

Καὶ ἐν πρώτοις ἤρχισαν νὰ ἐξετάζωσι τὴν κατάστασιν τοῦ ὕδροδοχείου καὶ τοῦ ὀψοφυλακίου. Τὰ δοχεῖα ταῦτα, χάρις εἰς τὰς ληφθείσας προφυλάξεις πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ ἐκ τῆς συγκρούσεως δεινοῦ, οὐδεμίαν εἶχον ὑποστῆ βλάβην. Τὰ τρόφιμα ἦσαν ἀφθονα, καὶ ἠδύνατο νὰ διαθρέψωσι τοὺς περιηγητὰς ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος. Ὁ Βαρβικάν ἐκρίνει ἀναγκαῖον νὰ ληφθῶσι πάντα τὰ προφυλακτικὰ μέτρα διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ βλῆμα ἠθέλε καταφθάσει εἰς μέρος ἀπολύτως ἄγονον τοῦ σελήνιακου κόσμου.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ὕδωρ καὶ τὴν προμήθειαν τῶν οἰνοπνευματῶν, ἅτινα περιεκλείοντο εἰς πεντήκοντα γιάλια, ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσωσι διὰ δύο μόνον μῆνας. Ἄλλ' ἐπειδὴ, κατὰ τὰς τελευταίας τῶν ἀστρονόμων παρατηρήσεις, ἡ Σελήνη περιστοιχίζεται ὑπὸ ἀτμοσφαιρας χαμηλῆς, πυκνῆς καὶ παχείας, τοῦλάχιστον κατὰ τὰς βαθείας αὐτῆς κοιλάδας, ἔθλα εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ ἔλλειψις πηγῶν καὶ ρυακίων,

διὰ τοῦτο κατὰ τε τὸ διάστημα τῆς μεταβάσεως καὶ καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἐγκαθιδρύσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς σεληνιακῆς ἠπείρου οἱ ριφοκίνδυνοι φυσιοδίφαι οὐδόλως διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ ὑποφέρωσιν οὔτε ἐκ τῆς πείνης οὔτε ἐκ τῆς δίψης.

Ἔμεινε τὸ ζήτημα τοῦ ἀέρος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ μύδρου, καὶ εἰς τοῦτο δὲ ἦσαν καθ' ὅλα ἐξηρησμένοι. Τὸ προωριτιμένοι εἰς τὴν κατασκευὴν ὄξυγονοῦ σκεῦασμα ἦτο προμηθευμένοι διὰ δύο μῆνας ἐκ χλωρικοῦ ἁλατος κοινίας. Καὶ ἐδαπάνη μὲν κατ' ἀνάγκην ποσότητά τινα ἀερίου, ἐπεὶ δι' ἔπρεπε νὰ διατηρῆ ὑπεράνω τῶν τετρακοσίων βαθμῶν τὴν παραγωγικὴν ὕλην· ἀλλὰ καὶ ἡ τοιαύτη δαπάνη ἦτο πρὸς ὄφελος, ἢ μᾶλλον πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῶν. Ἄλλως τε δὲ, τὸ ἐν λόγῳ σκεῦασμα ἀπῆτει μικρὰν τινα ἐπιτήρησιν, ἐνήργει δὲ αὐτομάτως καὶ ἐξ ἑαυτοῦ. Εἰς τὴν ἀνυψωμένην ταύτην θερμοκρασίαν τὸ χλωρικὸν ἅλας τῆς κοινίας, μεταβαλλόμενον εἰς χλωροῦχον ποτάσσην, ἀπέλυε πᾶν τὸ ὄξυγονον, τὸ ὁποῖον περιεῖχεν· εἰς τρόπον ὥστε δεκαοκτῶ λίτραι χλωρικοῦ ἁλατος κοινίας παρήγον τὰς ἑπτὰ λίτρας τοῦ ἀναγκαίου οὐντος ὄξυγονοῦ διὰ τὴν ἡμερησίαν κατανάλωσιν τῶν ἐγκατοίκων τοῦ μύδρου.

Ἄλλὰ δὲν ἤρκει μόνη ἡ ἀνανέωσις τοῦ δαπανωμένου ὄξυγονοῦ· ἔπρεπε νὰ ἀπορρόφηθῆ καὶ τὸ ὑπὸ τῆς ἐκπνοῆς ἀδιαλείπτως παραγόμενον ἀνθρακικὸν ὄξύ. Ἀπὸ δώδεκα ἡδὴ ὥρων ἡ ἀτμοσφαῖρα τοῦ μύδρου εἶχεν ὑπερπληρωθῆ τοῦ δηλητηριώδους τούτου ἀερίου, ὀριστικοῦ ἀποτελέσματος τῆς ὑπὸ τοῦ εἰσπνεομένου ὄξυγονοῦ καταναλώσεως τῶν στοιχείων τοῦ αἵματος. Ὁ Νίχολ ἀνεγνώρισε τὴν κατάστασιν ταύτην τοῦ ἀέρος, βλέπων τὴν Ἄρτεμιν ἀναπνεύσαν κοπιωδῶς. Καὶ τρόντι τὸ ἀνθρακικὸν ὄξύ, κατὰ φαινόμενον παρεμφερὸς πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται εἰς τὸ περιβόητον ἄντρον τοῦ Κυνός, συνηθροίζετο πρὸς τὸ βάθος τοῦ βλήματος, ἐνεκα τῆς βαρύτητος αὐτοῦ. Ἡ πτωχὴ Ἄρτεμις, ἔχουσα κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν, ἔμελλε βεβαίως νὰ πάθῃ πρὸ τῶν κυρίων αὐτῆς ἐκ τῆς συσσωρεύσεως τοῦ ἀερίου τούτου, ἀν' ὃ στρατηγὸς Νίχολ δὲν ἔσπευδε νὰ ἐπενέγκῃ θεραπείαν τινὰ εἰς τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἐτοποθέτησε λοιπὸν εἰς τὸ βάθος τοῦ βλήματος διάφορα δοχεῖα, περιέχοντα καυστικὴν κοινίαν, ἣν ἐτάραξεν ἐπὶ τινα καιρόν· καὶ ἡ ὕλη αὕτη, ἣτις ἔχει κλίσην μεγάλην πρὸς τὸ ἀνθρακικὸν ὄξύ, ἀπερρόφησεν αὐτὸ ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἐκαθάριεν οὕτω τὸν ἐσωτερικὸν ἀέρα.

Ἦρξατο τότε ἡ διερεῦνησις τῶν ὀργάνων καὶ πειραμάτων. Τὰ θερ-